

Vatra veche ¹

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XII, nr. 1 (133) ianuarie 2020 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Marius Lupu, Călătoria șamanului

Vatra veche dialog cu Dumitru Ichim

EDITORIAL

Calendar literar 2020, de Nicolae Băciut/p. 3

Aniversări/comemorări

Aniversari/comemorări în 2020/p. 3

Remember. Vasile Avram, de Nicolae Bucur/p. 16

CRONICA SI ISTORIE LITERARA

Eminescu 170. Sentimentul patriotic și conturarea conștiinței naționale, de Ilie Șandru/p. 4

(Re)lectura lui Eminescu (Cristina Sava), de Nicolae Băciut/p. 5

Mai altfel, despre Veronica Micle, de Dumitru Hurubă/p. 6

Poezia lui Grigore Vieru, de Alexandru Cocetov/p. 7

Eveniment editorial. Ana Blandiana, Integrala poemelor/p. 9

Ana Blandiana, Cununa de Aur a Poeziei, cuvânt de prezentare, de Elizabeta Șeleva/p. 9

Cronica literară. Pseudorătăcirile Corinei Matei Gherman, de Nicolae Suciu/p. 30

Despre vocația sonetului (Victoria Stoian), de Ladislau Daradici/p. 33

Lebede albe, lebede negre (Iuliu Ionaș), de A.I. Brumaru/p. 34

Povestirile unui moralist enciclopedic (Mihail Diaconescu), de Rodica Lăzărescu/p. 35

Insertia, ca pledoarie și artificiu (Mihai Petre), de Iulian Chivu/p. 36

Proza feminină și valențele sale (Vasilica Ilie), de Aureliu Goci/p. 39

Cartea boemei (Ion Nicolae Anghel), de Gligor Hașa/p. 39

Pavel Dan și Tulcea (Aurel Podaru), de Maria Daniela Pănză/p. 41

Ale lumii două fețe (Gheorghe Nicolae Șincan), de Cristina Sava/p. 42

Războiul mai puțin cunoscut (Ozias Marcovici) de Mihai Batog-Bujeniță/p. 44

Cercul care se închide (Doina rad), de Mihai Cistelican/p. 46

Umorul și ironia (Elena Agiu-Neacsu), de Mihaela I. Rădulescu/p. 48

Locuind aceeași poveste (Rodica Gârleanu), de Nicolae Suciu/p. 56

Tăcere lașă, de Valeriu Tănăsă/p. 59

Tragicomicul la Ștefan Negrișan, de Gheorghe Sarău/p. 60

De la un clasic citire. Nicolae Iorga/p. 78

Centenarul nașterii unui dascăl, de Radu Șerban/p. 62

JURNAL/MEMORII/NOTE DE CALATORIE

Încheierea anului memorial N. Steinhardt (1912-1989), de Veronica Pavel Lerner/p. 10

Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/p. 11

Blocnotes. Marin Sorescu, de Maria Cecilia Nicu/p. 12

Asterisc. Memorialistică, Jurnalul lui Mircea Eliade, de Dorin Nădrău/p. 20

Asterisc. Casele Memoriale încotro, de Victoria Ileana Stolojan/p. 21

Mihai Manoilescu, Memorii, de Geo Constantinescu/p. 45

Jurnalul ca veghe între două „lumi” (Constantin Eretescu), de Mihaela Albu/p. 49

Ocean întors. Călătoria, o formă a cunoașterii de sine, de Silvia Urdea/p. 66

Mapamond. Țara Egiptului, de Mihai Posada/p. 69

Scriori pariziene, de Simina Lazăr/p. 80

INTERVIURI/DIALOGURI

Vatra veche dialog cu Dumitru Ichim, de Nicolae Băciut/p. 13

Despre symbolic și nocturn, cu Mihail Diaconescu, de Ionel Silvan

Bucurescu/p. 26

Interviu, cu Milena Munteanu, de Elisabeta Iosif/p. 70

EVENIMENTE EDITORIALE

Enciclopedia Scriitorilor Români de Pretutindeni/p. 17

Inedit. Blestemul chinezesc, de Francisc Păcurariu/p. 18

OPINII

Pentru un studiu al ignoranței, de Ștefan Lucian Mureșanu/p. 19

Puncte de vedere. Un „popor de proști”? de Mihaela Malea Stroe/p. 23

Argument pentru pace, de Corina Simeanu/p. 76

Despre francmasonerie, de Eugen Mera/p. 65

Oglinzi paralele. Electoralele sub pecetea corectitudinii, de Paula Romanescu/p. 71

POEZIE

Poeme de Dumitru Ichim/p. 15

Poeme de Veronica Pavel Lerner/p. 28

Poeme de Dumitru Băluță/p. 29

Poeme de Luca Cipolla/p. 65

Dorințele, poem de Daniel Mureșanu/p. 68

Poeme de Iuliu Ionaș/p. 50

Epigrame, de Nicolae Matcaș/p. 79

Lumea lui Larco, de Vasile Larco/p. 78

PAGINI DE ISTORIE

Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/p. 51

Pagini de istorie. Să rămânem înafara politicii?, de G. M./p. 52

Mihai Eminescu și Basarabia, de Gicu Manole/p. 54

Sfântul Voievod Neagoe Basarab, de Florin Bengean/p. 55

RELIGIE

Convorbiri duhovnicești cu Î.P. S. Ioan, de Luminița Cornea/p. 58

Amvon, de Gheorghe Nicolae Șincan/p. 60

ARTA

Scena. Teatrul, ca oglindă a contemporaneității, de Tamara Constantinescu/p. 72

Șevalet. Marius Lupu, de Albert Gyuris/p. 75

Literatură și film. Dragoste la prima vedere, de Alexandru Jurcan/p. 77

Curier/p. 83

La închiderea ediției. Tudor Gheorghe, un mare artist, de Nicolae Băciut/p. 86

Purple Haze

Dimineață în Cnossos

Călătoria preotului

Număr ilustrat cu lucrări de Marius Lupu

CALENDAR LITERAR 2020

Am încercat să identific aniversări/comemorări în anul 2020, în lume literară. Firește, cel mai important ar fi de marcat. Centenarul nașterii unor scriitori. Niciunul atât de longeviv, ca să prindă centenarul în viață.

Marcarea unor astfel de date aniversare este, pentru mine, înainte de toate și dincolo de omagierea celor vizați, un pretext pentru readucerea în actualitate a unor destine literare, a unor opere.

Aniversarea Centenarului nașterii îl are pe Francisc Păcurariu în capul listei (n. 2 ianuarie). Urmează poate cel mai important centenar, cel al lui Radu Stanca (n. 5 martie).

Un centenar cu iz sentimental e cel al lui Traian Lalescu, poet delicat, discret, pe care l-am cunoscut în 1975 și care m-a publicat în revista „Îndrumătorul cultural”, debutul meu într-o publicație națională.

S-a stins devreme, la 56 de ani, la un an după întâlnirea noastră. Era fiul marelui matematician Traian Lalescu. Mă îndoiesc că își va aminti cineva de Traian Lalescu la Centenar. O voi face eu, extrăgând de pe un site câteva date despre viața și opera sa.

Un mare nedreptățit și margina-

lizat e și Geo Dumitrescu (17.05.1920 - 2004), și el ajuns la centenar.

Aniversări la care trebuie stăruit îi vizează pe Eminescu și pe Veronica Micle – 170 de ani de la naștere. Dar și Titu Maiorescu face un rotund de ani de la naștere: 180. (1840-1917)

Între aniversările subiective intră și cele în care se regăsesc confrăți din zona optzecistă – Liviu Ioan Stoiciu, Adrian Frățilă, Daniela Crăsnaru...

Dacă, pentru unii, aniversările înseamnă și ani lungi de viață, pentru alții timpul n-a avut răbdare: Ioan Flora (55), Valeriu Bârgău (56), Gheorghe Crăciun (57), Mircea Ciobanu (56), Alexandru Vlad (65), Aurel Dumitrașcu (35), Ioana Em. Petrescu (49), Mircea Nedelciu (49), care ar fi avut un rotund al vârstei în acest an.

Dacă privim spre anul morții, reținem: bicentenarul morții lui Ion Budai-Deleanu (1740-1820). Un autor care trebuie recitit! Dar și centenarul morții lui Alexandru Macedonski (1854-1920), semicentenarul morții lui Vladimir Streinu. Se împlinesc 80 de ani de la uciderea lui N. Iorga!

Documentarea pentru realizarea Calendarului literar 202, mi-a adus informații despre scriitori despre care nu mai știam aproape nimic. Unii s-au retras discret din viață, atât de

discret încât posteritatea nici n-a băgat în seamă plecarea lor.

Dacă am în vedere cu câtă ușurință s-a trecut în anii anteriori peste aniversări importante, nu-mi fac iluzii nici în 2020. Celor care uită, le reamintesc să se gândească la faptul că și lor le va veni rândul și că ar merita să fie tratați așa cum i-au tratat ei pe înaintașii lor.

Am avut în vedere ani cu 0 în coadă. S-ar putea ca să-mi fi scăpat unii autori, peste alții am trecut eu cu vederea, din cei peste 3000 pe care îi are în „inventar” site-ul USR.

Aceasta e „oferta” mea pentru cei care, respectându-i pe înaintași, se respectă pe ei și vor binemerita respectul posterității.

Revista *Vatra veche* își deschide paginile unor colaborări legate de „Calendarul literar”.

.NICOLAE BĂCIUȚ

Aniversări/comemorări 2020 (I)

2.01.1920 - s-a născut Francisc Pacurariu (m. 1998) – centenar.
11.01.1920 - s-a născut Al. Cerna-Rădulescu (m. 1991) – centenar.
15.01.1850 - s-a născut Mihai Eminescu (m. 1889) - 170 ani.
23.01.1940 - s-a născut Ileana Malancioiu - 80 ani.
30.01.1950 - s-a născut Claudia Voiculescu - 70 ani.
31.01.1940 - s-a născut Titus Suciu – 80 de ani.
3.02.2005 - a murit Ioan Flora (n. 1950) – 70 ani.
5.02.1920 - s-a născut Irina Eliade (m. 1998) – centenar.
14.02.1940 - s-a născut Paul Emanuel (m. 1989) – 80 de ani.
15.02.1840 - s-a născut Titu Maiorescu (m. 1917) – 180 de ani.
15.02.1950 - s-a născut Alexandru Condeescu (m. 2007) – 70 de ani.

19.02.1950 - s-a născut Liviu Ioan Stoiciu – 70 de ani.
5.03. 1920 - s-a născut Radu Stanca (m. 1962) – centenar.
6.03.1950 - s-a născut Adrian Frățilă – 70 de ani.
7.03.1950 - s-a născut Valeriu Bârgău (m. 2006) -70 de ani.
8.03.1910 - s-a născut Radu Tudoran (m. 1992)
10.03.1920 - s-a născut Traian Lalescu (m. 1976) - centenar
12.03.1940 - s-a născut Virgil Nemoianu – 80 de ani.
20.03.1940 - s-a născut Mihai Ispirescu – 80 de ani.
23.03.1920 - s-a născut Radu Lupan (m. 2012) – centenar.,
1.04.1900 - s-a născut Alexandru Al. Philippide (m. 1979) – 120 de ani.
1.04.1940 - s-a născut Gheorghe Pitut (m. 1991) – 80 de ani.
6.04.1930 - s-a născut Alexandru George (m. 2012) – 90 de ani.
14.04. 1950 - s-a născut Daniela Crăsnaru – 70 de ani.

22.04.1850 - s-a născut Veronica Micle (m. 1889) – 170 de ani.
26.04.1920 - s-a născut Al. Husar (m. 17 mai 2009) – centenar.
27.04.1950 - s-a născut Gheorghe Pârja -70 de ani.
28.04.2000 - a murit Ovid S. Crohmălniceanu (n. 1916)
8.05.1950 - s-a născut Gheorghe Crăciun (m. 2007) – 70 de ani.
11.05.1940 - s-a născut Gheorghe Istrate (m. 2 IX. 2017) – 80 de ani.
12.05.1940 - s-a născut Ionel Necula – 80 de ani
13.05.1940 - s-a născut Mircea Ciobanu (m.1996) – 80 de ani.
16.05.1930 - s-a născut Titus Popovici (m. 1994) – 90 de ani.
16.05.1980 - a murit Marin Preda (n. 1922) – 40 de ani.
17.05.1920 - s-a născut Geo Dumitrescu (m. 2004)- centenar.
21.05.1880 - s-a născut Tudor Arghezi (m. 1967). – 140 de ani.
6.06.1940 - s-a născut Gheorghe Pituț. (m.1991) – 80 de ani.

Sentimentul patriotic și conturarea conștiinței naționale

Cei care s-au ocupat de viața și opera lui Mihai Eminescu și-au pus de multe ori întrebarea dacă sentimentul patriotic și conștiința națională a marelui nostru poet a ținut de obârșia sa românească, ori a fost un dat al unui om excepțional. Cu atât mai mult cu cât a existat bănuiala că strămoșii săi pe linie paternă ar fi venit dinafara spațiului românesc. S-au scris, pe această temă, câte-n lună și în stele – cum se spune: cărți, studii, articole, prin care s-a încercat să i se atribuie, cu orice preț, lui Eminescu alte origini decât cea românească. Rând pe rând Eminovicii au fost turci, bulgari, suedezi, ruteni, polonezi, sârbi, albanezi, nemți, evrei etc. S-au făcut afirmații de-a dreptul fantasmagorice, până în momentul în care cineva a descoperit că toți acei „emini”, „eminovi”, „eminovici – sârbi pripășiți prin țara noastră”, ca și alții dinafara spațiului românesc, au fost pur și simplu niște ficțiuni. Fiindcă, în realitate, strămoșii paterni ai lui Eminescu au fost bucovinenii Vasile și Petrea¹.

De altfel, toate aceste bizarerii au fost spulberate chiar de către poet: „Toate afirmațiile care îmi atribuie diverse origini sunt fanteziste în cel mai înalt grad”². Cât privește celelalte „descoperiri” privitoare la Eminovici: moldoveni în Bucovina, aromâni, transilvăneni, mamramureșeni etc. în iteriorul hotarelor etnice ale românilor, aproape nu mai contează. Fiindcă și acestea au fost definitiv lămurite prin celebra afirmație, cu tentă de senzație definitivă, făcută chiar de Eminescu: „*Suntem români și punctum*”!(Curierul de Iași, noiembrie 1876). Prin folosirea verbului „a fi” la persoana întâi plural, „suntem”, Eminescu s-a inclus și pe el ca făcând parte din poporul român. Nu poate fi pusă deci la îndoială conștiința deplină a poetului

ca făcând parte din ființa poporului din care s-a născut, fiind „*suflet în sufletul neamului meu*”(G.Coșbuc).

Continuând șirul acestor idei, nu pot să nu mă întreb, precum se întreba Victor Papian: cine oare a evocat mai românește decât el trecutul nostru istoric?; cine l-a chemat din mormânt pe Măria-Sa Ștefan Vodă?; cine a așezat pentru vecie, între patriarhii românismului pe Mircea Voievod?; cine a îndemnat pe toți românii la fapte mari pentru apărarea patriei și salvarea neamului românesc într-o poezie precum „La arme”, o adevărată Marseilleză românească?; cine a înălțat un imn mai frumos și mai emoționant patriei decât „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie”; cine a scris și a simțit mai bine decât el doinele noastre românești?; cine a cunoscut mai bine decât el frumusețile patriei?; cine a realizat mai frumos decât Eminescu acel veșmânt minunat al Limbii Române literare?

La asemenea întrebări răspunsul nu poate fi altul decât acela că patriotismul lui Eminescu s-a născut din obârșia sa de român, în pieptul căruia nu a bătut o singură inimă, ci au bătut inimile milioanelor de români. Prin aceasta nu neg că adevărul că Eminescu s-a afirmat ca o personalitate excepțională, un geniu de maximă intensitate, al cărui nume poate sta, cu inște, alături de alte nume ilustre în panteleonul nemuririi. Dar sunt convins că și acele nume ilustre au simțit altfel decât a simțit Eminescu, fiindcă fiecare a purtat acea „pecete” spirituală a neamului din care s-a născut. De aceea, pentru noi, românii, este și va rămâne „*mărturia mândră a sensibilității românești în fața literaturii universale*”(Pompiliu Constantinescu),

dar și „*sfântul preocupat al gherului românesc*”(Tudor Arghezi)

Patriotismul lui Mihai Eminescu a fost un crez al ființei sale, a trăit cu acest sentiment, fiindcă s-a născut cu el în suflet, l-a moștenit de la înaintații săi, l-a socotit ca fiind zestrea cea mai de preț pe care aceștia i-au lăsat-o. Eminescu și-a iubit țara „*așa cum este, cum a făcut-o Dumnezeu, cum a ajuns prin suferințele seculare până în zilele noastre(...). O iubim fără a-i cere nimic în schimb, nici chiar încrederea ei, atât de lesne de indus în eroare, nici chiar iubirea, înădărită azi la lucruri străine și la oameni străini*”³.

Cât de actuale sunt aceste cuvinte! Fiindcă, din păcate, România nu mai este „*patria iubită a oricărui suflet românesc*”, așa cum scria Eminescu. E drept, mai sunt niște indivizi care își zic „români”, dar, în realitate, nu sunt decât „*sămânță străină pripășită în România pe vremea când o băteau vânturile din toate părțile*”(Nicolae Titulescu). Pentru asemenea „*omuleți patibulari*” Eminescu nu este altceva decât „*cadavrul nostru din debara*”. Aceștia, cu siguranță, nu vor avea altă soartă decât aceea pe care a prevestit-o chiar poetul: „*Neștiuți se pierd în taină, ca și spuză neștiută*”. Fiindcă, așa cum afirma Ibrăileanu: „*de la apariția lui Eminescu s-au perindat atâtea școli literare, atâtea curente și atâtea mode, care uneori păreau că-l întunecă, dar el rezista mereu și apărea mereu strălucitor ca și Luceafărul său*”.

Revenind la patriotismul lui Eminescu și la conștiința sa națională trebuie să accentuez că convingerea Eminoviciilor de la Ipotești de apartenență la neamul românesc s-a născut din rădăcina străveche țărânească a familiei. Moșii și strămoșii lor au fost cu toții țărani români. În vremea când unii căutau originea Eminoviciilor prin toată Europa și nu numai, cercetătorul Vasile Gherasim a descoperit că doi dintre strămoșii poetului erau țărani români, locuitori, cu acte în regulă, ai satului Călinești al lui Cuparenco, și se numeau Petrea și Vasile⁴. Mai mult, bunicul patern, Vasile Eminovici, era dscălul bisercii din sat, iar apoi—

ILIE ȘANDRU

¹ Vasile Gherasim – În satul Eminoviciilor. Câteva lămuriri cu privire la originea lui Eminescu – în *Convorbiri literare* nr.11, noiembrie 1922, pag. 834-845

² Ion Roșu – *Legendă și adevăr în biografia lui Mihai Eminescu*, Editura Cartea Românească, 1989, pag. 46

³ Dumitru Morărașu – *Naționalismul lui Eminescu*, Editura Pacifica, București, 1994, pag. 25

⁴ Vasile Gherasim – *opere citate*, pag. 46-47

„scriitor” de birou la baronul Jean Mustățea.

Deci, aceea conștiință a Eminovicilor din Ipotești, adică și a lui Mihai Eminescu, își are originea înfiptă adânc în acel șir lung de țărani români oropsiți pe moșiile boierilor vremii. În numele acestor țărani vorbește Eminescu în versuri acuzatoare, care își păstrează actualitatea:

„Prea v-ați arătat arama, sfâșiind această țară,/Prea făcurați neamul nostru de rușine și ocară, / Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei,/ Ca să nu s-arate-odată ce sunteți, niște mișei”!

Nu întâmplător același Vasile Gherasim afirmă că „pentru noi românii, Eminescu este acel reprezentant genial al spiritului național, în operele sale aflăm sintezele, dorințele și aspirațiile neamului nostru”. Iar Sextil Pușcariu, referindu-se la aceea conștiință națională a marelui nostru poet, scria: *„De pe buzele nu s-a desprins galsul unui individ, ci vocea trecutului nostru românesc(...) În nici una din operele literaturii noastre nu se oglindă atât de întreg sufletul românesc, nimeni n-a izbutit să cuprindă în versurile sale sinteza însușirilor noastre etnice ca Eminescu”.*

Așa este, fiindcă Eminescu are în vedere pe toți românii, indiferent de locurile în care trăiesc, despărțiți prin granițe artificiale, prin acele brâie „de lacrimi și de sânge”(O.Goga). Astfel, deplânge soarta dureroasă a „dulcei” Bucovine, demascând fărădelegile și uclenirile mișelești, un fel de „afacere dintr-o muiere desfrânată și între pașii din Bizanț”. *„Vânzarea Bucovinei va fi o vecinică pată pentru împărăția vecină, deapănarea o durere pentru noi”.* Demască comportarea mișelească a Rusiei prin ocuparea Basarabiei, în 1812, asupra căreia aceasta nu poate emite nicio pretenție, fiindcă: *„Drepturile noastre asupra întregii Basarabii sunt prea vechi și prea bine întemeiate(...)Basarabia întragă a fost a noastră pe când Rusia nici nu se megieșa cu noi, Basarabia întreagă ni se cuvine, căci e pământ de drept al nostru și cucerit cu plugul și apărut cu arma”.*

Este uimitoare cunoașterea pe care Eminescu o are asupra situației românilor din Transilvania, aflată în

componența Imperiului Habsburgic. Neiertător este el atunci când se referă la ungurii șovini și ambițioși: *„E trist a vedea în inima Europei o națiune ce se află în evul mediu cuprinsă de o febrilă epidemie spirituală”.*

El prezintă adevărul despre unguri, nu le iartă minciunile „cu care înșeală Europa”: *„Cele șasesprezece milioane de unguri cu care înșeală Europa sunt o minciună”.* Eminescu nu scapă nicio ocazie ca să-și manifeste dragostea, dar și mânia față de românii transilvăneni, care duceau o luptă permanentă ca să-și apere ființa națională și limba, împotriva celor care doreau „să maghiarizeze și pietrele”.

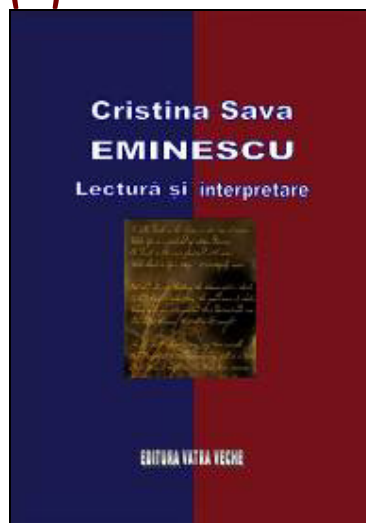
Iată pentru ce consider că publicistica lui Mihai Eminescu s-a bucurat de o apreciere deosebită a majorității oamenilor politici, a intelectualilor și a celor care s-au considerat români, după cum ea se bucură de aceeași apreciere și de către cei din generația actuală, de cei ce simt și gândesc românește, de cei care cred că patria lor este România. Fiindcă și acum, ca și atunci când a fost scrisă, publicistica eminesciană își păstrează aceeași valoare și actualitate, atunci când este vorba despre destinul României și al poporului român.

Cu toate acestea nu pot să nu constat că în contemporanietatea noastră publicistica lui Eminescu este destul de puțin cunoscută fiindcă nu se dorește acest lucru.

Fenomenul nu este întâmplător dacă avem în vedere că multe dintre ideile sale privitoare la românism și la spiritual național „nu mai sunt la modă”, nu dau bine, vezi Doamne, pentru ceea ce se încearcă acum a se promova: europenismul și mondialismul. În învățământul preuniversitar nu numai publicistica sa ci chiar și unele dintre cele mai importante creații poetice(vezi Scrisoarea III) sunt puse la index. Cine să mai vorbească acum de naționalism și de patriotism, în general, cu atât mai mult când este vorba despre Eminescu, care afirmă categoric că *„sentimental național îl moștenești odată cu clocotul sângelui”.*

Adică trebuie *„să te naști roman pentru a fi în adevăr înțelegător și iubitor al neamului”.*

(RE)LECTURA LUI EMINESCU

(Re)lectura lui Eminescu este un demers care reclamă o adecvare la realitatea unei istorii literare care însumează peste un secol și jumătate de receptare critică, dacă avem în vedere anul debutului eminescian, 1866.

Judecățile de valoare emise de cele mai importante instanțe critice au fost, din păcate, ignorate de cohorta de detractori înverșunați, de la Alexandru Grama, Aron Densușianu, Anghel Demetrescu, Gr. Gellianu, Petre Grădișteanu, N. Ținc, Nicu Xenopol, Al.Macedonski, B.P. Hasdeu și G.I. Ionescu-Gion și până la cei din urmă zeloși demolatori contemporani, Horia Roman Patapievici și Lucian Boia.

E greu să califici judecățile unui biet canonic de Blaj, Alexandru Grama, care, în 1891, scria, cu pretenții de instanță, că „Eminescu n-a fost nice geniu, nice cuprins de lumea ideală, ci un biet versificatoriu, tare de rând, tâmpit pentru lumea aceasta prin natura sa, prin ocupațiunile și tendințele sale”...

Pe alții, Demetrescu și Densușianu, Călinescu i-a pecetluit fără echivoc pentru judecățile lor cu „dobitocie”, „cretinitate” („Judecățile lui Anghel Demetrescu sunt ale unui cretin”).

Etichete care se potrivesc de minune și pentru Horia Roman Patapievici și Lucian Boia. Cum să judeci altfel afirmații ca „Eminescu, cadavrul nostru din debara, de care trebuie să ne →

NICOLAE BĂCIUȚ

debarasăm”. (Horia Roman Patapievici)

La doi ani de la moartea poetului, în 1891, Titu Maiorescu profeța că secolul douăzeci va sta sub semnul geniului său.

Deși temerară, îndrăzneță, afirmația lui Maiorescu s-a dovedit inexactă, neîncăpătoare, pentru că și secolul douăzeci și unu stă tot sub semnul lui Eminescu, ba, mai mult, Nichita Stănescu afirma, dincolo de metaforă, că viitorul poeziei românești va sta sub semnul întoarcerii la Eminescu.

Deși impresionantă, opera lui Eminescu a fost realizată în proporții covârșitoare între 1866 și 1883, deci în 17 ani – lada cu manuscrise predată de Titu Maiorescu Academiei Române, conținea aproape 16.000 de pagini.

Despre ea s-au scris aproape 700 de cărți și a fost tradusă în aproape 70 de limbi.

Cine să valideze opera eminesciană, cine să aibă dreptate, niște detractori, iar toți ceilalți, care au valorizat-o, să se fi înșelat, să se afle în eroare de judecată?

Viabilitatea operei eminesciene e dată și de faptul că ea continuă să suscite interes, că încă este emblema cultural identitară românească.

Receptarea acestei opere pentru cei mai noi cititori beneficiază de suportul judecăților de valoare de până acum, a căror influență, nu poate fi contestată, dar contează și capacitatea de interpretare care vine din cumulusul memoriei culturale.

Cristina Sava, lipsită de inhibiții și complexe, vine cu un suflu înnoitor, într-o zonă cu drumuri bătătorite, propune grile de lectură în spirit didactic, dar fără să se lase confiscată de tentațiile didactice. Nu propune un nou Eminescu, ci pune în evidență și alte substraturi ale unei opere care nu-și epuizează filonul interpretativ.

Conștientă de plusurile formative prin înțelegerea operei eminesciene, Cristina Sava are o țință clară pentru formarea receptorului de poezie („a descoperi farmecul universului senzorial și perceptibil al concretitudinii imaginative trăită cu bucuria unei noi ordini sensibile instaurate și a enigmelor semnificației poetice”), tocmai la vârsta la care întâlnirea cu Eminescu poate lăsa urme pe toată viața.

Mai altfel, despre

Veronica Micle

(VII)

După terminarea... sejurului vienez, purtând cu sine o încărcătură sentimentală specială, în anul următor, 1873, viața și activitatea Veronicăi Micle se desfășoară pe aceleași coordonate familie-acțiuni/activități de factură obștească, inclusiv rezolvarea unor probleme ținând de Școala de fete pe care o patrona în mare măsură, însă, fără să neglijeze creația proprie, în care se simt pregnant retrairi din „epoca” vieneză, cu influențe ceva mai semnificative din poeziile lui Eminescu. În această ordine de idei, întâlnirile celor doi sunt extrem de rare, din motive pe care le putem presupune, având în vedere că întâlnirea lor de la Viena nu fusese ignorată de către unii bărfitori... În rest, din informațiile pe care le avem, întregul an 1873 a fost fără evenimente notabile în ce îi privește pe Veronica și Eminescu. Abia în 1874, la numirea lui Eminescu în funcția de director al **Bibliotecii Centrale** din Iași, este semnalată și prezența Veronicăi, chiar în ziua de 30 august, dar, după întâlnirea și șederea la Viena, presupune anumite riscuri în a vorbi despre o legătură sentimentală avansată. Încă! Iar în ceea ce privea un derapaj spre o legătură apropiată spre *intim* dintre ei putem accepta varianta bărfei... oficiale, care funcționa ireproșabil, am putea spune. Ieșirile ei sporadice în oraș, poate chiar cu gândul de a-l întâlni, mai degrabă sunt eșecuri, fiindcă el părăsea rar biblioteca, stând acolo de dimineața până seara târziu, preocupat de cercetarea a tot felul de documente și cărți vechi, îndeletnicire de care era preocupat în tot mai mare măsură. Abia în a doua jumătate a anului 1874, în ziua de 7 noiembrie, aflat la un spectacol de binefacere la *Teatrul din Copou* împreună cu soțul

său, în loja rezervată Universității, este văzută de poet, fără ca ea să-l fi zărit, se pare. În orice caz, în ziua următoare, a primit de la Eminescu o scrisoare care poate fi considerată un nou început în relația lor. „*Stimată doamnă*, i se adresa el în scrisoare, *aseară v-am zărit într-o lojă pe care o ocupați la reprezentarea de binefacere dată în folosul săracilor, în sala Societății dramatice. Atunci mi-am amintit de invitația primită, de a veni într-o joi la serata dv. literară. (...) Cred că voi putea ceti în salonul dvs. o poezie având un subiect cules din acest material.* (Este vorba despre tema din *Epigonii*, precum și alte surse folclorice de inspirație. D.H.). *Primiți respectul meu, M.Eminescu*”. Oarecum lucrurile se precipită, iar Veronica găsește o modalitate de a și-l apropia pe poet invitându-l de sărbătoarea Crăciunului la familia lor, această invitație fiind ca urmare a înțelegerii ei prealabile cu mamă-sa și soțul, profesorul Ștefan Micle. E de crezut că, în realitate, era vorba despre o tactică feminin-diplomatică pentru a-l avea pe Eminescu în casa lor măcar pentru câteva minute sau chiar ore. Eminescu a acceptat invitația și a mers, dar însoțit de Slavici și alte două persoane, cumva spre dezamăgirea amfitrioanei. Întâlnirea a fost, însă, relaxantă într-o atmosferă cald-familiară. Despre întâmplare, Veronica îi va scrie: „*Cîntasem un preludiu din Chopin. Muzica acestui polonez, te-a tulburat adânc. Tu ai redat în cuvinte ceea ce pianul suspinase în noapte: «Ne-nțeles rămâne gândul /Ce-ți străbate cînturile/Zboară vecinic, îngînându-l/Valurile. vînturile»!*”... Întâlnirea a durat până în zori, când musafirii-colindători s-au reîntors în chilia de la Mănăstirea „Treii Ierarhi.”

Însă viața își va continua cursul cu ale ei și, în anul școlar 1875-1876, Valeria, fiica mai mare a soților Micle, va urma clasa I la *Pensionatul Normal de Domnișoare (Humpel)*, unde, foarte interesant, preda ca profesor și... Eminescu. Dar, în același an 1875, va avea loc încă un eveniment important, care va afecta într-o oarecare măsură viața familiei: profesorul Ștefan Micle este îndepărtat de la rectoratul Universității ieșene, fiind numit directorul *Școlii de Arte și Meserii*. Tot în 1875, el se mută cu întreaga familie și→

DUMITRU HURUBĂ

domiciliază în clădirea școlii... Ar mai fi de reținut că, urmând traseul ascendent al creației literare, Veronica revine la mai vechea... iubire și colaborează la revista *Columna lui Traian* – tot cu creații lirice – și demonstrează că este preocupată în continuare de creația sa lirică publicând poezia *Lacrimi și lacrimi*, urmată în același an și în aceeași revistă, de poezia *Moarte fugi*... Să avem în vedere că poeta își divulgă, nu o dată, o preferință pe care, poate forțat puțin, o putem numi „obsesia morții în lirica Veronicăi Micle” – după cum se va putea constata și mai încolo...

După cum s-a putut observa din informațiile existente, 1875 a fost unul dintre cei mai bogați ani în evenimente în care, într-un fel sau altul au fost implicați atât Veronica Micle cât și Mihai Eminescu. Astfel, la întâi iulie, Eminescu a fost numit revizor școlar pentru județele Iași și Vaslui. Aceasta se întâmplase, mai ales pentru a-i face loc la Biblioteca poetului bucovinean Dimitrie Petrino, cu relații puternice la autoritățile ieșene, dar și... nepotul cunoscutului cărturar Eudoxiu Hurmuzachi, argument care a avut importanța lui...

Un moment oarecum de neînțeles, dacă nu cumva chiar bizar, a rămas ca atare în istoria literară: câteva luni mai târziu, Veronica Micle, tot mai activă pe linia creației literare, i se adresează (tocmai) lui Iacob Negruzzi, directorul revistei *Convorbiri literare*, cu o scrisoare însoțită de 3 poezii: *În zadar privesc, Drag mi-ai fost și Fugi îți zic*, încă nu lipsite de ecouri în sufletul poetei după întâlnirea de la Viena, întâlnire care, după cum s-a putut observa, a avut cel mai puternic impact sentimental pentru tână soție a profesorului Ștefan Micle. Potrivit unor informații, Veronica s-a adresat conducătorului *Convorbirilor* ca urmare a sfatului primit de la Eminescu... Toate cele trei poezii au fost publicate chiar în numărul din decembrie al revistei, dar nu înainte de a fi citite de însuși Iacob Negruzzi la o ședință a cenaclului *Junimea*, emoționându-l pe Eminescu, poetul chiar lăcrimând în timpul lecturii. Însă, chiar și în aceste condiții clar prielnice, inclusiv cu lectură și publicare în *Convorbiri literare*, Veronica simțea tot mai mult apăsând-o o anumită stare de plictiseală și de oboseală.

Poezia lui Grigore Vieru

– autentică expresie
a spiritualității românești
în contextul basarabean
(I)

“Grigore Vieru – un spirit care a prins cuvintele neamului românesc”

Traian T. Coșovei [1. p.285]

„Se spune că Grigore Vieru are o casă. Undeva la țară, prin părțile Lipcanilor, pe malul Prutului...”. Acest Vieru are „peste cele 50 de ani de activitate profesională, literară, diplomatică, culturală, socială... poetul moldav și-a creat un *chip unic*. Un chip, pe care îl găsim doar în opera sa, în poezia sa, în cântecul său. Un alt Vieru nu putem găsi. El și-a creat „o operă de mare valoare, care este apreciată nu numai în Republica Moldova și România, dar și dincolo de hotarele lor. Astfel că viața spirituală și culturală a Basarabiei postbelice nu poate fi imaginată fără personalitatea ilustră a lui Grigore Vieru, un adevărat artist al Cuvântului Poetic, al Bunătății și al Credinței. Creația sa poetică, precum și atitudinea-i civică, răspicată îl așază în conștiința cetățenească drept un Om mitologic, al cărui destin se confundă cu destinul neamului său”. [2. p. 9]

Într-o serie de mărturisiri, Grigore Vieru își exprimă profesiunea de credință despre scrisul său, identificat cu propriul destin uman. Or, el reprezentant al generației șaizeciste a literaturii basarabene, și-a formulat un program estetic particular. Aici pot adăuga un vechi proverb, care sună cam așa: „Materialul poeziei e inima omului”. (Bankim Chandra Chatterjee: *Eseuri*). Tot ce este eveniment social-uman sau tribulație, neliniște sau bucurie sufletească, reflecție sau mărturisire își găsesc o perfectă împlinire artistică în creația sa poetică și cea filosofico-aforistică.

[2. p. 9]

Grigore Vieru a fost cunoscut hăt de la marginea nordică a Moldovei (dar să nu uităm și de Bucovina) ... până de peste rău (România, în care el dorea cu tot dinadinsul să ajungă), dar și peste mari și oceane. Lucrările sale fiind traduse în rusă, ucraineană, italiană, engleză și așa mai departe. Cărțile sale fiind tipărite și multiplicare în diverse țări și la diverse edituri.

Gr. Vieru era un poet, care a scris, a gândit și a proclamat limba neamului sau, limba românească. Mihai Cimpoi, într-un studiu monografic scria: “Grigore Vieru a proclamat adevărul despre ființă românească, despre limba românească și despre istoria românilor”. [3. p.22].

Fiind absolvent al Institutul Pedagogic „Ion Creangă” a cules, pe parcursul a multor ani numeroase distincții: Premiul de Stat al Moldovei (1978), Diplomă Internațională Andersen (1988), devenind, în 1990, și membru de onoare al Academiei Române. Ceea ce pare să-i deranjeze teribil pe unii contemporani. [4. p. 3-4].

Vieru nu a pretins la nimic, chiar nici la ceea ce chiar merită. Era un tip simplu și foarte timid. Chiar însuși spunea: „A fi zilnic frumos și simplu”, asta era chiar și dorința lui arzătoare.

Grigore Vieru, un nume aflat pe buzele tuturor. La prima vedere, avem de-a face cu un poet al locurilor comune; dar tocmai acolo – se știe – roiesc marile întrebări, temele fundamentale mustind de sens. Nu atât experiențele estetizante cât trăirile obsesive, întorcându-ne spre arhetipuri definesc acest lirism de adâncime și limpezime, turnat în tipar poporan și îmbătat de misionarism poetic, afișând o aură mitică. Grigore Vieru este (încă) un entuziast. S-au scurs mulți ani de la acel debut studentesc sub grafie slavonă (1957), îmbrățișând literatură pentru copii pe care de fapt n-a părăsit-o nicicând; suspectat de epigonism, comițând – ziceau gurile rele – poezii „sătești”, „băloase” poetul n-a ostenit și aripile lui mari flutură pe cerul înalt al poeziei, „săpând” versuri, cheltuindu-se fără a-și economisi „flăcăruia”, având grijă de grai. [4. p. 3-4].→

ALEXANDRU COCETOV

1. Poetul Vieru – simbolul poeziei românești

„Grigore Vieru este Mesager pentru Basarabia”

Alexandru Bantos [5. p.151]

„Mulți s-au străduit să explice ce-i poezia, dar mă îndoiesc dacă a reușit măcar unul”, (Bankim Chandra Chatterjee: *Eseuri*). „Noros ori clar ca o amiază./ Eu sunt poetu-acestui neam - / Și-atunci când lira îmi vibrează,/ Și-atunci când cântece nu am...” (însuși Vieru declara).

„Nominalizat, într-o ciudată anchetă a *României literare*, printre primii zece poeți români „din toate timpurile” sau, dimpotrivă, taxat că „un poetastru de mâna a șaptea” scriind „versuri idioate” (apud Marius Chivu), Grigore Vieru este, neîndoios, un poet-simbol.” [4. p. 3-4].

De fapt, despre Vieru s-a scris enorm, începând cu volumul din 1968 (*Mirajul copilăriei*), semnat de M. Cimpoi, urmat de monografiile lui M. Dolgan, Stelian Gruia și Fănuș Băileșteanu. (4. p. 3-4). Și totuși, Mihai Cimpoi menționa: „nimeni nu poate contesta partea cea mai valoroasă a operei sale, jertfelnică dăruire neamului și limbii române, transformată în crez, după cum spune în *Mișcare în infinit*: „Cinstește și apară legea neamului tău, la fel limba seminției în care ai fost zidit, și Domnul va înmulți viața ta, iar numele tău va fi înnoit și după moarte”. [3. p.23].

Cu Grigore Vieru coborâm în starea „dintâi” a lumii: „Toate îmi par că sunt / Prima oară”. În mitologia să, încercând a îmbuna lumea, poetul cheamă în sprijin spusă aforistică. Palpează elementaritatea, caută bucuriile simple, durează, într-un secol grăbit și asaltat de un real degradat o bază paremiologică, pe temelia cărților, invocând texte sapiențiale. Poetul se împarte, se risipește în poemele sale, lapidare și memorabile, visând la o simplitate mereu proaspătă: „M-am amestecat cu cântul / Ca mormântul cu pământul”. [4. p. 3-4].

Graiul matern („săpat până la lacrimi”), îndureratul plai natal, cinstirea limbii, venerația pentru înaintași (*Legământul* fiind un veritabil testament poetic) sunt obsesiile sale călătoare, nuclee tematico-motivice care îi definesc vitalitatea creației, de o cuceritoare

sinceritate. Se poate încerca un tratament „pur tematologic” (cum sugera M. Dolgan), descoperind, sub titluri seducătoare, reeditări. Dar, prin acumularea detaliilor, textele lui Vieru aprind „dorul de viață”; de la mormântul strămoșilor urcă o dragoste „fără sfârșit” (v. *De la tine*) iar moartea pânditoare, curățenia morală prelungesc tonic ecoul mioritic, poetică viereană închipuind o „sfidare calmă a morții” (cf. Fănuș Băileșteanu). [4. p. 3-4].

Tot aici e important de menționat despre lupta și *apărarea* sa pentru proclamarea și vorbirea *limbii române*. Fiind în fruntea Adunării Naționale în 1989, apoi în 1990 și 1991, poetul Grigore Vieru vorbea, citea, scria și gândea în limba sa maternă, limba română. Într-un poem, spune, „În aceeași limbă/ Toată lumea plânge./ În aceeași limbă/ Râde un pământ./ Ci doar în limba ta/ Durearea poți s-o mângâi./ Iar bucuria s-o preschimbi în cânt.” Dânsul termină această poezie (*În limba ta*) cu versurile, „Iar când nu poți/ Nici plânge și nici râde./ Când nu poți mângâia/ Și nici cânta./ Cu-al tău pământ./ Cu cerul tău în față./ Tu taci atunce./ Tot în limba ta”.

Căci toate *poemele sale circulând fără pașaport*, (au fost traduse, editate, transmise, chiar și vândute) „publicistica înfiorată de crezul unionist, cântecele îndrăgite fac din Vieru un simbol (adulat sau hulit) și o valoare certificată, nescutită de asalturi denigratorii.” [4. p. 3-4].

Poetul este un *cântăreț și un tribun*; vrea să gândească „auzit”, este „un râu de lacrimi” și un amestec de „sudoare și mit”. Făcând din taina cuvântului un instrument al magicului, cu rol protector (*Taină care mă apără*) și glorificând anonimatul (*Cel care sunt*), el ar îndreptăți o paralelă cu Blaga, cum s-a și încercat (Ana Bantoș, Veronica Postolachi). [4. p. 5].

Cei mai mulți dintre critici pun un accent deosebit pe relația pe care autorul a avut-o permanent cu zodia *copilăriei*, pentru că a fost definitorie pentru devenirea sa. Copilăria nu doar că l-a inspirat pe poet, dar l-a determinat s-o (re)trăiască, să-i reprezinte idealurile. Pe deasupra, l-a făcut să înțeleagă că „starea de a fi copil este o condiție necesară pentru creatorul de frumos artistic” [6. p.

241]. Poetul știe că ritualul copilăriei este cel mai puternic gest al ființei umane, el știe că acest joc îl înalță pe om între elementele universalului, motiv pentru care punctează ideea că „nimic din ceea ce ține de natură umană și de natura naturii nu pleacă pe veci – totul și toate se reîntorc în fireasca lor ordine, așa cum s-a reîntors nu demult zăpada copilăriei” [7. p. 59]. Filtrarea lumii prin ochii curioși ai copilăriei mărește impactul mesajului asupra sensibilității. În accepțiunea criticului Mihai Cimpoi, copilăria apare în poezia lui Vieru ca fiind o stare plenară, în care toate elementele lumii capătă sens: „Copilăria nu acoperă, pur și simplu, o zonă de amintiri a poeziei lui Vieru, ea fiind infiltrată în întreaga să sensibilitate: e lumea originară, reală, e Heimat-ul bine localizat, care apare cu căsuța părintească, cu ritmurile eterne ale apelor” [8. p. 95]. Căci acești micuți (sute de generații), care au trecut prin poemele fine, rafinate, calde și frumoase ale lui Vieru, au dat naștere generațiilor bazate pe niște valori curate și structurate. Căci Vieru nu lasă copilul cu un poem (sau un catren) dur sau fără sens, „Vieru scria pe limba copiilor”. El rafina fiecă gând, idee... El prezenta poemul cu un gând vesel și hazliu. El pune viața în versurile sale. Și doar din acest motiv, poemele lui s-au alipit de inima copilașilor.

Recunosc, sic red, că Poetul-Vieru a gândit și a recunoscut că „În poezia sa a cules zilnic primul mister al creației – ivirea luminii – și ultimul mister al creației – nectarul iubirii”. (Rabindranath Tagore : *Frunzele* (7).

Totuși, acest *poet-simbol* (nu doar pentru spațiul basarabean), devenit un poet național, invitându-ne într-un univers auroral, înrourat, ne oferă un lirism al esențelor (cum observa cândva Marin Sorescu).

Alexandru COCETOV, profesor, Briceni. Debut literar, în publicații și/sau în volum – apărut în revistele *Dunărea de Jos* și *Boem@* în 2013 cu o critică literară asupra operelor lui Ioan Alexandru și Mihai Eminescu. Antologiile conferinței internaționale a Universității Academia de Științe din Moldova (2014 și 2015). Publicații în 3 Antologii A.S.P.R.A. (de primăvară și toamnă 2015, primăvara 2016).

Eveniment editorial

ANA BLANDIANA, INTEGRALA POEMELOR

La Editura Humanitas, a apărut „Integrala poemelor”, de Ana Blandiana.

Cartea cuprinde toate poemele sale, publicate în volumele: *Persoana întâi plural*, 1964; *Călcâiul vulnerabil*, 1966; *A treia taină*, 1969; *50 de poeme*, 1970; *Octombrie, noiembrie, decembrie*, 1972; *Poeme*, 1974; *Somnul din somn*, 1977; *Întâmplări din grădina mea*, 1980; *Ochiul de greier*, 1981; *Ora de nisip*, 1984; *Stea de pradă*, 1986; *Alte întâmplări din grădina mea*, 1987; *Întâmplări de pe strada mea*, 1988; *Poezii*, 1988; *Arhitectura valurilor*, 1990; *100 de poeme*, 1991; *În dimineața de după moarte*, 1996; *La cules îngeri*, 1997, 2003, 2004; *Cartea albă a lui Arpagic*, 1998; *Balanța cu un singur talger*, 1998; *Soarele de apoi*, 2000; *Refluxul sensurilor*, 2004; *Poeme*, 2005; *Întoarcerea lui Arpagic*, 2008; *Patria mea A4*, 2010; *Pleoape de apă*, 2010; *Orologiul fără ore*, 2016; *Variațiuni pe o temă dată*, 2018.

O ediție fără aparat critic, constituită exclusiv din volumele Anei Blandiana.

„Se vorbește atât de mult, spune poeta în deschiderea ediției, încât rostul poeziei a devenit acela de a restabili tăcerea.

Pentru mine, poezia e o înaintare logică din cuvânt în cuvânt, din piatră în piatră, până într-un loc în care sensul se deschide neașteptat deasupra prăpastiei și se oprește ținându-și respirația. Am visat întotdeauna o poezie simplă, eliptică, având farmecul desenelor făcute de copii în fața cărora nu ești niciodată sigur dacă schema e chiar esența. am crezut întotdeauna că poezia nu trebuie să strălucească, ci să lumineze”.

Pe coperta a IV-a a acestei elegante cărți, Ana Blandiana încheie: „N-am fost în stare să scriu altfel decât ieșind din viața mea obișnuită, decupând timpul poeziei din timpul vieții... Plecam la scris cum plecau sfinții în pustie, ca să-l întâlnească pe Dumnezeu, iar ceea ce urma avea uneori într-adevăr trăsăturile miracolului. Când începeam să scriu, nu aveam senzația preaplinului care se revarsă, ci mai curând a uimirii că trecea prin mine. Când se oprea, mă descopeream golită, pustie și, mai ales, cu sentimentul că este de tot. Deși știam că mi se mai întâmplase, deși îmi spuneam că și de alte dați mi se păruse la fel și că totuși

minunea se repetase, mă uitam la ultima poezie scrisă cu sfâșietoarea convingere că de astă dată este într-adevăr ultima, că niciodată nu voi mai fi în stare să scriu nimic. Iar dacă următoarea evadare se dovedea zadarnică și Dumnezeu nu venea la întâlnire, întâmplarea nu era decât o verificare în plus, pentru o perioadă, a acestei convingeri. Recădeam în contingent mai deprimată decât în momentul evadării, până când încet-încet începeam să simt că se pregătește o nouă iluminare care nu așteaptă, pentru a se produce, decât o nouă fugă.”

Ana Blandiana, „Cununa de Aur” a poeziei

(III)

Un astfel de Dumnezeu este un fel de vid geometric, care, la rândul său, ar trebui completat de acțiunea oamenilor și de virtuțile lor creative. Așa că poeții creează - odată, cu ajutorul mijloacelor divine ale cuvântului, și apoi, comunicând explicit cu Dumnezeu, în conversație și adresându-i-se, deși numai pentru a-l contrazice!

Cu această ocazie, este dificil să concluzionăm și să epuizăm în mod adecvat bogăția tuturor motivelor importante, inspiratoare și provocatoare inerente poeziei Anei Blandiana, inclusiv, desigur, motivul iubirii imposibile și al misticismului cuplului, care continuă să împărtășească experiențe ulterioare, deși, prin oglindă (după ce unul

dintre ei trece în eternitate), atunci, motivul iubitului mort, care devine din nou viu, uneori în vis, datorită puterii de reînviere a cuvintelor și amintirilor, sau motivul apartenenței și al locuirii în spații minuscule foarte mici, precum o coajă de nucă, de exemplu.

Cu inimă grea, lăsând acest tezaur de imagini poetice, aluzii, interpretări pentru unele lecturi viitoare, productive, permiteți-mi să subliniez, în sfârșit, un alt joc miraculos. Anume, una dintre poeziile Anei Blandiana se intitulează „Biserica relocată”, pe care, din curiozitate, am citit-o și în original, în limba română. Cu toate acestea, se scrie: „Biserica translate”! Sau, în

traducere literală macedoneană, relocată / tradus perla!

Cuvânt de închidere

Datorită acestui premiu prestigios de poezie, Cununa de Aur, la cea de-a 58-a ediție a Festivalului Serilor de Poezie de la Struga, precum și nobila lucrare de traducere a lui Taško Šarov, și poezia dvs., de asemenea, respectată și dragă Ana Blandiana, a devenit o „Biserica translate” particulară, biserică poetică, tradusă în macedoneană și transferată în această frumoasă carte, prezentată chiar aici în Ohrid, orașul, printre altele, sărbătorit pentru bijuteriile sale celebre realizate cu măiestrie, tocmai din perla Ohrid!

ELIZABETA ȘELEVA
În românește de Nicolae Băciuț

Alocuțiune cu ocazia anunțării câștigătorului Premiului „Cununa de Aur” 2019 a Serilor de Poezie de la Struga, Ana Blandiana.

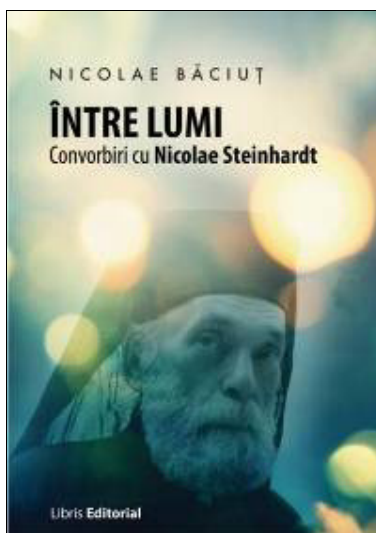
Încheierea anului memorial **N. Steinhardt (1912-1989)**

Pentru a marca împlinirea a 30 de ani de la moartea lui **N. Steinhardt**, revista lunară „*Vatra veche*” din Târgu-Mureș, al cărei redactor-șef este poetul, scriitorul și editorul **Nicolae Băciut**, a publicat în 2019 o serie de 12 articole semnate de mine și dedicate cărțurii și Monahului Nicolae de la Rohia.

Mărturisesc acum, la sfârșitul anului, că, pentru mine, care l-am cunoscut personal și am avut o relație de prietenie apropiată cu Nicu Steinhardt, scrierea lor a fost un exercițiu plăcut, dar și foarte dureros. În fiecare fragment am ales citate reprezentative din cărți pe care le am în biblioteca personală, în majoritate legate de amintirile mele despre Nicu:

- **N. Steinhardt: Dumnezeu în care spui că nu crezi – scrisori către Virgil Ierunca (1967-1983), (Ed. Humanitas, Buc, 2000)**
- **N. Steinhardt: Jurnalul Fericirii (Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1997)**
- **N. Steinhardt: Critică la persoana întâi (Ed Dacia, 2001)**
- **N. Steinhardt: Incertitudini literare, (Ed Dacia, 1980)**
- **N. Steinhardt: Dăruind vei dobândi (Ed. Mănăstirea Rohia, Polirom, 2008)**
- **Nicu Steinhardt în dosarele Securității 1959-1989 (Ed. Nemira 2005).**

Din păcate, multe din nedreptățile și cruzimile exercitate de Securitate la adresa lui N. Steinhardt erau necunoscute de mine. Nici tata, avocatul lui Nicu în procesul Noica în care a fost implicat, nici mama, care fusese prietenă cu el din tinerețe, nici Toma, fratele meu mai mare, toți la curent cu ce se întâmpla, nu-mi spuneau nimica; fiind mezina familiei, mă menajau. Cunoașteam vag adevărul, dar Nicu nu se plângea niciodată, cu mine discuta despre muzică, spectacole de teatru, expoziții de artă și... despre pisici (sau mâțe, cum le spune el), pe care le adora. Abia citind cartea „Nicu Steinhardt în dosarele Securității” am aflat mizeriile prin care a trecut el toată viața, până la ultima suflare. În cele 12 articole din *Vatra veche*, am intercalat fragmente din textele lui de critică literară sau

artistică cu cele din cartea cu rapoartele Securității. Ce contrast!

N-am putut să cuprind în numai 12 articole tot ce aș fi dorit! Despre N. Steinhardt se pot scrie volume întregi! Sunt cărți pe care n-am apucat să le citez în seria respectivă. Și, pentru că n-am vrut ca anul să se încheie fără să menționez o carte nu numai emoționantă, dar și de o mare valoare literară, documentară și istorică, o voi face acum în revista literar-artistică „*LaPunct*”. Este vorba despre cartea pe care o citisem deja în format pdf, dar pe care doar recent am primit-o în ediția tipărită, de la autorul ei, Nicolae Băciut: „*Între lumi – convorbiri cu Nicolae Steinhardt*” (Ed. Libris Editorial, Brașov, 2015).

Nu e de mirare că „întâlnirea” d-lui Băciut cu mine- întâi în spațiul virtual între 2008-2018 și apoi, în sfârșit, în 2018, în spațiul real - în Canada - s-a produs datorită lui N. Steinhardt. Mărturisirile mele anterioare despre N. Steinhardt, făcute în câteva articole postate pe unele site-uri literare - l-au impresionat pe d-l Băciut, iar cartea „*Între lumi*” m-a făcut să înțeleg extraordinara apropiere literară, poetică și religioasă dintre „cei doi Nicu” din viața mea, unul *Steinhardt*, celălalt *Băciut*.

E vorba de un roman epistolar dintre tânărul poet Băciut, pe care personalitatea – întâi literară, apoi creștină - a lui N. Steinhardt, l-a atras și căruia i se adresează în scris. Ba chiar îi trimite și câteva poezii. N. Steinhardt îi răspunde. Îi apreciază

poeziile (ce validare importantă pentru un tânăr poet! Dialogul continuă și N. Băciut îi propune un interviu. N. Steinhardt acceptă, preferă ca acesta să fie în scris și...de aici începe minunea. Un interviu istoric, aș spune. El trebuie citit.

Cartea, de o mare frumusețe, cuprinde nu numai interviul cu N. Steinhardt și scrisorile acestuia, dar și mărturii date de prietenii lui N. Steinhardt, **Alex. Paleologu**, **Mircea Oliv** și **Ioan Pinteau**, pe care N. Băciut i-a abordat cu întrebări.

Răspunsurile acestora completează portretul eruditului, dar și călugărului N. Steinhardt. Iar pentru mine, care l-am cunoscut și iubit pe N. Steinhardt de când eram copil, a fost și este și astăzi o mare bucurie să descopăr că toți cei din preajma lui au simțit harul lui Nicu la fel ca mine.

D-l Nicolae Băciut a introdus, în cartea sa „*Între lumi*” și o *Addenda* (pe lângă alte câteva), pe cât de sumară, pe atât de impresionantă. Este vorba de câteva fragmente dintr-un jurnal personal al poetului Băciut din anii 1986-1988, ani când Monahul Nicolae era la Rohia (text apărut în „*Caietele de la Rohia, II, Steinhardt în amintirea contemporanilor*”, Ed. Helvetica, Baia Mare, 2000).

Notările din jurnal sunt scurte și emană îngrijorarea autorului în privința vârstei lui N. Steinhardt (când a început lucrul la interviu, în 1986, acesta avea deja 74 de ani), dar și, mai ales, în ceea ce privește permanenta supraveghere a lui N. Steinhardt de către Securitate.

Cartea, prefată de **Alexandru Ojică**, teolog, oferă două imagini ale chiliei Monahului de la Rohia și câteva scrisori ale lui N. Steinhardt în facsimil

Steinhardt n-a apucat revoluția din 1989, a murit cu câteva luni mai devreme.

Noi însă, cei care l-am cunoscut și iubit, trăim în sfârșit „dreptatea” care i se face acum lui N. Steinhardt, prin reeditarea operelor scrise de și despre această marcantă personalitate a culturii și religiei creștine din România.

VERONICA PAVEL LERNER

LaPunct, Canada, 28 decembrie 2019

Correspondența lui Dimitrie Stelaru

(XXII)

Scrisoarea trimisă de Carmen Mihulescu, din București (str. Dionisie Lupu, nr. 66), la 10 februarie 1962 (data poștei, la plecare), lui Dimitrie Stelaru, la Tr. Măgurele (str. 1 Mai, nr. 35).

„Dimitrie Stelaru
Strada 1 Mai, nr. 35,
Localitatea Turnu Măgurele
Regiunea București

Dragă Mitia,

Ai tot dreptul să fii supărat și chiar pe mine. Îmi pare tare rău că nu ți-am răspuns și te rog să mă crezi că în fiecare zi mi-am făcut mustrări, dar te rog să mă crezi că tot timpul asta am fost atît de tracasată, supărată și ... nu știu ce să mai găsesc în „așa” (dar, în orice caz – mai sînt destule calificative) că – dacă ai fi fost aici mi-ai fi justificat tu însuși nepolitețea și chiar aparenta lipsă de interes față de un prieten.

Seara vin istovită acasă, tîrziu, plină de nervi, fiindcă se apropie vertiginos termenul spectacolelor și eu nu am încă nici textele definitive, nu mai spun aprobate – ședinte peste ședinte – și, în fiecare dimineață, alerg după prăpădita asta de repartiție, care mi-a făcut mai mulți nervi decît toată munca și pe care de abia acum, de o jumătate de oră, o am în mîna. În fiecare zi, să-ți pierzi toată dimineața, alergînd după o hîrtie care „trebuie să fie aici, dar n-a ajuns încă” și care singură își justifică drepturile la munca pentru care te zbați.

Și după o atît de tristă experiență, ca a mea. Îți închipui cît de deznădăjduită și de nervoasă am fost tot timpul!

Totuși, n-am neglijat rugăminta ta privitoare la „Îngerul negru”*, în schimb [mă] neglijează domnul Manolescu. Cînd i-am telefonat, acum vreo două săptămîni (sau mai mult), mi-a spus să-i telefoniez peste vreo zece zile, ca să-mi dea rezultatul de la Secretariatul literar al Giuleștiu-lui, și cînd i-am telefonat din nou - ieri sau alaltăieri - mi-a spus că de-abia acum a depus piesa la teatru, în prima formă, așa cum ai scris-o tu și că să-l caut iar

Portret de Ion Vlad (1953)

peste zece zile să mă anunțe dacă se apucă sau nu să lucreze la piesă.

Între timp, eu mă interesasem la teatru și la secretariatul literar, nu se știa nimic de piesa ta. Poate că, într-adevăr, a depus-o acum. Mă voi interesa și voi interveni eu și pe altă cale. Păcat că nu am și eu un exemplar. Dacă ai vreunul la tine, trimite-mi-l.

În schimb, cu piesa cea nouă, cu „Filimon”, nu am înaintat deloc. M-a oprit o scenă în loc – pe care n-am putut-o rezolva atunci - și tot atunci, adică imediat ce ai plecat tu – m-a[u] mai oprit și discuțiile cu diferiți cunoscători de teatru, din București și provincie, care mi-au confirmat toți că în toate teatrele au intrat deja în repetiție piesele pentru aniversarea Partidului. [De] Peste o zi sau două a apărut în ziare lista pieselor cu asemenea tematică, la toate teatrele din București.

În același timp, mi s-a spus că oricînd sînt dispuși să primească o piesă cu tematică din lupta în ilegalitate a muncitorilor, așa încît am socotit, dat[ă] fiind urgența pentru mine, de a-mi asigura cît de cît un rost, că trebuie să-mi rezolv înfi această posibilitate și apoi să lucrez piesa. Dacă tu crezi că o poți lucra mai bine și mai repede – scrie-o tu.

Eu voi avea de lucru mult și urgent, aproape o lună de zile, după aceea sper să-mi pot face diminețile libere și chiar două sau trei zile pe săptămîină, cînd să pot lucra - și pentru mine.

Cam astea sînt veștile pe care ți le pot trimite. A, ba da!

M-am interesat și la Editura Tineretului și mi s-a spus că contractul la romanul tău a fost

reziliat, fără să ți se impute acontoul. Așa că nu cred că e de actualitate problema romanului.

Îmi pare rău că te simți atît de prost și de singur. Oare, numai tăcerea mea a contribuit la proasta ta stare sufletească? Ar fi bine – dacă ar fi așa – fiindcă te pot asigura că eu nu am un alt prieten mai bun decît tine pe lumea asta și că și eu și mama îți păstrăm toată dragostea și prietenia. Sună cam banal – dar e sincer – tu știi că eu nu sînt în stare să spun lucruri convenționale. Adevărul este că întreaga mea stare sufletească e teribil de banală și potența vibrațiilor mele – tare îngustată.

Am mai redus și eu din pielea de măgar – cum spune Balzac.

Respir cu forță redusă – ca să nu mă-nec.

Tocmai de aceea, fii sigur că afecțiunea atît de statornică care ne unește n-are nici o concurență – în singurătatea mea - și că nu poate fi umbrită de nici o exaltare, fiindcă nu mai am exaltări. Probabil, din cauza asta nu pot lucra deocamdată aici teme de mare amploare. Să sperăm, totuși, că răgazul e trecător și chiar necesar.

Aș vrea, totuși, să fac ceva, ca să nu mai fii atît de deznădăjduit. Am să încerc să-ți scriu mai des. Tu scrie-mi ori de cîte ori simți nevoia să-ți reverse ceva din tine și versurile ți se par insuficiente, pentru că, deocamdată, nu le ascultă nimeni.

Știi bine că numai eu pot să te înțeleg și să te ascult.

Mama te sărută și-ți dorește tot binele. Zice că să fii cuminte și că i-e dor să te vadă.

Carmen Mihulescu”.

Notă

1.*Pe versoul unei scrisori din data de 29.04.1969, trimisă de Ioana Ottescu de la Teatrul de Stat din Reșița, regizoarei Carmen Mihulescu, Dimitrie Stelaru scrie: „E vorba de piesa „Îngerul negru”, pe care am scris-o, în 1962, și am dat-o lui Carmen Mihulescu, ca unei colaboratoare”.

2. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

GHEORGHE SARĂU

Marin Sorescu

Motto:

„Țelurile sunt prea mărețe
Eu sunt mic, uitat, nebăgat în seamă
Ce însemn eu pentru voi?
Eu nu sunt decât poporul român
Nu contați pe mine!”

(Eu, neabătutul)

Bulzești este un sat acolo în preajma Craiovei, Craiova aceea pe care Marin o va vedea mai întâi „din car”, Craiova aceea unde i se deschid porțile cunoașterii și de unde pășește în lume.

Bulzești este satul în care Marin Sorescu s-a născut în ziua de 29 februarie 1936 și care îi va marca scrierea înconjurându-l fără șansă de scăpare cu minunățiile spațiului cenzurat de greutatea timpului așezat peste el și peste oamenii lui.

Pare ocazional ceea ce spun?

Nu tocmai pentru că nu vorbesc despre orice *Mărin* ivit din pământul Olteniei, ci de dramaturgul, prozatorul, și - mai ales - poetul stampă incontestabilă a talentului românesc, Marin Sorescu.

Zice poetul:

„Doamne, din ce fel de humă
M-ai luat în palmele tale calde
Și cu ce fel de salivă
Ai amestecat și-ai frământat huma-
mi” (*Ceva ca rugăciunea*), însumând în această întrebare poetică conștiința valorică dar și neliniștea zbaterilor, îndoielilor, speranțelor, chiar a deziluziilor care ar putea însemna creatorul.

În 1962, George Călinescu îl semnalează ca poet la *Contemporanul* și debutează în volum în 1964 cu parodiile „*Singur printre poeți*” demonstrând o anume abilitate a cuvântului, o *uitătură* piezișă către ceilalți, o înțelegere șugubeață a poeziei către care se înclină cu respect.

De aci și până când „*Un fir de păianjen /Atârnă de tavan...scara la cer*”, Sorescu scrie mână de un simț al necesarului, necesarul acela suflesc, lucid, subliminal și vital chiar: „*Dacă aș avea mijloace, n-aș face nimic altceva decât o bancă de lemn în mijlocul mării.*”

Construcție grandioasă de stejar geluit, să respire pe ea, în timpul furtunii, pescărușii mai lași. E destul de istovitor să tot împingi din

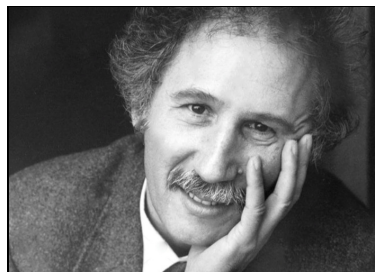
spate valul, dându-i oarecare nebulă; vântul, el, mai degrabă, s-ar putea așeza acolo din când în când. Și să zică așa, gândindu-se la mine: „N-a făcut nimic bun în viața lui decât această bancă de lemn, punându-i de jur împrejur marea.” M-am gândit bine, lucrul acesta l-aș face cu dragă inimă. Ar fi ca un locaș de stat cu capul în mâini în mijlocul sufletului.” (mărturie)

„Banca lui de lemn” se cheamă poezie, teatru, romane, studii critice și eseuri și noi n-avem decât să-l ascultăm și să ne așezăm „cu capul în mâini în mijlocul sufletului”.

Am găsit la Nicolae Manolescu o interesantă expunere a talentului eseistic al lui Sorescu – mai puțin cunoscut nespecialiștilor și ceea ce mi-a reținut atenția este nu numai profunzimea observației – critică și obiectivă – dar și acea savuros poetică interpretare pe care Sorescu o dă subiectului abordat.

Citează Manolescu: „*ciobanul din Miorița are un „discurs hamletian”, „o pompă monstruoasă atîrnă deasupra lumii urmuziene”, Vasile Voiculescu este „un Fra Angelico mirean al poeziei române”. ori Ștefan Bănuțescu „pune o distanță de-o fugă de drobie între el și indiscreția lumii”... oprindu-mă numai asupra câtorva dintre aceste subtile, pline de tâlc metaforic imagini pe care Sorescu le elaborează gândind dar mai ales simțind.*”

A avut o viață ușoară, a avut o viață grea poetul acesta ținut undeva parcă la „păstrare”? Întrebare cumva inutilă pentru că fie că este

privit cu suspiciunea observatorului contaminat de meandrele istoriei, fie că este receptat ca un talent de înaltă ținută, recunoscut ca o culme a literaturii române, arabescurile vieții „ridică sprâncenele” a nedumerire și chiar îndoială: a scris „*atunci*” nu l-au interzis, s-a plimbat în lume, a fost redactorul-șef al revistei *Ramuri* – nu o foaie oarecare – a fost chiar ministru, chiar dacă numai pentru „*24 de ore*” și ce altele or mai fi fost... dar... este un poet ca nimeni altul, cel care scrie mult, dar mai ales „*La Liliaci*”:

„*Ieșirea în lume este la poartă, duminica,*

Aici curg veștile ca pe câmpul de luptă,

Afli ce-a mai făcut lupul și ce-a visat

Țața Anica.”- poezia modernă și post modernistă fiindu-i mai mult decât date:

- a scris „*Shakespeare*” portret metaforic al Bardului care „*a creat lumea în șapte zile...*” și la care englezii și nu numai ei au rămas interziși, a scris teatru - „*Setea Muntelui de Sare*”, trilogie în care se înscriu *Iona*, *Paracliserul* și *Matca* proiecție „politico-parabolică”(cum am citit undeva) a lumii în care omul se mișcă încorsetat (doar ca să fiu elegantă în exprimare nu zic înlănțuit, sugrumat) a scris comedii - care nu s'eloc mai prejos decât ale geniului caragelian, ca „*Răceala*”sau „*Vărul Shakespeare*” (pe care, fie vorba între noi, l-a iubit la disperare)...a scris, a scris, a scris... până în acea rece zi de decembrie (8 - 1996) când află că i se trimite scara spre cer și zice:

„- *Suflete, ia-o tu înainte. Păș! Păș!*”

Pe urmă, poate n-ar mai fi nimic de spus decât ceea ce l-a marcat iremediabil: „*Circulați numai pe partea carosabilă/A sufletului meu, Barbarilor! (Muntele)*”

Marius Lupu, Natură statică

MARIA CECILIA NICU

Vatra veche dialog

DUMITRU ICHIM

„Orice om este un cuvânt rostit al Cuvântului ca Logos”

- Dumitru Ichim. Scriitor român, poet, prozator, eseist. Un început laconic, regăsit în spațiul internautic, prin care aflăm, succint, câteva date biografice, cu siguranță incomplete și nesistematice, mult prea sărace pentru a cuprinde măcar în datele esențiale destinul dv. în lume, în orizontul profesional și în cel literar.

Ce-ar trebui să cuprindă fila de istorie literară dedicată lui Dumitru Ichim?

- Omul este un animal întrebător. Dacă îi iei această calitate de el se va ocupa zoologia și biologia, iar nu antropologia teandrică și metafizica. Filosofia despre om, într-un fel sau om, de la Socrate încoace, are un caracter maieutic, de a naște omul adevărat prin întrebări. Ca specie literară interviul începe cu căderea omului la primul examen. Dumnezeu i-a pus niște întrebări. Omul putea deschide ușa adevărului și să invite pe Întrebător la o cafeluță, sau să-i trântască ușa în nas, lăsându-l afară prin niște răspunsuri prin care să-L evite la o șuietă așa cum stăteau înainte de vorbă față către față. Istoria nu este altceva decât o serie de interviuri la care omul/neamul răspunde cum îl duce capul, iar capul îl duce exact ca în paradigma primului interviu - la dezastru! În primul caz, căderea la examen nu s-a produs, zic eu, așa cum interpretează unii, din cauză că au făcut sex, ci ceva mult mai grav. Că nu a fost sexul pricina căderii e că Dumnezeu i-a creat cu organele aferente. Cauza a fost că omul a fost trădător, s-a dat

de partea dușmanului, i-a ascultat sfatul cu atenție și, în cele din urmă, s-a lepădat de Tatăl lui crezând „că merge și așa”, dar nu a mers, pentru că minciuna are picioare scurte. Omul s-a rupt din dialogul ziditor, s-a rupt din comuniunea cu cel mai bun prieten al lui, l-a trădat, l-a vândut și cu premeditare s-a smuls firescului pentru care a fost creat - iubirea, încercând ceea ce pe la mahala se înțelege prin „păcăleală” - a cumpăra cu bani falși.

Iată de ce, revenind la oile noastre, mi-a plăcut inițiativa poetului, istoricului, eseistului și editorului de cărți și reviste Nicolae Băciut de a scrie o Istorie a Literaturii Române, folosind interviul. E ceva mai viu, mai antrenant. Scriitorul nu este ca fluture pus în insectar, ci lăsat să zboare de la o întrebare sau alta. Ceea ce m-a bucurat mai mult este că, spre deosebire de paparazzii fără maniere, care te calcă în picioare, te împulzesc și cu toții țipă în același timp întrebare, dumneavoastră veniți cu o apropiere deosebit de elegantă față de cel interviat și cu discreție, respectându-i libertatea, înmânându-i înainte întrebările.

Astfel, despre începuturile mele literare, cu toată modestia, pot afirma că nu au fost deloc laconice și sporadice și că nu m-a afirmat internetul. Îmi amintesc cu nostalgie de școala primară când ziarul „Flacăra Moineștiului” mă declara, nu la poșta redacției, ci într-un articol elogios, ca fiind „Cel mai tânăr correspondent”. Poznaș am fost toată viața, dar hoț niciodată, și când mi s-a publicat prima poezie, în clasa primară, am primit 75 de lei pentru trei strofe, era o avere prin '50 și ceva, atunci să fi văzut distracție!

Nicolae Băciut, Dumitru Ichim, Gheorghe Nicolae Șincan, Kitchener, 2018

Când a văzut tata că vin acasă cu „Contele de Monte Cristo”, trei volume, cartonate, scrise cu bronz, cu supracopertă, m-a luat la rost, nu glumă, să-i spun de unde am furat atâta bănet și nu m-a crezut până când poștărița l-a încredințat că mi-a dat un mandat poștal pentru suma respectivă. La Seminarul de la Neamțu, am avut ca profesor și prieten pe Academician Prof. Dr. Mircea Păcurariu, care selecta din poeziile mele și la publica în „Telegraful Român”. Ca student în București, prin grija scriitorului Valeriu Anania, care scotea la Detroit revista și almanahul „Credința”, eram activ în publicațiile sfinției sale și în alte publicații de acest gen de la Viena, Londra și Bruxelles. Pe lângă publicațiile din străinătate și din țară, nu mi-au lipsit poeziile din nici un din antologiile Cenaclului literar „George Bacovia”, unde eu și Florica Bațu Ichim eram printre răsfățații cenaclului, trimiși prin diferite orașe din țară să citească din poeziile lor.

Ceea ce vă referiți că ar fi interesant să cuprindă fila istorică dedicată scriitorului Dumitru Ichim sunt niște date biografice, frumoase, pentru că eram tânăr pe atunci. Deci, după absolvirea Facultății de Teologie din București, am dat examen pentru doctorat. Intrarea era foarte grea, pentru că erau numai 10 locuri pe țară, oferite candidaților de la facultățile din București și Sibiu. Ca să fi acceptat, chiar dacă te numărai printre cei zece, trebuia să ai nevoie de binecuvântarea episcopului de care aparțineai. La Episcopia Romanului și Hușilor era, Dumnezeu să-l ierte, Episcopul Partenie Ciopron. „Binecuvântare” nu era doar semnul, ci însemna că-ți dă și bursă. El spunea că are nevoie doar de preoți și nu și de doctori în teologie. Fusese episcopul armatei. No wonder! :)) Așa că a trebuit să intervină Prof. Dumitru Stăniloae, la catedra căruia mă înscrisesem, să-mi dea cel puțin aprobarea chiriarhală, fără bursă. Așa se face că, timp de doi ani, am trăit în București fără masă, fără casă, câștigându-mi banii de întreținere din poezii și studii de specialitate. După masă, eram la cursuri, dimineața pe la redacții. Lui Ion Alexandru, îi predam acasă limba greacă veche. Era un→

NICOLAE BĂCIUȚ

gentleman. Niciodată n-am plecat de la el flămând, nici la propriu, nici la figurat. Aveam probleme cu faptul că sunt la Teologie și unii redactori mă laudau că am talent, dar se codeau să mă publice. Nu dau nume la cei care se dau acum mari anticomuniști. M-am dus la Adrian Păunescu, Dumnezeu să-l odihnescă în ceata îngerilor cu liră! I-am spus verde: Uite, domnule Păunescu, care e situația. Nu a zis nimic. Mi-a luat maldărul de manuscrise. Îl văd și acum cum dădea din cap și puneă hârtiile și-n dreapta și-n stânga. Într-o zi, la cina scriitorilor, îmi face semn și-mi spune scurt să cumpăr sâmbăta viitoare revista „Amfiteatru”, la care era redactor. Minune! De sus până jos, pe pagina întâia - Dumitru Ichim! După vreo doi ani de vagabondaj liric pe străzile din București, sunt chemat la Sf. Sinod, la selecția și propunerea Părintelui Stăniloae, să fac o cerere pentru o bursă la Seabury Western Theological Seminary, la Evanston (Chicago), unde mi-am continuat studiile de doctorat pentru încă doi ani, apoi am mers pentru ultimul an la Princeton, New Jersey.

După '89, am fost numit membru al Uniunii Scriitorilor, apoi dosarul mi s-a „pierdut” pe timpul lui Dinescu și pierdut a rămas.

„E un loc comun afirmația „românul s-a născut poet”. Aceasta îi aparține lui Vasile Alecsandri și e făcută în articolul „Românii și poezia lor” (scris la Paris, în 1848). În același articol, referitor la imaginația și talentul românului, spune: „Mie mi-e drag românul și știu a prețui bunătățile cu care l-a dăruit natura. Mi-e drag să-l privesc și să-l ascult, căci el e simplu și frumos în înfățișarea lui; căci e curat, înțelept, vesel și poetic în graiul său. Am multă speranță într-acest neam a cărui adâncă cumiinție e tipărită într-o mulțime de proverbe, unele mai înțelepte decât altele; a cărui închipuire minunată e zugrăvită în poveștile sale poetice și strălucite ca înseși acele orientale; al cărui geniu, în sfârșit, lucește atât de viu în poeziile sale”.

S-a născut românul poet? S-a născut Dumitru Ichim poet? Cum ați început să scrieți, ce v-a mănănat... în luptă? Cine v-a susținut, cine v-a pus stavilă, cine v-a între-

ținut nevoia de poezie?

-Expresia că „Românul s-a născut poet” a devenit ridicol de bătătorită, ajungând chiar printre deșeurile peiorativului. În textul acesta, mai puțin cunoscut, vedem că Alecsandri face o analiză antropologică mult mai adâncă decât sintagma ce părea că ar da fiecărui nou născut certificatul de membru al Uniunii Scriitorilor. Dacă mergem la contextul pe care ni-l oferiți, domnule Băciut, m-a impresionat fraza prin care Alecsandri își arată încrederea în frumusețea și profunzimea folclorului românesc la fel de valoros și competitiv cu cel al popoarelor orientale: „Am multă speranță în acest neam a cărui adâncă cumiinție e tipărită într-o mulțime de proverbe, unele mai înțelepte decât altele; a cărui închipuire minunată e zugrăvită în poveștile „cărui geniu, în sfârșit, lucește atât de viu în poeziile sale”. Făcând hermeneutica acestui text, observăm că accentul e pus pe valorile sapiențiale și poetice ale unui neam, ale cărui producții literare nu sunt mai prejos decât ale altor neamuri cu care ne-am învățat să ne lăudăm uitând că sipeturile culturii noastre sunt pline de nestemate despre care habar nu aveam. Limba română e prea frumoasă să mă rezum oferindu-i doar această rochie a unui comentariu destul de modest. Este o limbă atât de bogată în nuanțe, finețuri lucrute cu vârf de ac și sculptate cu dălțița de diamant a cugetătorului anonim.

M-ați întrebat: S-a născut românul poet? Nu mă hazardez nici cu afirmația, nici cu negația, ci îmi permit să răspund mult mai lejer cu o poezie pe această temă:

La Câmpul Românesc de la Hamilton, 2018

La Câmpul Românesc de la Hamilton, 2018, cu Veronica Pavel Lerner, Nicolae Băciut

"Vorbim

cum ne-a-nvățat mama a spune lucrurilor din jurul nostru - jumătate pământ, jumătate minune. E o limbă aprins de curioasă, pentru unii, că ne-nțelege și apa și ascuțișul de coasă al lunii, muntele și luminișul de la știubeu; vorbim atât de omenește că uneori Dumnezeu, sub umbra cuvintelor noastre, se odihnește.

Vorbim ce suntem și suntem ce vorbim, sorbim din ulcică și vin și lumină, Cuvântul când ne cheamă la Cină. Substantivele noastre-s amare; nu au declinare nici de venit, nici de dus, ci numai orizontul de sus - taboric urcuș de Vinere Mare. N-avem tâlmaci în această prisacă și Vale a Plângerii; chiar îngerii, omeneasca vrând s-o deprindă, merg la gramatica noastră din ghindă, iar veacul din duhul pietrei ce nu se schimbă răspunde plevei ce-o vântură vântul: Oamenii ăștia s-au născut din limbă, că înaintea lor, Întru-nceput, le-a fost Cuvântul."

Din acest munte de aur coboară firișorul de istorie biografică a slovelor mele. Mama avea două clase primare. Se zice că ce face mama când e gravidă va deveni vocația pruncului, și mama toată ziua între războiul de țesut și cele ale casei transcria mereu și mereu „Amintirile din copilărie” ale lui Creangă. Tata avea patru clase primare, era dascălul bisericii și cojocarul satul. Ca autodidact, tot timpul era cu poezia în gură. →

DE-ÎNCHIRIAT: PATRU CAMERE GOALE

Străina
locuia în mine.
Unde-ar putea locui o străină
decât într-un străin?
De-ar fi să trăiască
în aerul curat din grădină
ar fi o ceapă
ce se îmbracă în rochii de crin.
Într-o zi în ziar,
fără să știu,
a postat un anunț,
la rubrica despre javre pierdute
și convenabile nunți,
cu litera minimă:
"Închiriez patru camere goale.
Telefonați seara
și-ntrebați de Inimă,
sau Inimioara."
De aici a-nceput
drum de necaz fără vină,
și mesageria telefonului plină:
- Camerele tale nu au ferești
de n-a locuit înainte
nicio femeie să o iubești?
- Nu, niciodată,
ci doar o străină

cu fantezie de morse
dactilografiată-n
peretele meu.
- Dar nici Dumnezeu,
după ce și-ar fi aprins
felinarul, steaua și fragul
nu ți-a trecut pragul
singurătăților să depănați mosorul?
- Nu, că Preabunul
locuiește în cuib cu lăstunul,
dar sub pat
are ascuns-o lădiță
cu moșteniri, ipoteci, testamente
toarse în buchi de peniță,
iar din ceară - smochina
pecete.
- Deci ai o străină,
stăpână pe-a ta străinie,
ca pe-un iaz
vârful de munte, înaltul,
dar unde îți este odaia
de somn și trezvie?
- Mereu sunt în altul,
niciodată în mine -
șlefuitor
de cârlige, zăvoare, lăcată.
Odată
într-un salon m-am întâlnit
cu îngerul meu păzitor.

În loc de aripă albă,
aruncase pe el un halat
și l-am auzit
șușotind cu surorile-n șoapte
ca o noapte
ce-și adoarme o rază
pe coapse de oale:
- Străinul a fost atacat
de cea cu anunțu-n ziare
că-nchiriază
patru camere goale.

BILET

Când vei găsi aceste cuvinte
eu voi fi departe,
dincolo de viață și moarte,
dincolo de crin, dincolo de nea.
Cheia, de data aceasta,
am ascuns-o sub stea.
Ca să nu te sperii de plecarea mea
lângă oleandru - niște șoapte
dintr'o poveste pretinsă,
iar pentru frica de noapte
ți-am lăsat la fereastră
gutuia lunii aprinsă.

DUMITRU ICHIM

Îl știa pe Anton Pann din copertă în copertă. Iarna când viscolea prin munții noștri, în casă era cald, mama cosea cu strămătură bundițele sau iile de sărbătoare, se auzea mașina de cusut și soba plină de lemne duduind, iar când făcea pauză îmi făcea hatârul să ne încante recitând din Petre Dulfu (oare de ce n-am învățat la școală de el?), Vasile Militaru, poeziile lui Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, dar pe cine nu știa tata? Recita atât de frumos, fără sclifoseli teatrale, că atunci când se opera, mama îi zicea: „Mai zi una, Du'nitre!” Și tata începea să ne povestească din istorie pagini întregi pe care le ascultam cu gura căscată, sau curiozități din întreaga lume.

Atunci, eram în clasa a doua, am învățat toate capitalele lumii și troparul Sf. Dumitru: „Mare apărător de-a aflat întru primejdii lumea...” și „Crezul”. Atmosfera aceasta de poezie (poezie, mă refer la armonia intelectuală a casei, deși amândoi părinții erau țărani, iar eu de la talpa țării) a rămas ca tot ce aveam între inima de român și candela transcendentului. Când am ajuns la Seminar, îmi umpleam valiza de la Anticariatul din Piatra Neamț și cât

se bucura mama când o deschideam și-i arătat câte cărți i-am adus. Îi plăcea să-i citească din Ovidiu, în special din „Metamorfozele” și cum poetul s-a despărțit de familie când a fost surghiunit la Tomis. Ne prindea dimineața citindu-i mamei din Homer sau din *Alexandria* sau din fabulele lui Esop sau ale lui La Fontaine, alți poeți de pe la noi sau alte vremuri și alte țări.

Cum am început să scriu poezie? Habar nu am! Eram la masa de lângă geam, era prin clasele primare, și ninge afară... pur și simplu o minune! Aveam în față caietul și m-am trezit că... scrisesem o poezie. M-am mirat și eu. Și de atunci nu m-am mai putut opri. Rațiunea? Ungaretti zicea despre poezie că nu poate avea decât o singură rațiune „aceea de a comunica, printr-o rigoare foarte scrupuloasă, trăsăturile sufletești ale unei ființe umane altor suflete.” Devii dependent, în sensul bun al cuvântului, de frumos și de nevoia de a-l comunica și altora. Vedeți dumneavoastră, omul poate să-și ducă singur suferința, dar bucuria pe care ți-o dă frumosul ar deveni o tortură dacă nu o ai putea să o

împărtășești cu cineva. Scrii, compui, pictezi, construiești nu pentru tine, ci pentru altul. Trebuie să vorbești cu un tu, să te adresezi unei alte persoane ca să te descoperi pe tine și împreună cu persoana respectivă, să descoperi un orizont al ființei umane care este El. Poezia nu e ceva gândit, ci ea se naște din suflet spre suflet, se naște din străfundul sinelui tău acolo unde este temelia „chipului și asemănării”, chipul cosmic al iubirii din Iubire. Inima omului e ca bradul, poezia este tămâia de pe coaja lui, tămâie care a învățat cum se îmbrățișează lumina și cum pot fi toarse din umbrele ei icoana paradisiului pierdut. Nu numai românul s-a născut poet, ci fiecare ființă umană este o geneză, o facere, un poesis. Orice om este un cuvânt rostit al Cuvântului ca Logos. Toate științele creierului culminează în poesis: fie că e matematică, astronomie, chimie etc., dar numai știința inimii dă sufletului conștiința că numai un Poet Suprem a putut să scrie acest superb poem cosmic, de la ordinea atomilor la procesiunea de nuntă a galaxiilor.

Remember **VASILE AVRAM**

(1940 – 2002)

Citiți-L și meditați-I cărțile...

„Când mi-e dor de părinți și strămoși, vreau să știu că le pot lua urma pe firul magic al timpului...că pot petrece cu ei clipele magice când bolta cerească se despică și divinitatea își revelează spre noi splendorile...”

Frumoase vorbe și cât de înțeleaptă-i meditația...Îmi vine să cred că aceste cuvinte vor avea o viață mai lungă, pentru că ele gândite la Sfânta Mănăstire Nicula cu decenii în urmă, au ajuns la ceruri prinzând rădăcină în tăcerea adâncă. Când vine vorba despre alinarea durerii, nu există rețete, îmi spuneam în acel început de decembrie al anului 2002, transmițând sincerele condoleanțe în numele familiilor noastre, soției Felicia Avram, care i-a fost profesoară și diriginte fiicei mele și iubitelor fiice Lia și Laura, la aflarea veștii stingerii din viață a părintelui ideal și atât de binevoitor, a vechiului prieten Vasile Avram.

Anii s-au scurs fără să ne dăm seama. 17 ani de la o astfel de despărțire nu se mai poate măsura decât cu viteza gândului, despre care se spune că întrece viteza luminii. Dacă l-am avea printre noi pe Vasile Avram, ne-ar accepta afirmația că **gândurile** sunt eterne, dar nu lipsite de viață. Ele sunt vie! Reprezintă cea mai vie și subtilă forță a universului existențial! Acesta a fost El, **omul gândului**, căruia i-a dat o imensă importanță, conferindu-i puteri de esență divină. După atâția ani îmi dau seama că pe Vasile Avram, de fapt l-am fi putut mai bine cunoaște, nu în primul rând prin „chipul omului” (fața este cel mai fin seismograf al gândurilor), ci mai ales prin „forța gândului”. Analizarea (cântărirea) vorbelor este un semn al unei lucidități mentale, lucru ce conferă impozantă, nobletea caracterului, al Eu-lui. Prudența în alegerea vorbelor/cuvintelor este de fapt prudență în alegerea și șlefuirea gândurilor. Vasile Avram a fost și a trăit cu ideea că gândul construiește mediul în care trăiește, lumea personală. Căci ești precum îți este gândirea... În lucrările sale autorul s-

a străduit la „cultivarea” unor virtuți, cum ar fi înțelepciunea, credința, bărbăția, concentrarea, dăruirea, atenția ș.a. Eseurile emană gânduri sănătoase, de pace, sănătate, iubire, mulțumire... Gândurile de recunoștință față de Dumnezeu, sunt divine și creează o sănătate și o putere inatacabilă. Nu te poți stăpâni fără a nu cita cugetarea duhovnicească: *Dumnezeu când a dat omului gândirea liberă i-a pus destinul în propriile sale mâini!*

Din opera antumă și postumă a lui Vasile Avram, poemele, studiile științifico - filozofice, religioase, ori piesele de teatru, editate postum, nu te poți mulțumi după lecturarea lor, doar cu *punctul*, metaforic vorbind, ai nevoie mereu de-o *întrebare!* „Cultura înseamnă *totalitatea disponibilităților spirituale ale omului în relație cu ceilalți oameni, cu transcendența. Pledez pentru o autenticitate a ideii de cultură ca sursă a acestor disponibilități și nu a unei manifestări general valabile la un moment dat. Dacă știm să citim bine în simbolurile culturii populare, vom putea încerca să transcendem relația om-cosmos-divinitate*”. Și din acest citat reiese netăgăduita realitate că pentru Vasile Avram hrana lui de fiecare zi a fost **Cuvântul**. Cuvintele sale au noblete și putere de mângâiere și de balsam. De aici rezultă că vorbele au puteri magice. Se spune că o minunată metaforă creează *sublimul* atunci când spune că vorbele, cuvintele iau naștere din semințele lor, adică din gânduri care dormitează până în clipa intrării lor în acțiune. La el, prin substanța sa cosmică, **cuvântul** devine întemeiere și durată. Și cu acest prilej, despre un coleg, prieten și atât de autentic scriitor, nu pot să spun decât că misiunea scriitorului, dar și a celor care se înțeleptesc cu cititul este să ne tratăm unii pe alții ca niște prieteni, fie că sunt contemporani cu noi, fie că ne privesc din ceruri, întrupându-i în îngeri. Cărțile unui scriitor/sfetic, ca Vasile Avram, prin tot ce ne-a oferit, au devenit aroape ființe vii și te așteaptă să le deschizi. Urmează să-i cunoaștem și manuscrisele, la care trudește spre a vedea lumina tiparului, prof. **Felicia Avram**, soția ideală, intelectualul desăvârșit care în toți acești ani a reușit să-l protejeze, să-l binecuvânteze și să-l facă și mai cunoscut pe **Omul condeiului**, retras

spre odihna veșnică la Sfânta Mănăstire Nicula.

Se împlinesc două decenii de când sunt în posesia volumului **Creștinismul cosmic – O paradigmă pierdută? – mit și ortodoxie în tradiția românească** – cartea emblemă m-a surprins plăcut și mi-a devenit, în timp, o adevărată „călăuză” în cercetările și studiile mele etnologice și de artă plastică. M-a bucurat nespus și sunt mândru până în clipa de față pentru dedicația făcută de distinsul autor: *Vechiului meu prieten Nicolae Bucur, cu nostalgia unui spațiu și a unui timp de misterioase sensuri existențiale*, semnează -Vasile Avram. Toplița, 17 iulie 2000.

La 12 decembrie, se împlinesc 17 ani de când ne-am despărțit de Vasile Avram. Îl rememoram pe acest **Pavel** al sfinților cuvinte așezate în atâtea importante scrieri ieșite la lumină și al manuscriselor care-și așteaptă rânduiala.

Vasile Avram a fost foarte conștient de spiritualitatea timpurilor cu care s-a confruntat, întrezărind că vremurile noastre sunt caracterizate de o confuzie monumentală a valorilor. Trăim fenomenul căutării locurilor izolate – în fața acestei nesiguranțe. Încercarea regăsirii siguranței pierdute prin diferite forme de fundamentalism religios, conștientizarea acută a nevoii de spiritualitate a oamenilor este tema centrală a destule scrieri, și îndeosebi în drama neterminată **Pavel** (piesă concepută încă din tinerețe, aflată în lucru la sfârșitul vieții autorului) din volumul de teatru, editat postum, ce poartă genericul **Roata stelelor**, Ecclesia, 2010.

Omul modern, victimă a teoriilor istorice, trăiește sub teroarea timpului care-i consumă în fiecare zi câte o bucată de existență și-l face să participe la drame, care nu au alt sens decât acela de a se transforma în istorie. Am simțit și am trăit relevanța, ca și Vasile Avram, că pentru omul →

NICOLAE BUCUR

Enciclopedia Scriitorilor Români de Pretutindeni

Preconizatul *Dicționar al scriitorilor români contemporani de pretutindeni* a apărut! Este ENCICLOPEDIIE!!!

După ce-am tipărit 70 de cărți, mi-am zis c-ar fi timpul să pun umărul și la zidirea a două cărți-monumente comune ale scriitorilor români contemporani de pretutindeni.

Cu sprijinul părintesc al academicianului Mihai Cimpoi, am ctitorit, vreme de 10 ani, și am tipărit Prima dintre cele două Lucrări: *Enciclopedia scriitorilor!*

Apărută acum, aceasta are mireasma unui deceniu de rod împlinit, iar prin apariția ei, ne anunță de pe coperta a IV-a, că și Antologia Poeziei românești din mileniul III nu e deloc departe de propriu-i Răsărit! Mă uit la această Ctitorie editorial-tipografică de excepție, FOARTE IMPOZANTĂ, vorba domnului Cimpoi, și îmi zic: Da,

iată că se poate renunța la câteva cărți bune de poezii în favoarea unei UNICE Cărți, în care bat 1.146 (una mie una sută patruzeci și șase) de inimi de frați români din lumea întreagă! Iată cum ar trebui să arate o Columnă a Culturii naționale: Scrisă cu Iubire de Neam și Zugrăvită cu aurul sufletelor despovărate de ura și zavistia nimicioare de Frați! Destui călăi au

aruncat scriitorii în lagăre comune și apoi în gropi comune chiar. Noi am dorit să realizăm tocmai opusul lor. Și de astăzi ducem în palme Casa celor 1.146 de scriitori neuitați. Casa are 1.200 de lăcașe--pagini, e trainică și frumoasă.

P. S. Nu am etichetat (pe face-book) pe nici unul dintre cei incluși. Îi vom anunța, zilnic, pe toți, dacă nu ne vor găsi ei mai repede pe noi. Volumul poate fi achiziționat de autorii prezenți în Volum, de rudele lor, și de către Direcțiile, Secțiile municipale, raionale de Cultură din Republica Moldova, de către Direcțiile municipale și județene de Cultură din Țară, de către academii, instituții de învățământ, Primării și toți cititorii dornici să țină în bibliotecile lor o adevărată Enciclopedie a scriitorilor români contemporani de pretutindeni.

Slăvit să fie Bunul Dumnezeu și pentru această Nouă, Grea și Aleasă Lucrare a Lui!

TRAIAN VASILCĂU

→satului timpul nu e decât elementul care face posibilă eternitatea, așa cum răul face posibil binele în cadrul concepției creștine despre viață.

Sunt convins că, încă în anii tinereții, Vasile Avram a reflectat la acest aforism: „Spre a te vindeca de acțiunea timpului, trebuie să te întorci înapoi, să dai de începutul lumii” (Mircea Eliade).

La acest ceas memorial, nu putem să nu reflectăm la o idee de genul „Religia este un domeniu supra-cultural”? Răspunsul pertinent și plin de smerenie îl primim tot de la Vasile Avram: „Religia este un domeniu supra-cultural și sub-cultural, este o dogmă și ritual, este un sentiment fără de care nu se poate exista. Știința nu poate răspunde la toate întrebările fundamentale. Religia poate să răspundă la ele. Ca oamenii raționali trebuie să trecem totul prin filtrul rațiunii, în virtutea faptului că trăim într-o epocă iluministă. În acest moment descoperim divinitatea. Omul nu există prin sine însuși, se raportează la ceva esențial - fenomenul religios - o existență întru ființă în propria ta ființă.” (Daniel Săuca, Interviu cu Vasile Avram, *Gazeta de duminică*, serie nouă, anul II, nr.14 (38), 13-19 aprilie, 1995, p.5)

„A scrie o carte este un fenomen tot atât de fatal cum sunt fenomenele mari ale existenței: nașterile, morțile, seismele sociale”, spunea Marin Preda (*Marin Preda și actul creației - Considerații*, 1977). Răbdarea a însemnat pentru Vasile Avram conștiința propriei valori.

Sincer să fiu n-aș fi crezut, ca publicistul de odinioară de la *Informația Harghitei* (1968-1976, redactor-șef al secției culturale și secretar de redacție), când s-a îndepărtat de meleagurile noastre, plecând la Sibiu, să fi avut în tola sa atâtea cunoștințe și date... cărora în timp s-au adăugat sumedeniile de informații, trăiri și fapte. Toate acestea datorită minuțioaselor sale cercetări, investigații și studii, valorificate mai apoi în cunoscutele volume și cărți de prestigiu.

Nu voi putea încheia aceste considerații fără a nu face referire la mesajul pe care-l poate transmite un autor prin creația sa. Prin arta scrisului durerile ies din noi sub formă emoțională, și personalizate devin mai sugestive și mai puternice, de multe ori, decât însăși durerea noastră.

Am în față un astfel de pasaj care-l caracterizează pe **Omul** și **Scriitorul Vasile Avram**, atât de

familiarizat și erudit cu/de **Relația Om-Cosmos- Divinitate**.

„Când mi-e dor de părinți și strămoși vreau să știu că le pot lua urma pe firul magic al timpului, pe puntea de sărbători care leagă comunitatea satului de împărăția cerurilor și că pot petrece cu ei clipele magice când bolta cerească se despică și divinitatea își revelează spre noi splendorile. Când mă ispitește vreun lucru necuvenit, să mă pot așeza sub ocrotirea Ochiului lui Dumnezeu din icoană.

Când mă încearcă vreo suferință „insuportabilă”, să o pot compara cu suferințele Fiului Omului așa cum le istoriseau din generație în generație urmașii martorilor oculari ai răstignirii.

Când vreau să știu ce e mila, iertarea și iubirea, să mă gândesc la Maica Sfântă - care uneori să ia, în mod firesc, chipul mamei din copilărie.

Și știu că în schimbul acestor bucurii și alinări sunt dator să cercetez semnificațiile esențiale ale tradiției, să-i perpetuez în timp valorile și să-i sporesc după puterile mele energiile.”

A te naște, a viețui, a te despărți...

Hrănește-ți cititorul cu spirit, care se va schimba în sentiment.

Inedit

BLESTEMUL CHINEZESC

- MEMORIILE UNUI
AMBASADOR „ROȘU” -1997
(IX)

La Nord de această mare de lut și de humă, începe vălurirea mult mai impunătoare a dealurilor subcarpatice care își înalță cu tot mai mare stăruință frunțile împădurite, până se unesc cu șirurile semețe ale munților care înalță în jurul meleagurilor din Nord-Estul Adealului, prin crestele munților Rodnei, Călimanilor și Gurghiuului, o cetate cu metereze puternice, care stăvilesc vânturile dinspre Răsărit și Miazănoapte, ocrotind o regiune prielnică viței de vie (care dispăre de pe harta Europei la nord de aceste metereze, regiunea ocrotită de ele marcând limita de Miazănoapte a viței de vie) și livezilor de pomi fructiferi. Nu e de mirare că acest pământ li s-a părut atât de atrăgător colonilor chemați de regii Ungariei din Flandra, din Valea Mosellei și de pe Rinul de Jos, care își aminteau, privindu-l, cu nostalgie de văile pline de viță de vie aducătoare de veselie ale mosellei și ale altor râuri din țara lor, văi din care ei, sârmanii de ei, nu puteau nădăjdui nicio palmă, căci erau stăpânite de seniori cu săbii și platoșe, și de aceea părăsite de ei cu speranța că aici, în Ardealul necunoscut, vor găsi meleaguri pe care le vor putea stăpâni fără teama de a fi alungați de vreun senior care stăpânea totul, și unde vor fi mai la adăpost și de războaie și de pojaruri. Apoi, adevărat fie spus, au găsit, bieții de ei, ceea ce căutau, căci pământurile dăruite lor de regii Ungariei nu erau pustietăți din care fiecare poate tăia o felie cât mai mare, ci ogoare sau pășuni ale unor pământeni pe care regii îi supuseseră cu sabia sau cu vicleșugul, și mai erau jinduite și de seniorii acestui rege, care priveau cu vrăjmășie că prada lor este dăruită unor vântură-lume veniți de Dumnezeu-știe-unde. Dar adevărul adevărat e că nici noii veniți, colonii veniți din Soare-apune, nu erau oameni crescuți în puf și nepricepuți la treburile războiului, căci veneau din țări în care războaiele se țineau lanț și oamenii erau învățați de mici să mănuiască sabia, sulia și archebuza, așa că nu se speriau nici ei de propriile lor umbre. Dar soarta a făcut că atunci când abia au ajuns să-și întemeieze așa cum știau ei noile așezări și

să se obișnuiască încetul cu încetul cu clima și pământul, această parte a lumii s-a trezit zguduită de marea năvală a tătarilor, din 1241, care a distrus aproape tot ceea ce ei construiseră cu trudă și obstinație, învățându-i că legea fundamentală a meleagurilor în care s-au așezat este spulberarea periodică a tot ce ai clădit cu trudă și necesitatea de a fi dăruit cu îndârjirea de a o lua din nou de la început, așa cum pământul se obișnuisese să-o facă de veacuri lungi.

Dar înainte de prima mare lecție dată colonilor de meleagurile din Nord-Estul Transilvaniei, norocul părea a surăde din plin noilor veniți, de parcă ar fi dorit să-i răsplătească pentru ostenele lungului drum pe care l-au bătut până aici. La nord-est de cetatea Bistriței, pe care colonii blagosloviți cu privilegiile dăruite de regele Ungariei, pe valea Someșului Mare și pe aceea a Rodnei o socoteau un fel de scaun de judecată, așezările miniere ale colonilor au cunoscut la începutul secolului al XIII-lea o puternică dezvoltare, centrul lor, Rodna Veche de azi, așezată la vărsarea Rodnei în Someșul Mare, ajungând un oraș mai mare și mai populat decât Parisul de atunci, înfățișându-se ca un oraș bine apărât de fortificații de piatră, care părea ferit de orice pericol de ordin militar. Dar la 1241, când Rodna Veche se afla în culmea puterii sale, hoarda tătarească a lui Ogotai a strâpuns fortificațiile de lemn ridicate din porunca regelui Ungariei în trecătorile Carpaților orientali și a ajuns în fața Rodnei Vechi, care părea s-o sfideze cu puternicile sale metereze. Marea cetate cu armele sale de foc mănuite cu pricepere de apărători a rezistat biruitoare asalturilor războinicilor din stepă, neobișnuți cu luptele pentru cucerirea unei cetăți construite cu pricepere și înzestrate cu puternice arme de foc, și apărătorii i-au văzut pe tătari siliți să se retragă. Luptătorii din cetate, necunoscând vicleniile războinicilor nomazi, pe care îi întâlneau pentru întâia dată, au crezut că retragerea hoardei e o mărturisire a neputinței de a cuceri o cetate ca aceea pe care o au în față și, *more teutonico* – precum scrie cronicarul acelor tragice întâmplări – de bucurie s-au pus pe un chef de pomina întru slava biruinței lor. Iar în timp ce ei mușcau din hălcile de carne friptă și goleau cu sete butoaiele de vin și de bere, tătarii s-au întors, după meșteșugul lor de

război, la prada pe care nu voiau nicidecum s-o piardă, puternice cete de călăreți au intrat în Someșul Mare înotând cu caii lor pe sub bolțile arcuite peste apă ale zidurilor cetății și au pătruns neobservați în cetate, năvălind pe neașteptate asupra apărătorilor pe jumătate răpuși de băutură, deschizând în același timp porțile cetății și dând cale liberă năvalei hoardei întregi. Ceea ce a urmat n-a mai fost bătălie, ci curat măcel, căci apărătorii, în majoritate frânți de beți, nu au putut opune o rezistență cât de cât eficientă războinicilor din stepă și au fost măcelăriți de fioroșii năvălitori, fiind lăsate în viață doar câteva căpetenii de care Hanul socotea că va avea nevoie spre a-i călăuzi spre centrele cele mai bogate ale țării pe care pornise s-o jefuiască și s-o pustiască după legea năvălitorilor rostogoliți peste lume ca un blestem din pustietățile Asiei. Aceia dintre apărători care mai puteau să acționeze în mod rațional în acele ceasuri de groază s-au străduit să salveze măcar femeile și copiii, mânăndu-o spre adâncul minelor ale căror galerii porneau chiar din cetate și ferecând cu grăbire porțile grele, din drugi de fier, care apărau intrările. Iar războinicii tătari, după ce au înfrânt rezistența apărătorilor slăbiți de băutură, i-au silit pe robi să sape un canal adânc din matca Someșului până la gura minelor, apoi să ridice în calea Someșului un zăgaz înalt, silind apele să năvălească pe canal spre gurile minelor, transformându-le într-un uriaș mormânt, din care, odată cu nămolul care le-a invadat în acel de mult trecut an, se scot și astăzi straturi nesfârșite de schelete, singura amintire a miilor de femei și de copii care și-au găsit sfârșitul în adâncul galeriilor în acele cumplite zile de acum peste șapte veacuri.

FRANCISC PĂCURARIU

PENTRU UN STUDIU ANTRO- POLOGIC AL IGNORANȚEI **FIINDULUI CELUILALT** (II)

2.Fericirea se dobândește prin cunoaștere, cunoașterea prin știință

Până la această șansă, a fericirii, fiindul neevoluat nivelic parcurge trepte pe care nu poate și nici nu dorește să le înțeleagă rostul. El se mistuie în egoism, în minciuna necunoașterii, neștiinței adevăratei dorințe de a trăi. Egoismul apare ca o incapacitate a autodepășirii, a neputinței de a înțelege sensul toleranței, a acceptării în conștiința lui a apropielii ca egal.

Reiese din comportament și poate fi nativ, cât și dobândit, în urma unei neputințe de a-și întui rostul în societate, o lipsă a înțelegerii că fiecăruia dintre noi îi este dat după puterea de a înțelege cunoașterea ca rod al muncii constante, dar și a puterii de pricepere a noțiunii de cunoaștere. Personajul Martin Eden, erou al romanului omonim de Jack London, se autodepășește caracterial, punându-și mereu la încercare priceperea. El este un născut la treapta nivelică a profanului, a mărginiților însă nu un obligat perpetuu de a trăi în *cercul strâmt* și, de aceea, va putea conștientiza în lumea turbulentă a oamenilor ca imagini ale imaginilor lor reale, respingând, la un moment dat, starea micimii, a incoștienței, acceptând studiul științei ca fapt al dorinței cunoașterii și se va modela valoric datorită dorinței continue de a se schimba: „Trecură mai multe săptămâni în cursul cărora Martin Eden studie gramatica, reciti codul manierelor elegante și devoră toate cărțile ce-i mai căzură în mână. Cu tot ce ținea de lumea lui trecută nu mai avea nicio legătură”. (London, 1971:110)

Este foarte adevărat că *oamenii educați*, aleși prin gesturi și atente observații educaționale, au suportat, de-a lungul timpului, retușuri de comportament în evoluția și dezvoltarea lor intelectuală, ca urmași ai celor care au precedat genetic evoluția intelectuală. În lume însă, sunt și fiinduri reziduale care, din cauza neputinței conștientizării adaosului binelui caracterial ca bază conștientă a evoluției lor benefice, nu

au reușit să înțeleagă sensul adevărat al modelării conștiente a atitudinilor. În societatea în care trăiesc, au continuat, cu acel artificialism al modului de comportament perturbant, să ignore regulile morale ale nivelului faptic de evoluție a societății, dând dovadă de egoism ca nivel scadent al ignoranței.

Spuneam, în rândurile de mai sus, că fiecare dintre noi am avut în evoluția noastră, ca oameni săvârșiți și conștienți că existăm pentru a gândi binele, un model al înaintării noastre între oameni, de la care am împrumutat gesturi, idei, cunoștințe și pe care le-am transpus propriului nostru stil. Dacă tatăl meu, spre exemplu, fost inginer în construcții, o profesie cu multă răspundere, destul de liberă în exprimarea grupului constituit ca echipă, nu a fost determinat, ca în prezența noastră, a celor trei fii ai lui, să folosească expresii care să ne deterioreze auzul ca mod de participare la discuție, a fost tocmai reținerea și detașarea conștientă de faptul atitudinal al șantierului. Metoda lui a poziționat pozitive actele ce l-au consacrat ca om conștient elevat, exponent al unui fapt educativ față de noi, fiii lui. Subliniez, că avem tăria de a ne construi un comportament decent și mult acceptabil în societate prin înfrânări de gesturi și porniri necugetate ale vocabularului pe care îl deținem. Aceste rețineri, ale unor acțiuni trăibile în subconștient, dovedesc că în interiorul nostru există un cuget de comportament, restricții de bună cuviință cu care avem obligativitatea acceptării conviețuirii conștiente și a respectului existenței, ca formă unică de legătură a cooperării între oameni. Cei împovărați de vicii și frustrații sunt căzuți în abaterile abominabile ale caracterului needucat, nesupus unei gândiri conștiente de rezultatul imoral al acestor încălcări de reguli normale de viață într-o societate educată im-

pusă de reguli europene. S-a observat, prin studii îndelungate de antropologie, că omul poate fi educat prin instituțiile specializate de cultură și educație, aceste reguli ale moralității trebuie doar întreținute prin legi care să fie respectate de toți membrii societății, indiferent de poziția lor socială, în lumea în care se dezvoltă și evoluează. Ce se poate observa acum este tocmai inversul cooperării ca rezultat al unei decăderi continue a sistemului de coordonare și guvernare, parcă schimbat și explodat într-un rău general care, bineînțeles, a generat libertinismul șocant. Toți membrii lumii se nasc cu vicii, însă un sistem educațional bine pus la punct, cu rigori morale decente, poate înfrâna decăderea socială a unor membri ai societății, detașându-i de la astfel de preocupări dubioase prin activități dedicate societății în care trăiesc, prin conștientizarea dictonului: „ce ți-e nu-ți place, altuia nu-i face”. În literatura populară, cel aflat în nevoi și decăzut din drepturile firești în imaginația imaginată, incoștientă, bolnavă, a înavușitului profan, e cel care echilibrează balanța sistemului social. Cunoaștem cazurile, cât și modalitățile prin care majoritatea *inșilor* doritori de îmbogățire necuvenită, care, fără a conștientiza urmările din cauza inculturii, încalcă regulile moralității și distrug vieții pentru scopul îmbăcsit de a fi stăpâni. Și, totuși, nu se iau măsurile legale de combatere a acestor forme de distrugere a societății omenesti de către acești pierduți ai bunului simț. În literatura populară, haiducul era cel care, eliberat de legile oarbe ale timpului, fugea în codrii, de unde gândea legile firești pentru a se putea răzbuna de toate nevoile și urgisirile celui bogat: „Câți îs domni și cu ciucuri,/ Tăți trăesc după pluguri./ Câți îs domni și cu nădragi,/ Tăți trăesc după săraci!” (Antologie, 1953:199). Bogăția materială peste măsura bunului simț, a unora dintre membri lumii, a fost, întotdeauna, calea degradării majore a omului, ignoranța depășind limitele bunului simț, conștientizarea societății față de valorile omului elevat.

**Prof.univ.dr.
ȘTEFAN LUCIAN MUREȘANU**

Asterisc

Memorialistică Jurnalul și memoriile lui Mircea Eliade

(1907 - 1986)

Intellectual exemplar, figură remarcabilă a exilului românesc, savant și scriitor de mare valoare, Mircea Eliade a lăsat o memorialistică de excepție care cucerește printr-un farmec aparte.

În anul 1921, când începe, la doar 14 ani, să țină un jurnal, o face doar pentru a nota propriile performanțe și perseverența intelectuală. După aceea, destul de curând, această „fișă sportivă” se transformă într-un document literar: „Nu mai știu cum am început să-mi scriu jurnalul. La început, prin 1921, nu însemnam decât ce lucrasem și cât lucrasem în fiecare zi: câte ceasuri petrecute în laborator sau cu insectele și cu plantele, câte ceasuri cheltuite cu lectura, adăugând titlul cărților citite și scurte comentarii”. „Incipit vita nova” constituie o veritabilă autobiografie a lui Eliade, iar *Romanul adolescentului miop* probează incontestabil funcția fundamentală a literaturii sale confesive.

Se apreciază în unanimitate că opera memorialistică a lui Mircea Eliade evaluează retrospectiv o vârstă spirituală și pregătește intrarea în alta; narațiunea autobiografică dobândește rolul unui rit de trecere către orizonturi existențiale diferite. Nu e deloc întâmplător că înainte de a pleca în India, încearcă să publice romanul adolescenței sale la Cartea Românească: prima tinerețe, consemnată și interpretată, se putea încheia între paginile unei cărți. O nouă încercare îi solicita puterile și creativitatea.

În opinia multor exegeți ai scrierilor confesive ale lui Mircea Eliade, memorialistica sa a evoluat de la formula documentară la cea monumentală, de la cronică la compoziție literară, iar această evoluție este ilustrată cel mai pregnant în memoriile sale. Eliade începe redactarea „Memoriilor” în anul 1940, lucrarea fiind concepută în cinci părți, fiecare secțiune reprezentând o etapă din viața scriitorului. Se remarcă cu ușurință că pactul autobiografic se află în strânsă corelare cu pactul istoric, evenimentele care i-au marcat existența fiind admirabil și fără

echivoc subliniate: persecuția din partea Regelui Carol al II-lea, din cauza prieteniei cu Nae Ionescu, acuzațiile de a fi militant legionar, toate încercările prin care trece obligându-l să părăsească țara, luând calea exilului în 1940. Se cuvine observat că drumul de la jurnal la memorii nu a fost unul simplu. În primul rând, pentru că acest itinerar a fost unul cu dublu sens, deoarece, prin multe pasaje, jurnalul și memoriile se citește reciproc. În al doilea rând, pentru că dificultatea acestui traseu rezidă, fără îndoială, în aceea că el a fost parcurs de mai multe ori, mai întâi pentru redactarea *Romanului adolescentului miop*, care, practic, este o rescriere, în palimpsest, a unor jurnale anterioare.

Fragmente: - *Fugeam adesea de la curs, sărind pe fereastră și mă duceam să joc oina pe maidanul Primăriei. Alteori, nu veneam la școală, mințind că eram bolnav. Rupeam foile din carnetul de note, ca să nu vadă mama cât de proaste note aveam, sau mă prefăceam că l-am uitat acasă sau că l-am pierdut!*

- *În anul acela am trecut clasa fără nicio corigență. Tata părea destul de mulțumit de mine, pentru că mă socotea destinat să ajung un mare pianist.*

- *Am trădat colțuri din taina mea și am lăsat să se vadă ceea ce nu trebuia să cunosc decât eu. M-am vrut neîndurat. Și am izbutit. Am fost schimbăcios și plin de compromisuri, ca orice adolescent. Am făcut și eu glume, am râs și eu mai mult decât era nevoie, mi-am risipit și eu timpul în vervă cu colegi imbecili și prieteni plicticoși, am dormit și eu opt ceasuri ca toți ceilalți, am rătăcit și eu, seara, murmurând confesiuni; am aruncat și eu priviri femeilor cu trupuri calde...*

- *Odată cu prietenii, se rup și fâșii din sufletul meu. Iar eu le simt*

cum se duc, una câte una, și sufletul mi-e tot mai pustiu, și mai stearpă iubirea către oameni...

- *Orice criză trebuie soluționată prin muncă. Nu rezistă niciun obstacol muncii încruntate, nesfârșite, calme (din Romanul adolescentului miop).*

- *Aveam deja sentimentul că particip la război. Pe la mijlocul lui septembrie, fuseserăm chemați la școală. Ni se spusese să aducem ziare vechi, ace de cusut și un mosor de ață albă. Un tinerel ne-a întrebat dacă știm să coasem și apoi ne-a explicat despre ce era vorba. Curând va veni iarna, ne-a spus el, și soldații noștri au nevoie de haine călduroase. S-a dovedit că hârtia ține de cald. Trebuie să facem cămăși de hârtie și ne-a explicat cum să le croim și cum să le coasem.*

La început, câteva zile, croia numai el singur. Lua mai multe jurnale, le așeza bine unul peste altul și tăia un semicerc la marginea de sus. Noi coseam apoi marginile (erau uneori cinci, șase foi) și mergea greu: se rupea acul, ne înțepam, rupeam hârtia. Două asemenea fețe erau cusute împreună, în așa fel încât alcătuiau un soi de pieptar (amintiri din Primul Război Mondial, în „Memorii”)

- *Nu mă săturam privind-o [...] Nu știu ce spectacol sacru îmi apărea mie râsul ei și sălbăticia aceluia trup aprins. Aveam sentimentul că săvârșesc un sacrilegiu privind-o, dar nu găseam puterea să mă despart de fereastră (despre Maitrey, în „Memorii”).*

DORIN NĂDRĂU
(S. U. A.)

Marius Lupu, Mangalia. Corabia
Mircea

Asterisc

Casele Memoriale încotro?

Despre Brâncuși, Ecaterina și Tudor Vladimirescu,
sau Casele Memoriale românești și venitul național

Despre Brâncuși...Despre Brâncuși s-au scris cărți documentare, s-au făcut cărți cu aforismele lui. S-au scris romane ce îl au ca personaj principal pe sculptorul Constantin Brâncuși. Sophie Brocas a prezentat romanul la Bookfest 2019. Institutul Francez împreună cu Biroul Internațional al Editorilor Francezi și cu librării prestigioase propuneau romanul la standul „Lire la France”, organizau momente de lectură, publicul voluntar și autori/editori prezenți, citeau în română și franceză, pasaje din roman, se găzduia la stand studioul mobil al televiziunilor.

Despre Brâncuși se toarnă scurtmetraje și filme artistice. Andy Garcia va juca în filmul pe care regizorul scoțian Mick Davis îl pregătește. Filmul „The Sculptor” va fi făcut după ce regizorul a filmat în România și filmul „Modigliani”, film despre rivalitatea acestuia cu Pablo Picasso.

Despre Brâncuși... se fac evenimente științifice (cu specialiști în opera sculptorului român), mese rotunde, dezbateri și ateliere de creație ce beneficiază de prezența unor autori și creatori cu preocuparea „Brâncuși” din toate domeniile. ...s-a spus că este unul din cei trei Dumnezei din artă, alături de Shakspeare și Beethoven.

Citeam în revista de cultură a sufletului meu, „Argeș”, un articol al scriitorului Mihai Barbu: Povestea unei case memoriale – „Ecaterina Teodoroiu”, articol în care mulțumea Băncii Naționale a României, care va lansa, în 2020, o bancnotă în valoare de 200 de lei ce va avea ca imagine chipul Ecaterinei Teodoroiu. „E o premieră națională: pentru prima oară, în țara noastră, o femeie își va împrumuta chipul pe o bancnotă de-a noastră. BNR-ul a ales-o pe Cătălina Teodoroiu și nu pe Regina Maria, nici pe Ana Ipătescu sau Smaranda Brăescu”. Scriitorul al cărui nume niciodată nimeni nu îl va putea dezlipi de ideea de „proza de sertar” din comunism a lui I.D. Sârbu și nu numai, pentru că posedă un doctorat în acest punct infinit, I.D. Sârbu, are un argument sentimental: de fiecare dată când trece podul peste pârâul Polatiște, se gândește că, dacă ar fi trăit în urmă cu un secol, ar fi trebuit să prezinte pașaportul la granița dintre Imperiul Austro-Ungar și Regatul României. Puțină lume mai știe că, acel biet pârâu, despărțea frații aflați de-o parte și de alta a graniței (un fel de Milcov de pe vremea lui Alecsandri...) ce se varsă în Jiu. Ei, bine, în timpul Primului Război Mondial, pe Defileul Jiului și la Podul Jiului, s-au dat lupte grele. Armata română a ajuns, încă de la începutul conflagrației, în Petroșani și a desființat, definitiv, acea graniță vremelnică. La Podul Jiului din Tg.-Jiu, au participat mai mulți cetățeni. La aceste lupte, a participat activ și domnișoara Teodoroiu. Drept pentru care, dacă vom avea ocazia, vom purta mereu la piept, cu recunoștință, bancnota de 200 de lei. Datorită eroismului și unora ca ea, am reușit să mutăm granița dintre noi și lumea largă, în partea de vest a Ungariei. Am făcut un pas înainte! De la Polatiște, la Nădlag... Acum, în secolul XXI, acolo ne prezentăm pașaportul ca să intrăm în Spațiul Schengen.

Sfârșitul unei vieți curmate, pe front, la doar 23 de ani, nu poate fi decât unul tragic și măreț. Pentru acest ideal a murit Ecaterina Teodoroiu... și are o casă memorială cu o ... poveste. Acolo o simțim legată de viața casei și a pământului străbun.

În 1938, când Elena Teodoroiu, mama Cătălinei, era încă în viață, autoritățile târgu-jiene primesc acceptul ei să transforme casa natală a eroinei în Casa Memorială „Ecaterina Teodoroiu”. Ideea a venit din partea omniprezentei (și omnipotentei) doamne Arethia Tătărescu, președinta Ligii Femeilor Gorjene. Înțelegerea era ca toți urmașii pe linie feminină ai Cătălinei să lucreze, ca muzeograf, la casa eroinei devenită muzeu al Statului Român.

Am constatat, în repetate rânduri, că, la noi, casele memoriale au un defect major. Vii cu speranță, vii de departe și în câteva minute ai terminat de vizitat „obiectivul”. Ai vrea să-ți iei un suvenir ca să-ți aducă aminte, peste timp, că ai trecut și tu prin acele locuri magice, că ai respirat și tu același aer tare care le-a oxigenat plămânii celor care au trăit acolo (și s-au învrednicit pentru țară) dar găsești, de obicei, un pliant de formatul colii ministeriale, îndoit în două sau împăturit în patru.

Ce ar mai fi de adăugat? spune scriitorul ce ne prezintă casa Ecaterinei, după ce l-a surprins sărăcia de „detoate” de la acest edificiu de ființă națională? Multe. Ne limităm la a pune o întrebare: Ce mare investiție ar fi pentru ditamai județul un televizor cu diagonală mare și câteva bănci în curtea Cătălinei? Cei care vor vizita casa memorială ar vedea, într-o realizare cinematografică onestă și de un înalt patriotism, cine a fost „Eroina de pe Jiu”. Modestia casei ar putea fi compensată, la superlativ, de faptele acestei eroine a neamului nostru, așa cum reies ele într-un proiect cinematografic de mare impact. De asemenea, la „gift shop”-ul improvizat pe masa din interior, ar putea sta cărțile scriitorilor olteni. Ar fi un punct de desfacere extrem de vizitat. Cel puțin în „Săptămâna altfel...”

Să mai vorbim de casa lui Brâncuși... despre care atâta se face caz ?

Poate a călătorit și a vizitat prea multe case memoriale vizitatorul avizat al casei Ecaterinei. Noi ne obișnuisem cu toate. Eu acolo am devenit pionieră în 1979.

M-am hotărât să răsfoiesc ziarele gorjene și să observ relația autorităților române cu Gorjul și cu casele memoriale: „La Târgu Jiu au loc vineri, 28 octombrie 2016, ceremonii de comemorare a eroilor care au murit în bătălia de la Defileul Jiului, din octombrie 1916.”→

Dr. în economie VICTORIA-ILEANA STOLOJANU

Evenimentul marchează 100 de ani de la luptele duse de Armata Română în Primul Război Mondial pentru apărarea trecătorilor din Carpați împotriva ofensivei declanșate în acel moment de trupele austro-ungare și germane. La ceremonii, participă președintele Klaus Iohannis, care va vizita apoi Mănăstirea Tismana și Muzeul Tezaurului Băncii Naționale, Casa Memorială „Constantin Brâncuși” și Mausoleul „Ecaterina Teodoroiu”.

Dacă scriitorul uimit în fața sărăciei prezente în ceea ce privea Casa Memorială și tot ce ținea de Ecaterina Teodoroiu, în Gorj a constatat-o, mă întreb, președintele proaspăt reales care nu a dorit să facă o poză la Gaudeamus pentru Gorj cu subsemnata, oare nu a vizitat, măcar la Viena, Casa memorială a lui Mozart? Nu a aflat că cetățenii de acolo și-au ridicat mult nivelul de trai tocmai pentru că au dat lumii acel geniu al muzicii? Ce a simțit oare când a văzut sărăcia noastră?...sau poate de aceea nu a dorit să facă poza...

Poate atunci, în 2016, nu putea sprijini material un astfel de proiect cultural al caselor memoriale care trebuie să devină național... fiindcă nația fără steag de cultură este o gloată, cum știm ... dar acum ar putea, ar fi bani pentru casele memoriale, fiindcă tot răsfoind presa gorjeană am înțeles mai bine despre Comandamentul NATO de la Sibiu și de NATO-URBAN: România are atât contribuții conceptuale, cât și operaționale, românii au fost și sunt implicați în activități participative care sunt racordate la măsurile de consolidare a prezenței aliate avansate pe flancul estic. Primul și singurul Comandament NATO de trei stele din Est-ul Europei aduce securitate urbană. Reconfigurarea comunităților urbane aduce șansa unor noi oportunități de afaceri. Dacă proiecțiile unor evenimente precum: „Sibiul, prima capitală culturală a Europei, din România” sau „Sibiu - Regiune Gastronomică Europeană”, sunt mici puseuri economice în comparație cu conceptul strategic „Sibiu primul oraș NATO”. Momentele acelea sunt file de arhivă pe când „NATO URBAN” are încă file necitite/neparcurs, cu trei piloni deja asumați în cadrul Strategiei naționale pentru dezvoltarea durabilă a României 2030: economic, social și mediu. „Gorjeanul” trâmbeiază că vor fi „oportunități pentru medii de afaceri din România aflate în vecinătatea urbană a Comandamentului NATO și a celorlalte baze militare româno-americane. **Dar un proiect legat de identitatea noastră nu putem dezvolta? Casele memoriale așteaptă tăcute ... uitarea?**

Și începeți, domnule Președinte, ca județ-pilot, cu

Gorjul. Că la noi s-a născut un Dumnezeu al artei: Brâncuși, dar nu numai pe el l-a dat Gorjul țării și istoriei lumii. Să nu uitați de Ecaterina, să nu uitați de Tudor Arghezi. Și în Tg.-Cărbunești și la București, Tudor Arghezi, a cărui casă din Mărtisor (am vizitat-o în zilele Târgului Gaudeamus), abia se poate găsi, că nu se vede de Grădinița *Shakespeare* [sic!] și dacă luați Gorjul ca pilot pentru acest program, începeți cu casa cui? Fiindcă, în curând, Bicentenarul „Tudor Vladimirescu” va bate la ușa recunoștinței noastre, chiar a lui.

Cultura este bârna de care se poate agăța românul pentru a rezista ca nație, după ce nu mai avem prea multe, și dumneavoastră știți asta, fiindcă și Sibiul a fost „Capitală Culturală”. Noi, gorjenii, și mai mult, bumbeștenii, știm ce înseamnă să amplasezi, pe un loc gol, un stabiliment militar, fiindcă tot Tătărașcu, dar Gheorghe și Arethia, era cu cultura. Au adus de la București Pirotehnia Armatei, aici, la Sadu. Nu Sadu de Sibiu, ci la Sadu de Gorj.

DAR FOU DRACING și lobby pentru Gorj și România a făcut Arethia, așa că noi, femeile din Gorj (fac parte din Asociația Uniunea Femeilor din Gorj) și Cultul Eroilor Gorj (din care fac parte) și noi nu am fi împotriva faptului că inițiativa „Casele memoriale românești și venitul național” ar fi îmbrățișată de doamna Carmen Iohannis. Sunt tot supărată că președintele nu a făcut poza pentru Gorj la Târgul Gaudeamus.

Domnule Președinte, când nu ați vrut să faceți o poză pentru Gorj, pe 23.11.2019, aveam la mine, în geantă Caterine-Herera, însemnul Cultului Eroilor, tricolorul. Dumneavoastră îl aveți? ...și purtam cămașa populară a bunicii mele, cusută de străbunica aceea despre care am scris eu cum a rămas ea văduvă după Primul Război Mondial, la 26 de ani și a crescut singură trei copii cuminți. Am luat premiu la concursul Arenei Literare cu proza „Ce mi-au povestit pantofii cei vechi”. Toate acestea mă ardeau și astăzi se revoltă în mine. Eu am înțeles să slujesc, prin talentul meu, țara. La Olimpiada de geografie de la Vaslui, eu, gorjeancă, am spus Legende de Apusenilor (nu m-am gândit să-i urăsc pentru că lor, Dumnezeu le dăduse aur, nu lignit și ca pământ arabil piatra, că de aceea e vorba „Gorjule, pământ sărac, unde nici boii nu trag!”

Haideți ca Urban, măcar în ceea ce privește casele memoriale, să nu fie la nivelul României, să fie la nivelul NATO, Domnule Președinte! Dacă biletul de vizitare va fi tot 2 lei, când se va putea asigura salariul custodelui casei memoriale din activitatea lui? Să începem cu Tudor Vladimirescu din ...Gorj.

Puncte de vedere

Un „popor de proști”?! (sau Dragoste versus dispreț)

De mult am devenit refractară la subiectele politice sau care au conotație politică. A trecut mai bine de un deceniu de când nu urmăresc la tv nici știri (m-am lămurit de mult ce conțin), nici dezbateri, nici ce partide promit luna de pe cer și marea cu sarea, că, oricum, ne mint. Sunt, totuși, lucruri neprelucrate în studiouri, lucruri care sar în ochi sau în timpâne din realitatea imediată, fără să urmărești cu insistență sinucigașă circuitul mediatic.

Astfel, de-o vreme, mă agasează până la revoltă frecvența tot mai sporită a expresiei „românii – un popor de proști”, cu varianta „popor mioritic” (termen cu bună-știință și cu o vizibilă rea-intenție re-semantizat negativ de către unii), adică „o turmă de proști”.

La urma urmei, metaforic vorbind, orice popor este o „turmă”, cu oi albe, negre, țigăi, merinos ori țurcane, sănătoase-tun sau lovite de streche, „turmă” aflată în grija unor „baci”, mai mult sau mai puțin pricepuți. Dacă bacii sunt dibaci, pe lângă oi pasc și capre și măgari, cresc porci pentru Ignat și dulăi ciobănești (mioritici) pentru bună pază.

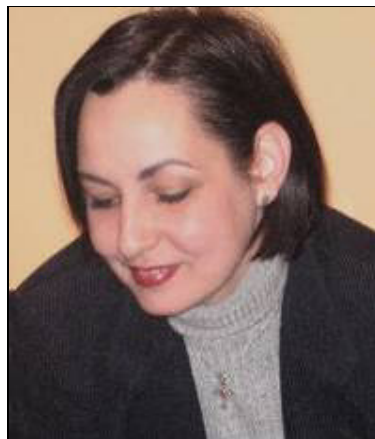
Noi, românii, nu suntem mai altfel decât alții, nici în bine, nici în rău. Poate că „în bine” vom fi având bile albe în plus, ca orice popor pașnic, lipsit de porniri prădalnice și de trufie năroadă. Incontestabil, însă, bacii sunt aceia cărora le revin datoria și răspunderea să aibă grijă de oi, că turma... „cum o crești, așa o ai”. Sau, în registru vegetal, dacă poporul este ca un lan de grâu, de porumb, de orz, de lucernă, atunci – „cum îl cultivi, așa îl ai”.

Dacă bacii noștri se tot vaită în gura mare că „turma e proastă” și transmit masiv, pe toate canalele, acest mesaj (în fapt, o *justificare perfidă pentru eșecurile lor!*), turma va începe să chiar creadă că e proastă și – să nu fie nimănui de mirare! – o să se comporte ca atare! A cui e vina?! Sau altfel: cineva, nu rețin cine, spunea că un popor este ca un copil. Subscriu. Psihologia modernă recomandă ferm ca adulții/maturii să nu transmită copiilor mesaje negative – „ești prost, dobitoc, idiot, tâmpit” etc., pentru că îi traumatizează, iar efectele vor fi negative pe termen lung. Noi am avut de prea multe ori ocazia să-i auzim pe maturii (?) noștri conducători vorbind pe nas despre „turma proastă” (alcătuită, zic ei, din „huligani”, „golani”, „idioti”, „viermi”, „țafe”, „mito-

cani”, „țoape”, „momârlani”, „pămpălăi”, „fataliști”) ca să nu ne mai mire efectele asupra „copilului” pe care ei, teoretic, îl cresc, practic îl disprețuiesc și-l neglijează.

Lozinca „românii – un popor de proști” a fost preluată din zbor și e folosită de o masă emfatică, mai ales în țară, dar, într-o măsură mai mică, și printre românii emigrați. Sunt deja prea mulți cei care și-au însușit-o și o agită ca pe un stindard, fără să o treacă prin filtrul gândirii personale (presupunând că dispun de așa ceva). Deși sunt români, se exceptează pe ei înșiși de la regula pe care o flutură. Adică, vezi Doamne, ei sunt cei deștepți, observatori din afară (din afara propriului neam, ca niște ochi dislocați din orbite?). Dacă-i numărăm pe „deștepți” care susțin că suntem „proști”, posibil să dăm peste o majoritate... Și-atunci: suntem proști sau suntem deștepți? Sau, pur și simplu, am avut prea mult timp parte de prea mulți ciobani care au inoculat turmei convingerea că e „proastă”? Deși nu era proastă, și-au propus (și au lucrat pe brânci la asta) *s-o prostească*. Se pare că, parțial, au și reușit.

Străinii care vin pe-aici și au de-a face cu „turma” noastră se crucează să audă cu cât dispreț și silă am ajuns să vorbim *noi* despre *noi înșine* și, văzând că suntem oameni ca toți oamenii, nu un depozit de rebuturi, ei nu pricep, în ruptul capului, de ce ne autoponegrim. N-au cum să priceapă, neștiind că, în ultimele decenii, așa am fost „educați” de către cei care ne conduc: să credem că suntem proști, înapoiați, hoți, leneși, necivilizați, vicioși, incultți, lași, incorigibili. Am fost intens „educați” așa, pe toate căile. Prin potopul de știri agresive, preferențial-negative difuzate la ore de maximă audiență. Prin lungi seriale de comedie autohtonă deșănțată în care apărem exclusiv ca personaje accentuat negative, depozitate de orice urmă de omenie. Prin etichetările radicale emenate de politicieni. (Paranteză: cu politicienii e bucluc – nu te poți edifica niciodată cine sunt „proști” și cine „deștepți” din perspectiva lor. Etichetările făcute de ei depind de cine pe cine votează, or, cum ei sunt cameleonici și alienant de schimbabilii partinici... se iscă o grozăvie harababură. Dacă, scârbit/năucit de-atâtea combinații de *n* luate câte *k* pritocite în culise, nu-i votezi deloc, dumnealor te consideră, la unison, român „prost și fatalist”). Prin eseurile și pamfletele unor români dăștepți, cărora li s-a acrit-o-borșit să fie români, ei – pasămite – fiind parașutați (cu năvodul găurit?) din alte sfere-

stratosfere de la foarte înalte în sus..., de unde nu li se văd noțițele opincilor și-ai putea jura că s-au născut gata-încălțați cu pantofi de fițe Pierre Cardin. Prin salutul radiofonic (repetitiv, ca să turtească la sigur circumvoluțiunile ascultătorilor) al unui jurnalist (fie iertat!): „Salutare,... am venit să vă spun că sunteți proști”.

Un rol în panoramarea malițioasă a „prostiei” românului îl au și interviurile stradale, cu întrebări intenționat banale, întrebări la care cu siguranță un procent covârșitor dintre români ar răspunde, fără ezitare, corect. Tertipul este că posturile selectează și fac publice strict răspunsurile celor care se bâlbăie, bat câmpii, răspund greșit, incoerent sau nu știu să răspundă. Impresia eronată care amprentează mentalul colectiv este că, de vreme ce nimeni (vai nouă, chiar nimeni???) nu știe să răspundă corect, prostia domină! Câți spectatori conștientizează că reponenții au fost anume aleși din procentul mic, nereprezentativ, al celor neșcoliți sau mai sărăcuți cu mintea, și, deci, teoria prostiei dominante este non-validă? Un alt tertip – șiragurile de „perle” de la bacalaureat, postate din belșug și cu șanse mari de diseminare pe net, pe rețele de socializare. Din păcate, prea puțini, numai cei care lucrează în domeniu, își pot da seama că destule sunt contrafăcute. Nici perlele autentice nu sunt neapărat rodul prostiei, unele pot apărea din grabă, din neatenție, din cauza emoțiilor... În majoritate, neputând depista falsurile, receptorii le înghit pe toate, la grămadă, considerându-le multe și reale dovezi ale prostiei tinerei generații. Într-un astfel de șirag, postat cu pretenția că ar fi proaspăt, am descoperit perle *copiate/furate* (de anonimul care l-a ticluit) dintr-o cârtică a lui Nicolae Saftu, „Răsete fără catalog”, publicată prin... 1977!, când tânăra generație, →

MIHAELA MALEA STROE

acum „înfierată cu mânie”, era încă foarte departe de a veni pe lume. O fi mizat, X-ul respectiv, că nimeni nu-l va prinde cu mâța-n sac. La ce și cui folosește falsul ăsta (care, din nefericire, nu e singular)?! Întreb și eu, ca moș Ion Roată.

Și dacă, într-adevăr, vedem acum studenți mai slab pregătiți decât altădată liceenii, și liceeni mai slab pregătiți decât altădată elevii de gimnaziu, nu înseamnă că tinerii noștri sunt mai „proști” și, în niciun caz, nu e vina lor. Situația, fără îndoială – gravă, se datorează sabotajului sistemului de învățământ, care, pe lângă alte multe decizii nefericite pe care le-au luat, au relativizat selecția, înlocuind admiterile serioase și concurența acerbă cu „dosariade” irelevante. Metaforic vorbind din nou, este ca și cum un cioban crescător de oi bune de lapte, dar cu lână de slabă calitate, ar aștepta să scoată profit aruncând laptele și vânzând lâna, iar dacă afacerea lui scapătă, se lamentează și dă vina pe turmă.

În schimb, veștile bune sunt cenzurate. Abia-abia răzbat spre public numele tinerilor participanți la olimpiade internaționale (de matematică, informatică, filosofie etc.), reveniți în țară cu medalii de aur, de argint, de bronz. Nici despre câștigătorii olimpiadelor naționale nu se vorbește. Și nici numele adulților care se impun la diverse concursuri de artă, de cercetare științifică nu sunt popularizate, deși există personalități care ne reprezintă cu brio. Întreb iar, ca moș Ion Roată: la ce și cui folosește așezarea lor sub obrocul anonimatului? Deloc puțini, sunt ei trecuți sub tăcere tocmai pentru că ar dinamita cu succes teoria prostiei generalizate? Pentru că ar dovedi că, în pofida sabotării învățământului, „mai nasc și-n România oameni” (cum ar zice cronicarul)?

La strânsă concurență cu „românii sunt proști” a fost pusă în circulație (și exportată) altă găselniță „educativă” *very cool*: „mi-e rușine că sunt român”. Altfel spus, „atenție, eu, ăsta, care mă rușinez a fi român, am nasul mai cărn decât Spătarul Milescu, sunt mai Nae decât Vasilică, mai Agamiță decât Dandanache, mai Coriolan decât Drăgănescu și mai cartof decât barabula!” Dacă-l iei pe insul *cool* la bani mărunți și-l întrebi, concret, ce motive/ argumente personale are să se rușineze, vezi imediat că habar n-are să răspundă cu propriile vorbe, că repetă ca papagalul ce i s-a lipit de timpane și de meninge de la alții, mai firoscși. Convenabil, nu?, pentru tendințele (sau să le zic „directivele”?) de

diluare/anulare a sentimentului de apartenență la un neam. Nouă, celor cărunți, care am mai avut parte de așa ceva, schema îndoctrinării ne este destul de cunoscută. *Politica comunistă*, prin zeloșii ei, îi dădea zor cu „mândru mi-s că sunt român”, cu „mândri” „tătuci” salvatori ori cu „fii ai poporului”, cărmaci meșteri pe o „mândră corabie”. „Mândria” creștea pe toate gardurile, umflată cu pompa propagandei de partid, mai-mai să facă „poc!”. La polul (aparent) opus, *politica corectă* (?) o ține langa prin brusturi cu, mda, „rușinea” de a fi român, așadar „prost”. Groaznică rușine, pe care zice-se că n-o poți spăla decât lepădând veșmintele nației și credința, ca să te scalzi gol-pușcă în gărla tulbure a europenizării, globalizării, universalizării, transgalactizării și să ieși pe tăpșan ca *om nou* (chestia cu „omul nou” au plagiat-o de la comuniști). Pe urmă, dacă ești cuminte, poate primești pro-vest(a) de salvare, colacul, covrigul de pe coada câinelui... ceva, acolo, un „(h)ai noroc!” că te-ai scădat.

Politică comunistă, *politică corectă*, cum o dai tot la cacofonie ajungi, că doar nu vorbea în dodii un mare învățat român despre *politica curvă* (a istoriei). În limba română, chiar apelând la exonime („*politica curtezană*” a istoriei”) *politica* tot cacofonică rămâne. O fi știind ea, limba noastră, care-i tâlcul aici, și probabil de-aia, ca s-o amuțească, se ocupă unii de stâlcirea ei.

Între „mândria” (exagerată a) unora și „rușinea” (exagerată a) altora, n-o fi loc și pentru puțină normalitate? Între „lumina” care ne intra orbitor în ochi de la răsărit și „lumina” care (strămutându-și sediul... *hidrocentral*) ne intră orbitor

în ochi de la apus, bine-ar fi să ne rîd-căm privirea și rușile spre lumina lină din lumină care *vine* de la... Cel de Sus. Singura lumină vrednică de încredere și de slavă. Avem nevoie de o infuzie de dragoste pentru neam și țară, de o dragoste netrâmbișată apocaliptic, dar adevărată și înfăptuitoare. Avem nevoie de cugete curate, echilibrate, deparazitate și de „mândria” bombastic-sforăitoare de odinioară, și de „rușinea” prefabricată, lipsită de orice temei, de acum.

Privitor la răspunderea care aparține, fără discuție, conducătorilor, circula pe net, în urmă cu niște ani, o anecdotă care, în esență, spunea cam așa: Dumnezeu, asistat de Sf. Petru, a purces la împărțit Pământul. Unor neamuri le-a dat mult deșert, altora tundră, altora stepe... Românii le-a dat – în proporții ideale – și dealuri, și munți, și câmpii, și păduri, și fluviu, și deltă, și mare, și bogății ascunse sub pământ. Mirat, Sf. Petru îi atrage atenția că pe români i-a cam favorizat și nu e drept față de ceilalți. Dumnezeu cade pe gânduri, cum să dreagă situația, apoi îi răspunde: „Stai să vezi ce conducători le dau!” A circulat un timp mesajul original, până când cineva din tagma suspușilor (ori a supușilor slugarnici) s-a „urzicat” și a schimbat enunțul final: „Stai să vezi ce popor le dau!”, lansând pe cybervaluri varianta menită să le aducă lor apă la moară. Atât faptul că schimbarea e defectă din punctul de vedere al logicii, cât și intenția de a alinia mesajul realist inițial la direcția *en vogue*, a inculpării poporului, țin de evidență.

Acum, după ce conducătorii promiși în anecdotă au prăduit, întrupați în realitate, darurile divine care făceau nedreaptă împărțea Pământului și au risipit turma, oare putem nădăjdui ca Sf. Petru să intervină, cu același simț al dreptății, să-i atragă Domnului atenția că ar fi timpul să ne facă parte de niște păstori înțelepți, capabili să păstreze puținul care a rămas?

Fie-mi îngăduită povestirea unei situații-parabolă pe care o cunosc îndeaproape, ca martor direct al întâmplărilor.

În urmă cu vreo opt ani, la liceul unde am lucrat, au fost aprobate clase de F.R. (frecvență redusă). Să considerăm, de dragul parabolei, că elevii sunt „turma”, iar diriginta/dirigintele – „baciul”. F.R. înseamnă clase neperformante, eterogene, formate din adulți care nu și-au încheiat studiile medii, n-au fost de mult la școală, au probleme și griji, familii, servicii, au vârste și etnii diferite și, ca adulți, au o personalitate gata-formată, greu de (re)modelat la→

Marius Lupu, Roma. Fântâna fluviilor

o adică. Pe scurt – o „turmă” greu de păstorit. O colegă a fost numită „băciță” la o astfel de clasă pe care a condus-o trei ani, timp în care n-a pierdut din turmă decât câțiva elevi care fie au plecat din țară, fie au avut probleme de sănătate. Știu detalii pentru că îmi vorbea, în pauze sau după ore, despre elevii pe care îi îndrăgise încă din prima lor zi de școală, când se adunaseră în clasă... liceeni întârziați, nesiguri și parcă temători să revină în bănci. Ca să le spulbere îndoilele, îi întâmpinase cu: „Aici, la școală, eu vă sunt mamă. Dacă aveți necazuri, vă rog să-mi spuneți întâi mie!” Mai târziu avea să-mi spună cu mâhnire: „Știi, lumea îi consideră pe cei de la F.R. cam *prostovani*. Nu-i drept, dar, și de-ar fi, sunt *prostovani mei*, mi-s dragi, și o să am grijă de ei cât pot de bine!” Le-a ascultat păsurile, i-a respectat, i-a încurajat, i-a ajutat cu sfaturi și cu vorbe bune. Când a fost cazul, i-a muștră. I-a stimulat să învețe, stabilind ierarhii simbolice (nu aveau medii de premianți, dar îi felicita pe cei aflați pe primele locuri, iar ei se bucurau că strădaniile lor dau roade și „diriga” le vede). S-a ținut scai de ei să nu abandoneze, să înțeleagă importanța studiilor, i-a sfătuit să fie buni colegi, să fie uniți și de ajutor unii-altora. Inițiasă o mică tradiție ca, la sfârșitul fiecărui semestru (redus, în cazul lor, la cinci săptămâni), să iasă la un suc, o bere, o cafea, să discute, să se cunoască mai bine. Când programul de lucru i-a permis, i-a și însoțit. „E un prilej să le spun celor mai stângaci, mai neșlefuiți, despre normele de politețe la intrarea într-un local, să nu vorbească tare în public, să nu uite de *vă rog* și de *mulțumesc*”, zicea. I-a întâmpinat și păstorit cu drag, ei au simțit asta și cei mai mulți i-au răspuns pe măsură.

Așa se face că, după trei ani, au încheiat cu bine clasa a XI-a 33 de elevi, *toți* promovați încă din iunie, cu medii măricele. Bilanț foarte bun pentru „marginalul” F.R. I-a lăudat și i-a încurajat să aspire la mai mult decât la o adeverință de absolvire a liceului. Era bucuroasă și optimistă: „Dacă vor continua să învețe tot așa, cel puțin jumătate dintre ei au șanse să ia bacalaureatul”, mi-a spus. La consiliul profesoral de încheiere a fost fericită pentru rezultatele frumoase obținute cu clasa. „Mulțumesc, dar n-am făcut nimic extraordinar, senzațional... Mi-am iubit și mi-am respectat clasa, am susținut-o... Atât. E normal, e firesc...”, a răspuns.

În toamna aceleiași an și-a încheiat „mandatul” de dascăl. S-a pensionat. Clasa (deja încheată și pusă pe brazdă)

a fost preluată de altă colegă, pentru următorii doi ani, cât mai aveau până să termine liceul. După o vreme, am aflat de la ei că noua „băciță” i-a tratat de la început cu dispreț, le-a vorbit de sus, i-a făcut să se simtă neînsemnați și ridicoli. Fără să încerce să-i cunoască, i-a considerat din capul locului proști, necivilizați, chiulangii, smiorcăiți-șmecheri care se plâng prea mult de probleme personale... Nu s-a implicat, nu i-a ascultat, nu i-a îndrumat, a interesat-o indemnizația de diriginte (ce-i drept, mică, nestimulativă pe-atunci), nu binele turmei de care răspundea. Le-a subminat încrederea pe care predecesora ei le-o insuflase. Dezamăgiți, au semnalat situația la direcțiune, dar nimeni nu i-a băgat în seamă, probabil pe motiv că „sunt adulți, să se descurce!”. Da, erau, după buletin, adulți, dar cu statut de turmă fără păstor. Am auzit-o pe una dintre eleve spunându-i secretarei liceului: „De când s-a pensionat doamna dirigintă, parcă suntem orfani”. Tensiunea între ei și a doua dirigintă s-a întetit. I-au răspuns, tot mai apăsător, cu moneda resentimentară a disprețului și a tonului arrogant cu care ea însăși îi tratase. Am încercat să-i vorbesc. Mi-a replicat sec, victimizându-se: „Las-o baltă, că ăștia nu merită nimic! Sunt grei de cap, leneși, obraznici, nu știu decât să se plângă și să pretindă. Bine că termină și pleacă la vară din școală, că mi-au mâncat zilele și nervii!”

Așa se face că, în numai doi ani, sub noua conducere, s-a ales praful de „turmă”. Neglijăți, 15 elevi au abandonat, rând pe rând, cursurile, iar dintre cei 18 care au rămas, la finalul clasei a XIII-a au fost numai 9 promovați în iunie, ceilalți 9 – corigenți! La sesiunea din vară a bacalaureatului, abia 2 dintre cei promovați au îndrăznit să se prezinte.

Nu se poate spune că a doua dirigintă n-a făcut nimic. A făcut obligatoriile statistici, rapoarte, referate, procese-verbale, a calculat medii generale, a numărat absențe motivate și nemotivate, a pus note la purtare, a completat, încheiat și predat la arhiva școlii cataloagele clasei... Birocratic, s-a achitat de sarcini. De hârtii s-a ocupat, de suflutele „prostovanilor” din turmă – nu! A rânduit hârtiile, a lăsat de izbeliște oamenii. A făcut ce trebuia, dar nu și ce se cuvenea.

Două „băcițe” au avut în grijă *una și aceeași „turmă”*, unul și același „material uman”, cu aceleași defecte și calități. Prima a adunat turma, a pus-o pe picioare, a doua a derutat-o, a șubrezit-o și a risipit-o. Simplă

Marius Lupu, Roma. Basilica

chestiune de *atitudine față de turmă* a fiecăreia dintre ele. Atitudine diferită, rezultate diferite...

La fel se petrec lucrurile și în păstoria „turmei” neamului!

Concluzia este că, indiferent cum ar fi „materia primă”/ norodul – poate fi și de calitate a doua sau a treia – decisiv este ca diriguitorii să facă ce se cuvine, nu să-și bată joc de turmă, cu gândul numai la indemnizații grase și la propriile interese. Lor le revin, în mod expres, datoria și răspunderea de a scoate la iveală ce e mai bun, mai valoros din cei pe care îi conduc, respectându-i, îndrumându-i, prețuindu-i și răsplătindu-i cum se cuvine.

Cârcotașii vor spune, probabil, că „parabola” asta nu se potrivește, pentru că elevii nu-și votează/aleg diriguitorul, el fiind numit prin decizie directorială.

Nu contează! *Ales* sau *numit*, baciul care ajunge în fruntea oilor are o unică datorie supremă: grija față de turmă.

O datorie pentru care nu există derogări și pentru abaterea de la care nu există scuze. Când lucrurile merg rău, turma nu e nici de vină și nici de condamnat, vinovați sunt aceia care, în loc să mâne oile la pășune, le hăituiesc spre prăpastie. Iar când în viața turmei apare o lungă succesiune de (nedi)baci, care în loc să o iubească, să o adune, să o îngrijească și să o sporească (adică să fie *mioritici* în sensul corect al termenului, nu în cel răstălmăcit de răuvoitori), o disprețuiesc, o prostesc, o învrăjdesc, o risipesc... la ce poți să te aștepti?

Nu, românii nu sunt proști, sunt doar de mult prea multă vreme prost conduși!

DESPRE SIMBOLIC ȘI
NOCTURN
ÎN LITERATURĂ ȘI MUZICĂ
DIALOG CU ROMANCIERUL ȘI
ESTETICIANUL
MIHAIL DIACONESCU

(I)

- *Stimate domnule Mihail Diaconescu, la o recentă întâlnire cu lectorii cărților D-Voastră desfășurată la Pitești, ați elogiat în termeni superlativi frumusețea, originalitatea și puterea de atracție a operelor literare romantice și simboliste, pe care le-ați numit „modele sublimе de artă, demne de urmat”. Sala în care ați vorbit a fost arhiplină. Publicul v-a ascultat cu cea mai mare atenție. Ați vorbit, între altele, despre unele teme specifice impuse de creațiile romantice și simboliste. Între ele, tema nopții a fost evocată în mod insistent, asociată cu diverse preocupări filosofice, religioase, artistice, sentimentale și morale.*

După ce v-am ascultat, am mers acasă și am scos din rafturile bibliotecii mele, câteva dintre romanele Domniei Voastre, în care noaptea este insistent evocată, asociată cu stări sufletești intense, marcate de variate simboluri, dar mai ales de o mare tensiune dramatică.

M-am gândit la faptul că niciun alt scriitor din cultura română de azi n-a făcut din evocarea nopții o preocupare atât de insistentă ca Mihail Diaconescu.

Am decis să vă solicit acest interviu, pentru a discuta despre modul cum nocturnul marchează preocupările literare ale Domniei Voastre, în general, și romanele și nuvelele pe care le-ați publicat, în special.

Sunteți de acord să răspundeți la câteva întrebări?

- Bineînțeles... Pentru mine, orice dialog pe tema tratatelor teoretice, romanelor și nuvelor mele este binevenit.

- Prima întrebare... De ce ați evocat noaptea atât de insistent?

- Pentru că noaptea este un simbol care corespunde pornirii mele subiective de a trece în mod consecvent de la immanent la transcendent, în tot ceea ce scriu. Ea este un simbol polivalent, cu o excepțională forță revelatoare... Pentru că poate spune multe despre

raporturile oamenilor cu semenii săi, cu epoca teribilă în care ne-a fost dat să trăim, cu trecerea noastră efemeră prin lume.

Simbolul nopții încearcă, și uneori chiar reușește, să spună ceva despre partea dramatică, nesigură, apăsătoare și chinuitoare a vieții mele secrete. Așa cum simbolul zilei, care, și el, mă semnifică, spune ceva despre momentele luminoase, benefice, pline de entuziasm ale vieții mele. De fapt, în proza mea, diurnul și nocturnul alternează.

Utilizarea unor simboluri comunicante mă obligă pe mine, ca autor de romane și nuvele, să interpretez unele date ale realului în conformitate cu acele aspecte ale vieții care mă emoționează și mă ajută să descopăr ceva din infinitele șiruri de arcanе ale existenței.

S-a spus mereu, în variate moduri, că simbolism înseamnă în primul rând literatură de cunoaștere. A unei cunoașteri stimulate și orientate de ineputizabila problematică a misterului. Șirul lung al unor variate simboluri, inclusiv nocturnul, a produs o mutație definitivă în textele multor autori din secolul al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea. Eu sunt convins că ideologia artistică romantică și simbolistă este mai actuală acum ca oricând.

Legătura dintre romantism și simbolism este foarte puternică. De fapt, sub numeroase aspecte, simbolismul ne apare ca un romantism prelungit spre o etapă istorică nouă.

Noi suntem martorii și beneficiarii unor evoluții și descoperiri științifice

uimitoare, care au schimbat fața lumii.

Dar tocmai prin raportare la aceste evoluții și descoperiri înțelegem câtă dreptate au ideologii și promotorii tendințelor romantice și simboliste în artă.

Romanticii și simboliztii au trasat drumuri noi în actele de creație, în cultură, în modul nostru de a ne raporta la existență. Prin raportare la creațiile romantice și simboliste, relația dintre fenomene și esențele lor a fost gândită în termeni noi. Istoria a fost gândită în termeni noi. Și problemele cosmologice au fost gândite în termeni noi. Filosofia a fost gândită în termeni noi. Nu întâmplător, Hegel, pe care mie îmi place să-l citez uneori, pentru că este nu numai un mare filosof, ci și un eminent teolog, a realizat în plină atmosferă romantică lucrări fundamentale precum *Phänomenologie des Geistes* (*Fenomenologia spiritului*), *Vorlesungen über die Ästhetik* (*Prelegeri de estetică*), *Vorlesungen über die Philosophie der Weltgeschichte* (*Prelegeri de filosofie a istoriei universale*).

Toți scriitorii preocupați de domeniul fascinant și ineputizabil al celor mai profunde aspecte ale realului, al arhitecturii invizibile, secrete, a lumii, al misterului și inefabilului găsesc în lungul șir al temelor, simbolurilor și motivelor romantice și simboliste, inclusiv în tema nocturnului, un îndemn și o confirmare a neliniștilor care îi asaltează.

În acest sens, simbolurile utilizate în literatură au devenit imagini anticipative ale unor creații literare care, îndepărtându-se de apăsarea insuportabilă a ideilor de obiectivitate, descriptiv, finit, exactitate, accidentalitate și observație zisă științifică, precum în realism și, mai ales, în naturalism, care este, de fapt, un realism exarcebat, au dus spre noi demersuri speculative în domeniul ontologiei, spre transcendență, spre necunoscut, etern, infinit, invizibil, inpalpabil și indefinit.

Mărturisesc că preocupările mele dedicate fenomenologiei epice a spiritualității române au găsit în repertoriile de simboluri utilizate de →

**Prof. IONEL SILVIAN
BUCURESCU**

romantici și de simbolizări un punct ferm de susținere.

Ceea ce este nuanță, fluiditate, dar și preocupare pentru realitatea radicală și „*lumea de fond*”, respectiv pentru domeniul esențelor, de care eu îndrăznesc să vorbesc uneori în diverse articole, interviuri, eseuri și în lucrări teoretice, a înnoit literatura română și europeană în cele mai diferite aspecte.

Preocuparea mea pentru nocturn este o parte, doar o mică parte, dintr-o problematică mult mai vastă care, înlăturând principiul aristotelic al *mimesisului*, ne duce spre mister, esențialitate și revelație.

A trece de la aparența sensibilă a unor variate aspecte ale realului la existența în sine, respectiv la esențe, la care accedem doar prin puterea noastră de judecată, nu este ușor. Este însă necesar. Mai ales în artă.

- Ceea ce spunei este semnificativ pentru convingerile teoretice care susțin romanele și nuvelele lui Mihail Diaconescu. Încep să înțeleg motivele pentru care diverși exegeți au vorbit despre o conștiință estetică, respectiv conștiință literară, activă, care orientează „*literatura cu program*” practică de Mihail Diaconescu.

Dar tocmai pentru că amintiți de aceste convingeri, încep să înțeleg, de asemenea, că nu întâmplător în conferința de la Pitești ați vorbit despre motivele care v-au determinat să acordați nocturnului o atenție specială în romanele și nuvelele pe care le-ați publicat.

Mai înțeleg și faptul că nocturnul pe care îl evocați este, într-adevar, o preocupare asociată cu o motivare amplă, solidă, atent construită. Recurența nocturnului în aceste romane și nuvele, respectiv preocuparea insistentă de a reveni asupra lui, din perspective mereu noi, determinate de exigențe artistice atent schimbate, echivalează cu o înșiruire de experiențe narative uimitoare și fascinante... Este și acesta unul dintre motivele pentru care am dorit să avem acest dialog.

- Aș dori să știu care dintre ipostazele nocturnului prezente în proza mea au reușit să rețină în mod special binevoitoarea atenție a Domniei Voastre.

- Mă gândesc, bineînțeles, mai înapoi, la *Călătoria spre zei*, splendidă

evocare narativă și simbolică a Daciei spirituale în epoca marelui rege Burebista, în care personajul principal, filosoful stoic și diplomatul Arhidamos din Apolonia, umblă printre oștenii care se pregătesc de o înfruntare, pe viață și pe moarte, cu invadatorii lui Ariovist.

Când Arhidamos trece printre oșteni „*o noapte neagră, plină de beznă deasă, apăsătoare peste lume (...)*” *Întinericul apăsător și rece, plin de umezeală și de mirosuri crude, nedeslușite, îl ispășea tainic și îl cuprindea repede*” (în capitolul X).

Lectorul pune acest întineric în relație cu temerile apăsătoare ale lui Arhidamos, în special cu ideea că participă, fără să vrea, la un război care poate schimba soarta oamenilor aici, pe pământ, și a zeilor din cer. Este un moment supraîncărcat de nesiguranță, dezorientare și gânduri rele.

În *Depărtarea și timpul*, respectiv în capitolul XII, am găsit o descriere a unei nopți de vară scaldată în frumuseți fără seamăn, dominate de lumina aurie a lunii, de miresme suave, ațâțătoare, de o pace învăluitoare pe pământ și în cer, dar și de ispășiri aiuritoare, care îi cutreieră pe tineri, mai ales pe cei îndrăgostiți.

În total contrast cu această revărsare supraabundentă de frumusețe nocturnă este noaptea din *Depărtarea și timpul*, în care tânărul Dionysius visează că este grifon înaripat și frunză firavă rătăcită pe pământ și în nori...

Este o scenă memorabilă, scrisă ca un poem în proză, care ne îndeamnă să ne gândim la ideile de infinit și etern.

În *Marele cântec*, noaptea este asociată cu un vis terifiant în care eroul principal, muzicianul și compozitorul Ioan Căianu-Valachus, este ispitit de un trimis al celui numit *dominus diabolicus*, stăpânul iadului.

Și în *Culorile sângelui* ispitirea pictorului Părvu Mutu se face în somn. Diavolul crede că a găsit momentul potrivit pentru a face din zugravul Părvu Pârvescu Mutu o unealtă a puterilor infernale.

Foarte insistente sunt descrierile unor nopți teribile în romanul *Speranța*. Sunt descrieri pline de

momente dramatice și de confruntări ale eroului principal, Grigore Alexandru Ghica al X-lea, augustul principe domnitor al Moldovei, cu demonii care îl asaltează.

De altfel, cele trei părți ale romanului *Speranța* au titluri care evocă trei dintre principalele teme ale literaturii romantice. Aceste titluri sunt *Visul*, *Noaptea*, *Singurătatea*.

Cred că nu greșesc dacă spun că mai ales în *Speranța* evocarea nocturnului are o funcție decisivă în desfășurarea evenimentelor.

Ca, de altfel, și în romanul *Sacrificiul*, în care personajul Istvan Tisza este înfățișat noaptea, într-un bordel din Budapesta, asociat cu iadul, cu demonii, care îl asaltează și cu dezastrul Imperiului Austro-Ungar.

Nici în *Umbrele nopții*, evocările nocturnului nu lipsesc. Și aici ele sunt asociate cu ceea ce este sumbru, apăsător și macabru în viața oamenilor.

În *Nopți și neliniști*. *Pseudojurnal metafizic*, noaptea este preamărită însă ca o stare de grație, asociată cu ceea ce este benefic în viața eroului principal, cu o revărsare atotputernică de frumuseți fără seamăn.

Pentru mine este limpede faptul că evocarea epică și simbolică a nocturnului este o *constantă* în proza lui Mihail Diaconescu.

Conferința publică de la Pitești, în care i-ați elogiat pe scriitorii romantici și simbolizări preocupați de nocturn, este o continuare firească a ceea ce ați scris despre noapte în romanele D-Voastre.

Știu că în opera unui artist există constante. Așa cum există și variabile... Ceea ce ați spus despre nocturn a provocat, iată, interesul meu special, pentru una dintre cele mai importante constante ale operei lui Mihail Diaconescu.

Așadar, repet întrebarea... De ce ați făcut din nocturn o evocare atât de insistentă? De ce ați evocat atâtea *ipostaze* ale nopții?

De ce noaptea și nu altceva? De ce insistați într-o manieră descriptivă și evocatoare, mereu schimbată, lirică uneori, dramatică alteori, asupra diverselor ipostaze și semnificații ale nopții?

trecutele cuvinte

poposesc uneori
în trecutele cuvinte
scorburi de lumină
din care cântă
umbra

râd și plâng
oglinzi
cu imagine întoarsă

pământul e înșămânțat
cu durere
brazdă lângă brazdă
piatră lângă piatră

întunericul topește
mormintele

trecutele cuvinte

e-atâta iarnă

e-atâta iarnă
în mine
încât acoperișurile
înghețate
îmi sunt cuverturi
de noapte

e-atâta cenușiu
peste albul din spitale
încât trupurile osândite
umbresc cerul
de dincolo de geam

e-atâta ger
sub pașii mei
încât nu se mai aude
rugăciunea lor

e-atâta iarnă
pe glob
încât mă adăpostesc
în cuvintele nescrise
de poeți

nașterea cuvintelor

cuvintele
se nasc în dureri
precum copiii

nerostite
nescrise
necitite
literele lor
se sting
și cuvintele pier

dar când
le e dat
să trăiască
atunci cuvintele invadează
inimile poezilor

în spațiul
rezervat lor
de Dumnezeu

mă tem
în ceasul de-nceput
al nopții
de cuvinte

pentru că știu

ele se nasc
în dureri
precum copiii

Ruga poetului

Se stinge portocala în
umbra ei. Încet
Coboară-n lungi ecouri un
cântec de poet:

„Oprîți din ore timpul,
tăiați-l în felii
Din ani și luni, decenii, din
noapte și din zi

Săpați în munte ziduri,
croiți din pietre drum
Pentru copilul vremii și-un
alt copil, acum.

Nici dincolo de-oceane,
nici dincoace de vânt
Nu am tăcut poeme, ci-am
spulberat cuvânt

Ca să-mi petrec iar graiul
din matca lui de plâns
Acolo unde-amarul în
bucurie-i strâns

Și să presar iubire, minune
și mister,
Când urc pe-a mea spirală
de la pământ la cer”

(Din ciclul
„Umbra din cuvinte”)

mă strecuram

între zi și noapte
priveam dungile
de pe cer

zebra
lumină-întuneric

alb-negru

când zebra fugea
culorile se contopeau

gri de noapte gri de zi

zebro, stai, nu mai goni
ploaie de lumină fii
fără negru, fără gri

dungi de ceruri argintii..

frica

mă afund în ea
ca-ntr-un nămol

închide ochii
doar ți se pare că te-afunzi
mi se spune

mă eliberez
dar în secunda următoare
carcasa reappare

frica ta nu e logică
aud în jur

dar nu mă pot mișca

deodată zidul cade
vezi că n-aveai de ce să te
temi
râde lumea

respir adânc și
mă pregătesc să înfrunt
urmatoarea frică

doliu

era încă lumină
când i s-au închis
ochii

l-au acoperit
și întunericul s-a lăsat
peste lume

la puțin timp a coborât
noaptea noastră
cea de toate nopțile

l-au luat

va fi tot timpul cu cineva
la căpătâi
mi s-a spus

ieri
s-a mai stins
o privire
din toamnă

în întuneric
lângă cel plecat
cineva stă de veghe

singurătatea noastră
cea de toate singurătățile

liniștea din spital

mișcarea browniană
din secția de urgență
e mută

paturile cu bolnavi
alunecă pe roți
spre camerele
de verdict

cele goale
cu saltele negre
sunt curățate
pentru noii veniți

în camera mea se intră
ca la balul Venețian
cu măști și costume

prin ușa de sticlă zăresc
munți de sertare
cu obiecte pentru vindecat
trupuri

medicii deschid
sertare și trupuri

de suflet ne vom ocupa
mai târziu doamnă

câtă liniște
(Din ciclul „Neliniști”)
**VERONICA PAVEL
LERNER**

ulciorul cu galbeni

când, trecător, se vede în oglinda din perete,
simte o strângere ciudată de inimă –
constată că firul timpului se tot adună
și-l învelește ca pe-un cocon de mătase,
însă el nu prea dramatizează cazul.
dimpotrivă, pune mâna pe hârleț și sapă
grădina,
de parcă ar căuta ulciorul cu galbeni
care, cum credea în copilărie, chiar ar
exista
la rădăcina vreunui pom.

în casă, olimpada a pus patefonul,
descoperit
nu de mult în pod, printre vechiturile
rămase încă
de la bunici.
iarăși învârtește discul cu zaraza, care-i
place tare.

mitan, până se mai așază mustul anului
copt,
răstoarnă pământul, răsucindu-și trupul
muncit,
cum o făcea zavaiodoc în petreceri.

chimicale

ciudățiile au devenit o realitate.
se răspândesc ca iedera, te strâng în
arcul
pancreasului, te-neacă cu propria-ți
fiere,
iar inima te scapă din brațe și minte că-i
ok.
se iscă chiar și-n peisajele toamnei –
frunze hiperbolizate, lucii de reci,
mai frenetice decât respirația vântului,
nu se dau în culori cabalistice și verzi
se țin
până la stingere.
roadele ce abundă bazaruri sud-est-
europene,
tratate și fardate, stârnesc rumori, dar și
așa,
rod avid oameni de vii.

mitan ar striga fără reținere, ca la apel:
în mine-s
toate chimicalele tăbliței mendeleev!
e gata de mult să spună că realitatea
este
un paradox voit, dar se conformează
molcom.
dă brațul uscat, sângele abia se prelinge
în eprubete și aude pe cineva: puțin de
tot.
halatele albe de gardă, ca un stol de
grui,
dram cu dram, adună în jurul lui
dimineața
de la 112.

dincolo, superstițioasă, olimpiada dă în
bobi...
un *kubyk rubyk* este realitatea.

vin

migratoarele unghiuri s-au călătorit.
lanuri împovărate vin în sat și toate
chemările
vin tot de aici.
mitan crestează încă un semn pe răboj.
cutele pe chipul lui întrec creștăturile.

mitan mustuiește strugurii la
zdrobitoare
cum și-ar iubi maladiile.
lichidul roșu, curat și cald ca o șuviță de
sânge,
se prelinge din podul palmei,
pe sub mânecă, până la umăr și pe gât.
miroase a podgorii arse de soare și
întomnate ruguri.
vreme de câteva zile mustul „dă la
fugă”
cât să piște de limbă.

până aici – toate bune.
mai departe mitan are păsul s-o țină
pe olimpiada la distanță de poloboc, dar
e treaba ei să adune spuma de pe buzele
căzii,
altfel nu-i acătării botcala, nu dospește
pâinea etc.

mitan, cu inima-n teasc ambalată,
stoarce răvacul
și, ca dintr-un caleidoscop sfărâmat, vin
roiuri de îngeri fără culoare să
însușească
cum se cînstește la dejă un vin de „*joc
secund*”.

cocoșul favorit

arama toamnei chiuie a sărbătoare.
mitan, cu ochii mijiți la cerul difuz,
cu cocoșul favorit ce-i fâlfaie pe umăr,
stă în cadrul ușii deviat de-un sângieriu
crepuscul, cum edgar poe cu corbul
s-ar arăta, prins în dreptunghiul
unei poze inedite.

olimpiada, jucându-și mâna-n luciul
cuțitului, îi toarnă înțelepciune-n cap:
pintenogul ăsta oricum nu mai are priză
la găini, ba uită să și cânte nopti în șir,

Marius Lupu, Carla's Dreams

așa că altul tânăr să preieie treaba lui...
dar vorba-i de leșie curge pe alături.

mitan, rătăcit în gânduri, tace.
în locul lui cârâie cocoșul: *nevermore...*

* * *

a fost un timp când mitan era aproape
fericit să știe că este văzut și altfel
decât îl redă dimineața oglinda din baie,
că pe lângă numărul de identitate din
buletin
are și el un accesoriu ceva mai *cool*.
curioșii îl iscodeau din față și profil,
chiar îl ciupeau de barba cioc,
ca să se încredințeze, deși obrazul lui
era de roșu aprins.
de bună seamă, cei mai mulți,
și ei cu ochii pe fizionomia lui,
până la urmă, ne având din asta foloase,
și-au văzut de treabă.

însă și-acum, fie cu zâmbet subtil, fie
cu ceva piper în subtext, se mai găsește
câte unul să-ntrebe: nu ți-a spus nimeni
că semeni tare cu... eh, ce președinte
inteligent avea România!
lui mitan de mult nu-i mai pasă de asta,
nici cât oglinzii sale de ras.

* * *

prins de un junghi sub omoplatul stâng,
mitan s-a retras în dormitor.
cum dormita lungit în aroma cerșafului,
s-a părut că lumina ce se scurgea din
antreu
brusc s-a stins, parcă auzi clanța
și-l trecu gândul că a plecat olimpiada.
fără reținere, s-a repezit în urma ei.
la ușa întredeschisă, pe palier, sta
neclintită
o cerșetoare cu un copil în brațe și altul
ținându-i-se de fustă. zadarnic încerca
să treacă, s-o certe că-i îngrădește calea.
până la urmă, trezindu-se, s-a ridicat
în capul oaselor.
în sufragerie, olimpiada broda la ia ei
de învățătură – o exersare interminabilă.
el nu mai simțea sub omoplat nimic, dar
îl stăpâna o stare de panică
neînțeleasă.

DUMITRU BĂLUȚĂ

PSEUDORĂTĂCIRILE CORINEI MATEI GHERMAN

Aflat la o lansare de carte, la *Librăria Bestseller* din Chișinău (1), pe data de 21 septembrie 2019, academicianul Nicolae Dabija a făcut referire, printre altele, și la originea actului artistic. Pornind de la un enunț dintr-un psalm al lui David („Acoperă-mă, Doamne, cu aripile tale”, Ps. 16), academicianul consideră că, fiind creați după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, primii oameni au fost dotați cu aripi pe care, la izgonirea din Rai, aceștia și le-au pierdut. Arta, opinează marele scriitor moldovean, „îi restituie omului aripile”. Fiind una dintre cele mai frumoase referiri la actul artistic, analogia de mai sus pune într-o nouă lumină ceea ce are omul mai de preț în sufletul său - aspirația spre transcendental. Să înțelegem că într-adevăr, arta îi redă omului aripile cu care își poate lua zborul spre transcendentalitate, cu condiția sinequa-non ca în ea să fie sădită suficientă „poezie” (așa cum o vede Stagiritul) - adevărata forță a „aripilor”? N-aș crede că mă îndoiesc. Și, dacă poezia este cum opinează Nichita Stănescu, acel „tulburător nu știu ce”(2), atunci poetul, căutând „cuvântul dintâi, esențial, izvorul cuvintelor” (3) - este temerarul care poate salva Cuvântul de „arta găunoasă a retoricii umane” (4), discursul lui orfic fiind însăși metafora, singura capabilă să creeze analogiile.

Tot un discurs orfic este și lirica Corinei Matei Gherman, una dintre cele mai originale poete actuale, care descinde din familia poezilor reflexivi (5), iar metafora domniei sale, venind dinspre lirica lui Lucian Blaga, este trecută prin proba de foc a „poetului necuvintelor”. Oriunde am deschide acest volum de versuri *Rătăcirile*, riscăm să ne pierdem într-o pădure de metafore și simboluri și mai ales că, orice temă a poeziei universale am identifica (iubirea, arta poetică, societatea, natura, etc.), lirica domniei sale focalizează în jurul temei cunoașterii.

Pentru a urmări cu fidelitate, treptele „devenirii” poetei Corina Matei Gherman, ar fi necesară o trecere în revistă a exegezelor critice apărute pe parcursul editării a cel puțin 11 cărți și mai ales a unor volume de poezii, începând cu *Flori de primăvară* (1998) și continuând cu *Rana din stea* (2000) și *Răstignirea de necuprins* (2001). Despre cărțile Corinei Matei - Gherman, au scris, printre alții: Ioan Holban, Gheorghe Blănuș, Corneliu

Ștefanache, Dumitru Spătaru, Ion Anton, Daniel Corbu, Petru Scutelnicu, Simion Bărbulescu.

Părerea criticului Ioan Holban care califică *Flori de primăvară* drept „o poezie naivă, cu încărcătura unui document sufletesc, a unui flux sentimental”(6), o împărtășește și Corneliu Ștefanache care remarcă un refuz al Corinei Matei Gherman al oricărui „contact cu poezia modernă, post-modernistă, întârziind într-un fel de romantism neadecvat vremurilor de astăzi”, recomandându-i totodată să „frecventeze operele poezilor de referință ale timpului în care trăim” (7). Daniel Corbu, referindu-se la același volum de versuri, e de părere că poeta Corina Matei Gherman „ne propune o întoarcere la un timp presocratic al poeziei, la gândirea lirică simplă, care ignoră angoasele sfârșitului de secol, la numire și descriptivism (...) fiecare poem fiind o confesiune lirică, sinceră și dezinvoltă” (8).

Despre *Rana din stea*, același critic, Ioan Holban, opinează: „*Rana din stea* (Ed. Timpul, 2000), pare a fi o prăpastie; naivitatea s-a spulberat (...) *Rana din stea* e, în mod sigur, placa turnantă a poeziei Corinei Matei - Gherman (...) Iată circumscrisă, în topica blagiană, ideea de solitudine” (p.48) (9). Despre același volum de versuri, Ion Chiriac scrie: „Trăim, prin perceperea acestei răni din stea, un fior teluric și cosmic deopotrivă, sentimentul pe care numai el, cuvântul, ni-l poate surprinde, prinde și consacra ca pe o esență dăinuitoare a vieții (...)Va fi, nu va fi consemnată Corina Matei-Gherman în rândul unor asemenea cosmici vindecători? Cu siguranță, noi credem că da! (...)Aspirația spre cosmic, obsesivă o încorporează / reîncorporează cu tot ce-i pământesc în univers, dezlănțuind un

fel de joc de-a fi și a nu fi, care face tot farmecul acestei cărți de ipostaze ființiale prin cuvânt” (10).

În timp ce Ioan Holban vorbind despre *Răstignirea de necuprins*, consideră că: „Lirica din răstignirea pe necuprins pendulează între tăcere (care e spaima, teroare, angoasă, „acidul zilei”, neînțelegerea de dinaintea de ființă) păcat (un păcat al dorinței de cunoaștere însă, al Evei cu al său șarpe inventat „pentru viață și cunoaștere” și desigur, cu mărul ca o „ispită a ternității”) și certitudinea pe care o oferă credința” ; că „versul e litanie, o plângere în susur, ca o resemnare, ca o liniștită asumare a condiției umane...” (11), Dumitru Spătaru e de părere că, odată cu această carte de versuri (*Răstignirea pe necuprins*) Corina Matei - Gherman „ajunge, fără nici o exagerare, la maturitatea expresiei sale literare” (12). Despre un alt volum de versuri, *Înger pierdut*, Daniel Corbu opinează: „Plăcerea pastelului înseamnă acum inclusiv note de lectură bacoviană dar și trezirea unui simț personal, din care nu lipsește o minimală și suficientă notă de metafizic: „Azi la mine sub fereastră/ Au început să înflorească/ Norii// Prin văzduh croindu-și drumul/Vin în zbor mai lin ca fumul, albi/ Cocorii// Prinși în roșul dimineții/ Se îmbracă-n haina ceții/ Zorii (...) Majoritatea poemelor din cartea de față, *Înger pierdut*, cultivă sentimentul celui izgonit din paradis, refuzat, aruncat în starea de îndoială irevocabilă, de căutare a „pietrei făgăduinței: „Cuvânt din vid născut/ cu mâna stângă te salut/ și mă închin întâi de toate/ ferestrele la cer sunt sparte/ aripa de înger în iadul luminat/ un Babilon în haos de tine înviat” (*Tu*, p 65) (13). Dan Mănușă vorbind despre *Rana din stea* (2000) și *Răstignirea pe necuprins* (2001), afirmă următoarele: „Abia schițată anterior, neîncrederea în cuvânt a devenit un motiv aș zice principal. Cuvântului i se recunoaște forța creatoare de poezie, dar și o ambiguitate periculoasă. Pe de o parte, această forță este unul din atributele divinității” (14) și citează poezia *Așteptare*: „Aștept...Ce aștept? Așteptare!/ Am la îndemână pământul/ Și haosul care mă doare;/ Lipsesc Dumnezeu și Cuvântul”.

Ca un răspuns și la versurile din aceste volume, în *Rătăcirile* se înfiripă adevărate acrobații verbale despre rolul cuvintelor, ce amintesc de argezia *Cuvinte stricate*: „Cuvintele/ Au numai trei picioare/ Și chip respingător/ Argument/ Al curajului lor/ Bolnav” (*Începutul*, 83); „Cuvântul... luminează→

NICOLAE SUCIU

albastră” (*Vocea dimineții*, 80); „El...există în imaginația/ Cuvintelor bolnave” (*Nu există*, 92). Cuvintele, asemenea oamenilor, pot fi bolnave: „Vreau cuvinte coapte (...) Pentru cuvintele păpuși” (*Cuvinte coapte*, 93), dar și roditoare: „Cuvânt vis...cuvânt așteptat/ Cuvânt frumos ca o iluminare/ Cuvânt așteptat ca o tresărire/ Cuvânt roditor ca o mamă/ Cuvânt înviat dintr-o nemurire” (*Cuvânt înviat*, 94); „Am adunat cuvintele/ Caut în ele gânduri/ Speranțe...sentimente.../ Aleg cuvintele/ După sunetul muzicii vieții (...)” (*Poate niciuna*, 99); „Așazate/ Între contururi nedefinite/ De cerneală neagră/ De cerneală roșie/ De tuș transparent/ Pictat cu balsamul/ Cerului de seară (...)” (*Cuvinte uitate*, 106). Cuvintele pot fi obosite: „Pentru cuvintele obosite de lumea rece E (...)” (*Cum*, 12); „Tăcerea din infinit/ Lucește pe cuvântul verde/ Sfârșit” (*Sfârșit*, 6) sau se pot revolta: „Atunci unele cuvinte/ Săgetate/ De furtuna gândului/ S-au răvășit/ S-au răscolit/ Lângă malul drept/ Dansau crocodilii/ Remediul pentru cei aleși” (*Remediu*, 16); „În naufragiul cuvântului/ Identific existența/ Gata de confruntare/ Sparge geamul zorilor/ De mii de ori colorez/ Violetul infinitului/ Albastrul mănăstirii/ Scorbura spectrului/ Mă caut.../ Spre a mă depune învierii” (*Identificare*, 29); „Cuvântul e un satelit/ Al minții/ Când își micșorează viteza/ De rotație/ Planează lângă electroni/ Și scrie...scrie...scrie/Fără programare/ Fără resetare/ Doar cu trezirea/ Nasc propoziții... fraze... pagini...cărți/ Un poem al marii prăbușiri/ De spirite...de popoare...de galaxii/ Căruia îi sunt poate soră...iar tu frate/ O să scăpăm oare de nașterea uitării?” (*Nașterea uitării*, p. 109). Dincolo de cuvânt, „fierbe” necuvântul: „Gânduri rătăcite/ În ungherele tăcerii/ Coboară/ O treaptă...două trepte.../S-au revoltat/ Devorându-și strofa/ Înaintea eșafodului/ S-au reâncarnat/ Volum impudic” (*Coborâre*, 31), parcă luptându-se cu nămeții de tăcere: „Văd prin cetatea gândului” (p. 37); „Zgomotoasa tăcere a vântului/ Tăcere de chitară ascunsă” (*Tăcerea vântului*, 43); „O să apăr tăcerea/ Din coaja unui ou/ Pe vârf de ecou” (*Iluzie*, 46); „În jur se risipește tăcerea/ O lume invizibilă/Așteaptă în haosul templului” (*Umbra*, 50); „Prevestesc tăcerea apusului/ (...)Numai acel care înfloarește culoarea/ Ucigătoare din cruzimea speranței/ Va savura cea trecere albastră /Care imită destinul împovărat de zori” (*Tăcerea apusului*, 76).

Căutând cuvântul cel dintâi, poetul orfic apelează la gândirea mitică și implicit, la Arhetip, veritabil antidot pentru gândirea critică, împiedicată în stereotip: „Trimit o potcoavă/ Calului Troian/ Singur/ La margine de mare/ Frații lui/ Bat poteci neștiute/ Așteaptă și azi/ Calul/ Singura potcoavă/ Pe care o am” (*Potcoava*, 55); Ulise, Homer și Robinson Crusoe sunt prezenți în *Exil* (p.56); Turnul Babel și piramida, în *Încă* (p.110), iar Olimpul tronează în *Olimp naufragiat*: „În grădina zeului obosit/ Acolo.../ Olimpul noului naufragiat” (19). Un loc aparte în drumul spre cunoaștere și autocunoaștere, îl ocupă motivul dublului: „Am fost și mi-am văzut/ Coplăria răzvrătită/ Imediat după piramidă/ Opresc zborul dimineții (...)” (*Albastru*, 91); „Caută și acum/ În sarcofagul întrebărilor/ Să rămân indiferentă/ Chemării tale în cele două universuri?” (*Întrebări*, 68); „Vino mai repede...vino mai aproape/ Îmbrățișează-mă cu o rază/ Sărută-mă cu un ghiocel/ Farmecă cu un cânt/ Fermecă cântă pleoapele” (*Presimțire*, 65); „Plimbare/ Cu umbra mea/ Cu umbra ta” (*Timpul tace*, 57); „Copil refuzat al veșniciei/ Cu mâna întinsă spre eternitatea/ Infinitului de cristal/ Mai dă-mi un voal/ În care să mă regăsesc/ Pierzându-mă/ Refuz lumea reală” (*Lacul singur*, 42) „În oglinda tăcerii/ Te văd pe tine/ Puțin...câte puțin/ Mă apropii de gura ta/ De respirația ta/ De mirosul trupului tău/ Îți caut răsuflarea albastră/ Mă atingi... mă atinge...mă atrage/ Ascult liniștea tinereții/ Care îmi spune/ Nu simți/ Apropierea?...Sufarea?...Sufletul?/ E un mister” (*Oglinda tăcerii*, 39); „Urc/ Urc din mine/ Spre tine/ Prin lava verde/ A venelor rădăcini/ Urc să descopăr/ Pustiul însetat/ Nisipul sfios/ Lăsând peretele opac/ Vom găsi strigătul Sirenei” (*Imaginea verde*, 35); „Acolo/ Cu toată puterea/ Întregă/ Te voi aștepta/ Pentru ultima clipă/ Devorând un roman/ La clubul sfinților apostoli/ O literă...un singur sens.../ Mă îndeamnă/ Spre căutările tale” (*Același loc*, 18); „Mi-amintesc bine/ În toiul răsăritului/ Pleaci și tu/ Pe o cărare/ Cu multe intersecții/ Ai plecat/ Și acum mai visez/ Departe...departe...departe.../ Se naște ziua/ Din pleoapa ta/ Și eu...nu sunt acolo/ Să te văd...aproape” (*Plecarea*, p. 23).

De asemenea, în același cadru al mitosului, zvârcolirile sufletești ale eului liric par o continuare a psalmilor arghezieni: „Împărtășindu-mi cuvintele/ Negre...urâte...înghețate în fraze/ Auzeam geamătul fierbinte al ideii/

Capcane divine în dăre străine/ Doar numele tău lipsea...acolo.../ Însă... eu eram...cea care te căuta” (*Eu am fost*, 74); Voi scrie un jurnal/ Mai precis/ Re-întoarcerea triumfului/ Niciodată învins de nimic/ Imposibil...mi se construiește/ Un poem de piatră/ Pentru fiecare...și pentru nici unul” (*Jurnal nescris*, p. 24); „Îți promit/ Culoarea luminii/ Îți promit drept jertfă/ Plânsul trandafirului/ Rodul pântecului/ Îți promit drept jertfă/ Tăcerea sfârșitului/ Promisiunea ispitei...” (*Promisiune*, p.85); „Poate neîmplinită/ Poate înmugurind/ Prea devreme/ Poate pe un zbor nepuținios/ Ramură veșnic înverzită/ Tânără/ Tulburător de tânără/ Amăgirea negăsirii/ Fiecare ungher golit/ O Doamne.../ Nimic nu mai poți” (*Prea devreme*, p. 22), în care sentimentul claustrării: „Te înspăimântă/ Camera fără uși și ferestre/ Umbra înșingurării/ Caută în golul tăciunelui/ Ecolul frunzei căzute/ Aprinde realul/ Departe...departe...departe.../El citea o carte” (*Închisă*, 44), al fricii: „Simțind primejdia ghiociei s-au transformat în urzici” (*Intenție rea*, 66); sau al nesiguranței sugerată de interogații ca: „Cum să cred în vise tulburate?/ Nopti de primăvară neînflorite/ Cum să cred?(*Cum să cred...*, 73)- accentuează mai puternic portretul eului liric din primul poem al volumului, intitulat *Autoportret*: „Sunt/ Ajung în vârful răsăritului/ Și-n ochii nopții/ Ce abia se sting/ Peste iarba dimineții/ Răcoare/ Albastrul/ În care și lucrezii cad/ Privesc spre râul de speranță/ Un râu ce curge fără vad” (p. 5).

Alături de mitos, aspirația spre alte lumi imaginează cosmogonii: „Bobul/ Din rana zorilor/ A crescut/ Un uragan/ Punctul negru/ S-a făcut univers/ Fisura/ Din univers/ S-a transformat/ În eterul lunii/ Sferile luminoase/ Nasc planete și viață” (*Simplu*, 101) sau chiar conferă o pledoarie pentru actul divin scrierii: „Ere inversate scriu/ Istoria civilizației când/ Turnul din Pisa desenează/ Jos pe tabela universului/ Toate începuturile/ Se răsădesc” (*Răsăduri*, 78); „În ghiveciul de rugăciuni/ A scris (dorul) ultima oară/ Cuvântul lui Dumnezeu/ Murind” (*Zâmbet sinistru*, 79); „Pe limba pustiului/ Vântul scrie versuri” (*Pustiul scrie*, 48); „Literale se așază/ Pe hârtie/ Gânditoare/ Rândurile/ Scări imprevizibile/ Nevândute/ Inspirația se joacă cu ea/ Își ia numele/ De Divinitate” (*Joaca*, 97) De menționat ar fi și poemul în *Poate nici una*: „La colțul întunecat/ De lumină/ Am adunat cuvintele/ Caut în ele gânduri/ Speranțe...sentimente.../ Aleg cuvintele/ →

După sunetul muzicii vieții/ Nu le vreau în preajmă/ Ochiul din suflet/ Le ține ostete/ Foarte puține/ Poate nici una nu va străluci” (p. 99).

Ceea ce individualizează totuși, lirica Corinei Matei Gherman este stilul ei inconfundabil. Bunăoară metaforele cum ar fi: „vârful răsăritului”, „iarba dimineții”, „râul de speranță”, „curcubeul peștelui”, „cupola ochiului”, „geana visului”, „albia uitării”, „dansul zoriilor”, „rugăciunea orbitelor”, „furtuna gândului”, „cioburile răsăritului”, „trupul dimineții”, „albia timpului”, „lacrima luminii”, „poarta îndoielii”, „colțul tăcerii”, „câmpia sufletului”, „geamul zoriilor”, „masa cerului”, „iarna iluziilor”, „ungherele tăcerii”, „grădina secundeii”, „apa cerului”, „cetatea gândului”, „eternitatea Infinitului”, „haosul templului”, „sarcofagul întrebărilor”, „noaptea portretului”, „argintul lunii” și multe altele par a se afla într-o sisifică încercare de a descifra poezia ca „eveniment al conștiinței”, prin efortul de a pătrunde acea „stră-vedere” („Cad/ Parcă-i văd umbra/ Treierii lui/ Tăcerii negre a lui/ Galopând prin omăt” din *Se putea*, p. 82; acel „stră-aur” („Auzeam târâtul șarpelui/ Începutul/ Se putea naște”, *ibid.*) și acea „stră-simțire” („Liniștea dimineții/ S-a înrourat/ Pentru a înflori/ Noaptea portretului/ Va dezlega echilibrul/ Indiferent al inimii/ Îmi răspunde amăgirea/ Luminii albastre”, *ibid.*) care permit „scoaterea din ascundere a noi imagini și înțelesuri”, așa cum recomandă Harold Bloom, în ceea ce privește „spunerea nespulsului” (15). Astfel observăm că versul încearcă să-l conducă pe receptor într-o cu totul altă lume pe care numai noua plămadă – „cântarea”, o poate revela, poetul fiind un veritabil *Numbakula* care, pentru tribul „arunta”, numit „achilpa”, face posibilă comunicarea omului cu cerul prin așa-zisul „stâlp sacru (kanwa-auwa)”. Ritualul religios despre care scrie Mircea Eliade, face cunoscut, într-un limbaj ritualic, că tribul „nu poate trăi fără o deschidere spre transcendent; cu alte cuvinte, nu se poate trăi în Haos” (16). Este ușor de înțeles de ce deschiderea spre transcendent a lumii profane – „cea a Haosului” – o face, în timpurile moderne, numai poetul, re-creând lumea prin *poezia – cântare*.

De asemenea, inedite epiteze cum ar fi: „planete ridate”, „cuvântul verde”, „iscoditoare puritate”, „cuvintele obosite”, „despietrite umbre”, „molecule triste”, „cuvinte săgetate”, „sunete argintii”, „icoane deschise”, „trecere albastră”, „cuvintele bolnave”, „cuvinte coapte, Cuvânt vis...cuvânt

asteptat/ Cuvânt frumos ca o iluminare/ Cuvânt așteptat ca o tresărire/ Cuvânt roditor ca o mamă/ Cuvânt înviat dintr-o nemurire” (*Cuvânt înviat*, p.94), dinamice personificări: „Răsăritul culege lacrimi din rouă (13), „A înviat cerul...” (p.14); „Dansau crocodilii”, „Gândul răspunde”, „Mă strigă oglinda”, „Ecoul frunzei căzute/ Aprinde realul (p. 44); „Inima a pictat flori de gheață (p. 53); „Lumina își înghite umbra” (p.76), inversiuni cum ar fi: „Pe-a timpului tumult/Ai apărut ca un poem” (*Necunoscuta*, p. 84); „De mult/ De pe o rană nevinedcată/ Aud o chemare/ O lacrimă ce plânge/ Cu păsările azuriului negru/ Depărtările....depărtările...ah depărtările/ Își fac potecă între noi” (*Aud*, p. 86) sau chiar recurența „Puține priviri.../ Puține cuvinte.../ Puține speranțe...” (*Regăsire*, 59); „Iarăși...iarăși...iarăși stropi de lumină” (*Căutare*, p. 72) – conferă textului o expresivitate rar întâlnită, mai cu seamă în ceea ce privește surprinderea combustiei sufletești a eului liric **împiedicat** între polii minus-cunoașterii și plus-cunoașterii. De asemenea, un loc aparte îl deține punctuația (evident, cu toată sărăcia semnelor de punctuație care definește poezia actuală), punctele de suspensie traducând încărcătura sufletească cu ezitățile, cu răbufnirile, cu speranțele și, evident, cu deziluziile aferente:

„Albastră...neagră...incoloră...” (p.17); „În Olimpul noului naufragiat/ Nici formă...nici trup...nici suflet” (p.19); „Secunde ce curg în albia timpului/ Fără identitate...fără pașaport.../ Spre paradis” (*Fără pașaport*, 20); „Și acum mai visez Departe...departe...departe...” (*Plecarea*); „Coboară/ O treaptă...două trepte...” (*Coborâre*, 31); „Măști roșii...măști negre...măști verzi” (*Neclară*, p. 51); Depărtările...depărtările...ah depărtările/ Își fac potecă între noi” (p. 86), „Oase...oase...oase rupte” (*Poate*, p. 97).

„Cum trebuie să fie poezia: accesibilă sau ermetică, cu mesaj sau gratuită - asta-i o chestiune secundară - sună provocarea lui Emil Cioran - Exercițiu sau revelație, totuna. Ceea ce-i cerem este să ne izbăvească de sufocarea, de chinurile vorbirii. Când reușește, ea ne aduce *pentru o clipă* mântuirea” (15). Intitulat în mod ostentativ *Rătăcirii*, acest volum de versuri al doamnei Corina Matei Gherman, nu numai că reprezintă o provocare la *pseudorătăcire*, dar, prin orfismul lui, reușește să ne izbăvească de sufocarea, de chinurile vorbirii (a „*artei găunoase a retoricii umane*”) și să ne aducă pentru o clipă mântuirea.

BIBLIOGRAFIE ȘI NOTE:

1. Acad. Nicolae Dabija la lansarea volumului de poezie *Dor de dor de tine* (Constantin Romulus Preda), în Chișinău la *Librăria Bstseller*.
2. Nichita Stănescu *Tulburătorul nu știu ce* din *Fiziologia poeziei*, ed. Eminescu 1990: „Eu sunt acel *nu știu ce*, acel loc unde văzul se transformă întrucâtva în auz și auzul se transformă întrucâtva în văz, ca să poată comunica între ele, eu sunt un organ nemărturisit, de cuvinte care privesc nu culorile, care aud nu sunetele, care gustă nu gusturile, care miros nu mirosurile” (p. 16).
3. Nicolae Balotă, *Art poezice ale secolului XX*, ed. Minerva, București, 1976, p. 35.
4. *Ibid.*
5. Victor Sterom în ziarul *Informația Prahovei*, joi, 9 octombrie 2003 și în *Cronica unui vis*, p. 71.: „...Modernă în expresie, păstrând măsura vastelor orizonturi culturale, poezia din cel al șaptelea volum, este plină de idei și vocație pentru pictural – un fel de ispită a anatomicului...Structural vorbind, Corina Matei - Gherman, face parte din familia poezilor reflexivi, din « familia » psihologilor lucizi” (*Id.*, p. 72).
6. Ioan Holban în *Cronica unui vis* – În volumul *Flori de primăvară*, Editura Tehnopress, Iași, 1998: „Corina Matei Gherman scrie o poezie „naivă”, cu încărcătura unui document sufletesc, a unui flux sentimental. E loc în lumea literaturii și pentru o astfel de poezie care mizează totul pe un mesaj de suflet (*id.*, p. 13); În *Poezia „naivă”*, în ziarul *Opinia Moldovei* din 25-26 aprilie, 1998, Iași și în *Cronica unui vis*, „Înainte de toate e o poezie intens picturală” (*Id.*, p. 14); În același articol: „Nu e o poezie cerebrală, elaborată; e transcriere fără mari preocupări stilistice, complet anticalofilă, a unor stări, sentimente, privești, totdeauna luminoase, trandafirii, diafane, lăsând să se vadă o bogată viață sufletească” (*Id.*, p. 15).
7. Corneliu Ștefanache în *Evenimentul* din 23 iunie 1998, Iași și în *Cronica unui vis*, p. 17.
8. Daniel Corbu, în Revista „Hyperion”, din Botoșani, iunie 1999, *Cronica unui vis*, *id.*, p. 30.
9. Ioan Holban, în ziarul *Evenimentul* din 29 iulie 2000, Iași, și în revista *Convorbiri Literare* Nr.11(59), Noiembrie, 2000, Iași și în *Cronica unui vis*, pp. 46-48.
10. Ion Chiriac în revista *Ateneu*, Nr.4 (379), aprilie, 2001, Bacău și în *Cronica unui vis*, *id.*, p.43.
11. Ioan Holban în ziarul *Evenimentul*, 7 iulie 2001 și în revista *Convorbiri Literare*, nr.10 (70) octombrie, 2001, Iași, sub titlul *Între tăcere și păcat* și în *Cronica unui vis*, *id.*, pp. 58-59.
12. Dumitru Spătaru în *Corina Matei Gherman, la maturitatea expresiei literare*, revista *Coloana Infinitului*, 2001, Timișoara și în *Cronica unui vis*, *id.*, p. 60.
13. Daniel Corbu în *Cronica unui vis*, *id.*, p. 68.
14. Dan Mănuță în *Labirintul Raiului* în revista *Poezia*, Nr.3 (49), toamna, 2009 și în *Cronica unui vis*, *id.*, p.7.
15. Harold Bloom, *The Art of Reading Poetry*, Harper Colins Publishers, New York 2004, p. 53.
16. Mircea Eliade, *Sacru și profanul*, Ed. Humanitas, 1992, pag. 35.
17. Emil Cioran, *Ispita de a exista*, ed. Humanitas, București 2002, p. 176.

DESPRE VOCAȚIA SONETULUI

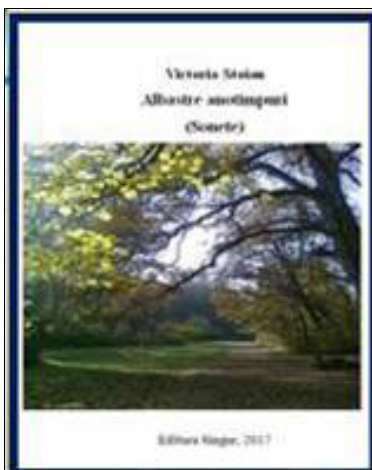
Pentru Victoria Stoian sonetul a devenit o cale îndelung experimentată de a surprinde scurgerea vieții și a vremii, de a păstra trează nostalgia iubirii; e o manifestare a sinelui, mod lucid și meticulos de a se justifica și de a dăinui prin cuvânt. Dincolo de strădania de a imortaliza magia metamorfozării anotimpurilor ori fascinația peregrinărilor prin lume, e și o încercare neobosită de a instaura ordine în ceea ce poeta consideră, în creațiile sale, "a lumii hărmălaie".

Prin definiție, sonetul este un poem al echilibrului dintre *semnificații*, ca elemente de limbaj, și *semnificații*. Acest lucru îl transformă într-o creație poetică perfectă și imperfectă în același timp. Rigoarea și încorsetarea expresiei riscă adesea să vitregească sensul, sugrumând sublimul. Pericolul constă în transformarea poeziei într-un demers explicit, exercițiu lexical golit de fiorul poetic. De adevărul inedit și răvășitor al metaforei, de ruperile și răsturnările de sens pe care le caută, cu înfrigurare, iubitorii de vers. Și, desigur, de marile, sublimele, relevantele semnificații...

Cele aproape cincizeci de sonete din volumul *Albastre anotimpuri* (Editura Singur, Târgoviște, 2017) confirmă tenacitatea și priceperea cu care Victoria Stoian a ales calea rostirii. Temele și motivele sunt diverse, întâlnite în mare parte și în volumele anterioare. Sonetele ne vorbesc despre dragoste și destin, despre timp și anotimpuri, ori neuitate călătorii prin orașele Europei.

Un motiv poetic predominant devine însuși sonetul, considerat atât ca unitate de măsură a lucrurilor bune și rele din jur, cât și privilegiu, căci prin sonet poeta se detașează de iureșul lumii, în același timp ridicându-se deasupra ei, într-o încercare de a-și justifica destinul. Pentru poetă, curgerea timpului devine, pe nevăzute, însăși curgerea poemului. Nu întâmplător, motivul clepsidrei revine, sonetele cristalizându-se în veritabile *clepsidre lexicale*, minuțios conturate, în care sunetele, silabele, cuvintele se preling aidoma firelor de nisip, măsurând timpul și viața, măsurându-se pe sine.

Create pe același calapod, sonetele aduc laolaltă motive ale

mitologiei grecești sau creștine ori ecouri ale muzicii universale. Însăși alcătuirea launtrică a poetei se modelează pe armonii, arpegii. Poemul devine cântec, slova devine sunet, ideile și trăirile se organizează pe cadențele unei nevăzute muzici launtrice. Fie că e vorba de Händel, Strauss, Bach sau Mozart, fie sunt ritmuri de bolero, tango ori canțonetă, sonetul Victoriei Stoian devine o clepsidră sonoră, pulsând și înfrumusețându-se de ritmuri muzicale.

Un sonet intitulat *Capricii* este o odă închinată ploii, alte sonete constitutindu-se în tablouri sugestive de natură, surprinzând, alături de trăirile poetei, peisaje, momente ale zilei, anotimpuri. Migrarea cocorilor devine un îndemn pentru îndrăgostiți de a porni ei înșiși "spre înfierbântate cruguri", cât timp arde încă jarul iubirii (*Hai să migrăm*). Ca și în cazul altor numeroși poeți, "rostogolirea vremii" devine obsedantă pentru poetă, înmulțindu-ne anii și împuținându-ne viața, o certitudine tot mai palpabilă, tot mai neliniștitoare, deși ne apropiem de divinitate (*Timpul*).

Se pare că monologul adresativ îi este la îndemână Victoriei Stoian, prezent în numeroase lucrări. În *Genunchi răniți*, adresarea e către Fecioara Preacurată, pentru care rămânem aceiași copii cu genunchii sângerând, iar în *Îmi dai?*, adresându-se divinității, poeta se identifică în imaginea unei "frunze rătăcite", o neînsemnată piesă "în orologiul vieții", "rotită fără zimiți".

O constantă a sonetelor din *Albastre anotimpuri* este asocierea iubirii cu motivul anotimpurilor. Absența iubitelui e imortalizată în "chilimbarul toamnei", anotimpul declinului îngemănându-se cu declinul iubirii: "Triumfătoare, toamna a cotropit

orașul –/ Scrisori nu-mi scrii, de mine s-a plictisit poștașul" (*Deja vu*). Ideea va fi reluată în *Apocalipsa toamnei*, unde melancolia anotimpului despoaie arborii, reînviind amintirile unei defuncte iubiri. În *Sonetul iernii*, anotimpul înfrigurării și al morții sufletești devine "o ultimă redută" care mai păstrează speranța "umilă, speriată" că cele două "jumătăți", Ea și El, s-ar mai putea reîntregi.

Uneori, imaginile surprind amar, aproape metafizic, devenirea istorică, dar și perpetuarea misterului în lume. Alteori, călătoriile devin prilejuri pentru a sonetiza. Așa cum noi culegem fotografiile pe parcursul peregrinărilor noastre, poeta marchează locuri, transmite impresii prin versurile sale. Titlurile numesc obiectivele vizitate, predominând dimensiunea istorică, mitologică, dar și filozofică a reflecțiilor, fie că este vorba de Acropole, Praga, Dresda, Milano sau Roma.

Spectrul cromatic e diversificat. Și dacă albul, în *Crăiasa rea*, e al iernii, predominant este albastrul. Poeta devine peregrin prin "albastre anotimpuri", cu o perpetuă inocență a mirării. Albastrul cerului de vară și auriul lanurilor de grâu contrastează cu sângeriul macului (*Timpul*), același albastru devenind culoarea resemnărilor "prin veșnicele zăpezi" (*Neîmblânzit prin lume*).

Prin sonete, Victoria Stoian ne oferă și câteva *definiții* poetice. Dacă viața este "un spectacol de rele și bune" (*E viața*), iar timpul un dușman hain (*Am îndrăznit iubire*), iarna e o "crăiasă rea", iar iubirea, primăvara ce trăiește în trupurile noastre (*Elixir*). Astfel, sonetul se constituie pentru poetă într-o încununare, de celebrare a ideii și de vindecare a sufletului. Privilegiul sonetului e un dar existențial, al unui destin marcat de consecvență, înțelegere și acceptare a lumii, de asumare a iubirii: "N-am rătăcit cărarea și n-am pierdut stiletul/ În schimbul lui primesc, tain zgârcit, sonetul" (*Și poate...*).

Nu se poate reproșa *clepsidrelor lexicale* ale Victoriei Stoian faptul că le-ar lipsi simțirea. E mult suflet în sonete, care le face calde, triste, nostalgice sau pline de speranță. Dând prioritate însă *semnificantului*, construcției, uneori versurile riscă să piardă în *semnificație*, fiorul liric dispându-se în note, enumerații și explicații de bun simț, dar care nu→

LADISLAU DARADICI

LEBEDE ALBE, LEBEDE NEGRE

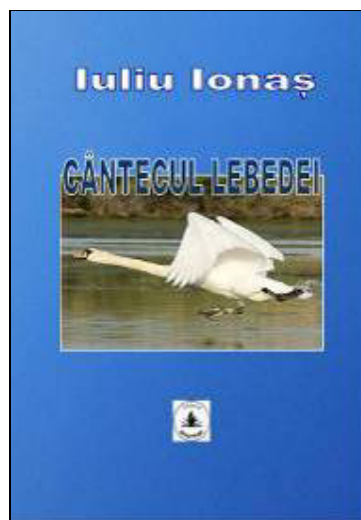
Titlul volumului (vezi, Iuliu Ionaș, **Cântecul lebedei**, Editura Vatra veche, Tg.Mureș, 2019) ne-ar încredința că poetul (cunoscut îndeobște ca un eminent prozator – autor, între altele, al impozantului roman **Cozmeștii**, din rama glorioasă a marii literaturii ardelene, Rebreau, Agârbiceanu, Dan -, dedat însă deopotrivă, și cu spor, inspirației lirice), s-ar afla astăzi în pragul nostalgiei, mai degrabă, ca să lăsăm să vorbească etimologia, în fața presentimentului inconvertibil al limitei: lebăda neagră a extincției îi face adică semn cu aripa, îndemnându-l să-și rostească ultimele vorbe, cântul de săvârșire. Impresie, însă, grăbită, percepție greșită: un *motto*, de pildă, la carte, ne schimbă, el, bănuiala, viața nu sfârșește cu moartea, aceasta din urmă e doar o față a primeia: „Viața-i superbul răsărit de soare./Înflăcărat și fără conținere./Dar și-un samsar, cercând să ne coboare/În hăuri de mocirlă și orbire”. Un poem mai încolo, **Nemurire**, într-o cadență aș spune a fervenței instancabile, ascunzând o limpede ideistică și totdeauna sugestive, deja ingenioase metafore, îmi dă, iată, dreptate: „Robiți de vraja altor spații/De-nțelepciune și de visuri./Ne avântăm spre constelații/De adevăr și necuprinsuri./Să plăsmuim ne-nchipuitul/Și, ignorând zăgazul firii/Să ocrotim nemărginitul/Din focul sacru al iubirii./Curat precum e ceru-albastru/Învăpăiat de-a verii pară./Mai pur decât un ochi de astru/Scânteietor în orice seară./Neobosiți ca dansul mării/ Când o dezmiardă răsăritul./ Vom deveni stăpânii zării/Nemuritori ca infinitul”.

Între recitirile, așa-zicând, după Eros și Thanatos, între, cu alte cuvinte, iubire și căderea ultimă în

nimnicie (neantul acela al filosofului), poetul a ales să nu apese, încă, niciun taler. Precum în acest frumos poem, cu o undă venind parcă dinspre Octavian Goga: „Sfios, în lunga așteptare/A unui început profetic./Mai scutur – nu din întâmplare –/Coroana pomului poetic./Și nostalgii din viața dusă/Se-aștern la drumul cu ispite;/Un ochi de stea de mult apusă/Trezește doruri adormite./Și-atâtea noime se dezleagă/În vadul de dureri ascunse./Lăcătuie-o viață-n treagă/În taine încă nepătrunse./Dar senveșmântă-n aur cerul/Și câinii nopții nu mai latră./Iar Luna-și mânuiește fierul/Ca să-mi aprindă focu-n vatră./Un curcubeu de visuri pure/Se arcuiește cu-ndrăzneală./Nemaivoid, nicipând, să-ndure/Neputincioasa mea sfială” (**Un curcubeu**).

Nemurirea îi va fi dată lumii, crede Iuliu Ionaș, numai de către loc, timpul, viitorul ar duce, desigur, către moarte (*zu tode*, cum ne spune teDESCUL cunoscut). Într-un poem pe care mi-l dedică în volum venerabilul meu prieten („Triptic pentru distinsul filosof A.I.Brumaru și noua sa carte **Forma filosofică**”), poetul se exprimă astfel, aprobând, ca să zică așa, înștiințarea metafizicului: „Locul este nemurirea/Veșnicia sub alt chip;/Tot ce mișcă sau nu mișcă,/Tot ce doare sau nu doare,/Tot ce știm sau nu știm,/Ce voim, ori nu voim./Toate-n vastul Univers./Toate, toate au un loc/Și el e primordialul/E începutul de-nceput/Mic sau mare sau oricât;/Fără el ar fi nimicul/Golul, hăul și atât!” (**Locul**).

Totuși nu doar lebăda albă, cum am crede, străbate, valurile-versurile lui Iuliu Ionaș. Biografiei lui atât de încercate (se va împiedica de atâtea ori sub ursită, încă, din cât știu,

de pe la 5-6 ani) i se va adăuga la senectute boala interminabilă și fatală a soției, apoi sfârșitul iubitei consoarte; deși previzibilă, alunecarea în ne-unde, adică în fără-de-loc ne pândește mereu cu emoția neașteptatului, a surprizei tragice, a durerii ce nu trece: „Am străbătut știutul, neștiutul/Din crângul vieții, înflorit./Și-am devastat frumosul și urâtul./Drumeți înverșunați, de neoprit./Ți-ai sfințit ființa în balsam de tei./De-ai țesut secretele iubirii./Obstinați demonici, ne-nfricați de zei./Am sfidat și leguirea firii./Nu ne-am temut de ne-ndurarea sorții/Și n-am plâns după steaua ce-a căzut./Doar visurile moarte-n pragul porții/Ne-au întristat cumplit și ne-au durut./Nimic nu ne-a oprit din reverie/Și-am șlefuit comori de-am dăruit./Am fost pârjol și-am fost și apă vie/Și duh într-un potir de miruit./Când ai pleat grăbită între astre/Nu mi-am închipuit că nu mai vii./Că vei închide sensul vieții noastre/În hăul nesătulei veșnicii” (**Nu mi-am închipuit – Soției mele**).

A.I.BRUMARU

DESPRE VOCAȚIA SONETULUI

→ părăsesc locul comun, mai ales în sonetele în care poeta își notează impresiile de călătorie. Un astfel de exemplu este sonetul dedicat capitalei cehe, această „aleasă capitală de regi și de imperii”, care poetei îi este „prea dragă”.

Desigur, oricine a vizitat Praga ar rămâne nițel dezamăgit... Obligația esențială a poeziei este de a rămâne

fidelă propriei sale esențe și nu de a se transforma într-un ghid turistic sau o sumă de impresii despre care, mai degrabă, le putem vorbi, în tihnă, prietenilor noștri...

Închei cu sonetul intitulat *Clepsidra mea*, relevant, cred, pentru ideea acestui demers: „Clepsidra mea mai curge, îmi drămuiește anii./Armura tinereții, cândva de neînvins./E-o palidă fantomă, de când am părul nins./Nu mă mai știu amicii, m-au părăsit dușmanii./Dar încă scriu

sonete cu întomnate teme;/ Să fie senectutea junețe? E un basm!/ Căci Moartea-i veșnicie, același liric spasm./ Mă strânge iar în chingi când știu că sunt poeme/ Nescrise încă zeci și tot gândesc la clipa/ Când pasărea măiastră, dintre atâtea trupuri/ Pe mine m-a ales – cu leacuri și cu trucuri./ În anii ce s-au scurs, nu și-a întins aripa./ Surâsul înfloarește când fericiți, în lume./ Uităm să dăm crezare cernitelor cutume...”

POVESTIRILE UNUI MORALIST ENCICLOPEDIC

Vulturești este o așezare de nici 3000 de locuitori, pe valea Argeșului, în zona colinară din nordul-estul Piteștiului. Aici și-a petrecut copilăria scriitorul Mihail Diaconescu și tot aici continuă să-și petreacă verile, în locuința părintească, scriind și citind în „casa de sus”, plimbându-se prin livadă ori mai departe, pe dealurile din jur, de-a lungul râului Argeșel, până în localitățile învecinate. În unele seri, romancierul este vizitat de prieteni – și atunci, pe pălimarul „casei de sus” pornesc poveștile, ca într-un alt fel de han sadovenian, din alte vremuri și cu alt fel de protagoniști, dar cu aceeași plăcere „de a povesti întâmplări de demult, pline de miez, de poante care stârnesc hazul, de înțelesuri uluitoare sau de curiozități”. Cultivarea acestei îndeletniciri vine din convingerea că „știința și arta de a povesti sunt printre cele mai alese daruri din câte poate avea omul”, că „datorită povestitorilor plini de har, faptele de demult se încarcă de o frumusețe aparte, stranie uneori, de vioiciune, de putere de atracție și, mai presus de toate, de semnificații, pe care numai în legende, basme sau mituri le putem găsi. Cele mai vechi amintiri ale omului sunt concentrate în povești și povestiri. Lumea spiritului locuiește în ele”, iar răbdarea de a așterne pe hârtie, musai a doua zi, poveștile depănate „în seara care a trecut”, este dată de credința că „în povestiri este adăpostită o mare forță spirituală, care îi unește pe oameni, făcându-i astfel mai înțelegători, mai apropiați sufletește unii de alții, mai puternici în cugetare, mai demni și mai buni”. Pentru moralistul Mihail Diaconescu, „poveștile și dezbaterile întreținute de ele au nu numai farmec, ci și forță revelatoare”, căci „poveștile adevărate au totdeauna înțelesuri profunde, ascunse uneori, care stau dincolo de personaje, evenimente sau descrieri”. Iar uneori, pentru cel care oficiază actul spunerii, povestirea, istorisirea, scoaterea în afară, la lumină, „voma psihică” în termenii psihologiei, are rol cathartic, eliberator: „voiam să dau afară din mine întâmplarea

Mihail Diaconescu

Serile la Vulturești

Nuvele și amintiri
sentimentale

București 2016

aceea nenorocită și nu prea știam cum”, căci „o vomă psihică ne ușurează și mintea, și sufletul”.

Conclavul povestitorilor și ascultătorilor de la Vulturești e format, invariabil, din șapte oaspeți – părințele arhimandrit Augustin Moraru, pictorul Ioniță Popescu, arhitectul Septimiu Buzoianu, profesorul Mitică Silvestru, colonelul Remus Petrescu, doctorii psihiatri Gabriel Pietraru și Titus Ulpiu Goleșcu – fiecare cu pregătirea, cu concepțiile, cu credințele, cu viziunea, cu experiența specifică –, al optulea fiind, desigur, „romancierul”, gazda, naratorul general, care din când în când își cedează prerogativele către unui participant. Astfel, din cele 14 povestiri care alcătuiesc volumul*, opt sunt relatate de gazdă și câte una de colonel, profesor, părintele de la Mănăstirea Corbii de Piatră, arhitect, pictor, doctorul Pietraru. De menționat că cei doi medici formează o unitate, apar numai împreună, permanent se completează reciproc, mai tânărul Titus Ulpiu Goleșcu este adesea un fel de raisonneur al maestrului său, așa încât faptul că rolul de povestitor îi revine numai unuia dintre ei – mai experimentatul și mai vârstnicul doctor Gabriel Pietraru – nu trebuie să ne mire. Iar dacă îi socotim pe cei doi laolaltă, rezultă că pe pălimarul „casei de sus” din Vulturești grupul povestitorilor/ascultătorilor este format din șapte participanți, număr cu multiple semnificații, numărul perfecțiunii divine, al lucrului finalizat, de care se leagă capacitățile de analiză, înțelegere, cunoaștere și conștientizare, studiul și meditația. Este exact ceea ce

caracterizează întrunirile din serile de vară de pe pălimarul „casei de sus” din Vulturești, noul topos al poveștilor din literatura română.

Cu excepția a trei povestiri, dintre cele istorisite de gazdă, toate celelalte urmează un „scenariu” bine configurat, respectat cu sfințenie: discuția pornește de la o temă/un subiect oarecare, științific, religios, social etc. – imaginația infantilă, „chestiuni literare”, incendii provocate de schimbările climatice, mânie, angoasă, miracole, retrocedările postdecembriste, psihologia ca știință (minunat prilej pentru autor de a-și desfășura coplesitorul evantai al cunoștințelor sale enciclopedice!) – după care unul dintre participanți lansează provocarea spunerii unei întâmplări pe marginea teoriei expuse inițial – un fel de exemplificare practică a acesteia: „când eram copil [...] am fost la un pas de moarte, tocmai din cauza închipuirilor care mă asaltau”; „și în copilăria mea [...] există un foc care mi-a ars definitiv sufletul și memoria”; „eu am cunoscut niște întâmplări teribile, monstruoase chiar [...] Numai când mă gândesc la ele mă ia cu ace de gheață pe șira spinării” – toate amintind de vicleșugul comisului Ioniță din celebra scriere sadoveniană. Dar de fiecare dată povestitorul ezită, se lasă rugat, trebuie să fie înduplecat să-și lepede istorisirea, are nevoie de îndemnul ascultătorilor, desigur un vicleșug și acesta, prin care își asigură atenția celorlalți („S-auzim!”; „Povestește-ne!”; „Am vrea să aflăm ce s-a întâmplat”).

Apoi urmează un moment de tăcere, de reculegere, respectat cu evlavie de participanți. „Erau clipe încărcate de un fel de așteptare neclară” atât din partea ascultătorilor, cât și a povestitorului, tăcerea fiindu-i acestuia necesară fie pentru a-și pune ordine în amintiri („probabil, amintirile mele se căutau unele pe altele... Ca să se pună în ordine”), pentru a clarifica „ceea ce dorea să spună” ori pentru a scormoni „prin amintiri, ca să găsească cel mai potrivit început al relatărilor sale”. Ori, pur și simplu, pentru că întregul grup intra în rezonanță cu natura înconjurătoare supunându-i-se ritmurilor acesteia →

RODICA LĂZĂRESCU

ce se cereau netulburate: „Seara liniștită de vară, suprasaturată de miresme de flori din grădină, de ierburi și de adieri blânde, venite din pădurile care înconjoară satul, impunea momente de odihnă și bucurie sufletească”.

În fine, odată parcurs întregul ritual al pregătirilor, care uneori include și sorbitul „din paharul de cristal cu vin negru de Pietroasele”, povestitorul începe spunerea, de fiecare dată „cu vădită emoție”, „îngândurat” ori „cu o voce ștersă”, „slabă, marcată de nesiguranță”, alteori cu o voce „calmă, egală” ori „limpede”. Sunt relatate întâmplări mai vechi sau mai noi, unele auzite, altele trăite de povestitor, fie ca protagonist ori simplu participant, fie ca martor. Sunt întâmplări de demult, legate de poznele copilăriei, precum aceea cu calul năzdrăvan, altele dramatice, care i-au marcat povestașului existența (de pildă arderea cărților, indezirabile regimului comunist, din biblioteca preotului învățător Aurelian Diaconescu), unele înfricoșătoare, de un realism crud, din vremea foametei de după război, a comisarilor sovietici cu pistolul la brâu, a prigoanei împotriva luptătorilor din munți și a celor care-i sprijineau, altele inexplicabile în ordine logică, învăluite în mister (*Amicul Sabin*, *Icoana furată*). Nu lipsește nici amintirea eterică a unui „înger cu breton” cu care povestitorului i s-a intersectat pentru o clipă drumul vieții. Doar povestirea care închide volumul este „cam siropoasă”, după cum remarcă romancierul „cu un aer îngăduitor”, dar „adevărată”, în viziunea naratorului ei, căci, „în definitiv, și poveștile siropoase au dreptul la existență”.

Multe dintre personajele readuse la viață în serile de la Vulturești au avut existență istorică și apar în povestiri fie cu numele reale – de la părinții romancierului până la Nicolae Iorga ori profesorul Romul Munteanu, fie ocltate în spatele unor nume fictive, mai ușor sau mai greu decriptabile, precum „câinosul” Axy Dreckhaufen (în germ. dreckhaufen = „grămadă de bălegăr”) în datele căruia îl recunoaștem pe pictorul M.H. Maxy, sau „marele vulpoi” Constantin Elefterescu-Răzoare, „mască” pentru

omul politic Constantin Argetoianu, „boierul de la Breasta”.

Altele amintesc de eroii lui Sadoveanu, atâtea doar că „balaurul” din istorisirile romancierului este regimul comunist, haiducii evocați la Hanu Ancuței sunt înlocuiți în timpurile mai apropiate nouă cu țărani luptători refugiați în munți (un fel de laitmotiv al volumului), un „județ al sărmanilor” este împlinit de „câteva muieri cu furci de fier în mâini” căci femeile sunt și aici la fel de aprige ca suratele lor moldovence (e antologică scena pedepsirii activistului de partid Harry Iosipovici Smirnov: „L-au ridicat în picioare. În câteva clipe l-au lăsat în pielea goală. Toate straiile lui, făcute mototol și legate cu mâncile cămășii, au fost aruncate în gâră, în direcția unde fusesse zvârlit și pistolul. [...] Muierile râdeau de el, de pielea lui moale și flască, de om neînvațat cu munca. Îl scuipau mai departe, îl loveau, îl blestemau, pline de o ură îndelung adunată, și îl împungeau cu vârful furcilor de fier”).

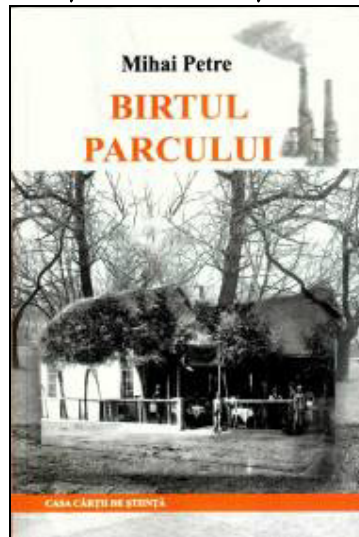
Și tot ca la Sadoveanu, găsim aici acele interludii, când omul tace și în pagină își face loc poezia naturii eterne: „Dinspre dealul din față veneau pe furis umbrele serii. Adia o răcoare ușoară. Florile și ierburile grădinii din față trimiteau spre noi miresme cerești”. Și mai departe: „...adierile de ierburi și flori asociate cu răcoarea lor blândă coborâtă dinspre păduri, de deasupra lumii, adică din Raiul ceresc, ne-a cuprins pe toți ca o mângâiere suavă, imposibil de evocat sau de scris în cuvintele mele slabe”.

Povestind despre biblioteca părintelui său, preotul Aurică din Vulturești de Argeș, în „umbra” căreia a crescut și s-a format, romancierul îi caracteriza conținutul prin patru cuvinte: „moralizator, instructiv, sapiențial și educativ”. Sunt exact adjectivele ce definesc și acest volum, în ciuda titlului său de „nuvele și amintiri sentimentale”, semnat de enciclopedia (în curând octogenar) Mihail Diaconescu.

**Serile la Vulturești*, Nuvele și amintiri sentimentale, ediția a II-a revizuită, București, 2016

Insertia ca pledoarie și artificiu

Cunoscut ca prozator mai ales în zona Hunedorei, unde a fost până la pensionare și a rămas mai apoi în memoria elevilor săi un cadru didactic de prețuit, Mihai Petre, după o carte de *Interviuri hunedorene*, dar și după volumele de proză *Cretă color* și *Tăieri în alb*, inspirate din viața școlii, vine către cititori și prieteni cu romanul *Birtul Parcului* (Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2019), un exercițiu prozastic asupra căruia a reflectat cu disponibilitățile evidente ale lecturilor sale.

Autorul își propune și realizează în romanul său un fir epic relativ simplu, ascendent, cu o structură ordonată rectiliniu, fără divagații esențiale deci, însă cu o dinamică a evenimentelor greu de anticipat, deși i se dă cititorului un vag reper predictiv ascuns într-un pasager episod de ocultism. Că scopul autorului ținteste natura destinală a unei vieți, nu ne îndoim; el începe în jurul unui eveniment crucial în viața personajului Dumitru Popa (*Mitre*); căsătoria sa. Aceasta este reprodusă în cel mai autentic spirit al tradiției, în toată etnologia sudică a evenimentului, în datini, în credințe, în ritualuri. În consecință, prima parte a romanului stă sub semnul prozei noastre rurale interbelice; cu întâlnirea viitorilor logodnici la hora satului, cu constatarea compatibilităților sub girul părinților care conferă actului matrimonial un temeinic caracter de contract social. →

IULIAN CHIVU

Fără să capete un sens premonitiv, ghicitul în cărți al unor țigănci trece ca nerelevant sau cel mult ca o banalitate a vieții spirituale rurale de la joncțiunea postbelică a două tipuri de cultură incompatibile. Măria, o fată frumoasă dintr-un sat din ținutul Drăgășanilor (Verzani) este pețită de un tânăr subofițer de peste Olt, dintr-un sat dinspre Vâlcea și află de la două țigănci aduse întâmplător de la târg de fratele ei lucruri pe care le va păstra în taină: *Ț-au bătut mul' la poartă, da' n-ai avut ochi pântru ei..., ascultă la mine!...și vine asta, crai dă tobă, și cu el faci casă..., o să pleci cu el în lume ș-ai să tenorci..., ascultă la mine!..., o să trăiești și pântre oameni mari și-n sărăcie, că o să pierz' tot, ai să rămâi și sângură..., ascultă la mine!..., da' o să treci pâste toate..., o să ai și necazuri dă boală, da' și bucurii dă la copii..., atâta poci să-ț' spui, că așa mi-arată cartea* (p.16).

Un orizont argumentativ care atrage atenția și contextualizează evenimentele este cel care jalonează politica vremii, în virtutea căreia se iau decizii (*Pe mine m-a propus căpitanul Pandeloiu să plec la Berlin, da' să mă-nscriu la legionari. Eram în anul I, la Școala de Subofițeri de Geniu – Pontonieri... – p.33*) sau evocă momente cruciale din timpul războiului, la Cotul Donului, la Odesa, la Kerci, la Oarba de Mureș...

Birtul Parcului, așadar, ne duce într-o lume și o vreme tulburate de incertitudini, de schimbări surprinzătoare, de respingeri raționale, dar și de obediențe necondiționate, delațiuni, confruntări. Sub ocupația rușilor rămași în țară după război sub pretextul sprijinului frățesc în instaurarea noii orânduiri, se petrec răfuieli sociale mocnite multă vreme, abuzuri barbare. Ilustrativă este o scenă unde Mialache, un bălbăit frustrat, vrea să le arate unor soldați ruși că el e comunist și li se adresează cu „tavarisci”, crezând că aceasta îl legitimează, numai că rușii se îmbată și vor să-i abuzeze nevasta, pe Lina: *Când au intrat, unul din ruși aduna prosoape de pe pereți și le atârna de gât, răzând, iar celălalt aranja perinele pe pat, apoi a apucat-o pe Lina de braț și a tras-o, aruncând-o în pat...*(p.60).

La țipetele femeii și la protestul ei curajos, se adună rudele și încăie-

rea cu rușii e promptă și pe măsură, chiar dacă ei țin să descurajeze cu focuri de armă. În urmărirea rușilor fugari intervine și Mitrel, care îi dezarmează lăsându-i neapărați sub agresiunea celorlalți urmăritori. Reacția superiorilor și a milițienilor e amenințătoare, iar Măria o ia pe maică-sa Ioana de mână, după ce conflictul se încheie și-i zice speriată de consecințe: *Mamă, mă tem că asta e cumpăna de care ne-a ghicit Țiganca...*(p.62) – obsesia revine însă adesea și explică neprevăzutul.

Mihai Petre se arată destul de inventiv în structura epică și ideatică a romanului său dându-i la un moment dat un vădit caracter autentic prin trimiteri exprese la unele repere de adevăr: *Ajuns aici, a trebuit să mă opresc, pentru că informațiile de natură reală, obținute, e drept, cu mult timp în urmă, de la fostul primar, nu corespundeau celor prezentate în monografia comunei, realizată cu ocazia comemorării a 500 de ani de atestare documentară* (p.71) și face chiar o trimitere bibliografică la *Monografia comunei Sutești* (Ed. Antim Ivireanul, Rm. Vâlcea, 2014), semnată de Ion Stănescu și Ion Marinescu. Or, asupra acestui mod de asigurare a verosimilului, dacă nu chiar a valorii documentare, autorul va insista consistent spre final dând o notă nouă cursului evenimentelor.

Fără să avem, așa cum spuneam, decât un fir epic, fără paralelisme, suprapuneri și meandre constructiviste, acesta se construiește

Marius Lupu, Roma, Fântâna maurului

efectiv și exclusiv în jurul vieții tinerei perechi care debutează fericit în viață; Măria și Mitrel se mută în Ardeal, unde subofițerul este angajat în repararea unor poduri de cale ferată avariate în timpul războiului și se expune cu curaj unor riscuri majore la Teiuș, la Halmeu până când va fi trecut în rezervă fiindcă nu acceptă să se înscrie în Partidul Comunist așa încât să poată fi trimis ulterior la școala de ofițeri în ciuda studiilor incomplete (patru clase). Concesia care i s-ar fi făcut sună a șantaj: *Vreau!..., dar..., cine poate să?... Partidul Comunist, pe care-l reprezintă, poate!..., răspunse C-istul..., dacă te-nscrii, că de-aia te-am convocat..., te trimitem la școală și după trei luni ești ofițer* (p.50). Refuzul este unul întemeiat pe criteriile onestității: *dacă vrei un răspuns sincer, dom' le sublocotenent..., eu nu cred că un partid, care-o fi el!... și, mai ales o armată, promovează grade fără școală!..., așa gândesc eu!...*(ibid.).

Ca urmare, plutonierul major Popa Dumitru a fost demobilizat și lăsat să-și caute un nou orizont. Documentar, autorul conturează acest nou parcurs și tot cu trimiteri riguroase (*Fondul Primăriei Sutești*): Dumitru Popa se întoarce acasă, în Vâlcea, unde va fi primar și se angajează cu curaj să construiască o nouă primărie și să reconstruiască un pod rutier; și de data aceasta autorul recurge la date de monografie, la procese verbale și la alte înscrisuri de natură să trimită dincolo de epica romanescă cu noi inserții. Ieșim cumva din sfera romanului în acest fel? Atât timp cât secvențele se leagă coerent pe traiectoria vieții personajului principal lăsat să se manifeste într-o serie de acțiuni discursul rămâne unul romanesc; viața lui Dumitru Popa traversează momente tensionate, de la cele de natură erotică (relația extraconjugală cu Florica Vilii), care-i tulbură viața de familie și poziția socială până la decăderea sa dramatică; destituirea din funcția de primar și numirea ca vânzător la cooperativa din centru.

Numai când presimte pericolul iminent de a-și pierde libertatea renunță să mai revină la cooperativă, își acoperă lipsa în gestiune și rămâne să-și muncească pământul alături de ai lui, or asta îl face →

să se simtă umilit și să-și salveze orgoliul căutând să se bucure de onorurile modeste ale muncii cinstite pe șantierul noii oțelării de la Hunedoara. Ajuns aici – trecerea este destul de abruptă (vezi p.105) – i se zugrăvește, uluitoare, fresca vieții de șantier, cu adunătură de oameni, cu privațiuni, compromisuri și adaptări forțate. Mitrel ajunge ajutor de topograf pe lângă inginerul Mioc și acestuia-i formulează prima imagine exhaustivă a vieții de șantier așa cum o percepușe: *... dar accidentele..., de astea mi-era frică!..., nu mai puteam să văd zilnic morți, capete sparte, picioare rupte și anchete peste anchete..., știți dumneavoastră!..., adunătură de oameni, mulți și aproape toți necalificați!..., mai sunt și tineriiăștia, brigadierii..., unii vor să ajungă stahanoviști, alții trag de lopată prin șantier..., cu unii te mai înțelegi, că vor să învețe, cu alții..., una-două te reclamă la UTM-ul lor... și iar anchete, și iar declarații* (p.106).

Viața de colonie, de *tabără* – cum i se spune – e halucinantă: *Lumea în care intrase avea legile ei și el se lovea de acțiunea lor durerăoasă* (p.117); cazarmamentul ca de penitenciar, lipsa sursei de apă, hrana proastă de la cantină și, pe deasupra, oamenii: *Băieții, ca să nu meargă la lucru, se dau bolnavi, unii și sunt, că au tot felul de boli lumești, luate de la ... și din cap, printr-un semn scurt, i-o arată pe însofătoarea tânărului. Unele sunt vechi, rămase din lotul celor 500* (n.n. și asteriscul trimite din nou la sursa exactă), *asta e Rupe-Pat!..., altele sunt noi, că tot vin...* (p.114).

Și aici este o luptă acută pentru a supraviețui condițiilor și corupției: *Îi spui lui Socol că-ți aduci familia, cât de repede, că altfel te mută la burlaci și nu toate dormitoarele lor sunt extrem de...* (p.115). În fine, lucrurile culminează cu o descindere în gheretă/ biroul lor: *Îl căutam pe tovarășul inginer Mioc, spuse milițianul, un tip prea solid pentru uniformă care-i rămăsese mică și-l strângea* (p.132). Milițianul, împreună cu locotenentul de securitate Botezan/ Botezatu, fac o percheziție și descoperă că biroul lor de lucru era format din două lăzi sigilate care interesau Securitatea. Figura locotenentului i se păru

cunoscută lui Popa (Mitrel) și își aminti de o conferință a acestuia despre sionism, ținută tinerilor de pe șantier. De aici se intră în partea finală: punerea sub control a fostului subofițer care refuzase să se înscrie în partid ca să facă școala de ofițeri chiar și fără studii. Timp de o lună și patru zile va fi reținut la Securitate și va face ordine, împreună cu doi soldați în arhiva documentelor secrete care vizau nu doar Primăria Hunedoara, ci și numeroase documente de informare, tabele cu „dușmanii de clasă” într-o pretinsă căutare a listelor de legionari ai *Gărzii Albe*.

De notat că inserțiile de documente (dacă nu cumva contrabalansează raportul cu epicul), culese cu *aldine* (n.n. italice), se face conform unei note de la p.105, după *SJHD/AN, Fondul Primăriei Hunedoara Sfat Popular, Fondul PCR, județul și municipiul Hunedoara, Comisariatul de Poliție Hunedoara, din Arhiva Primăriei Hunedoara, Serviciul Urbanism 1948...* Un hiatus (p.139), o fractură de acțiune (procedul e folosit în general în romanul postmodernist) face trecerea peste timp când, ieșit de sub controlul riguros al Securității, Dumitru Popa mergea cu trenul de Brașov – București și îl descoperă pe fostul locotenent Botezan, acum maiorul pensionar Friedman, evreu neaș, în drum spre aeroport ca emigrant în Israel. O scurtă discuție lămuritoare și amintirea acelei rețineri pentru sortarea documentelor din arhiva Securității detaliază nu doar „vigilența” cu care se păzea statul comunist de „dușmanii poporului”. Documentele, dar și obediența unora, zelul altora în a ajuta, în a trăda, în a informa până și banalități ce ar fi putut ascunde cine știe ce intenții dușmănoase (însuși Mitrel este *cumințit* printr-o înscenare urmată de un scandal la Birtul Parcului) sunt metode de intimidare și de contracarare. Aici, autorul, în dorința de a releva amploarea delațiunii, aduce o serie de liste (unele mai puțin semnificative), de acte oficiale, de informări sedicioase, edificatoare pentru perioada în care comunismul se instala în toate articulațiile vieții sociale și controla prin brațul său înarmat absolut toul. Conjunctura politică, evenimentele

Marius Lupu, Roma. Senatul

vremii izbutesc contextualizarea vieții personajului principal absolut din perspectiva aceluia prin rememorare. *Ei, Siguranța și rușii știau că Maniu vrea să facă un guvern în exil și le-au întins o cursă la Tămădău..., cu avioane, cu aviatori de încredere..., de încredere pe dracu!..., păi unul i-a vândut și...gata cu PNȚ-ul...* (p.90). Pe de altă parte, se amintește circulara prin care Vasile Luca le cerea membrilor celei de partid să nu uite că scopul acțiunilor este „compromiterea și distrugerea partidelor istorice”... (p.91), iar Regele bine a făcut că a plecat..., și-a dat și el seama că nu se mai putea cu monarhie într-o țară ocupată de rușii care dictau și-și împuneau politica (p.92).

Romanul lui Mihai Petre la fel de inspirat s-ar fi putut intitula și altfel (concluziv, figurativ, referențial).

El instituie, după tradiție, o galerie de personaje care-și anunță identitatea prin nume (Noane, Geacă, Piță Ciocârlan, Căpeț etc.), o toponime reală, cum se pare, imaginează și izbutește o structură epică originală, cu inserția ca pledoarie și artificiu, cu hiatusuri surprinzătoare și propune o sociologie abuzată grosolan la intersecția a două epoci greu compatibile din istoria recentă a românilor, căreia îi rezistă și mai greu spiritele demne dacă aleg să trăiască principal cu orice risc.

Categoric că Mihai Petre are suficiente disponibilități să revină și cu alte romane cel puțin la fel de interesante, cu alte structuri epice (poate fără puncte de suspensie în exces), în ciuda faptului că editurile nu mai asigură corectura lucrărilor tipărite și, astfel, oricine ar fi autorul (*nolens-volens*), tot scapă inconsecvențe și erori pe care, tacit, cititorul le va îndrepta/ amenda simultan cu lectura.

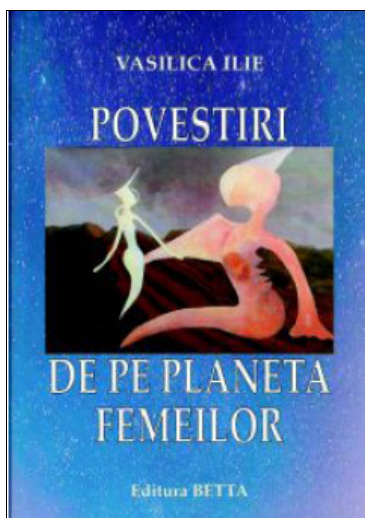
Proza feminină și valențele sale

În decurs de șapte ani, de la debutul cu un volum de versuri, Vasilica Ilie a continuat să scrie intens și divers: proză scurtă, haiku-uri, romane, aforisme – literatură elaborată numai la maturitate, opt volume între 2010 și 2017.

Acest volum (*Povestiri de pe planeta femeilor*, ed. Betta, Buc., 2017), deși poartă un titlu orgolios, nu e o carte militantă, tezistă, tipic feministă – așa cum subliniază și prefațatorul cărții, d. Liviu Antonesei – ci toate prozele au ca subiect problematica măritişului, chestiuni matrimoniale, probleme familiale, moşteniri, divorțuri – gama aproape completă a chestiunilor sociale care privesc fericirea la feminin. Este o proză de contact despre cea mai la îndemână realitate, alcătuită mai ales din portrete tipologice care decupează autentic fragmente din cotidianul apropiat.

Momentele de acțiune sunt bine alese, cu subliniată reprezentativitate pentru specificul caracterelor. Proză obiectivă, fără divagații de tip eseistic, fără lirism și încărcătură metaforică, ele creează un teritoriu narativ firesc și autentic surprins din diferite unghiuri: o întâlnire la coadă pentru plata facturilor („Mica”), atmosfera unui spital („Doină”). Suntem în plină revoluție a socializării pe Internet în povestirea „Elya”, în care personajul feminin dialoghează pe un chat de matrimoniale, făcând schimb de emoticoane cu zâmbete. Dar povestirea se termină trist, cu dispariția eroului de pe această lume, în timp ce proza „Maria” pune în evidență o notă specifică prin postura relațiilor dintre mamă și fiică, și prin regizarea unei situații de flagrant în cazul unui profesor care își agrează studentele. „Silvia” însă proiectează acțiunea la Filarmonică și Ateneu și – pe lângă descrierea atmosferei elevate – este de remarcat faptul că narațiunea este cea mai lungă din volum.

Narațiunile reușesc să contureze caractere puternice, trăiri intense și captează cu fiecare personaj o altă fațetă a femeii secolului XXI. Acum calculatorul a devenit „partener oficial” în viața tinerei generații, iar telefonul mobil este un alter ego, o sosie a femeilor în asemenea măsură încât pierderea lui seamănă cu o amputație. Cu toate acestea, prospețimea sentimentelor pare să nu fi fost afectată, iar eternele excese hormonale necontrolate la unii bărbați care se cred „machos” sunt surprinse

cu finețea unei penițe care din două trăsături a conturat caracterul. În general, personajele feminine nu-și arată vârsta și au un impuls de sociabilitate tineresc. Iată un portret sugestiv și definitoriu pentru literatura autoarei: *Chiar dacă trecuse de 45 de ani, încă mai păstra aerul acela de femeie tânără, fără să treacă anii peste ea. Avea o față cu un ten bine îngrijit, fără riduri, cu ochi vioi ca de veveriță și cu nasul în vânt. Nu era o femeie suplă, dar avea forme frumoase și tot ce pune pe ea îi ședea bine (...) rochiile multate pe corp îi scoteau în evidență sânii și coapsele-i voluptuoase, ca și cum ai fi privit o pară coaptă, tocmai bună de înfruptat din ea.*

Povestirea „Bianca” prezintă „cazul” unei femei hotărâtă să divorțeze din lipsă de comunicare cu partenerul, motivație apărută în era comunicării, desigur, fiindcă pe vremea cruciadelor domnițele își așteptau soții ani de zile și nu se gândeau la despărțire pentru acest lucru.

O mențiune aparte merită „Ecaterina”, care creionează o situație foarte des întâlnită în viața reală: stabilește o relație pe chat cu egipteanul Ahmed; asemenea relații sunt ca cele ale bunicelor noastre, prin corespondență – vai ce bărbat bine este în poza care nu-i arată nici caracterul, nici vârsta nici altele... În plus, nici femeia nu-și face probleme: ce dacă nu știe despre Egipt decât câte ceva despre Biblioteca din Alexandria? Și culmea „ghinionului”, Ahmed moare din exces de... Viagra.

Cartea se citește cu plăcere, ușor, și este ca un evantai social al vremurilor noastre, în care tipul clasic al femeii s-a multiplicat în mii de chipuri cu un numitor comun: graba de a trăi din plin folosind rețelele sociale.

AURELIU GOCI

Cartea boemei

Boemul este persoana care nu trăiește conform cu regulile societății. E artistul care își manifestă neconformismul față de societate. Mediul în care trăiesc boemii e boema, viața dezordonată, de un voluntarism desuet.

La Ion Nicolae Anghel, boema e modul de viață care sfidează conformismul; un nucleu al vieții, al societății, alcătuit din boema intelectualilor de diferite profesii, care afișează o gândire și un comportament aparte, sfidător al regulilor, o lume de ținută intelectuală academic-universitară, artiști de diferite domenii care duceau o viață plină de privațiuni; intelectuali, în speță scriitori, care se considerau o lume aparte, închisă, rafinată, diferită, precum Liviu Ciocârlie, Ion Ungureanu, Gheorghe Schwartz, Radu Ciobanu, Herta Müller, de origine șvabo-săsească și evreică, mai rar români și sârbo-croați, ce frecventau cenecluri, legați fiind prin afinități estetice, care nu aveau o publicație proprie și se întâlneau periodic.

Boema lui Ion Nicolae Anghel, ca emanație a revoluției bănățene, sub influența unor impulsuri occidentale, avea câteva din toate elementele menționate, dar mai ales un grup de universitari de ținută și formație academică interbelică, carismatică, din care a rămas un dor năpraznic după mitropolit și după George Tohăneanu.

Boema evocată de Ion Nicolae Anghel e cea a personajelor alese care ne-au ajutat să redevenim „noi”, precum personajul Ticu Isrăilă. Edili boemei erau doctori, universitari, avocați, actori, muzicieni, studenți și elevi; Boema Timișoarei post-revoluționare era un fel de redivivus de Renaștere Italiană, prerafaică, michelangeliană și algheriană, aflată la începuturi. Așa, cursurile universitare pe teme ale neorealismului și pe teme tabu se prelungeau în afara Universității. Tohăneanu, Moș Poveste, Deliu Petroiu, Radu Todoran, erau renașcențiști, cultura lor era de la izvoare, fiind una înzecit mai aplicată, mai cu nesațiu ascultată, într-un colț de Europă aflată în căutarea busolei, zenitului și azimutului. Altfel judecând, Boema era fața nevăzută a Timișoarei, ogor primenit pe care se semănau idei. Autorul depistează și →

GLIGOR HAȘA

enunță discret și slăbiciunile Generației Boema. Deși proveneau din aceeași familie intelectual-didactică, avangarda lor, formată din enciclopediști, ca Antoniadă, dădora de prospețimea ideilor, ca Tohăneanu și Cimpoeșu. Fiecare pilon al Boemei se sprijinea, aristocratic, pe discipoli, care culegeau ideile și le duceau mai departe, în afară. Maeștri nu erau puțini și te speria gândul la ce va fi fost în boemele interbelice, când gânditori ca Antoniadă, Tohăneanu, Vanea Evseev, Deliu Petroiu, împodobeau urbele cu rol de capitale culturale: București, Cluj, Iași, Craiova, Sibiu.

În scurta prefață la „Cartea Boemei”, Eugen Dorcescu creionează câteva din trăsăturile Boemei Timișorene, așa cum se configurează ea în romanul-eseu al lui Ion Nicolae Anghel, un roman mai altfel decât tot ce s-a scris la noi. Boema e un basm, o feerie, cu personaje care se nutresc din suciluziei egalitariste; dar și un loc unde se bea, se pizmuiește și se bârfește. Boema lui Anghel e frecventată de aspiranți la nemurire, flămânzi de glorie, dar și de oportuniști și lichele. Ea, Boema, este alcătuită din două structuri – una bazală și una de gală – care se întâlnesc duminica la restaurantul lui Duma. Ea este gândită de Ion Nicolae Anghel ca un spațiu al gândirii libere și nesupuse, opusă gândirii captive, prefabricatelor lexicale ale gândirii de lemn; o carte de ambianță și personaje boeme. Este o carte singulară la noi, cum mai spuneam, un tratat de lexicologie tip Tudor Vianu, Camil Petrescu și Marin Sorescu. Este cartea editorului care a fost și nu va mai fi – unul cult, rafinat, venit, prob, exigent, cu care o vreme se lăuda Editura Facla, mama literaturii Banatului multicultural.

Cartea lui Ion Nicolae Anghel propune un alt mod de lectură, oscilând între scriitura unui Gib Mihăescu, Camil Petrescu, Ileana Vulpescu și alți câțiva rasați. În capitolul miniroman eseistic zece, autorul face elogiul teatrului românesc, care era al treilea din lume; elogiază școala de medicină românească, pe cea de matematică și școala politehnică; vorbește pe șleau, reabilitând apostroful, pauza marcată de trei puncte; vorbește aluziv și utopic, cultivă parabola și pune în circulație cuvinte cu valoare de ziceri,

precum: dincoșelea, acușelea, d'acilea, gagicalea (mintea), prost butuc etc.

Într-o anumite parte a sa, cartea reface climatul cazon de la Facla lui Ion Marin Almășan, un servil și de serviciu dalist, care practica cenzura, sfidând cultura. Am fost, cu romanul „Răbdarea pietrelor”, publicat la Editura Dacia, retras fiind de la „Facla”, dar fericit pregătit pentru editare de redactorul Ion Nicolae Anghel. Refăcând un astfel de climat, debutează „Cartea Boemei”, schițând portretul moral al lui Sonoc, directorul editurii, numit sau connumit Tovu.

Cartea ne propune mai multe straturi (nivele) de lectură. Ea excelează stilistic și place prin lecțiile pe care ni le oferă sub formă de eseuri sau miniromane filozofice, având dreptmărgători mari scriitori români precum Camil Petrescu, George Călinescu, Augustin Buzura.

Personajele, multe și chiar memorabile, de tip Medoiu, reprezintă o lume care mai ieri a fost și care, vai, mă tem că va mai fi, populată de inși ca Mitoșelu, Ticu (Israel).

Plac divagațiile subliniate grafic, place vocea auctorială ca personaj al cărții. Se cuvine remarcat că autorul, ca nimeni altul, zugrăvește editura și editurile ca anexe ale cabinetelor de partid comunist.

Reiterez ideea că acest roman eseistic poate fi citit de la început, aleatoriu, pe capitole, selectiv, de către intelectualul rafinat (cadru universitar, medic, scriitor, exeget), tânăr sau vârstnic, cultivat ori de nivel mediu. Noi, spre exemplu, deși volumul are 300 de pagini, l-am citit și recitat, l-am fișat și comentat. Așa am descoperit în Cartea Boemei că autorul mănuieste cu dezinvoltură stilul indirect-liber, introspecțiunea psihologică tip Hortensia Papadat Bengescu și Camil Petrescu, exprimarea neaoșe, dar și subtil-rafinată specifică scriitorilor munteni, picanterismul limbajului propriu lui Fănuș Neagu și Ștefan Bănuțescu, pe cel al boemei și agapei cultivat de Paul Georgescu și Ileana Vulpescu.

Cartea e scrisă cu migală, ea aparține, prin tot ce o individualizează, unui cârturar rafinat, care, încă de la „Cartea cu Pamfil”, onorează un redactor de editură exigent. Acesta, la editurile Facla, Editura de Vest și Editura Amarcord, a publicat nume de certă cultură și

real talent: Gheorghe Schwartz, George Șerban, Livius Ciocârlie, Titus Suciu, Dana Gheorghiu, Lucian Alexiu și alții.

Chiar cu riscul de a ne repeta, afirmăm că aceasta e cartea ce va rezista vremii și vremurilor, cartea renașterii intelectualității academice și universitare de nivel european. Cărțile lui Ion Nicolae Anghel nu sunt volume, ci tomuri, născute din mii și mii de fișe de lectură și gândire.

I-am cunoscut intimitatea laboratorului de creație; ne-a fost dat să scriem împreună la casa izolată din Apusenii. Seara, pe terasa cu liliac și regina nopții, îmi citea fișele. Nu credeam că se vor publica. Știa și nu se grăbea. Îmi răspundea cu expresia: „Veni-va vremea, cititorii mei încă nu s-au născut”.

Ion Nicolae Anghel este un mare scriitor. Un exigent editor al propriilor cărți. Podoaba aleasă a Boemei sale este limbajul, care pe alocurea sfidează firescul. Mai ales în dialog uzitează de vorbe și expresii de mare forță conotativă; este și frust și proaspăt, și vetust, voit hasdeian. Place migala cu care frazează, faptul că vorbele de mult abandonate din vorbirea curentă par niște licențe poetice (vezi capitolul „Teoharie Cimpoeșu”, scris la persoana sincerității). De remarcat spontanele schimbări de stil, timp, moduri, persoană, tușurile grafice.

Cartea nu se structurează pe un fir roșu diriguitor; personajele se alcătuiesc îndeasinele. Boema nu e o grupare, ci o lume; e Banchetul lui Socrate și Isop.

Pavel Dan și Tulcea

O carte necesară pentru înțelegerea și cunoașterea operei lui Pavel Dan a văzut, de curând, lumina tiparului: *Pavel Dan și Tulcea*, volum coordonat de neobositul Aurel Podaru, editat la Casa Cărții de Știință din Cluj-Napoca, având un *Cuvânt înainte* semnat de Ion Bădică și o *Postfață* de Ion Buzași. Acest tom face parte din proiectele editoriale ale Asociației Culturale „Pavel Dan”, care întregeste numeroasele volume dedicate, de-o viață întreagă de Aurel Podaru, scriitorului cu destin nemilos, stins la doar 30 de ani. Am auzit prima dată despre el chiar de la fiul său, Sergiu Pavel Dan, care mi-a fost profesor la Facultatea de Litere de la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Dar cel mai bine mi-a rămas întipărit în minte cursul Domnului Profesor Ion Vlad, pe care-l admiram nespus, despre „Urcan Bătrânul”. Atunci, în 1995, am ascultat fascinat primul comentariu excepțional despre opera lui Pavel Dan, profesor de renume al Blajului interbelic. Fiind originară din Sâncel, absolventă a Liceului Economic din Blaj, bineînțeles că, de la început, am simțit o afinitate electivă față de scrierile pe care Ion Vlad ni le prezenta ca fiind capodopere neștiute ale literaturii române. Ce păcat că nici până azi aceste scrieri nu au ajuns în manualele școlare! Și nici nu mai sunt șanse, că ne europenizăm și umplem spațiile manualelor cu texte din literatura universală! Nici nu mai știi ce să spui...!

Despre perioada petrecută de Pavel Dan la Tulcea nu se știau multe lucruri. Din *Jurnalul* scriitorului se știa faptul că fusese exmatriculat de la școala din Turda, înaintea ultimului an de liceu, pentru că participase la un bal, fără permisiunea profesorilor. De fapt, așa cum reiese din *Jurnal*, din pagina adnotată 8/XI/ 1926, la Tulcea, evocată și susținută cu dovezi de Ioan Cerghizan (în septembrie 1987), nu participarea în sine a deranjat, ci un gest, mai greu de înțeles, săvârșit de colegii lui Pavel Dan, care îi îngădiseră / obstrucționaseră unui pedagog, pe nume Petre Junie, accesul la dansul

cu o elevă pe care o admira. Profesorul însoțitor, Ilie Marinca, i-a trimis acasă pe elevi, la ora două, dar aceștia se reîntorseseră în sala de dans după plecarea profesorului, dovedind astfel neascultare. Pentru un asemenea gest, 11 elevi ai liceului din Turda au fost exmatriculați!

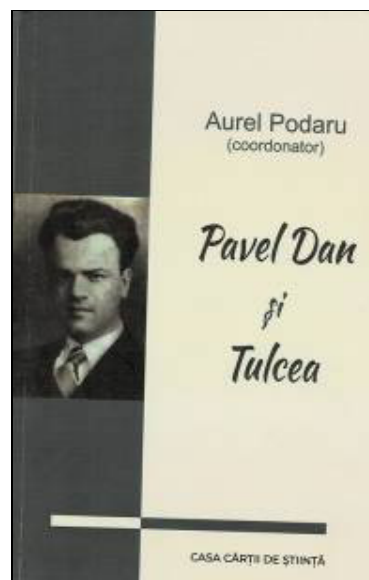
Cine ar putea crede azi o asemenea faptă? Azi, când elevii au atâtea drepturi, iar profesorii nu mai au autoritate? A fost un verdict corect? Ținând cont de povestea spusă de Ioan Cerghizan, cu siguranță verdictul a fost de o severitate absolută. Mai ales față de elevul Pavel Dan. Suferința îndurată de viitorul scriitor, supradimensionată de sentimentele de neputință, de rușine („numele meu, Pavel Dan, rostit tare în fața a o mie de auditori, numele meu înfierat pentru totdeauna și în urmă rușinea”) a rămas o pată pe obrazul Liceului „Regele Ferdinand” din Turda, care exmatricula, fără drept la apel, un tânăr serios, modest, talentat, viitor strălucit scriitor, comparat de întreaga critică literară cu Liviu Rebreanu și Ion Agârbiceanu...

Cartea de față este structurată în patru părți distincte: prima parte cuprinde *Scrieri tulcene* (*Pedagogul*, *Pagini de jurnal*, *O scrisoare către Eugen Giurgiu*, *O precizare asupra unui episod din viața lui Pavel Dan* de Ioan Cerghizan), apoi partea a doua, *Tulcenii, pe urmele lui Pavel Dan la Tulcea*, în care semnează Gheorghe Șeitan, Ada Marina Valer, Claudia Veroni, Marin Marinache. În partea a treia este publicată *Correspondența* din Tulcea a lui Pavel Dan și *Addenda* semnată de Mircea Ioan Casimcea.

Coordonatorul Aurel Podaru a optat și pentru publicarea unor *Anexe*, scrisori, articole și fotografii privind colaborările cu autorii din

Marius Lupu, Roma. Piața Veneția

Tulcea, foile matricole ale elevului Pavel Dan din clasa a V-a modernă și din clasa a VIII-a, rezultatele la examene, dar și un impresionant *Indice de nume*, toate fiind foarte utile lectorilor avizați.

Citind cu atenție paginile cărții, putem să ne formăm o imagine mai clară despre „Prozatorul Câmpiei Transilvane” de mai târziu, care a trăit experiența nemiloasă a rușinii de spațiul-matrice.

Timpul petrecut la Tulcea l-a afectat profund, fiind evocat în celebra proză scurtă „*Pedagogul*”. Nedefinitul tragic al vieții lui Pavel Dan răzbate și din paginile acestui volum.

Felicitări coordonatorului Aurel Podaru, căruia îi mulțumesc pe această cale și pentru cele trei volume de *Opere* ale lui Pavel Dan pe care mi le-a trimis, online.

Ca întotdeauna, Aurel Podaru își face datoria față de publicarea și promovarea operei lui Pavel Dan. Popasul biografic de la Tulcea al acestui scriitor deosebit, *scriitorul tragic al prozei ardelenne*, evocat în pagini memorabile, înseamnă, după aprecierea lui Ion Chinezu, „un popas rodnic pentru Pavel Dan: singurătatea și depărtarea sunt o bună școală de meditație autocritică”.

Iar volumul coordonat de Aurel Podaru devine un document prețios pentru viitoarele studii critice despre capodoperele prozei ardelenne din secolul al XX-lea.

MARIA-DANIELA PĂNĂZAN

ALE LUMII DOUĂ FEȚE

– REFLEXII „ÎN OGLINDĂ”

Ne aflăm în fața unor determinări existențiale. Odată ce le-a descifrat substratul, Gheorghe Nicolae Șincan, le pune în ordinea disocierii pe care omul o identifică (sau cel puțin, ar trebui) în „dat”-ul care se răsfrânge (și nu întâmplător) în cele două ipostaze ale omului de „a fi” în lume: „sacru și profan”. Pornind studiul critic din acest punct, volumul „Ale lumii două fețe” (Ed. „Vatra veche”, Tîrgu-Mureș, 2019) se desfășoară efervescent într-un singur scenariu, dacă ar fi să urmărim structura concentrică, din interior spre exterior și invers, cu alte cuvinte, respectând principiul „cunoașterii”, a drumului „inițiativ” în raport cu sensul real al lumii. Trebuie să subliniem că autorul acestor 90 de povestiri, din volumul pe care-l supunem analizei, cu idei revelatorii, este un Anatole France, dacă ne este permis să asociem, având în vedere „noblețea stilului, o adâncă simpatie față de oameni și o autentică blândețe”, pastorală, în cazul lui Gheorghe Nicolae Șincan. În „Privind înainte și înapoi”, textul de bună-întâmpinare la tomul de povestiri/parabole, Nicolae Baciut e de părere că „dacă vrem să găsim înțelesuri acestei condiții, cu siguranță, printre ele se află și acela al privirii spre viitor doar privindu-ne trecutul dinspre care venim, până la excluderea viitorului fără trecut” [p. 5]. În palmaresul lirismului exersat de Gheorghe Nicolae Șincan, în cele peste 30 de volume editate, considerăm că tensiunea dintre inteligibilitate și instrumentalitate are un scop bine definit și ne determină să ne reamintim de studiile de specialitate, unde se demonstrează că e nevoie de o înțelegere a „centrului existențial al omului” (Heidegger), astfel încât pot fi înțelese diverse interpretări, de la maniera subiectivist-antropologică până la întâlnirea sau chiar suprapunerea cu orientarea raționalist-antropologică a lui Sartre, acesta din urmă are în vedere că omul se află într-un raport de antinomie cu existența obiectivă, condamnat, să zicem, la o anume stare de înstrăinare, deci profană, simțind tragismul nerealizării generatoare de neliniște (angoasă). Prin prisma acestor idei, ne propunem să „privim” în volumul lui Gheorghe Nicolae Șincan.

Volumul „Ale lumii două fețe” produce acel suspans de care lectorul, un „ trăitor ” modern, are nevoie pentru a se transpune în postura lui „homo religious” (dacă nu este, deja) și astfel, alături de autor, parcurge uimitoarele povestiri, construite modern și, poate, în etape și perioade diferite, însă, oricum, pline de originalitate și profunzime, cu accente din istoria testamentară ori a altor literaturi de istorie a religiilor, și nu numai, ceea ce ne conduce la eseurile lui Sorin Alexandrescu („Privind înapoi, modernitatea” – ca parafrazăre a freneziei „iubirii aproapelui”, pentru a redescoperi taina mântuitoare a echilibrului existențial („Cu dreapta socotință se câștigă mântuirea”, „În căutarea drepte socotințe” „Dreapta socotință”). Fără îndoială că Gheorghe Nicolae Șincan pune în scenă acțiuni și personaje într-un limbaj natural și simplu, care ajung la sufletul actantului, pe de o parte, oferind oricărui creștin sau doar simplu gânditor, prin experiența slujirii semenului înaintea Celui ce Este, o nouă perspectivă asupra lumii materiale și a celei imateriale, în condițiile dualului „sacru-profan” prezent în știința lumii înconjurătoare („...sunt unii care și-au topit trupurile lor cu nevoi și pentru că nu au avut ei dreaptă socotință, departe de Dumnezeu s-au făcut.” – p. 31)

Fiecare povestire este o „treaptă spre cer”; autorul gestionează cât se poate de abil criza interioară și o cartografiază de așa natură încât să devină un mijloc de terapie consolativă. Filonul relevării deconspiră uneori „locul locuirii”, altelei decupează din puzzle-ul

imaginar tipul de discurs liric, prin care lectorul să se simtă prins în circuitul de valori morale ce trebuiesc însușite. Volumul debutează cu povestirea „Atentie! Oameni cu două fețe...”, un fel de „halou” în jurul căruia fiecare povestire își trimite fulgurante îndemnuri pentru o viață trăită în demnitate. Astfel că, destul de inginereste, se pornește de la fețele unei banale monede de 50 de bani, aparent fără valoare, care chiar și curățată, tot simbol al fariseismului rămâne, asemeni multor oameni, doar „aramă gălăgioasă și niște chimvale zăngănitore” ori, cum spune autorul, „cu două fețe”. Însuși titlul, imperativ, și semnele de suspensie, ar fi suficient să înțelegem mesajul autorului. Viziunile din povestiri, parabole alimentate cu reflecții morale și o anume vervă (și pe drept) creștinească, ne conduc, deloc secretos și nici chiar diplomatic, spre înțelegerea derapajelor drumului „viață după/pentru viață”. Chiar dacă povestirile par a fi decupaje din cotidian, filonul reflexiilor se află în simbolistica ce vine din „illo tempore” ca model în manieră avangardistă pentru modernitatea unui religios, mai mult sau mai puțin înțeles și aplicat. Cert este că de la „Mulțumiți pururea pentru toate!” (în volum, experiența unui turist), e firesc să abordăm lumea nu numai prin prisma unui „Călător”, ori „Călător și oaspete”, unde Gheorghe Nicolae Șincan întreabă aproape retoric: „Oamenii din viața ta cum sunt acum?”. O retorică religioasă, și e de așteptat, rezonază cu modulațiile livrescului: „Nu judeca după aparențe” ori „Să nu judeci pe nimeni”, „Privind cu speranță la Maica Domnului” („... – și să nu judeci pe nimeni. Și să-i vezi pe toți deopotrivă, să nu zici că unul e mai bun și altul mai puțin bun. Să nu osândești pe nimeni. Să-i ai pe toți mai buni decât pe tine.” – p. 13). Și tot aici, fuziunea irealului cu realul de notație, exprimat într-o manieră a ironiei „deghezată” („Dialog existențial”), conturează o „dramă”, însă la modul jovial.

Într-o altă abordare a lumii „cu două fețe”, să zicem persiflant, sunt istorioarele care valorifică „vindecarea” de lăcomie („Cum ne vom→

CRISTINA SAVA

vindeca de lăcomie?”, „Hăituiți de iluzia averilor”), și asta cu atât mai mult cu cât vociferarea se solidarizează cu un „dincolo al vederii”, așa că autorul sfătuiește cu aplomb: „nu mai cerceta judecățile lui Dumnezeu, ci îngrijește-te de păcatele tale!” - p. 27. Într-un exersat al voitului conștientizat („Vă îndemn din toată inima să mergeți la Biserică”), Gheorghe Nicolae Șincan invocă la o comuniune cu prezența Absolutului, servindu-se de manifestarea livrescului, fascinat de bucuria divinului revărsat peste efluvii apriorice ale sinelui ca adevărate fragranțe. Parte din discursul liric religios, putem afirma asta, este dat de imaginarul parabolilor testamentare („O făclie în întuneric”, „Batjocoritorule, te cunosc de undeva!”, „Lumina călăuzitoare”, „La ce stăpân lucrezi, de la acela vei lua și plata!”, „Ochi au și nu văd, urechi și nu aud”, „Creștinul nu pune mâna pe piatră”, „Stai departe! Și de bărfă, și de bărfitori”), unde ansamblul ideilor personale nu scapă din vedere esența scrierilor de inspirație divină.

Povestirile din volumul „Ale lumii două fețe” este un „summum” de stări „sacru-profan” într-o strategie care te invită la lectură și, mai mult, credem, sunt analize ale unui existențial „întuneric-lumină”, indicând o stringentă necesitate de apropiere a unui „depășit-atins” („Hristos este prietenul, fratele și apărătorul nostru”, „Duminica nu-i a noastră, e a lui Dumnezeu”, „Pe urmele lui Hristos ajungem la cer”, „În Rai miroase a dragoste”, „Hristos în mijlocul nostru”). Odată aflate „tainele de sus” („Aș fi nebun dacă înainte de judecată n-aș sta cu El ca să analizăm dosarul vieții mele, pentru judecata din Ziua de apoi” - p. 42), prin „rugul aprins” al inimii și rugăciunii („Adâncul neștiut al inimii”, „Caută în rugăciune bucuria”, „Dulceața și mângâierea postului”, „Întâlnirea cu Pruncul întrece orice întâlnire”, „Învăță să te rogi așa cum trebuie”, „În trecerea grăbită către cer, fă-ți timp de rugăciune”, „Stăruința în rugăciune”, „Doamne, cu rugăciunea îți bat mereu în poartă”, „Un suspin, o rugăciune”), pe un fond al hipersensibilității (calitate sau defect al lui „homo vagans”), actanatul este beneficiarul unor

răspunsuri certe („... De ce ți-ar da Dumnezeu ceva care să te ajute să faci rău oamenilor pe care îi iubești? Refuzând să-ți dea aur, și numai aur, Dumnezeu ți-a îngăduit să fii bogat în suflet. Ești bun, generos, iubitor și iubit.” - p. 97); prin tocmai prelucrarea metaforei transformatoare și a hierofaniei cuvântului („În pridvorul veșniciei lui Dumnezeu”, „Întovărașire cu Dumnezeu”, „Cum răspunde uneori Dumnezeu la rugăciuni”, „Cât de benefică este liniștea”), irealul este transferat în real.

Scriitorul apelează la „patternurile” fabulei și alege titluri care pot fi, fără îndoială, „maxime”, în toată rigoarea adevărului și a folosirii lor, la un moment dat, cu scopul eliberator al gânditorului care vrea o schimbare a filozofiei de viață, într-o lume duală („Toate-s vechi și nouă toate”, „Ne trage de mâneci iertarea”, „O iertare fără uitare, nu face parale”, „Teoria nesimțirii: mă doare-n cot!”, „Ascultă-mă ca să te ascult”, „Nepăsarea noastră cea de fiecare zi”, „Osul de pește” „Omul, boul și vecinii”, „Raiul se cumpără! Plata se achită pe pământ”, „Cu răbdare scapi de patimă”, „Două lucruri sunt infinite: prostia și îngâmfarea”, „Trece noaptea, visele rămân”, „Ciuguleala zilnică ne fură libertatea!”). E o întreagă metafizică a implicării emoționale; e universul unei vieți din care nu lipsește „vocația” de „părinte” (la propriu), fără de care dezvoltarea în sine nu-și are efectul revendicat cu „dus-întors” („Cum arată nepăsarea părinților”, „Unde este mama, nu lipsește nimic”, „Cale spre noi înșine”).

Gheorghe Nicolae Șincan aduce esența ființialului, dincolo de spațiul geografic, aduce imaginea îngerului („Când îngerul morții va veni la patul tău, nu te speria”), fără a se îndepărta de ontologic („În timpul vieții, Sfântul Arhanghel Mihail se roagă pentru noi, ne ocrotește de cel viclean. După moarte, se spune că tot el poartă sufletele pe lumea cealaltă spre cer...” - p. 80), și aici reiterăm, într-un anume fel, imaginea îngerului voiculescian - „L-am cunoscut de cum l-am văzut”; e ceea ce am putea numi, oarecum, retragerea Sinelui în sine, cu nuanțe insolite până la momente de „remember” a vremelniceii

umanului (cum e și normal), exersate drept propensiuni către un mai mult a „ceea-ce-se-ascunde vederii” („Întrecerea tinereții”, „Trandafirul”, „Să nu judeci pe nimeni!”, „Ce carte citești acum?”, „Alegere”, „Bogat și neliniștit”, „Alege!”, „Doamne, nu pot să te mint”, „Tu știi bine cine sunt”, „Numi da, Doamne, partea ce mi-am pregătit-o în cer”, „Încarcă geamantanele în fiecare zi pentru călătoria finală”, „Ai un singur bănuț? Cumpără cerul!”). Forța imagistică a scriitorului se reflectă asupra destinului țării în tușă spirituală („Dă, Doamne, liniște și pâine-n țară!”, „Suferința nu e lipsită de sens”, „Nu există iubire fără jertfă”) și într-un mod reiterativ, marcă stănesciană („... Păi n-a fost pe țara asta atâta ninsoare și mulți credeau că o să înghețe țara. Și a înghețat țara? [...] N-a fost potop pe țara asta [...] Nu s-a înecat! N-a fost cutremur [...] Nu s-a frânt! Păi nu mor caii când vor câinii! Și, de altfel... Mihai Viteazul a intrat la Alba Iulia de-a-nălăre pe un cal, iar nu de-a-n călare pe un câine!” - p. 21 - „Despre vicisitudinile prin care a trecut România”).

Gheorghe Nicolae Șincan își concepe „arta” povestirii ca o posibilă soluție pentru câștigarea „procesului” dintre uman și divin, armonizând necesitatea creșterii spirituale cu exigențele viețuirii „sacru”, într-o subordonare încă din „illo tempore”, sufletul aflându-se inevitabil „au centre de tout, comme un écho sonore” (Victor Hugo). Ne ducem cu gândul la puțința poetului Gyr de a fi un „cioplitor de azur”, iar prozatorul Gheorghe Nicolae Șincan - un „cioplitor în piatră” („... «Ce poate fi mai puternic decât mine, care sunt o stâncă?» S-a gândit el. S-a uitat mai jos și a văzut departe, dedesubt, silueta unui cioplitor în piatră” - p. 78); de a căuta o mereu „coborâre spre urcare”; de a-și face din cititorul fidel un aliat, hrănindu-se deopotrivă din sevă autohtonă, părtași ai aceluiasi „Cerc al bucuriei”, într-o înțelegere a „Orbului”, îndemnând „A-mintiți-vă, când ați spus multumesc ultima dată!” și asta, cu atât mai mult cu cât „Misiunea profeților”, ori a „Preotului” îl așează pe Gheorghe Nicolae Șincan într-o împreună lucrare cu enoriașii→

(și nu întâmplător); dat fiind darul valorificării metaforei („A doua zi, Rilke a venit cu un trandafir abia înflorit. L-a pus în mână cerșetoarei și a dat să plece. [...] O săptămână întreagă n-a mai văzut-o nimeni. După opt zile, femeia era din nou așezată la colțul ei obișnuit [...]». «-Din ce-o fi trăit ea în toate aceste zile [...] -Din trandafir, i-a răspuns poetul»” - p. 48), preotul Gheorghe Nicolae Șincan își dovedește talentul, harul livresc deosebit, chiar dacă uneori povestirile „cu *trouvaille*-uri”, nu încep de fiecare dată fericite, dar cu siguranță sfârșesc printr-un „de luat aminte” („Bucuria trebuie cerută în rugăciune, dar rugăciunea nu ne scutește de efort. Bucuria cere o autoeducație în acest sens.” – p. 49)

Considerăm că întregul volum este „O poveste cu morală”, unde „Ale lumii două fețe” conduc către înțelepciunea care vine de la Dumnezeu, astfel să distingem și să știm că un „Das ist der Schmecker” nu-l poate „șmecherii” pe Cel care a făcut Cerurile și Pământul. Preotul Gheorghe Nicolae Șincan e scriitorul unui neomodernism religios care, cu abilități deloc secretoase, transmite mesajul chemării creștine într-un mod „rețetar”, intuind singularități, neliniști, mister în fața „tăineii” ascunse a Absolutului; încarcă imaginea arhetipală a fiecărei povestiri cu emoții singulare ale febrilității care irumpe din proximitatea unei experiențe devoționale; simbolul luminii divine completează cu putere miraculoasă înțelegerea sensului ecumenic la care autorul intenționează să ajungă cu acea ardore a „vieții veșnice”. Scriitorul-mesager înțelege că transgresarea „dincolo de vedere”, infuzează volumului accente de autonomie imperativă; prezența elementelor din spațiul autohton și a timpului măsurabil dau autenticitate creatoare în fața referențialului. Cum am spus la început, scrierile și lectorul sunt orientați după modelul (ori în funcție de model) heliocentric și asta conferă substanță elementului teluric. Se poate spune că se „oferă” mitologicul într-un „aproape vederii”, conturat într-un stil propriu, deconspirând „monade ale sacralului” și „camuflări ale profanului”. Efectul rămâne articularea observației directe pentru reflexii „în oglindă”.

RĂZBOIUL MAI PUȚIN CUNOSCUT

Domnul doctor Ozias Marcovici luptă de mai multă vreme cu o febră neiertătoare și, cu toate că a aplicat doze șoc de tratament, spre fericirea noastră a tuturor, febra nu se lasă învinsă. Este vorba de febra scrisului, iar cele trei lucrări apărute până acum sub semnătura domnului doctor au, se pare, efecte absolut neconforme dacă luăm în seamă faptul că volumele de mare întindere, interes și profunzime: *Măreții trecătoare. Istoria paralelă a trei dictatori: Napoleon, Hitler, Stalin (Iași Sedcom Libris 2016)*, *De la Paris la Teheran. Regele uitat (Iași, Danaster 2017)* și *Atomul între Știință și Politică (Iași, Danaster, 2018)* nu par a fi domolit febra ci, din contră, au dus direct la apariția unui alt volum: *Supremația în Cosmos în anii Războiului Rece 1945-1991 (Iași, Danaster, 2019)*.

Legat de Iașii tinereților sale universitare, domnul doctor își editează, precum am văzut, volumele la edituri ieșene, iar lansările de aici, întotdeauna entuziast susținute de colegii pentru care el este Ozi, bunul lor prieten, dar și de admiratori mai recenți, câștigați de fascinantele lecturi ale cărților scrise de domnul doctor. Mă număr printre aceștia din urmă, iar recentul volum este pentru noi cei trecuți de șapte decenii de viață, exact o parte a istoriei pe care am traversat-o, chiar dacă nu am înțeles-o la vremea ei. Și asta nu numai pentru că evenimentele abordate în carte s-au desfășurat sub semnul secretului deplin, ci și pentru că amploarea unui asemenea demers, cucerirea spațiului cosmic, este de cele mai multe ori mult peste înțelegerea comună, mai ales când este vorba de un război mondial sub altă formă.

Poate părea ciudată denumirea de război pentru ceea ce în epocă se numea a fi marele pas al omenirii spre cosmos, o biruință a științei care avea rolul de a ne duce într-o altă sferă de abordare a cunoașterii. Fără îndoială, aceste frumoase exprimări aveau partea lor de adevăr, unul bine direcționat spre marele public, dar ascundea de fapt un altfel de război. Unul cu miză enormă, cine stăpânește spațiul cosmic stăpânește de fapt întregul areal planetar, iar sumele astronomice (sic!) investite în aceste

vaste programe nu trebuiau cunoscute, chiar dacă numai pentru faptul că ele afectau sever condițiile de viață ale popoarelor. Acest gen de război, privit de noi toți mai mult ca o competiție științifică, avea desigur pierderile sale, unele despre care am aflat ceva mai târziu, iar altele despre care nu vom afla probabil niciodată.

Despre toate acestea, cu o acribie demnă de un medic, o seriozitate extremă, dar și cu o admirabilă imparțialitate, vorbește autorul în cartea sa. Privit ca parte integrantă a Războiului Rece, întregul program prezentat este împărțit în acest volum, istoricește vorbind, în 23 de capitole, ceea ce facilitează urmărirea fazelor de dezvoltare a evenimentelor care vor duce în prezent la concluzia că omul a reușit totuși, pe parcursul aproximativ a unui deceniu, să-și împlinească visul de a zbura, inclusiv în spațiul extraterestru.

Începuturile acestui vis sunt excelent prezentate în capitolul I (Visătorii), când își propunea ca finalitate satisfacerea dorinței omului de a se ridica în aer prin diferite mijloace, să nu uităm, la vremea când savanții considerau acest fapt o imposibilitate, ba chiar, o nebunie. Volumul continuă cu Fondatorii, apoi dezvoltă istoric modul în care acest vis trece de la gând la faptă cu, repet, o admirabilă obiectivitate și corectitudine. Nemți, ruși, americani, sau de alte naționalități, oameni și programe care acum nu mai au nici o culoare politică sau regională, ci sunt doar treptele pe care urcând cu greu specia a putut spune cu vocea→

MIHAI BATOG-BUJENIȚĂ

Mihail Manoilescu, Memorii

Cartea de *Memorii* a lui Mihail Manoilescu (vol. I, II, Editura Enciclopedică, București, 1993) cuprinde însemnările sale subiective despre viața de inginer, economist, om politic, întreprinzător, dar și profesor, proprietar și redactor de revistă dedicată modernizării României ("Lumea nouă", 1932-1942).

Este o carte eseu despre doctrina sa economică, cea a corporatismului, cu care a pătruns în lumea internațională a gânditorilor economici (prin volumul *La theorie du protectionisme et de l echange international* apărut pentru prima oară în limba franceză la Editura Girard, Paris, 1929) despre viața politică românească în special după Marea Unire cuprinzând perioada (1918-1940).

RĂZBOIUL MAI PUȚIN CUNOSCUT

→primului om care a pășit pe lună, Neil Armstrong: „*Acesta este un pas mic pentru om, un salt uriaș pentru omenire*”. Și chiar dacă acum această frază este atribuită unui om de știință britanic angajat la o bază din Australia, Gary Peach, ea va rămâne pentru eternitate legată de prima amprentă a unui astronaut pământean pe solul lunar.

Cartea, beneficiind și de o bogată iconografie, prezintă figuri și momente importante ale programelor de cucerire a spațiului cosmic, eroi, dar și victime, exact așa cum se prezintă lucrurile în orice război, însă are o concluzie pe care orice cititor, și sper să fie cât mai mulți, ar trebui să o treacă la înțelepciuni de tip rabinic: ***Abia când rivalitatea s-a transformat în cooperare, din varii motive cât se poate de întemeiate, saltul spre cosmos a devenit într-adevăr spectaculos!***

În final, aș spune că o asemenea lucrare era necesar să apară, iar autorul, cu incontestabila sa valoare, nu a făcut decât să răspundă unei nevoi sociale! Prin urmare, a scris o carte de neevitat pentru oricare dintre noi chiar și pentru aceia care ar avea tendința de a considera că știu suficient despre epopee, dar mai ales pentru acei care domeniul a rămas undeva în zonele clar-obscur ale informației de calitate.

Cartea de *Memorii* a fost începută în anul 1944 în timpul refugiului de la Breaza ca urmare a bombardamentelor americane asupra Bucureștiului (întreruptă în intervalul octombrie 1944 decembrie 1945, când a cunoscut prima recluziune, fără vreo judecată, din partea regimului instaurat de sovietici în această parte a lumii, continuată mai apoi și întreruptă definitiv în 1948, ca urmare a celei de-a doua închisori politice ce i-a adus sfârșitul vieții în 1950, după ce a fost purtat prin mai multe centre de decimare fizică și psihică, la Penitenciarul de la Sighet și îngropat în cimitirul anonim al închisorii. Desigur, moartea sa a fost adusă la cunoștința familiei de-abia în anul 1958. Iar ca o încununare a acțiunilor românești de prigoană a fostelor elite, desigur, tot de cumplită inspirație bolșevică, chiar după săvârșirea în viață (faptă nemaiîntâlnită în jurisdicția lumii!) în 1951 a fost condamnat "în lipsă" de un tribunal civil la 15 ani de temniță grea, 10 ani de degradare civică și confiscarea averii. Asta când teoria sa economică tradusă în mai multe limbi, încă din 1931, devenea biblia modernizării unor țări, ca spre exemplu Brazilia, care îl consideră încă înscris definitiv pe frontispiciul dezvoltării sale ca unul din întemeietorii statului modern.

Prin urmare, *Memoriile* lui Mihail Manoilescu, chiar întrerupte brutal de autoritatea criminală a unui regim scelerat, mărtuiesc, totuși, despre o epocă de promisiuni ale devenirii statului românesc modern, mai ales după înscrierea Țării în granițele firești, în anul de glorie, 1918. O fac cu sinceritatea omului ce n-a cunoscut odihna pentru a contribui la afirmarea plenară a românității ca națiune în contextul european al celorlalte popoare, până la criza din timpul și de după cel de-al doilea război mondial. Desigur, și cu nevoia de a fi înțeles de cititorul de mâine, care va fi văduvit de cunoașterea temperaturii umane a

cursului evenimentelor evocate. Spune autorul în adresarea directă de la început, „către cititorul meu”: „...tu nu vei fi în stare să reconstitui în sufletul tău nimic din atmosfera epocii, din culoarea și parfumul ei care nu se păstrează niciodată așa cum a fost în filmul istoriei” (Mihail Manoilescu, *Memorii*, vol. I, II, Editura Enciclopedică, București, 1993, p. 17). Descifrăm în această frază îndoiala omului de acțiune și a savantului în câmpurile economiei și tehnicii (specializarea lui de bază a fost cea de inginer de poduri și șosele) în valoarea cuvântului de a reda trăirile așa cum au fost, cu temperatura sufletească a realului și a idealurilor spre care tindeau elitele unei națiuni tinere. În același timp, autorul își afirmă subiectivitatea viziunii, dar și credința în puterea științei de a coagula în jurul său forțele creatoare ale națiunii în această plenară devenire de sine. Adaugă tot aici autorul: "Căci eu nu sunt istoric ca să proporționez pe fiecare om și fiecare faptă după importanța ei luată în ansamblul unei epoci, ci sunt un memorialist care servește material istoricului viitor din faptele care au căzut în privirea lui imediată" (op. cit., p. 18).

Dar tocmai acest complex de trăiri retrospective prin mijlocirea cuvântului conferă evocărilor înveșnicirea de care au nevoie faptele bune, trăinicia pe care le-o dau idealurile țintite. Cu toate acestea, autorul nu selectează din timpul trăirii numai ceea ce este pozitiv, în consens cu iluzia mersului către progres al națiunii, ci mai ales evocă limitele celor care au crezut doar că reprezintă acest marș imperturbabil înainte. Spune autorul: "...aceleași mari categorii: datoria, dezinteresarea, sacrificiul predomină interesul public precum și corelațiile lor negative: egoismul, arivismul, cupiditatea, *rangofilia* formează cadrele în care se leagă sau se fixează omul public" (op. cit., p. 18).

Dec, radiografia epocii făcută de Mihail Manoilescu nu este una festivă, encomiastică, fardată mai mult sau mai puțin "științific" sau populist, ci una reală, cuprinzând toate aspectele vieții social-politice, mai ales locurile unde elitele și nația împreună, din varii motive, au →

GEO CONSTANTINESCU

întârziat progresul sau chiar au eșuat în multe privințe.

Ceea ce este de remarcat în viziunea politică a lui Mihail Manoilescu este ideea antimachiavelică cum "că morala nu are loc în știința conducerii maselor". Această viziune cultivată de liberali de-a lungul timpului calificând puterea doar ca gestionarea intereselor personale sau de grup, excluzând sau neglijând doar, adevăratul interes național i-a repugnat de la început tânărului Manoilescu. Astfel, a intrat încă din anul 1921 în Partidul Poporului condus de mareșalul Averescu, iar în anii 1927-1928, când a funcționat ca ministru al finanțelor în cadrul guvernului a elaborat proiecte de legi de mare importanță pentru țară: stabilizarea monetară, armonizarea salariilor, codul vamal. Și-a dat imediat seama că dictatura liberală în marșul necondiționat pentru profitul economic imediat "destrămase unitatea suflătească a țării, trezise revolta noilor provincii și produsese frământări sub care țara nu se putea consolida" (op. cit., p. 106). Cum după moartea regelui Ferdinand tot ei încercau să-și subordoneze și regența, Mihail Manoilescu a făcut tot posibilul ca prințul Carol să-și preia îndatoririle ce i se cuveneau și la care renunțase din aceleași motive politice și familiale (mama sa, amanta lui Știrbei, continua să fie sub influențele liberale). Cum Brătienii simțeau în viitorul rege un rival întru păstrarea puterii, îi intentează proces din care autorul scapă cu greutate, convins fiind că liberalii își vor folosi toată abilitatea și influența nu pentru a-l face erou în pușcărie, ci pentru a-l distruge. Dar cum tribunalul militar îi dă câștig de cauză și-l absolvă de culpă, Mihail Manoilescu face totul ca regele să-și ocupe tronul.

Ocupând tronul României în 1930, regele pierde teren tocmai pentru că "...nu și-a dat de la început un guvern liber pe mișcările sale care să se fi desprins de prejudecățile bine sau rău înțelese ale unui singur partid" (op. cit., p. 218). Pe lângă aceasta el a intrat în sfera de influență a camarilei și, bineînțeles, nu s-a împăcat cu soția și a ales să continue conviețuirea în promiscuitate cu amanta, Elena Lupescu.

Primul conflict contondent cu regele a fost atunci când Carol al II-lea i-a

cerut în calitate de guvernator al Băncii Naționale să sprijine banca Blank aflată în prag de faliment, cu banii țării, și așa greu încercată de aventurile economiei liberale. Manoilescu a refuzat și a fost demis. De atunci raporturile cu regele au devenit reci iar autorul și-a dedicat viața științei, gazetăriei economice și mai ales profesoratului în învățământul superior. Între 1934-1940 a funcționat și ca Președinte al Asociației Generale a Inginerilor din România. A continuat apostolatul la catedră, a fost invitat de onoare la marile congrese internaționale privind economia mondială. Marele lui regret a fost că regele s-a sprijinit doar pe politicieni care-i satisfăceau doar setea de înavuțire, precum Constantin Argetoianu, care cu cinismul recunoscut, afirmase la un moment dat: "N-aveți nici o grijă. Unde va găsi regele lichele mai mari decât noi?"

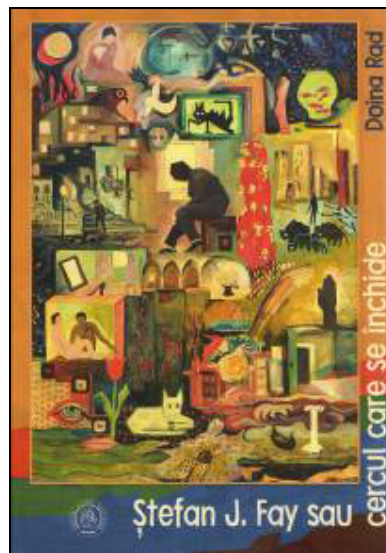
Cam acestea erau condițiile democrației interbelice carea au dus la pierderile teritoriale de dinainte de cel de-al doilea război mondial și la căderea țării mai apoi sub sfera de influență rusească.

Răspunsurile acestei lumi au fost cele cunoscute, hiatusul dezvoltării firești a României a dus la situația pe care o trăim astăzi.

Tocmai pentru că pustiul bolșevic a început cu distrugerea elitelor țărilor ocupate și crearea acelor cadre obediente care nu aveau și nu au nici un fel de legătură cu ființa neamului. Redescoperirea teoriilor economice ale lui Mihail Manoilescu și adaptarea lor la condițiile actuale ar putea fi o șansă de salvare a țării de noul internaționalism neoliberal acaparator, dar la fel de dăunător țărilor cu tradiții agrare, fără o industrie ultraperformantă. Prin urmare, tocmai acum aplicarea lor se dovedește a fi de strictă necesitate pentru construirea lumii armonioase pe care o visează încă oamenii de bine din contemporaneitatea noastră.

Lectura antrenantă a *Memoriilor* lui Mihail Manoilescu constituie, desigur, un exemplu cald uman pentru cei ce încearcă să edifice în haosul intereselor divergente ale lumii o cale de armonie firească și progres cât de cât benign pentru civilizația actuală, la fel de mult încercată și veșnic amenințată.

Cercul care se închide

În secolul 21, în care marea bătaie se dă pentru atenția omului, a publica o carte mi se pare cu adevărat foarte riscant. Am spus „atenție”, deoarece pe zi ce trece telefoanele „smart” și televizoarele „inteligente” devin o necesitate, astfel că e foarte greu să-ți păstrezi atenția pentru a citi o carte, piața fiind și ea suprasaturată de autori mai mult sau mai puțin profesioniști, de cărți scrise în grabă și de noi modalități de consum.

Diferența cred că o face o carte bună, documentată, scrisă în tihnă. Un astfel de volum este și cel scris de Doina Rad, intitulat *Ștefan J. Fay sau cercul care se închide* (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019). Este vorba despre o monografie dedicată lui Ștefan J. Fay, la centenarul nașterii.

Încă din cuvântul înainte aflăm că vorbim de o „restituire dreaptă” pentru un „autor alunecat în uitare”; cartea încorporează un an editorial 2019 productiv pentru autoare, asta deoarece nu este puțin lucru să lansezi două cărți la un interval de timp atât de scurt, de câteva luni: *O călătorie la capătul lumii* (în colaborare cu Ilie Rad) și volumul de față (autor principal).

Două perspective cred că trebuie menționate la volumul de față.

Fiecare carte are farmecul ei, cu paginile, pozele sau coperta specifică; și ele spun povești. Îmi pot da seama în acest fel, la un prim contact, →

MIHAI CISTELICAN

cât suflet a pus scriitorul în acel proiect, cât de mult s-a străduit pentru apariție și cine sunt cei care propun un astfel de demers.

Pentru lucrarea de față, hârtia utilizată este una de calitate, culorile folosite chiar și în cazul transpunerii unor documente vechi (un gălbui care îți dă senzația de arhivă, de vechi; vezi p. 76, unde este reprodus un registru de vânzări) îi dau monografiei calibrul necesar (de precizat și explicabil în acest sens că apare în colecția Școlii ardeleni de critică și istorie literară, din cadrul editurii conduse de Vasile Dâncu).

Un alt aspect pe care eu îl iau în considerare este modul în care autorul își structurează cuprinsul, dacă realizează sau nu indice de nume, note de subsol, dacă publică anexe și referințe critice.

Toate acestea te fac pe tine, cititor, să-ți dai seama de stilul și modul de lucru al publicistului. Iar în cazul de față nu se pune problema să nu existe toate aceste mici detalii importante, dacă vrei să înțelegi cât timp a acordat pentru volum. Aceste mici aspecte sunt întâlnite și în alte cărți publicate de autoare (*Eta Boeriu*, monografie. Prefață de Vasile Fanache, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2005; *Viața ca rescriere. Cella Serghi*, monografie, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2010; *Dintre oglinzi paralele. Monografia Școlii „Ion Creangă” din Cluj-Napoca*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2012), fiind un adevărat *modus operandi*, care dau dovada seriozității cerute de titulatura unui istoric literar.

În privința documentelor publicate, surprinzătoare mi se pare însăși ideea de pe copertă, prin ilustrarea unui tablou semnat de Ștefan J. Fay, intitulat *Autobiografie*, realizat în 1965.

De asemenea, apetența pentru artă (fie că vorbim de pictură sau sculptură) o regăsim și din relatările despre Ion Jalea (pe care îl frecventa în tinerețe), Corneliu Baba sau Vasile Rudeanu (îl căuta zilnic la mijlocul anilor '60).

Cuprinsul este compus din 18 capitole, sugestive și după titlu, unele fiind împărțite în alte subcapitole. *Omul aflat sub vremi* (p. 13-107) arată datele biografice și drama prin care a trecut scriitorul în regimul comunist; *Fata Morgana – debutul*

absolut surprinde primul eseu publicat, în *Universul literar*, în anul 1940 (p. 107-113), dar și sursa de inspirație pentru acest text; *Proza „obsedantului deceniu”* (p. 113-144); *Repetabila istorie* (p. 145-178) – capitol pe care îl voi comenta mai jos; *Romanul frescă: Moartea baroanei* (p. 179-192); *Povestirile răzlețe* (p. 193-202) – carte scrisă în urma unor notițe, „descătușat într-o lume a frustrărilor” (p. 194); *Vocația poetică* (p. 203-216); *Confesiunile paginilor memorialistice* (p. 217-226); *Memoriile „principelui nechemat”* (p. 227-240); *Cronologia lui Ioan Kemény* (p. 241-248); „*Apropiatul prieten de departe*”. *Vocația epistolară* (p. 249-268); *Câteva personalități care i-au modelat viața scriitorului* (p. 269-302); *Ștefan J. Fay în arhiva Securității* (p. 303-330); iar lista cu opera scriitorului, referințele critice, anexele și indicele de nume închid povestea demnă de un scenariu de film.

Un capitol găsit de mine ca interesant a fost cel despre personalitățile care i-au modelat și influențat parcursul, ele având, fără să-și dea seama, un spectru profund de valori creștine.

Asta pentru că nu vorbim neaparat de personalități ale zilei, ci de personalități care au rezistat în vâltoarea timpului prin opera lor. Și vorbesc aici de primul scriitor care mi-a stârnit interesul în studenție: Mircea Eliade; pe lângă el regăsim personaje emblematice din perioada interbelică, de profesii și din medii diferite, precum economistul Mircea Vulcănescu, „preotul săracilor” Vladimir Ghika, filosoful Constantin Noica, pictorul Corneliu Baba, sculptorul Ion Jalea, Vasile Rudeanu ș. a. (de la fiecare având posibilitatea să extragi fie anumite învățături de viață, deprinderi, fie să-i cunoști mai bine nărvul și profilul moral).

Un alt aspect abordat în lucrarea de față și pe care țin neaparat să-l menționez este cel dedicat pasiunii scriitorului pentru istorie, în special pentru răzcoalele țărănești din 1907, grevele petroliștilor din 1933, Primul Război Mondial sau problema românismului în Transilvania.

Autorul a publicat mai multe cărți pe această temă, printre care: *Rădăcinile răzcoalelor țărănești din România – 1907 – schiță istorică* (1995), *La cina din nouă sute șapte*

(1977), *La cina răsculaților* (2008), *Acea noapte, acea zi de iarnă '33* (1973), *Caietele locotenentului Florian* (1983), *Caietele unui fiu risipitor* (1994), *Transilvania – Un mileniu în 51 de ani* (2006), *Moartea baroanei* (1988) și alte reportaje specifice.

Doina Rad sintetizează foarte bine această înclinație prin prezentarea cărților scrise de autor, urmărind atât evenimentele istorice reale, cât și ideile acestuia. De apreciat pentru calitatea de istoric literar a Doinei Rad este faptul că arată și fațeta timpului în care Ștefan J. Fay a trăit și nu fardează realitatea, nu o cosmetizează, așa cum se întâmplă în alte monografii sau memorii.

Iată ce a menționat despre concesiile făcute de Fay în fața regimului: „Munca de creație a presupus, așadar, nu doar patru ani de identificare a informației celei mai obiective, dar și lupta autorului cu ingerințele politice ale deceniului opt, cu cenzura atentă la orice alunecare de la linia trasată de Partid sau știrbirea imaginii unei societăți perfecte, pe tipar comunist. Așa cum au procedat și alți scriitori ai vremii, Ștefan J. Fay a făcut câteva concesiuni sistemului, pentru a salva adevăruri icoade referitoare la prietenii ruși ori la personalități importante ce au condus destinele României la începutul secolului al XX-lea” (p. 161).

Cartea, după cum am arătat, nu a fost scrisă într-un timp scurt, ci e rodul unor ani buni de documentare (aproximativ șase ani) și de „selecții” (știu cât de greu i-a fost autoarei să accepte forma finală, deoarece mereu e ceva de adăugat sau modificat).

Precum în mitul lui Sisif, Doina Rad a mai „urcat” o stâncă în vârful dealului, reprezentată prin această monografie în cinstea lui Ștefan J. Fay.

Rămâne de văzut ce „stâncă” urmează să mai urce, deoarece o carte publicată nu înseamnă nimic altceva decât că începi să lucrezi la alta (fapt destul de credibil în cazul de față). Iar despre „uitarea” lui Ștefan J. Fay – menționată de autoare – aș spune că fiecare publicist sau artist s-ar putea considera norocos să aibă parte de o asemenea monografistă, care să lanseze un asemănător apel la neuitare.

Umorul și ironia -

coordonatele esențiale de
supraviețuire într-o lume
agonizantă

Elena Agiu-Neacșu este o scriitoare care mizează pe textele umoristice, râsul fiind un mod de a trece printr-un context social aberant, în care formele fără fond sunt la ordinea zilei.

Cartea de tablete umoristice, *Popas în universul... medical*, e picantă prin ironia usturătoare la cutumele alarmante ale sistemului socio-politic bolnav.

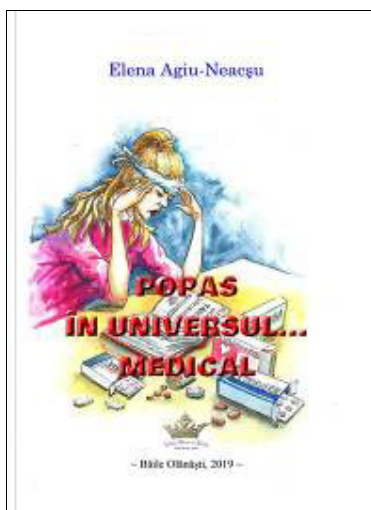
Umorele fin atestă calitățile estetice ale autoarei, morala fiind strecurată elegant, în decorul simbolic al textului, lectorul amuzându-se copios pe marginea prostiei umane, dar în același timp, răzvrătindu-se puternic împotriva unui sistem medical corupt. Cartea se citește ușor, o carte pe care am putea-o purta cu noi, oriunde, iar atunci când simțim că aberația social-politică ne dărmă și ultimul vis, să o deschidem repede, să o citim și astfel, învingem un sistem nelegitim prin râs.

Tabletele au o construcție armonioasă, echilibrată, lumea medicală fiind investigată prin ochii unui fin observator. Parodia nu întârzie să apară, autoarea jonglând adesea pe marginea șarjei caricaturale.

Compromisul, fărădelegea, lipsa deontologiei profesionale din spitale sunt puncte de reper în tematica abordată în aceste texte. Ingeniozitatea scriiturii e evidentă în modul în care sunt create situații limită, stări de tipul „râsu’- plânsu’”, moartea devenind aproape firească în contextul social actual.

Medicii sunt exponenții unor agenți capitaliști, care au înțeles altfel fenomenul economic al societății moderne, stabilind prețuri chiar și pentru modul în care mori. Situațiile expuse sunt grave, dar maniera în care autoarea le descrie sunt încărcate de umor, explorând zona ironiei subtextuale.

Doctori, asistente, infirmiere au în această carte, portrete bine conturate, fiind personaje care marchează distopia civilizației moderne; cei care ar trebui să vegheze la sănătatea bolnavilor, păesc de fapt, o societate în derivă, amplificând boala secolului

(epoca de consum) printr-un malpraxis, înțeles ca mod de supraviețuire comodă într-o lume a valorii economice.

Nu numai că nu-și respectă statutul, aceste personaje hibride, rezultat al sistemului socio-politic, folosesc meseria în scopuri personale, mizând pe o legislație prost realizată. Prescrierea medicamentelor se face în funcție de achizițiile farmaciilor cu care medicii au diverse colaborări, ceea ce face ca spitalul să fie un fel de bazar grotesc.

Elena Agiu-Neacșu ironizează și condamnă modul în care medicii relaționează cu pacienții, recurgând la procedeul comicului situațional și de limbaj, stăruind astfel asupra defectelor și viciilor de necontrolat. Nimic nu-i scapă autoarei, vigilența, spiritul analizei, atestă calitățile unui excelent investigator.

Cititorul trece printr-o suită de întâmplări, comice în aparență, dar dure în esență. Pluriperspectiva narativă, discursul viu, dinamic, tehnica de tipul contrapunctului construiesc un univers tematic interesant, subiectul fiind analizat prin prisma mai multor ochi. Construcția textuală este așadar, curajoasă, naratorul omniscient plămăduind traiectoriile personajelor conform unui destin prestabil.

Dacă în prima parte a cărții avem de-a face cu personaje umane, în cea de-a doua parte, observăm că personajele sunt personificate: obiecte din lumea medicală. Instrumentele medicale sunt în fond alegorii, simboluri ale lumii exterioare, care iau forma și sensul pe care-l acordă societatea contemporană. „Vaietul”

branulei, acului de seringă, al prosopului, al scaunului, al camerei de urgență devine vaietul lumii în agonie.

E un plâns sinistru, fără posibilitatea unei recuperări, e un strigăt de atenționare.

Simetria cărții e asigurată de expresia unui spirit al ordinii, al unui temperament echilibrat, care surprinde în esență, probleme fundamentale ale omenirii. Fantezia creatoare e dublată de o ironie fină și de un sarcasm usturător. Tabletele umoristice ale acestei cărți ne descrețesc frunțile, dar solicită și o reflecție la ceea ce a devenit sistemul sanitar. Dincolo de lumea spitalelor, în care angajații încalcă normele deontologiei profesionale, se prefigurează o întreagă societate bolnavă, un sistem care nu cunoaște decât legea banului. Pe fondul acestei lumi, autoarea reflectă de fapt, marile probleme ale societății actuale, contextul socio-politic aflat în derivă.

Aceste tablete umoristice atestă pe de altă parte, o cunoaștere în profunzimi a termenilor medicali, ceea ce arată preocuparea serioasă a autoarei pentru ceea ce se întâmplă în acest domeniu.

Terminologia specifică e respectată atât de bine, încât dialogurile dintre personaje creează impresia de verosimilitate. Astfel, putem vorbi de autenticitatea stărilor, a situațiilor expuse, personajele putând fi încadrate în tipologii umane clare.

Cartea e o realizare estetică, râsul devenind singura formă de a te salva de la moartea spirituală. Construcția simetrică, organizată, echilibrată, mesajul textual, procedeele narative, construcția personajelor atestă o scriitoare cu simț artistic și viziune puternică. Distopia care se desprinde în subtext, e realitatea de azi, o realitatea care ne îmbolnăvește. Poate că sarcasmul și ironia atrag atenția, într-un fel sau altul, sau poate că râsul e unicul mod de a nu ceda anormalului.

Picaneria situațională a textelor asigură atenția cititorului, caricaturizarea personajelor construiește efectul comic, iar stilistica narativă dă tabletelor o dinamică puternică.

**Prof. dr. MIHAELA I.
RĂDULESCU**

Jurnalul ca veghe între două „Jumi”

„O fereastră deschisă către peisajul Americii zilelor noastre”, așa începe prezentarea de pe coperta 4 a *Jurnalului de exil* IV, scris de Constantin Eretescu, publicat, cu puțin timp în urmă, ca și celelalte volume, tot de prestigioasa editură Vreamea.

„Fereastră” (ca și în cele anterioare) este deschisă însă mult mai larg: către lumea contemporană – cu toate ale ei –, către România, incluzând firesc și Basarabia, și nu mai puțin către viața scriitorului român trăitor fizic în orașul Providence (din Statele Unite), dar cu gândul și inima la București.

Cele afirmate mai sus acoperă, de fapt, ideea generală pentru toate cele patru volume ale *Jurnalului*. Individualizarea în cazul celui recent o conferă în primul rând perioada de timp în care sunt făcute însemnările: 2011 – 2018, deci foarte aproape de timpul lecturii, de timpul eliberării către publicul românesc a gândurilor și trăirilor celui care, din imaginarul „turn de veghe”, și-a asumat rolul de observator și comentator al lumii în care trăiește.

„Eu am să dau seamă de toate câte sunt” pare a spune în subtext, dincolo de textul *Jurnalului de exil* Constantin Eretescu și acum. Ca și în celelalte volume, diaristul împletește subiectivitatea cu consemnarea (pe cât posibil) obiectivă a evenimentelor pe care le trăiește, la care este martor – direct ori indirect.

Jurnalul dă astfel „seamă” de evenimentele politice (alegeri, de exemplu), de evenimente majore climatice (uragane etc.) ori unele obișnuite, dar care perturbă viața de zi cu zi (căderi masive de zăpadă, frig sau căldură excesive), de întâmplări mai mult sau mai puțin semnificative, dar care au valoare de simbol și deschid „o fereastră” către realitatea dintr-o țară sau alta (sistemul medical, sistemul de învățământ – universitar în cazul de față, evidențiindu-se în subsidiar agenda culturală a Universității Brown¹ –, situația bătrânilor etc., etc.). Nu mai puțin importante sunt și notațiile prin care aflăm detalii semnificative referitoare la însuși scriitorul Constantin Eretescu, la stilul său de lucru, la migala cu care

cizelează textul („Ca să închei o lucrare, eu trebuie să trec prin câte patru versiuni”, notează la pagina 22), fiind totuși veșnic nemulțumit de faptul că nu se mobilizează mai mult. („Nu știu de ce nu pot să respect termenele, să lucrez zilnic și egal ca un om responsabil”, citim la pagina 29). Dar informația asupra seriozității, migalei, importanței pe care o dă cuvântului scris se repetă în mai multe rânduri într-o formă sau alta! Este o nemulțumire permanentă de altfel, fiindcă astfel de notații apar frecvent. Și totuși, o trecere în revistă a operei sale – fie și numai cu romanele și nuvelele⁵ sau cu piesele de teatru (v. *Sala de așteptare*, Humanitas, 2014) publicate în timp, fără mai ține seama de studiile serioase în domeniul folcloristicii⁶, de exemplu, de articolele socio-politice, adunate în volumul *Articole politice și literare* (2017) ori chiar de cele de memorialistică (*Pensiunea Dina*, 1995, *Periscop*. *Mărturiile unui venetic*, 2003 și cele patru volume de jurnal) – ar constitui un serios argument pentru cititor să îl contrazică.

⁵ *Noaptea*, roman, 1988; *În căutarea Alexandrei*, roman, 1999; *Pasărea de fier și fluturii*, nuvele, 2001; *Party cu un ceas mai devreme*, roman, 2001; *Dragă Maria*, roman epistolar, 2009 ș.a.

⁶ *Vrăjitoarea familiei și alte legende ale orașelor lumii de azi*, 2003; *Folclorul literar al românilor. O privire contemporană*, 2004; *Fata Pădurii și Omul Nopții. În compania ființelor supranaturale*, 2007; *Știrea Apei. Studii de mitologie și folclor*, 2007; *Uriașul Guguza și alte povești actuale*, 2007; *Visul lui Owen - Întâmplări, superstiții, povești vechi și noi*, 2009; *Cerbul din Cadillac. Folclor urban contemporan*, 2010; *Moartea lui Patroclu. Studii și articole de emologie*, 2015 ș.a.

Nemulțumirile, durerile sunt însă și de altă natură. Una dintre cele mai importante: singurătatea emigrantului într-o lume căreia nu îi aparține, pe care nu o înțelege nu de puține ori, jurnalul fiind și o formă de comunicare cu sine și cu cititorul potențial („...mă întorc la caietul de demult ca să am cu cine să mai schimb o vorbă.” – p. 217)

Ca orice jurnal, *Turnul de veghe. Jurnal de exil* cuprinde în paginile sale o viață de om așa cum este, cu bucurii – mai mici sau mai mari, mai simple/ banale ori cu o încărcătură afectivă majoră –, dar mai degrabă cu tristeți, cu inerentele dureri printre care, desigur, este cea a conștientizării aceluia *fugit irreparabile tempus*. Dar mai vine de undeva durerea și ne spune autorul chiar din titlu - *Jurnal de exil*! Căci el trăiește în alt spațiu decât cel natal, dar stă cu gândul permanent la țara pe care *teroarea istoriei* l-a silit să o părăsească. Și astfel, peste durerile fizice prin care anii își lasă amprenta se suprapune tragedia *deștărării*, drama emigrantului al cărui gând e permanent la „oamenii dragi de acasă”. Și nu numai în *Jurnal* întâlnim astfel de raportări. În textul introductiv la volumul *Fețele lui Janus* (2001), de exemplu, Constantin Eretescu decodă mesajul general, afirmând direct că „Spiritul care poate fi regăsit în toate textele este gândul la România”. Tristețile acoperă așadar o temă generală – singurătatea, în varii ipostaze – de la cea a omului aflat pe pământ străin, departe de rude și prieteni, departe de locurile familiare, până la întrebările existențiale asupra condiției umane.

Însemnările din *Jurnal* abundă însă și în ironii, autoironii, în notații pline de umor, în formule de adresare care creează iluzia unui interlocutor, toate acestea fiind o contrapondere, un mijloc de a echilibra tonul general. Câteva exemple: „Măine urmează să mi se ghicească viitorul. Noua ghicitoare este spitalul de lângă casă, unde sunt programat la o tomografie (p. 217); „Ger de crapă pietrele. Întuneric de dimineață. Trai în cavou. Poate că și morții se mișcă tot așa .Singură deosebite că nu au cafea, n-au ceai, sărmanii. *Parcă tot mai bine e viu*” (p. 129)→

MIHAELA ALBU

La final, cititorul, parcurgând, împreună cu diaristul, zile, luni, ani – cu bune și cu rele, cu multe rele, dar și cu bucurii – îi este alături și *omului, și scriitorului*. *Omul* e supus condiției trecătoare, dar și vremurilor în care trăiește, *scriitorul* se constiuie însă în *martor*, stă „de veghe” în timpul său și vrea să „dea samă”.

Numindu-l „un exilat de tip deosebit”, suferind de două ori exilarea (o dată din Basarabia în România, a doua oară din România în SUA), Mircea Anghelescu (în Prefața din 2013) ghidase cititorul primului volum anticipând în bună măsură și volumele următoare.

Astăzi, în urma lecturii celor patru – aceeași concluzie cu cea a prefătorului: „Jurnalul este mai mult decât o agendă a unui scriitor din exil (...) el este în același timp *foaia de temperatură* a vieții unui intelectual format în alt mediu cultural” pentru care „inadecvarea este starea de bază a emigrantului”, așa cum notase lucid autorul însuși într-un eseu din volumul *Cu ochii în zare*. O „inadecvare”, o permanentă raportare la cultura țării în care s-a format, dar, desigur, încercând să cunoască cât mai bine societatea în care trăiește. Și de aceea întregul lanț de notații referitoare la întâmplările proprii vieți ori ale unor rude, prieteni sau vecini, cele care dau informații despre spectacolele de teatru, despre concerte, despre alte evenimente culturale etc. nu înseamnă altceva decât integrarea în cotidianul american (întrerupt din când în când de întoarcerile în țară, de târgurile de carte din București, de revederea cu prieteni și colegi).

Și astfel între 1995 (începutul notațiilor din primul volum) și 2018 (anul cu care îl încheie pe al patrulea), cititorul *Turnului de veghe*. Jurnal de exil semnat de Constantin Eretescu are în față o frescă a lumii contemporane de dincolo și de dincoace de ocean, o lume în care un intelectual român trăiește, dar o și analizează cu luciditate

Turnul de veghe Jurnal de exil, și cu acest al patrulea volum, rămâne un document prețios al vieții unui om, dar mai cu seamă al unui *scriitor-martor* și *conștiință* a vremii sale.

EXTAZ ȘI AGONIE

Viața-i un vis și-i focul viu
Ce poartă lumea peste veacuri,
Ferind-o de acel pustiu,
Numit nimic ori mii de fleacuri.

E un izvor de sensuri noi
Și de lumini ce le dezleagă,
Un drum stelar de care noi,
Avem doar o idee vagă.

Viața-i perpetuu răsărit,
Orice se crede și se spune,
Și-i soarele neobosit
Până în clipa-n care- apune,

Căci are și ea șerpilor ei,
Și ucigași fără-n durare,
Și demoni prefăcuți în zei,
Care-i pândesc orice mișcare,

Și nopți are, fără vreo stea,
Dureri, stihii ne-nchipuite,
Și fulgere izbesc în ea
Cu un diluviu de ispite.

MISTER ȘI VRAJĂ

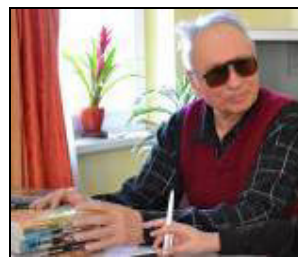
Pe căile celeste care
în veci rămân ispititoare
baletul astrelor se-ncheagă
mister și vraja lor întreagă
și străbătând nemărginire
își vântură felul și firea
iar noi visăm ce-i nevisatul
cam tot cei sfânt dar și păcatul
și ne-ntrebăm, el, omul, este
măcar fărămă în poveste
ori e scânteie ce nu pierde
la orice falsă adiere?

ÎNVERȘUNARE

Știm bine: nu suntem eterni
dar îndârjiți străbatem ierni
apoi și primăveri și veri
nemuțumiți de ce-am fost ieri
în toamnă ne vrăjește-un vis
ivit parcă din paradis
și-afară e-nnorat și plouă
dar noi, sfătoși, ne scriem viața
într-o caligrafie nouă.

PUNȚILE

În fiecare primăvară
Se sinucid valuri de flori
Și, totuși, cântă nemurire
Și ce beție de culori!

În fiecare toamnă, bruma
Arde corole și scaieți
Și fiecare iarnă-ucide
Infinitate de vieți.

O moarte și-o nemoarte sună
La ușa fiecărui vis;
Unul alege și se bate,
Altul e-nchină, se dă prins.

Încrezător în steaua vieții
-Și când un soare mi s-a stins-,
Bătându-mă cu-nverșunare
N-am să mă las ușor învins.

Ca să închid perfida cale
Înspre uitare și abis,
Voi arcui punți spre nemoarte
Din certitudini și din vis.

TREIME

Într-o zi
trecând peste câmp
m-au înghițit ierburile
și mi-a rămas umbra
într-alta
spălându-mă-n râu
m-au înghițit apele
și mi-a rămas urma
mâine
m-or înghiți umbrele
și-mi va rămâne fapta.

MIRACOL ȘI DURERE

Un miracol și-o minune
este existența noastră
ramura de-nțelepciune
s-o păstrăm aprinsă-n glastră

căci nu e loc de umilință
bătând mătânii împrejur
și-i fără sens orice căință
cât sufletul ne este pur

viața-i sublimă ne instigă
și ne robește zi de zi
ceea ce doare și intrigă
e neputința de-a mai fi!

IULIU IONAȘ

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII Transilvania, starea noastră de veghe

(XXXII)

Câte ceva despre români și maghiari în trecut...

Au fost și maghiari orgolioși și sfidători, care au refuzat recunoașterea autorității statului român, au îndemnat la ură și răzbunare, au continuat proferarea injuriilor la adresa românilor, a capacităților lor creative, de muncă și de organizare. De exemplu, la înființarea instituțiilor românești din Transilvania reunită cu Țara, s-a exprimat o mare neîncredere în capacitatea organizatorică a românilor.

Mai mult, după recunoașterea internațională a apartenenței Transilvaniei la România, s-a insinuat sau s-a spus de-a dreptul că românii vor duce la pierzanie această provincie frumoasă și bogată, „floarea” Ungariei de odinioară, văduvită de „opinca valahă”! Până la urmă, în viața cotidiană a epocii interbelice, la nivelul comunităților de jos, în ciuda agitațiilor politice și a creșterii revizionismului, lucrurile păreau mai liniștite. Anul 1940 a venit pentru România ca un trăsnet: aproape jumătate din țară a fost dată pe tavă străinilor (o parte Uniunii Sovietice, alta Ungariei și alta Bulgariei). Ungaria hortistă a primit, prin dictatul (numit eufemistic „arbitraj”) de la Viena, jumătate din Transilvania, cu majoritate etnică românească. În acest fel, între 1940 și 1944, violențele de toate tipurile s-au dezlănțuit fără milă în partea cedată, cu precădere contra românilor (arestați, bătuți, schingiuiți și uciși), dar și a evreilor. Regimul comunist, instaurat treptat după 1944 – deopotrivă în Ungaria și România – a încercat până la un punct, atât cât îi convenea, să atenueze asperitățile istorice, în numele „frăției tuturor oamenilor muncii, indiferent de naționalitate”. Transilvania de Nord a reintrat sub administrație românească în martie 1945, iar la Conferința de pace din 1947 a fost reintegrată oficial, între vechile granițe, în statul român. În primii ani, mai ales în deceniul

stalinist și poststalinist, prevalența maghiară a continuat cumva în Transilvania, prin preluarea conducerii partidului comunist de către elemente ungare și ungarofone (unele convertite din rândul fasciștilor); a urmat o perioadă de oarecare echilibru, în care se părea că înțelegerea între români și maghiari va putea deveni durabilă; spre finalul dictaturii ceaușiste însă, accentele naționaliste românești s-au înmulțit („geniul Carpaților” conducea spre „glorie eternă” cel mai meritos popor din lume!), încât măsurile generale luate contra cetățenilor României au fost resimțite mult mai acut de minorități și mai ales de minoritatea maghiară. Discriminările au devenit evidente, de la nivelul social-economic până la cel cultural-educational, încât mulți maghiari, germani, evrei, dar și români au părăsit țara. Totuși, comunismul, cu tot arsenalul său de metode dure sau voalate, a ținut lucrurile sub control, acoperite de vâlul propagandei.

Deceniile de libertate de după 1989 au scos la iveală toate realitățile ascunse, frustrările, orgoliile, au frânt barierele și reținerile, dând frâu liber dorințelor legitime, dar și urilor refulate, dorințelor de răzbunare și chiar violențelor de limbaj și fizice. Cu toate acestea, cu excepția evenimentelor de la Târgu-Mureș, din martie 1990 – soldate cu cinci morți (trei maghiari și doi români) și cu 278 de răniți (190 de români și 88 de maghiari, adică de peste două ori mai mulți români decât maghiari) –, nu au existat conflicte sângeroase în Transilvania postcomunistă. De aceea, disputele româno-ungare din Transilvania apar, prin comparație cu alte locuri și confruntări din Europa, mărunte controversate, generate de o rivalitate istorică normală, posibilă între vecinii de pretutindeni și din oricare epocă. Firește, noi avem tendința să le exagerăm, din variate motive, sentimentale sau raționale. Îmi amintesc că, la scurt timp după cele petrecute la Târgu-Mureș, un ziarist american, ajuns acasă la academicianul David Prodan, l-a întrebat pe acesta câți unguri fuseseră omorâți de români la Cluj, în ultima săptămână. Impulsul profesorului a fost, natural, să-l dea afară pe acel „dezinformator”.

Azi, lucrurile par mult mai destinse și cred că a contribuit la aceasta și integrarea României și Ungariei în aceleași alianțe europene și euroatlantice. E drept că această integrare nu garantează de la sine buna înțelegere, dar o favorizează, o netezește. Maghiarii rămân cu orgoliile și cu frustrările lor, ca și românii. Cei din tîi, catolici și protestanți, adică adepți de la început ai modelului european de succes, învață încă la școală cum au devenit „civilizatorii Bazinului Carpatic” și cum au pierdut – prin răutatea vecinilor hrăpăreți și a marilor puteri inamice –, la 1920, „două treimi din teritoriu și din populație”. Nu mai adaugă nici meni esențialul, anume că acele teritorii „pierdute” aveau majorități etnice nemaghiare! Cu alte cuvinte, unii elevi și tineri primesc prin educație un mesaj eronat, paseist, pesimist. Norocul e că noile generații nu mai receptează astfel de mesaje. Românii, cei mai mulți ortodocși și puțini greco-catolici (de rit bizantin cu toții), adică membri ai modelului european perdant la scara istoriei (fapt tot mai evident după căderea Constantinopolului sub otomani, la 1453), învață la școală de toate, dar numai despre „gloria” de odinioară a voievozilor nu mai învață. Mai degrabă sunt puși la curent cu miturile noastre ancestrale, cu „naționalismul” exacerbant care i-ar fi animat pe înaintași, cu ororile comunismului, cu holocaustul etc. Abia pe ici, pe acolo se mai aude câte o voce stingheră despre hunii și ungurii primitivi, veniți din fundul Asiei, cu frăgezită carne sub șaua cailor. Dar aceste aspecte capătă mai mult tentă anecdotică, la un pahar de vinars (sau palincă). În acest moment, cam trei sferturi dintre locuitorii Transilvaniei sunt etnici români și vreo 18% maghiari...

Acad. IOAN AUREL POP

SĂ RĂMÎNEM ÎN AFARA POLITICII?

Obținerea titlului de doctor m-a pus în situații total diferite față de cele anterioare. M-am trezit uns peste noapte director de liceu, încercările mele de refuz fiind considerate respingere a sarcinii încredințate de partid, fugă de responsabilități conforme cu pregătirea mea. Ulterior au apărut și alte responsabilități, asociate cu „partidul are încredere că nu veți dezamăgi”: însărcinat la inspectoratul școlar pentru efectuarea unor inspecții pentru grade didactice, membru al unor brigăzi de control ale inspectoratului sau ale ministerului, responsabil al cercului profesorilor de limba română din oraș etc. Devenisem o persoană destul de cunoscută în învățământul gălățean.

În decembrie 1989 îmi schimbasem catedra de la liceu unde fusesem director. Nu de teama că voi fi judecat de colegi pentru cine știe ce blestemății, ci pentru că nu voiam ca noul director, aflat la început de drum, să se simtă în vreun fel obligat față de mine. După izbucnirea revoluției, când în toate școlile se formase un fel de replică locală a Consiliilor Frontului Salvării Națională, am fost ales conducător al consiliului din liceu, apoi, în această calitate, am fost delegat la adunarea generală a cadrelor didactice ce urma să-și aleagă delegații pentru alegerea Consiliului FSN al județului, ținută în ultimele ceasuri ale anului 1989. A fost primul meu contact cu realități neplăcute ale societății ce promitea a se instaura. În sala de adunare putuse intra oricine și primii care s-au manifestat au fost cei care reclamau nedreptățile suferite în vechiul regim, printre aceștia fiind unii despre care știam bine că fuseseră condamnați și îndepărtați de la catedră pentru abateri foarte grave, incompatibile cu statutul de educator. M-am cutremurat. Revenirea lor la catedră nu ar fi fost în avantajul școlii. Apele s-au liniștit abia după ce li s-a promis că se vor face diligențele necesare.

Printre delegații aleși să reprezinte învățământul la alegerea Consiliului FSN municipal am fost propus și acceptat și eu. Mi s-a cerut să-mi depun, imediat după adunare, autobiografia, ceea ce m-a mirat, crezând că acceptul adunării valora mai mult decât prezentarea pe care eu însumi mi-o făceam. M-a convins o colegă de la un alt liceu să primesc, promițând chiar că, pentru operativitate, mă va ajuta. Am vrut să refuz, dar nu am făcut-o, gândindu-mă în primul rând la scrisul meu, certat cu caligrafia. După primele rînduri, colega, total nemulțumită de informațiile mele seci, a preluat inițiativa, îmbrăcînd informațiile în cu totul alte veșminte. Opoziția nu mi-a fost acceptată, pe motivul că documentul trebuia redactat pentru a pune în lumină justa orientare a adunării, pe care nu aveam dreptul să o neglijez.

În primele zile după Anul Nou, adunarea personalului didactic a fost convocată din nou, la cererea multora din județ, care reclamau că fie nu fuseseră anunțați fie nu putuseră ajunge la prima adunare. De data aceasta adunarea s-a făcut în sala Casei de Cultură a Sindicatelor, mult mai spațioasă, iar accesul era permis doar pe baza documentului ce atesta calitatea participantului. Preziul adunării era acum mult mai numeros. Primul a vorbit reprezentatul Consiliului Național, insistînd pe însemnătatea evenimentelor de după 16 decembrie și responsabilita-

Marius Lupu, Plopeni. Contraste

tea noilor organe de stat. Pentru ca oamenii să se convingă de transparența cu care se lucrează în alegerea viitoarelor consilii, a făcut propunerea ca trei reprezentanți ai adunării să fie delegați la Consiliul Județean, care apoi să informeze adunarea. Unul dintre aceștia trei eram eu și l-am însoțit pe reprezentatul Consiliului Național la Consiliul Județean, unde am fost conduși în anticamera unei săli de ședințe și ni s-a spus să luăm loc. Oameni intrau și ieșeau din sala de ședințe. Noi așteptam. Una dintre persoanele care ieșeau era un fost elev, care mi-a spus emoționat că era acolo în calitate de participant direct la evenimentele din București și se bucura că mă aflu printre susținătorii cauzei revoluției. Din sala de ședințe ajungeau în anticameră glasuri mai ferme, care lăsa se înțelegea nemulțumirile, datorate întârzierilor cu listele delegaților din marile întreprinderi. Așa am ajuns să înțeleg transparența constituirii consiliului local și a celui județean, al căror număr era fixat de Consiliul Național. Nu meritele cuiva contau pentru a face parte din organul respectiv, ci faptul că lucra într-o întreprindere sau alta, o instituție sau alta. Când fostul elev trecu din nou prin anticameră, l-am întrebat dacă intuiam bine sau nu și răspunsul a fost afirmativ. Am mulțumit și, după scurt timp, am părăsit clădirea. Văzusem transparența. Politica aceasta nu era pentru mine, nici eu nu eram pentru ea. Nu avusesem vreo funcție importantă în colectivitatea gălățeană, nu mă vedeam cocoțat în vreo funcție. Supărător era principiul.

Rămîneam însă cu funcția de șef al consiliului FSN din liceu, care, spun drept, mi-a folosit. Una dintre primele hotărîri ale mai marilor zilei a fost eliminarea din bibliotecă a oricărei cărți în care era prezent, în orice fel, Ceaușescu. Ca unul care, copil fiind, suferise cînd doamna învățătoare ne-a cerut să rupem din manual paginile de istorie de după Al.I. Cuza, cerința mi-a părut barbară, altă față a proletcultismului. Cu contribuția elevilor mei făcusem abonament la „România literară” și „Contemporanul”, iar acum ar fi trebuit să aruncăm toată colecția, mai fiecare număr avînd pe prima pagină poza învinovatului. Prima grijă a fost să iau colecția de la bibliotecă și să o ascund în podul liceului. Bibliotecara, o fată foarte tînă, nu s-a opus, știind povestea colecției. Ba chiar a acceptat să nu scoată din dotarea bibliotecii cărțile și publicațiile „compromițătoare”. S-a limitat să le ascundă pe cele care fuseseră prea la vedere.→

G.M.

Mă deranja faptul că unii profesori mă considerau un fel de supervisor al hotărârilor consiliului de administrație, din care și eu făceam parte. Revedeam momente din vremea când eu fusesem director și multe hotărâri nu puteau fi luate fără acceptul secretarului de partid. Pe atunci era o explicație; partidul e în toate, avertizase poetul George Lesnea. Acum lucrurile se schimbaseră, sau schimbarea rămânea dorință? M-a salvat tot conducerea supremă a țării, care, împotriva afirmațiilor inițiale, că grupează toate forțele sănătoase ale țării, toate organizațiile și grupările care se ridicaseră în apărarea libertății și demnității, a hotărât să transforme FSN-ul în partid politic. Am anunțat în cancelarie că FSN-ul din școală își încetează activitatea, iar dacă ceilalți vor fi de altă părere, eu nu mai fac parte din organizație. Aveam în sprijin propunerea unor militanți ca în instituțiile școlare să nu se facă politică, opinie pe care o împărtășeam fără rezerve.

În efervescența acelor începuturi se dorea reorganizarea sindicatelor, considerate cureaua de transmisie a partidului. Nemulțumirile provocate de conducerea vechiului sindicat al învățământului din localitate au favorizat inițiativa unor profesori de a forma un nou sindicat. Colegii mei au îmbrățișat ideea și au ales o delegație pentru adunarea ce urma să desemneze conducerea noii organizații. Am fost propus și eu în delegație, dar am acceptat cu condiția să susținem pentru conducerea noului sindicat pe cineva despre care informațiile mele nu erau potrivnice, care se zbătuse pentru reușită și își dorea funcția. Prima propunere pentru președinte am fost eu, dar am contracarat-o cu observația că aveam mandatul colegilor de a susține pe altcineva și nu puteam accepta. Am reușit. După scurtă perioadă, conducerea noului sindicat a semnat colaborarea cu un partid, în vederea susținerii alegerilor ce urmau. Am protestat că sindicatul nu putea semna acea colaborare, întrucât în statut se înscrisese neaderența sindicatului la

vreun partid. Eram singurul care protesta și sindicatul a rămas afiliat celui partid, ca atare am renunțat la calitatea de membru. Ulterior am regretat nu pentru pierderea calității de membru al sindicatului din care făceau parte colegii mei, ci pentru că vocea mea rămânea stingheră în protestul împotriva amestecului partidelor politice în viața unor organizații apolitice, din dorința de a și le subordona. Am considerat și consider și azi că sindicatele sînt organizații ce urmăresc apărarea intereselor profesionale, economice și sociale ale membrilor lor, aflate, ca atare, în rivalitate cu conducerea întreprinderilor, instituțiilor etc. Partidul susținut în alegeri și ajuns la putere devine automat rivalul sindicatului ce-l susținuse mai înainte.

În timp tendința de atragere a sindicatelor în lupta politică s-a accentuat și nu rareori conducătorii unor sindicate au folosit sindicatele pentru propria parvenire, ajungînd să ocupe funcții importante într-un partid sau altul și ulterior funcții importante în stat.

Poate nu aș fi scris aceste rînduri dacă de curînd conducătorul unui partid nu ar fi spus, fără jenă și negîndindu-se la repercusiunile din viața sindicală, că semnase cu conducătorul unui sindicat un protocol de colaborare în vederea susținerii în alegeri. Nu multă vreme în urmă se făcuseră discuții interminabile despre protocoalele de colaborare dintre instituții ale procuraturii și instituții ale securității statului. Atunci personalități politice își vedeau poziția amenințată de posibilele informații pe care instituțiile securității le-ar fi putut furniza celor de la procuratură și reclamau amestecul unor instituții în viața altora, cu repercusiuni în viața individului. Protocolul de colaborare dintre un partid și un sindicat poate avea repercusiuni chiar mai grave, în joc fiind nu viața unui individ, ci a unei colectivități ce poate atinge un număr impresionant, creînd și antecedente periculoase pentru viața politică a țării.

Am fost foarte încîntat cînd unul dintre candidații la președinția României a ținut în aula unei universități o conferință cu subiect axat pe cultură și, la sfîrșit, a răspuns întrebărilor pe tema culturii, dar a refuzat să răspundă vreunei întrebări despre politică. Răspunsul a fost simplu: universitatea este spațiul dezbaterilor științifice și culturale, nu politice.

Se vorbește, încă de pe vremea lui Platon, despre *homo politicus*, un concept conform căruia omul este un animal politic. În această accepție făcea politică și Eminescu atunci cînd afirma *Dator e omul să fie al veacului copil, Altfel, ca la nevolnici, el merit-un azil* și politică fac și eu acum, în spiritul lui Eminescu. Pensionat de mai mulți ani, continuu să mă interesez de viața școlii și să-mi spun cuvîntul de fiecare dată cînd am ocazia. Școala este inima (nu cordul!) societății și, cum nu-mi poate fi indiferentă societatea de mîine, ba chiar mă simt responsabil, nu-mi e indiferentă situația școlii de azi. Și nici a sindicatelor din învățămînt, a căror responsabilitate nu e mai mică decît a organelor statului. Și fac politică pentru că nu trăiesc în afara comunității de oameni, denumită de vechii greci *polis*, și nu-mi poate rămîne indiferent modul cum comunitatea căreia îi aparțin e organizată și condusă. Mă tem însă că acest mod de a concepe politica nu place multora, dar eu nu am de gînd să le fac pe plac.

Marius Lupu, Ploeni. Vilă nemțească, studiu

MIHAI EMINESCU

ȘI BASARABIA (XX)

România își cucerește Independența

Cel de-al cincilea episod din serialul Basarabia, Mihai Eminescu îl rezervă veacului al optsprezecelea. Eminescu începe prin a constata cum că „oricâte picături de silnicie ar fi căzut în izvorul limpede al dreptului nostru istoric asupra Basarabiei”⁷, timpul ce tot trece, vremea cea repede trecătoare „ar fi trebuit să le mistuie și să le așeze de la un rând de vreme încoace”⁸, pentru ca, iarăși, izvorul dreptului „să curgă din nou limpede”⁹. Reamintește de veacul XIV, de Mircea Voievod, de moldoveni care au întemeiat pe Nistru cetăți puternice în veacul XV; Chilia și Cetatea Albă au fost ocupate de turci formând o „circumscripție militară”¹⁰, nomazii apar și dispar din Buceag „paralel cu viața călătoare și nestatornică”¹¹ pe care o duceau, doar românii „își urmează viața lor de popor statornic, zidind biserici, trăind cum trăiseră înainte ca proprietarii legitimi ai acestor locuri”¹².

În veacul al optsprezecelea, izvoarele istorice sunt „neapărat foarte limpezi”¹³, cronicarii noștri care au trăit și scris despre acest veac au fost „martori oculari”¹⁴ ai evenimentelor: „luptele și învoielile Ecaterinei II cu împărăția turcească stau deschise și pe față”¹⁵; în cazul cedării Bucovinei exista corespondența dintre trimisul austriac la Constantinopol, Thugut cu „Kaunitz, cancelarul imperiului habsburgic”¹⁶. Într-o asemenea situație, sublinia Mihai Eminescu, evenimentele se descriu pe ele înșile, „poartă pe ele pecetea valorii lor intrinseci”¹⁷.

Trece imediat, la un exemplu istoric de la 1716, la cearta dintre episcopul de Huși, Iorest, cu Ioanichie „mitropolitul Proilabului, pentru hotarele eparhiilor celor două scaune”¹⁸. Diferendul între cei doi înalți ierarhi e „pentru Dubăsari – dincolo de Nistru – și satele Sultan și Musaip – Cîșlasi din Buceag”¹⁹. Cele două sate au nume tătărăști, dar „populația e creștină, deci română”²⁰, de vreme ce doi episcopi creștini poartă „proces pentru ele”²¹.

Procesul se judecă nu înaintea sultanului „sau a hanului tătărăsc”²²,

cum ar fi fost dacă, după cum scria propaganda Rusiei, aceștia ar fi stăpânit Buceagul, ci în fața domnului Moldovei și Sfatului Domnesc de la Iași. Aceștia hotărăsc ca Dubăsari să „rămână sub jurisdicția mitropolitului de Brăila”²³, deoarece era în afara hotarelor Moldovei, pe când cele două sate din Buceag „să rămână sub ascultarea episcopului de Huși”²⁴.

Citează un fragment apreciabil dintr-un „înscriș” al lui Iorest, episcopul Hușilor, care înscriș întărește cele hotărâte de domnul Moldovei împreună cu Sfatul domnesc cu privire la cele 3 localități în litigiu.

În continuare, spre a dovedi și mai bine în ce condiții s-au așezat tătarii în Buceag, Eminescu redă în articol un lung citat dintr-un „zapis al tătarilor nohai dat la mîna lui Grigore Ghica”²⁵, la 1730.

Din acest document, pe care istoricul Mihai Eminescu îl apreciază ca „neprețuit, plin de naivitate și tautologie”²⁶, câteva concluzii semnificative: anume că tătarii erau supuși străini în Buceag, cărora li se stabilește „loc de așezămînt și pășunare”²⁷, fapt pentru care „plăteau Moldovei două dări numite: ușurul și hacul”²⁸; de asemenea, ei, tătarii, plăteau chirie Moldovei, puteau să pășuneze în afara perimetrului stabilit „și pe alte locuri deșerte”²⁹, cu condiția „să nu aibă voie a zidi locaș sau sălaș, nici a bate par sau țărush în pămînt, ci numai sub *cort* să poată locui”³⁰. Dacă tătarii fac bordei pentru iarnă, cum vine primăvara să-l strice „altfel dregătorii Domnului moldovenesc vor da foc bordeielor și îi vor alunga”³¹. Dacă li se poruncește de aceeași dregători „să părăsească pășunea, s-o și părăsească fără întîrziere”³², iar dacă vor strica „pămînturile moldovenilor” sau vor fura „vitele raielii sau neguțătorilor”³³ să fie alungați. Doar acceptând Venirea Rusiei în zonă odată cu

„aceste condiții grele tătarii rămîn ca arendași ai Buceagului, pe un petec de pămînt de 60 mile pătrate”³⁴.

Așa se explică, nota Eminescu, că „renumiții generali Rumianțof și Sumarof”³⁵, i-a găsit pe tătarii sub corturi: „Numai cortul pe care îl ducea în car avea permisiunea de a-l întinde”³⁶ de la statul Moldova. Petru cel Mare și „pasul pripit”³⁷ al lui Dimitrie Cantemir, în veacul XVIII „întrîrurirea Rusiei în Principate crește din ce în ce”³⁸.

Eminescu notează că nu este preocupat de „politică înaltă”³⁹, ci doar a urmărit „firul roșu al dreptului neschimbat al Moldovei asupra Basarabiei întrucît el trăia în chiar conștiința țării”⁴⁰.

Toate documentele, conchide Mihai Eminescu, au vădit „continuitatea de drept”⁴¹ și pentru secolul XVIII, dovedindu-se că „românii au persistat pe aceste locuri, adică în Basarabia noastră de astăzi”⁴².

GICU MANOLE

NOTE

- ⁷ Ibidem. ⁸ Ibidem. ⁹ Ibidem. ¹⁰ Ibidem. ¹¹ Ibidem. ¹² Ibidem. ¹³ Ibidem. ¹⁴ Ibidem. ¹⁵ Ibidem. ¹⁶ Ibidem. ¹⁷ Ibidem. ¹⁸ Ibidem. ¹⁹ Ibidem. ²⁰ Ibidem. ²¹ Ibidem. ²² Ibidem. ²³ Ibidem. ²⁴ Ibidem. ²⁵ Ibidem. p. 97 ²⁶ Ibidem. ²⁷ Ibidem. ²⁸ Ibidem. ²⁹ Ibidem. ³⁰ Ibidem. ³¹ Ibidem. ³² Ibidem. ³³ Ibidem. ³⁴ Ibidem. ³⁵ Ibidem. ³⁶ Ibidem. ³⁷ Ibidem. ³⁸ Ibidem. ³⁹ Ibidem. ⁴⁰ Ibidem. ⁴¹ Ibidem. p. 99. ⁴² Ibidem.

Marius Lupu, Plopieni. Vîlă nemțească, studiu

Sfântul Voievod Neagoe Basarab

– teolog și scriitor
duhovnicesc al ortodoxiei
românești

Boala fără leac și amenințarea morții au făcut din voievodul de la Argeș cel mai mare scriitor al românilor în epoca veche și *întâiul teolog și scriitor duhovnicesc de geniu ridicat din mijlocul Ortodoxiei românești*. La fel ca păstorul din *Miorița*, care în fata morții în loc să se chircească și să-și acopere ochii, căutând să ocolească implacabila lege a vieții, se ridică la grandioasa viziune a nunții cosmice și înfruntă neantul printr-o creație de geniu, Neagoe Basarab a răspuns provocării bolii și certitudinii sfârșitului apropiat încordându-și toate puterile în elaborarea unui grandios testament. Nu în versuri, ca al păstorului mioritic, ci în câteva sute de pagini ce reprezintă *întâia capodoperă, de valoare universală, a culturii române*. Ca și *Miorița*, ea a ieșit din aceeași atitudine în fața morții: de a potența *viața* prin reflectarea ei în oglinda cea fără lumină, și de a se îndrepta spre pragul final cu gândul așezării, în toate, a rânduielilor de pe urmă. Tăria unui neam și măsura suflatească a unei nații o dă numai cercetarea raportului ei cu moartea. Și puține neamuri sau poate chiar nici unul nu a mai ridicat confruntarea omului cu moartea la înălțimile amețitoare ale *Mioriței* și la rodnicia experienței lui Neagoe Basarab.

Neagoe Basarab și-a scris *învățăturile* sale cu gândul limpede de a le lăsa fiului nevârstnic, în locul lui, care avea să plece curând. Dar și cu gândul de a se împărtăși tuturor urmașilor săi, de a nu lăsa să se risipească comoara adunată într-o viață scurtă dar atât de bogată în agoniseli spirituale și în înfăptuiri. Ar fi fost de ajuns catedrala de la Argeș și tradiția politică ce o lăsa, ca să-i asigure dănuirea în amintirea generațiilor. Dar geniul său i-a pus în mână pana pe care ucenicul călugărilor din Bistrița olteană și al marelui Nifon Patriarhul a dovedit că o poate mânui la egalitate cu cei mai mari, din câți au scris la vremea sa și înainte de dânsul.

Dacă domnia de numai nouă ani, dar atât de bogată în roade, a lui

Neagoe Basarab poate fi socotită o adevărată minune înfăptuită de un om politic dăruit cu puterea harului, *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* au părut la rândul lor o minune, și mai greu de primit. Unora li s-a părut că atâta evlavie și atâta cunoaștere a Scripturii și Părinților Bisericii din partea unui conducător de oameni este cu neputință, ca și cum cartea de căpătâi a tuturor oamenilor vremii aceleia n-ar fi fost Sfânta Scriptură. Că românii au reușit să dea un scriitor creștin încoronat, în stare să se înalte, în neamul lor, până la culmi neatinse nici de împărații Bizanțului (care și ei au scris sfaturi către fiii lor) și nici de stăpânitorii altor popoare europene, iată și aceasta este un har de la Dumnezeu către dânsii! Fiindcă nimeni, într-adevăr, după regii biblici ai poporului ales n-a mai cuprins atâta omenească orgă de sentimente, de la rugăciunea sublimă și smerită la strigătul de luptă și victorie asupra vrăjmașului. Deschidă oricine cărțile și scrisorile Bizanțului, de la Agapet la Manuil II Paleologul, și va vedea cât de sus stă, în arta rostirii unei naturi umane depline, domnul român de la Târgoviște. Citească oricare memoriile și sfaturile oricărui rege al altor popoare, și se va mira cum acest domn de la Dunărea de Jos a putut gândi și simți, pe vremea sa, cu atât de mult mai presus de toți.

Neagoe Basarab a săvârșit și minunea de a așeza literatura română în rândul marilor literaturi ale lumii, creatoare de capodopere. Cartea lui, încă necunoscută cum se cuvine dincolo de hotare, e una din cele mai cutre-

murătoare mărturii omenești despre om, iar în lumea noastră dobândește o actualitate tot mai vădită.

Născut într-o lume de obiceiuri crude, o lume care vărsa fără milă și reținere sângele omului, Neagoe Basarab se ridică cu o forță neegalată de nimeni spre a apăra dogma creștină a unicității ființei umane răscumpărate prin jertfa Mântuitorului de sub osândă, și pe care nimeni nu are dreptul să o răpună fără dreptate și judecată. În lumea noastră nimic nu se repetă cu mai multă și dureroasă insistență decât această propoziție a demnității și unicității omului, cu care se deschid *învățăturile*! Dar nimeni până atunci, în nici o scriere *politică* nu s-a oprit atât de mult ca să condamne crima împotriva omului, ca să arate cât de mare menire i-a fost dată omului de la Dumnezeu. Când se vor aduna într-o zi, la un loc, toate cărțile scrise de regi sau pentru regi, domnul român li se va dovedi tuturor superior prin această forță a *omeniei* sale.

Dar ele sunt totodată adânc înrădăcinate în *sufletul neamului nostru*, ele sunt suprema expresie a omeniei lui creștine, a credinței lui în dreptate, în puterea binelui, în biruința legică și finală a binelui pe lume.

Nimeni n-a mai intrupat în cultura română cu forța lui Neagoe această trăsătură fundamentală a sufletului românesc - credința în *puterea binelui*, în triumful lui final. Fiindcă nimeni nu a legat-o mai strâns de credința și iubirea pentru Cel de Sus. Neagoe Basarab, binecredinciosul domn român, a dat *cea mai înaltă cugetare creștină în problemele stăpânirii și conducerii oamenilor*. Nici învățatul episcop Bossuet, autorul, peste două secole, al cărții intitulate *Politica scoasă din înșeși cuvintele Scripturii Sfinte* nu a reușit să facă din duhul creștin și puterea lumească o alcătuire atât de firească. Prin *Neagoe Basarab, românii au dat lumii un model de cugetare politică umană și creștină neatins și nedepășit de nimeni*. Cartea domnului român, cu cât se va studia mai adânc, în comparație cu toate cărțile de acest soi, se va alege la această încheiere.

Dar nu numai un gânditor *politic* creștin și român era Neagoe, nu numai un scriitor politic a cărui artă a scrisului a atins culmi neîntâlnite, ci și un uriaș *cugetător religios* al→

FLORIN BENGHEAN

neamului nostru. Multă vreme învățații laici s-au înfruntat cu argumentul că atâtea pagini închinat lui Dumnezeu nu pot să fie decât ale unui călugăr, făcându-se a nu vedea că atâtea pagini despre *stăpânire*, *diplomație* și *războaie* nu au cum să fie ale unui călugăr, dacă acel călugăr nu ar fi fost și oștean și șef de stat!

Ceea ce nici unul dintre ei n-a băgat însă de seamă este nu numărul de pagini în care se vorbește despre cele dumnezeiești, ci geniul cu care acest lucru se face, extraordinara capacitate de cuprindere, într-o sinteză a dogmaticii, moralei și spiritualității creștine. A trebuit să se lămurească, după aproape un secol de ceartă între oameni ce se băgau unde nu aveau pregătire, și să-și primească adevăratul răspuns. Învățăturile lui Neagoe Basarab sunt întâiul nostru tratat de dogmatică, de morală, de spiritualitate creștină. Voievodul format printre călugării de la Bistrița în aceeași măsură în care s-a format la curtea de la Târgoviște este primul nostru mare teolog și primul cugetător *filocalic* al Bisericii Ortodoxe Române.

Toată opera lui Neagoe Basarab este o «filocalie» și am putea spune că el încearcă prima oară să facă din domnie o «filocalie». Învățăturile lui Neagoe Basarab sunt «Filocalia» omului politic, cum este *Filocalia* manualul monahului și al creștinului dornic de desăvârșire. A purta duhul Filocaliei peste apele întunecate și adesea însângerate ale politicii a fost geniul și unicitatea lui Neagoe Basarab. Și a face din politică o slujire a dreptății și a binelui a fost poate una din misiunile încredințate neamului nostru, până în zilele de acum.

A fost o minune toată domnia lui Neagoe Basarab. A fost o minune scrierea unei asemenea cărți în timpul în care apărea Machiavelli. A fost o minune dăinuirea și renașterea neamului nostru după atâtea încercări, întărit de duhul încrederii în triumful dreptății.

Pentru viața sa deosebită, precum și pentru faptele sale minunate, măritul voievod Neagoe Basarab este cinstit în chip deosebit de Biserica Ortodoxă Română prin trecerea sa în rândul sfinților. Astfel, ortodoxia românească îl cinstește ca sfânt pe voievodul Neagoe Basarab, prăznuirea lui făcându-se în fiecare an la data de 26 septembrie.

LOCUIND ÎN ACEEAȘI POVESTE

Orice am face și oricum ne-am învârti în această lume, cu toții trăim într-o poveste. Într-o imensă poveste din care scoatem din când în când capul pe „fereastră”, ca să ne mai strepezim privirile cu realitatea împiedicată de cele mai multe ori în stereotip. Nu întâmplător Mihai Eminescu însuși ne atrage atenția în *Archaeus*, ca și cum ar fi tot timpul lângă noi: „Poate că povestea este partea cea mai frumoasă a vieții omenesti. Cu povești ne leagă lumea, cu povești ne adoarme. Ne trezim și murim cu ele” (Mihai Eminescu, *Opere VII, Proza literară*, Editura Academiei Române, 1977, p. 282). Așa cum filozoful grec Heraclit, referindu-se la trecerea ineluctabilă a timpului, conștată că nu ne putem scălda în același râu de două ori, tot așa orice muritor trebuie să știe că nu poate vizita aceleași meleaguri de două ori în viață, deoarece pe de o parte intervine trecerea nemiloasă a timpului, iar pe de altă parte, locul nu dobândește de fiecare dată aceeași încărcătură emoțională, aceasta depinzând de „poveștile” de viață a celor aflați acolo în momentul de față. Bunăoară așa s-a întâmplat în prima zi a excursiei grupului nostru, al scriitorilor târgu-mureșeni, în Republica Moldova (30 august 2019), când „petrecerea” noastră de la casa memorială a lui Mihai Eminescu, care avea să devină una de neuitat, cel puțin pentru mine, n-a fost să fie ca celelalte, ci să dobândească o încărcătură emoțională la cote maxime. Este lesne de înțeles că, pe lângă emoția vizitatorului comun, pe care vrând-nevrând o gustam chiar și numai poposind la umbra arborilor din curte, „poveștile” colegilor mei, fiecare cu ineditul lor, aveau să confere unicitatea momentului trăit de noi. Fără îndoială că în orice pelerinaj, ca de altfel și în cel la care mă refer (30.08-4.09 2019), cel mai important lucru a fost în ce măsură urma să fim pătrunși de mari emoții și, evident, la ce cote am reușit să trăim emoțiile de viață ale altora, fie ele gazde, fie musafiri ca noi. Același mare poet al nostru adaugă: „S-așcutăm poveștile, căci ele cel puțin ne fac să trăim și-n viața altor oameni, să ne amestecăm visurile noastre cu ale lor...În ele trăiește

Arcadie Suceveanu, Nicolae Băciuț, Rodica Gârleanu, La Biblioteca „Târgu-Mureș”, din Chișinău

Archaeus...” (Mihai Eminescu, *ibid.*) La Pererâta lui Grigore Vieru, la Ialoveni, la Chișinău și la Iași (cu prilejul întoarcerii noastre din Republica Moldova) am avut într-adevăr fericirea de asculta poveștile altor oameni și mai ales de a-mi și eu „amesteca visurile” cu „visurile” lor.

Multe relatări despre dramele celor refugiați din Basarabia în țara-mamă, pe timpul ocupării smavolnice a acesteia de către bolșevici, am avut ocazia să ascult pe întreg parcursul vieții mele, și în fața multora am tresărit, dar acestea parcă nu au reușit să „zidească” în mine ceva ce încă nu fusese zidit și mai ales, să mă emoționeze mai tare decât emoțiile care m-au încercat la Chișinău. Mărturisesc că așa a fost să se întâmple pe când ne aflam într-una din zile, la Biblioteca „Târgu-Mureș” din Chișinău, la auzirea „poveștii” de viață a kolegei noastre din Canada, Rodica Gârleanu, născută în Basarabia. Deși cunoșteam în mare, povestea dănei și mai ales modul cum a prezentat-o în acele momente de o încărcătură emoțională nemaipomenită, m-a determinat să-mi văd copilăria cu totul altfel. La un moment dat nu ce spunea mi se părea grozav, ci CUM o spunea. Cu ce of încerca să reitereze „poveștile” părinților care, văzându-se forțați să părăsească tot ceea ce agoniseră de o viață, nu știau ce bunuri să ducă cu ei, în România. Am înțeles că cel mai de preț lucru pe care îl luaseră cu ei avea să fie amintirea clipelor minunate petrecute acasă, în Basarabia, amintire care, pentru viitoarea femeie avea să devină însăși povestea vieții ei. Colega noastră, Rodica Gârleanu, a trebuit să asculte poveștile tatălui ei („Tata avea darul povestirii”- spunea), iar acestea au determinat-o →

NICOLAE SUCIU

să trăiască și-n viața acestuia și să -și amestece „visurile” cu „visurile” lui.

„Tata avea darul povestirii” – sintagma cu care avea să înceapă povestea propriu-zisă a deportării familiei Gârleanu – dincolo de a fi fost pentru mine un simplu enunț, avea să declanșeze în inima mea declicul, adică cel care avea să-mi deschidă în suflet, ferestrele amintirilor unor clipe pe care mărturisesc că nu am avut prilejul să le povestesc niciodată nimănui.

În clipele acelea, când doamna Rodica tocmai spunea printre lacrimi tremurânde, că părinții ei se refugiaseră din Basarabia când ea avea numai șase luni și că, dacă tatăl ei nu i-ar fi povestit câte și mai câte despre viile lor bogate, despre stupii lor și despre viața îmbelșugată de acolo, avea să se deschidă ușa, marea ușă, spre „vistieria poveștilor” mamei mele, Maria - o femeie simplă din popor, grație căreia mi-am bucurat auzul și cu poveștile marelui Creangă, până să fi învățat și eu a citi.

Seară de seară, prima învățătoare a vieții mele, înainte de a merge eu la școală, a fost mama mea. Cea care mi-a arătat și cum să îngenunchez în fața icoanelor și cum să mă rog. Iar poveștile lui Ion Creangă, relatate din memorie sau citite, aveau atunci un statut aparte, pentru că erau întotdeauna „prinse” cu grijă, într-un mănunchi special, alături, unele de altele, mama intercalând printre ele propriile ei povești de viață, fie din frageda-i copilărie, fie din vremea celui de-al Doilea Război Mondial, când la vârsta de 14 ani, se afla în comuna Hoghilag (pe atunci județul Târnava Mică, azi județul Sibiu) unde fratele ei mai mare, Vasile Dan, era notar.

Cu sufletul la gură așteptam să ne mai povestească câte ceva, mai ales despre obiceiurile prilejuite de marile sărbători creștinești ale anului. Astfel, *Fata babei și fata moșneagului*, *Povestea lui harap-Alb* sau, spre exemplu, *Povestea porcului* apăreau vrând-nevrând, ca niște delicioase inserții în marele text al relatărilor despre viața dânzei și a satului Hundorf (pe atunci județul Târnava Mică, azi, județul Mureș) unde se născuse și copilărise. Încă de pe atunci, pe când în serile lungi de iarnă vântul turbat viscoala insistent zăpada, răgnind intermitent pe la ferestre, în odaia în care lemne verzi, puse în prealabil la uscat pe soba-

cizmă veche, desfundată, pâlpăiau fâsăind abia, abia îndulcind cât de cât aerul, noi, copiii stăteam în pat, acoperiți cu piei mițoase de oaie țurcană și ascultam cu mare luare aminte „poveștile secrete” (povești pe care, ziua următoare, n-aveam voie să le spunem mai departe la grădiniță sau la școală, așa cum n-aveam voie să-l pârâm pe tata dacă asculta seara, cu poarta încuiată, *Europa Liberă*) despre timpurile de demult, despre regii României (ne cânta cu o emoție ieșită din comun, imnul regal în întregime, *Deșteaptă-te Române, Eroi au fost, eroi sunt încă, Tricolorul* și alte cântece patriotice interzise pe-atunci și recita cu sârg, din poeziile lui George Coșbuc, Mihai Eminescu, și Vasile Alecsandri – în special poezia *Nicolae Bălcescu murind*) și despre multe alte lucruri pe care tata îi recomandase anterior să nu ni le spună nici în ruptul capului, ca „să nu se trezească la serviciu cu vreo boroboacă”. Și cum maică-mea auzea deodată trântindu-se portița și simțea pași apăsați venind spre treptele din fața ușii de la intrarea în casă, întrerupea „povestea secretă” și începea alta mai puțin „secretă” sau începea pur și simplu să colinde sau să dea citire unei povești de-a lui Ion Creangă.

În acele minute de reverie, după ce doamna profesoară Rodica Gârleanu (doctor în sociologie și editor printre altele, în Toronto, Canada) terminase de vorbit, am realizat că, dincolo de povestea ei, ascultam fără să vreau „poveștile” mamei mele, făcându-mă să trăiesc și-n viața acesteia și să-mi amestec „visurile” și cu „visurile” ei.

Chișinău, la mormântul poetei Leonida Lari

Rodica Gârleanu, la Casa Limbii Române „Nichita Stănescu”, Chișinău

De asemenea, și în următoarea zi, aflat la un dialog pe tema *Ziua Limbii Române*, la Casa Limbii Române „Nichita Stănescu” din Chișinău (numi venea să cred că mă aflu într-o astfel de instituție pe care, din păcate orașele din România nu o au) și ascultând „poveștile” de viață ale gazelor, și în special cele relatate de soții Ana și Alexandru Bantoș (profesori universitari și redactori ai prestigioasei reviste *Limba română*) despre riscul cu care în vremuri grele, cei din Republica Moldova, au apărut limba noastră ce străbună, forțați să o numească „limbă moldovenească”, avea să se redeschidă ușa, marea ușă, spre „vistieria poveștilor” mamei mele.

Ce făcea de fapt, ca poveștile tuturor acestor oameni dragi, gazde în special, să se asemele între ele și cu ale mamei mele? Farmecul relatării, puterea de viață dătătoare a verbelor, căldura cu care rosteau anumiți termeni dragi nouă, tonul care inspira multă sinceritate și mai ales ideea că, prin însăși relatarea faptelor și însăilarea lor în pasta narațiunii, dânșii aveau să se descătușeze de teroarea timpurilor întunecate. Într-un cuvânt, mergând de acasă, acasă și înapoi, acasă, mi-am dat seama ce s-ar fi ales de viața aceasta dacă noi, românii tuturor provinciilor, n-am locuit cu toții în aceeași poveste. O poveste românească.

Ioan al Banatului

„Să ne aducem aminte de un mare sfânt al creștinismului, Sfântul Martir Ștefan!”

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, vă rog să ne vorbiți despre Sfântul Ștefan, numit în latină Stephanus, însemnând *Coroană de flori* sau *Încununat* (n. 1 - d. 34/35). Am citit că Sfântul Ștefan, după *Noul Testament*, a fost Arhidiacon evreu din Ierusalim și a fost al treilea martir creștin condamnat la moarte de autorități, după Ioan Botezătorul și Iisus Hristos.

Îps. Ioan: Să ne aducem aminte de un mare sfânt al Bisericii noastre, mare sfânt al creștinismului, Sfântul Martir Ștefan, sărbătorit de noi în ziua de 27 decembrie. Oare unde își are originea această sărbătoare? De unde a început această sărbătoare? Să căutăm în Cartea Sfântă la *Isaia*, capitolul 61, versetul 1, și să citim: „*Duhul Domnului e peste Mine, pentru că El M-a uns; El M-a trimis să le binevestesc săracilor, să-i vindec pe cei zdrobiți la inimă, robilor să le vestesc libertate și orbilor vedere*”. În acest verset, scris prin harul Duhului Sfânt, sunt două verbe „*să binevestesc săracilor*” și „*robilor să le vestesc libertate*”. De aici începe această sărbătoare. Acest verset e prefigurarea acestei sărbători.

Să călătorim mai departe. De ce au fost aleși cei șapte diaconi? În comunitatea creștinilor, încă de la început, se avea grijă de cei orfani, de cei necăjiți și de văduvele cinstite. După fiecare frângere a pâinii, sau și în alte momente, anumiți bărbați, din ce se aduna, mergeau și duceau văduvelor. Ce au observat unii frați creștini care proveneau din sinagoga libertinilor sau a libertinilor? Au spus apostolilor că văduvele lor sunt trecute cu vederea, atunci când se împarte ajutorul din partea comunității, când se face milostenia. Deci, a fost o problemă, o tulburare în comunitate. Ce-au zis atunci, prin harul Duhului Sfânt, Sfinții Apostoli? Să alegem, să căutăm șapte bărbați, plini de duh sfânt și de credință, care să se ocupe efectiv de împărțirea acestor daruri văduvelor, săracilor, bolnavilor, ca apostolii să se îndeletnicească cu ce arată *Isaia*, în capitolul 61, versetul 1, când

spune – e vorba de Mântuitorul – *am fost trimis să binevestesc, să propovăduiesc, să vestesc*. Deci, iată, aici este cheia problemei: apostolii să se ocupe, cât mai mult, de propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu, de vestirea Evangheliei.

Așa s-a făcut că au ales șapte bărbați, pe Ștefan, bărbat plin de credință și de Duh Sfânt, și pe Filip, și pe Prohor, și pe Nicanor, și pe Timon, și pe Parmena, și pe Nicolae, prozelit din Antiohia.

L.C.: Vă rog, Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, de ce-i spuneau sinagoge, de unde a pornit acea mișcare, sinagoga libertinilor?

Îps. Ioan: Sinagoga libertinilor sau a libertinilor. Pe la anul 63 î. H., generalul roman Pompei cucerește partea de nord a Africii, inclusiv Țara lui Israel. Atunci a luat o comunitate, un număr important de evrei, și i-a dus la Roma, pentru activitățile ce se cuvenea a se face acolo, în capitala Imperiului Roman, așa cum au fost duși evrei, în 586 î. H., în robia Babilonului. Însă în raport cu cele ce au suferit în viața lor evreii în robia din Babilon, la Roma, erau într-o stare mai ușoară. Tot nu erau liberi, dar se aflau la muncă în slujba împăratului în anul 63 î. H.

Vă gândiți că o parte din cei ce au fost duși de Pompei la Roma au murit; în decursul timpului s-au născut alții; așa se face că, la un moment dat, împăratul i-a eliberat pe cei ce au vrut să se întoarcă înapoi și s-au întors la Ierusalim. De aici cuvântul „i-a eliberat”, cuvânt pe filieră latină, lat. *libers*. Cei care au venit din părțile Romei, care știau și limba aramaică, dar vorbeau deja și latina, și-au format o sinagogă a lor, căreia i s-a spus *sinagoga libertinilor* sau a *libertinilor*, adică a celor eliberați din Roma. În această sinagogă s-a iscat problema aceasta, pentru că puțin, puțin, ei erau socotiți niște evrei un pic mai jos decât cei care rămăseseră la Ierusalim. Oarecum erau marginalizați și de aceea din această sinagogă s-a văzut că văduvele lor erau trecute cu

vederea. Așa, de aici a pornit cheia și lucrarea aceasta a stabilirii celei de a treia treaptă de slujire în biserica noastră, ierarhi, preoți și diaconi, pentru slujirea aproapelui.

Iată că din momentul acesta, în creștinism avem două slujiri importante: slujirea prin cuvânt și slujirea prin fapte. Vedeti, cei din sinagoga eliberaților, cum spunem mai bine în românește, ei au avut contact și cu alte religii din Imperiul Roman, de aceea sunt deschși și la noua credință, la noua religie, care se năștea acum, aici, la Ierusalim.

L.C.: Bineînțeles, Înaltpreasfințite Părinte, că evreii care nu plecaseră din Ierusalim țineau la tradiție și nu-i priveau cu drag pe cei plecați și reveniți acasă. Vă rugăm...

Îps. Ioan: Cei care s-au aflat tot timpul la Ierusalim erau foarte, foarte tradiționaliști, gândind numai Moise, Moise și Moise. Ceilalți, care au călătorit mai departe în lume au văzut și alte realități. Așa se face că ei au îmbrățișat mai repede această religie, care se năștea acum, așa se face că Sfântul Ștefan a fost unul dintre cei care au îmbrățișat cu credință tare noua religie. Dar era în sinagogă, nu era botezat, așa se face că a avut dialoguri foarte puternice cu ceilalți evrei, arătând că Iisus Hristos, El, a fost, a venit și este Mesia. Le-a vorbit și despre Moise și despre toate ale lor, din istoria vieții lor. Totuși a vorbit despre descoperirea, venirea lui Mesia. Acesta este principalul motiv pentru care l-au condamnat la moarte.

Cât de luminat a fost Sfântul Ștefan că deja le descoperise pe Dumnezeu, prin harul Duhului Sfânt, le descoperise cum s-au împotrivit ei tuturor profețiilor din *Vechiul Testament*, mai ales împotriva acelor proroci care vorbeau cu dinadinsuri, vorbeau de Mesia, de venirea lui Mesia. Aduceți-vă aminte doar de preaiubitul, prealesul și iubitul de Dumnezeu profet, *Isaia*, căruia i-a descoperit Dumnezeu mult din tainele vremii ce vor veni. Spune Sfântul Ștefan cu tărie: „Voi, cei tari în cerbice și netăiați împrejur la inimă și la urechi, voi pururea Îi stați împotrivă Duhului Sfânt; precum părinții voștri așa și voi! Pe care dintre profeți nu l-au prigonit părinții voștri? Ei i-au omorât pe cei →

A consemnat
LUMINIȚA CORNEA

ce-au prevestit sosirea Celui-Drept, ai Cărui vânzători și ucigași v-ați făcut voi acum, voi, cei ce-n rânduială de la îngeri ați primit legea și n-ați păzit-o!” (Faptele Apostolilor 7, 51-53).

E evident că această nouă învățătură, în care Sfântul Ștefan Îl punea, mai presus de tot ce e în *Vechiul Testament*, pe Iisus Hristos, a provocat o mare nemulțumire în comunitatea evreiască de la Ierusalim și de la Templu. La scurtă vreme după începerea misiunii sale de diacon și apoi arhidiacon, el a fost adus în fața Sinedriului, pentru a fi acuzat de blasfemie contra lui Moise și a lui Dumnezeu. Cine credeți, după tradiție, că a condus Sinedriul? Tot Caiafa era și acum arhiereu, el care la fel a condus Sinedriul când a fost condamnat la moarte Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Și tot el, iată, este cel care face pronunțarea condamnării la moarte a Sfântului Ștefan.

L.C.: Vă rog, Înaltpreasfințite Părinte, să-mi permiteți să citez din *Faptele Apostolilor*: „Iar Ștefan, fiind plin de Duh Sfânt și privind la cer, a văzut slava lui Dumnezeu și pe Iisus stând de-a dreapta lui Dumnezeu. Și a zis: iată, văd cerurile deschise și pe Fiul Omului stând de-a dreapta lui Dumnezeu! Iar ei, strigând cu glas mare, și-au astupat urechile și-ntr-un cuget s-au năpustit asupra lui” (Faptele Apostolilor 7, 55-57).

Îps. Ioan: Cum spune *Scriptura*, a fost scos din cetate și omorât cu pietre. Prigonitorii și-au lăsat hainele la marginea cetății ca să poată arunca mai bine cu pietre. Conform *Noului Testament* și tradiției creștine, printre cei ce l-au judecat și care au asistat la uciderea lui s-a aflat și Saul, convertit ulterior la creștinism, cel ce avea să devină Sfântul Apostol Pavel.

Ce-a zis Sfântul Ștefan în clipa morții și cum se ruga el pentru cei ce-l loveau cu pietre? Sunt două rugăciuni: „Doamne Iisuse, primește duhul meu!” și în genunchi striga cu glas mare: „Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta!” (Faptele Apostolilor 7, 60).

L.C.: Emoționant! Vă rog să-mi dați voie să spun eu sfârșitul, așa precum se află scris în *Faptele Apostolilor* (8, 2): „Iar niște bărbați cucernici l-au îngropat pe Ștefan, și plângere mare au făcut pentru el”.

Asterisc

Tăcere lașă

Grija creștinului ortodox este să scape de nesimțire, care este moartea sufletului mai înainte de moartea trupului. Mulți istorici și scriitori bisericești au afirmat pe baze concrete că la acele popoare cărora li s-a atrofiat sufletul până la moartea sacralului, au pierit din istorie.

De ce nu se vorbește despre (Mircea Vulcănescu, Valeriu Gafencu, Aspazia Oțel Petrescu...)?!

Ne aducem aminte că Eminescu nu a făcut nici un compromis și a rostit în oricare împrejurare adevărul.

Asistăm cu tristețe la această atmosferă de indiferență și nepăsare care ne-a cuprins. Așa de insensibili am ajuns încât nu mai pomenim, nu mai venerăm și cinstim pe sfinții, martirii, geniile și eroii care au mărturisit Ortodoxia în închisorile comuniste? După ce au trecut în veșnicie și nu ne mai tulbură prezența, răstigniților de pe altarele suferinței le aruncăm cu praful uitării pe mormintele lor.

Ne cuprinde o durere cumplită când observăm că negăm valorile care au mântuit și salvat România de o satanizare absolută...urmărită de către bolșevici.

Singură opera lui Crainic ar înșenina și armoniza relațiile între stat, religie și cultură în România pe specific tradițional ortodox.

Dar nu numai îi negăm ca valori...ci îi terfelim, pedepsim și îi închidem în temnițele indiferenței și ale urii. Așa de lași și trădători am ajuns încât ne disociem de înaintașii care, cu sângele lor au scris testamentul de slujire al Ortodoxiei.

Și dacă îngăduim necinstirea lui Vulcănescu, atunci bine e să știm că aceiași atitudine o avem și față de părintele Stăniloae, de poezii Vasile Voiculescu, Radu Gyr, Nichifor Crainic și mulți alții cărora le cer iertare fiindcă cu toții ar trebui să aibă loc în inimile infinite dăruite nouă de Dumnezeu.

E inacceptabil să asistăm așa de absenți la loviturile aplicate „științific” Ortodoxiei. Însăși identitatea noastră e în aer...dacă ne lepădăm de religia în care ne-am născut!

Așijderea ne purtăm și cu studenții din „mlaștina disperării”, zidiți de vii în zidurile pușcăriei de la Pitești. E

păcat mare, fiindcă Iisus ne oferă posibilitatea să-i scoatem cu rugăciunea din monstruoasele chinuri demonice la care au fost supuși!

Dacă noi, învățoași și orbiți de această societate de consum, nu avem lacrimi să-i plângem, atunci să știm că o fac unele icoane din altarele ortodoxe, într-o așa smerenie a dragostei încât nu află decât cei cu adevărat vrednici.

Calea aceasta de insensibilitate și depersonalizare cumplită pe care am ales-o în libertate, ne arată că suntem pe drumul abandonării Ortodoxiei. S-au atrofiat sentimentele sacre la dimensiuni naționale.

Chiar nu vrem să alungăm semnele acestea apocaliptice care le vor avea oamenii mai de pe urmă. Avem așa înfundate urechile încât nu auzim glasurile mamelor noastre care strigă la noi, când văd apucăturile noastre sălbatice, păgânești și aproape barbare.

O altă stare strigătoare la cer este că nu se spune copiilor adevărul în școli despre jertfa și suferința elitei culturale și religioase în închisorile comuniste. Deși este o literatură bogată lăsată chiar de supraviețuitorii din temnițele comuniste, foarte mulți oameni mărturisitori din cei puțini care au curaj,- spun fără ezitare că învățământul românesc este la pământ. Învățământul românesc se zbate în mediocritate, artificialitate și lipsă de sens, rupt de tradiția ortodoxă. Un învățământ mimetic care imită și copiază tot ce aduce vântul globalizării postmoderniste din occident.

Marele educator și om politic Spiru Haret ne-a lăsat scris „Cum arată azi școala, așa va arăta mâine țara”!

Adevărata putere care dă supra-viețuire unui sistem educațional și care îl mișcă mai departe este religia, ne învață poetul Nichifor Crainic.

VALERIU TĂNASĂ

STĂRUINȚA ÎN RUGĂCIUNE

O condiție ca rugăciunile să ne fie ascultate de Dumnezeu, este stăruința: prietenul de la miezul nopții stăruie în rugăciune; Avraam stăruie în rugăciune pentru Sodoma. Stăruința face rugăciunea tare.

Undeva în munții Elveției este o mănăstire care primește și turiști peste noapte, dar la care nu le deschide nimeni, decât numai după lungi și insistente bătăi în poartă. Prin acest mod, călugării verifică atât determinarea, cât și nevoia turistului.

Așa face și Dumnezeu cu noi când batem la poarta Cerului cu rugăciunea noastră.

ÎNVAȚĂ SĂ TE ROGI AȘA CUM TREBUIE

Răspuns unei persoane care avea dificultăți să ierte pe cineva care îl rănise:

-...Să înveți bine „Tatăl nostru”. Mă auzi?

-„Tatăl nostru” îl știu părinte pe dinafară de când eram copil.

-Îl știi pe dinafară dar nu și pe dinăuntru.

-Ce vrei să spunei?

-Nu i-ai pătruns încă sensul, reciți mecanic. Dacă îl știai pe dinlăuntru îl iertai cu multă bunăvoință pe aproapele tău, întrucât altfel nu împlinești nici tu condiția ca Dumnezeu să-ți ierte păcatele tale. Haide să înveți cum să înveți: „Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșelilor noștri” - aceasta înseamnă !

-Așadar să înveți „Tatăl nostru” pe dinăuntru. Rugându-te, înveți și să te rogi. De acord?

Pr. Dr. GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

„Tragicomicul” la Ștefan Negrișan

(I)

Ștefan Negrișan s-a născut la 29 iulie 1954 în comuna Tulceana Peceneaga, ca fiul lui Dincă Negrișan și al Ioanei Sava (fiica Ilenei și a lui Lazăr Sava). Copilul *Ștefan Negrișan* urmează cursurile școlii generale în comuna natală (1961-1969) și debutează, când era elev în clasa a IV-a, cu povestirea „Lupta”, în cadrul unui concurs girat de Uniunea Scriitorilor, desfășurat în vara anului 1965 într-o tabără școlară de creație literară, la Homorod, comandantul taberei fiind scriitorul Constantin Chiriță, iar cel de detașament – Mircea Sântimbreanu.

Între anii 1969-1973, Ștefan Negrișan a urmat liceul la Măcin, apoi își satisface stagiul militar obligatoriu, în intervalul febr. 1974-iunie 1975, nu altundeva decât la celebra UM 1352 de la Corbu de Sus (CT), comandată de col. „Nea Petrică Scafaru”, ajutat fiind de cadrele militare despre care *Radu Parascchivescu* avea să dedice un capitol, *Găină și Curcan la Corbu*, în vol. „Răceni, pifani și veterani” (București: Ed. Humanitas, 2008, p. 137-160), legat de prestația nepotrivită a „APV-iștilor” (APV = armată pe viață!) față de studenții TR-iști din anii '75-'85, niște „ingineri” cum îi numea invariabil „lentul major” cam „colțos” Colțeanu, în fapt, străluciți lingviști, scriitori, oameni de cultură de azi, dintre care pot fi amintiți, pe lângă cei din cartea lui (Radu Parascchivescu, Mircea Vasilescu etc.), și alții, azi universitari și autori, precum: Andrei Avram jr., Gheorghe Grigore, Gheorghe Sarău, Vasile Adolf (Răzvan Codrescu), Zamfir Bălan, Tănczos Wilmos, Ioan Albu, Dorel Fănuș, Mihăiță Horezeanu, Ioan Milea, Sever Mircea Avram, Dorin Murariu, Székely Levente etc., ori de prin alte serii ca: Sorin Grecu, regretatul Andrei Gheorghe ș.a. , cu amintiri similare (între timp, unitatea cu același indicativ mutându-se cu cadre cu tot la Tomis-Nord - Palazu Mare). Dar, mai rar ca Ștefan Negrișan, care a deținut la Corbu de Sus un palmares de ... *117 zile de arest* în răstimpul cătăniei lui de aici, ca „trupeț”, cauzele: „insolent”, „recalcitrant”, „literat boem” – fiind mereu în

Ștefan Negrișan - 1 septembrie 2019, Costinești. (Foto: Gheorghe Sarău)

După acest experiment tragicomic din viața sa, Ștefan Negrișan se angajează ca paznic la Primăria Peceneaga, în intervalul iunie-octombrie 1975, venind apoi în București, unde, după niște cursuri la ITB (Întreprinderea de Transport București), de impiegat de mișcare, devine ... controlor de bilete pe mijloacele bucureștene de transport în comun, între anii 1975-1976, dar reușește și aici să fie unic: *nu a dat nicio amendă!*

Din primăvara anului 1976, Ștefan Negrișan abordează sectoare de lucru mai „bărbătești”, școlindu-se la Uzinele „23 August”, ca lăcătuș mecanic, și exersând meseria „cam un an și ceva” acolo, căci neastâmpărul diversității îl proiectează iarăși într-alt loc, la ICSIM (Întreprinderea de Constructii Speciale, Industriale și Montaj București), unde, între 1977-1980, îl regăsim ca șantierist, exercitând meserii de lăcătuș montor, fierar-betonist, mozaicar și altele specifice și înrudite.

În timpul acesta, „încearcă”, din 1978, să publice în revista „Luceafărul”, cunoscându-i astfel pe redactorii de atunci ai publicației (Nicolae Velea, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu, Nicolae Răcănel, Mihai Ungheanu ș.a.), mai mult jucând table și șah cu aceștia decât ajutat, debutând, însă, în 1979, cu povestea „Oaie”, descoperită ... dintr-o întâmplare de către ultimul din cei menționați în sertarele pupitrelor din redacție. În anul 1981, Ștefan Negrișan obține Premiul Revistei „Luceafărul” pentru proză, publicându-i-se, totodată, în „Almanahul Revistei Luceafărul” proza „Scrisoare de la Neluțu”. →

GHEORGHE SARĂU

După acești cinci ani bucureșteni, dintre care patru petrecuți în spațiul dur al șantierului în care tânărul Ștefan Negrișan a învățat să deslușească tot soiul de profiluri umane și caractere, ce i-au servit atunci și ulterior în scrierile sale, acesta dă examen de admitere la facultate, întrerupându-și activitatea „în câmpul muncii”, și, din 14 septembrie 1980 și până în iunie 1984, este student la limbile rusă și română în cadrul Facultății de Limbi și Literaturi Străine din București, de bună seamă, continuând să scrie și să publice proză scurtă în revistele literare.

După terminarea studiilor universitare, Ștefan Negrișan primește repartitie guvernamentală ca profesor de limba și literatura română, funcționând, în anul școlar 1984 (septembrie) – 1985 (iunie) la Școlile generale nr. 2 și nr. 3 din Mangalia, iar din anul de învățământ următor și până în 1990 – doar la Școala nr. 2. Este perioada când scrie (în 1985) nuvela *Cercul*, care avea să conteze la debutul său editorial, beneficiind, totodată, de o prezentare făcută de Costache Olăreanu, în volumul colectiv „Debut '86. Culegere de proză scurtă a tinerilor scriitori. Cu o Postfață de Mircea Ciobanu (București: Editura „Cartea Românească”, 1986, 624 p.).

Tot acum înregistrează și împliniri familiale (căsătoria în 1988, primul băiat născut în 1988, al doilea – în 1990), dar intervine și un moment de cotitură în viața sa, căci noul context postrevoluționar are un efect imprevizibil asupra tânărului profesor Ștefan Negrișan, soldat prin renunțarea bruscă, în 1990, la postul de profesor, „privatizându-se” și practicând, de acum încolo, tot felul de activități și ocupații, care mai de care mai năstrușnice. Publică sporadic în „Tomis” și este inclus de această revistă, în anul 1993, cu proza *Mirajul* (v. p. 231-252; v. și la p. 424 prezentarea autorului), în vol. colectiv *Vânzătorul de enigme* (Antologie de proză contemporană. Selecție și note de Ovidiu Dunăreanu, Constanța: Editura Europolis – Revista Tomis, 432 p., ISBN: 973-95276-5-5). Povestea *Mirajul*, din volumul comun, mai sus amintit, nu a trecut neobservată ori neapreciată la valoarea ei, despre aceasta pronunțându-se corect și entuziast

numeroși critici, dar și cel care avea să se dovedească un permanent susținător al valorii scriitoricești a lui Ștefan Negrișan, literatul Ovidiu Dunăreanu. Acesta enumera, ulterior, în 2016, într-o prefață (v. mai jos, *Un prozator care revine*), opiniile critice ocazionate de debutul tomitan al lui Ștefan Negrișan, în 1993, în antologia *Vânzătorul de enigme*, anume, cele ale profesorului și criticului **Nicolae Rotund**, ale criticilor Puiu Enache și Dumitru Mureșan. Astfel, se arată acolo că Revista „Tomis” (nr. 3/ martie 1994, p. 6-7) reținea, prin pana lui **Puiu Enache**, următoarele: „*Ștefan Negrișan scrie o proză caracteriologică, preocupată, în special, să definească anumite tipuri umane, cu ceea ce au ele mai caracteristic în comportament și în plan moral, specie numită în secolul trecut cu sintagma fiziologie literară*”, iar în revista „Vatra (v. nr. 7/ iulie 1994, p. 6), **Dumitru Mureșan**, la rândul lui, spunea, între altele: „*Mirajul de Ștefan Negrișan este o excelentă proză în maniera generației '80. Observația atentă a cotidianului se transformă în spațiu social. Prozatorul face portretul unui tânăr din zilele noastre. Ceea ce se reține este faptul că el descoperă în jurul său o societate în care răutatea și intoleranța unanimitate afișează o față umană și pretenții morale*”.

După două decenii de „tăcere scriitoricească” și de experimentări fără mari satisfacții, pe întinsul anilor 1993-2013, răstimp în care Ștefan Negrișan contractează și niște boli, ca

efect al acestor zbateri care-l scosese din firescul vieții sale de intelectual, în urma unei discuții telefonice de câteva minute, **Ovidiu Dunăreanu** reușește să-l „resusciteze literar” pe Ștefan Negrișan, cel puțin la nivelul dorinței de a scrie din nou, după o lungă pauză.

Astfel, prozatorul își reia scrisul și publică, în 2013, *Eu, Melisa și proștii ceilalți* (Mangalia: Editura Callasprint, 90 p., ISBN: 978-973-7662-55-2), un volum de mici dimensiuni („Tati zice că-i adevărat roman” – cum apare adăugat de autor la interior, ca „sub-titlu”), în fapt, o culegere de mici povestioare bizare, legate între ele, pe care însă nici el, ca autor, nu prea s-a străduit să și-o promoveze.

Cât de multe a mai avut de spus Ștefan Negrișan, vom vedea la anul 2016...cu prilejul reluării acestei scriituri într-o altă variantă incitantă, rotundă.

Tot în vara lui 2013, Ștefan Negrișan se întâlnește în zona constănțeană cu fostul său coleg de cămin din perioada facultății, **Gheorghe Sarău**, care îl invită să ia parte la un curs de perfecționare organizat de acesta la Costinești și-l încurajează pe scriitor să dea curs sfaturilor primite de Ștefan Negrișan de la familia sa de a reintra în învățământ.

Prin urmare, Ștefan Negrișan revine și rezistă la catedră, ca profesor de limba și literatura română, până în aprilie 2014, când este nevoit să se pensioneze anticipat, din pricina mai multor afecțiuni (hipertensiune, picior diabetic, aortă afectată etc.).

Centenarul nașterii unui dascăl

*O luptă-i viața; deci te luptă,
Cu dragoste de ea, cu dor⁷*

Se împlinesc o sută de ani, la 20 ianuarie 2020, într-un joc numeric al istoriei.

Boboteaza trecuse, iar pietrele Văii continuau să scrâșnească din dinți, întrebându-se când vor scăpa de gerul dușmănos, căci vulpea traversase gheața, anunțând o lună aprigă. Clănțaneau sub buzele pârlului, unele crăpau sub temperatura scăzută. În casa lui Petru, construită cu cinci ani înainte, se naștea al doilea fiu, Ioan. Astele îl prevesteau drept un dascăl cu har, formator de caractere, soț și tată devotat, profesor, iar ca prefață la toate, tânăr ofițer, rănit pe front. Nu-i puțin lucru, într-o viață de om!

Țurțurii atârnavă greu de acoperișul din trestie al poieiții, peste cuibul de rândunică ce își aștepta răbdător locatarii, la revenirea din țările calde.

Valea continua să curgă pe sub stratul gros de gheață, purtând mesajul nașterii sale până în Niraj, lângă Ungheni, comună unde avea să ajungă director de școală între 1951-1953. Vestea a plutit apoi ca un ghem deșirat pe sub gheață, din Niraj în Mureș, pe malul căruia, la Radna - Lipova, a urmat cursurile Școlii de ofițeri de rezervă, și apoi în Tisa, râu pe care avea să-l traverseze cu arma în mână, ca sublocotenent la finele lui 1944, pe front. Mesajul a curs mai departe în Dunăre, bătând în Porțile de Fier, unde avea să-și ducă elevii în excursie și, în sfârșit, a ajuns în Marea Neagră, spre a se uni cu nesfârșitele ape ce leagă Mediterana de Atlantic, anunțând și continentul de unde tatăl său se întorsese cu bani să-și ducă propria casă, în capul satului, pe dreapta cum vii dinspre Târnăveni.

Notele bune la școală i-au îndemnat pe părinți să vândă ceva din pământul ce i se cuvenea și să-l dea la gimnaziu în Năsăud.

Când împlinise 12 ani, comuna inaugurate, în haine de sărbătoare, într-o toamnă de aur, pe 13 noiembrie 1932, noua biserică. Acolo avea să slujească preotul Ioan Sămărghițan, cumnatul său, iar fratele mai mare,

„tetea” Dumitru, să devină paracliser (făt).

Învățător, apoi profesor de istorie-geografie, director de școală generală vreme de 30 de ani, a transmis dragostea de viață și bunul simț unor generații ce îi poartă o frumoasă amintire. Mugurii dorinței de supraviețuire și ai unui contagios optimism i s-au ivit în război, când împlinea 25 de ani...

Un optimism contagios la însoțit pe front și în viață. În cazul său, nu s-a adevărit cuvintele biblice despre prorocul disprețuit în patria sa și între rudele sale.

Banská Bystrica la vârsta de 25 de ani, 20-I-1945.

Sfertul de veac de viață și l-a aniversat pe front, în Munții Tatra, pe un ger necruțător și zăpezi dușmănoase, la fel ca inamicul militar. Subordonații i-au aprins un foc pe cîste, la care și-au încălzit obraji, mâinile și degetele degerate de la picioare. Unui flăcău neatent îi luaseră foc ghețele, fără să simtă. În gamele au topit zăpadă, iar în apa caldă au înmuiat pesmeții. Fierseseră și muguri de brad, care răspândeau o mireasmă de rășină, ca o tămăduitoare tămâie. Gerul Bobotezei era în toi, iar norișorii de aburi ce le ieșeau din gură dădeau un aer festiv cântării „Mulți ani trăiască!”. Se apropia marea ofensivă.

Pe ordinul de înrolare scria că va lupta împotriva armatei ungare.

Veniseră dinspre Lučenec – Brezno după un popas la Tokay și trecerea Tisei.

La 10 februarie, diviziile 18 și 21 infanterie române, au pătruns spre

Profesor

Zvolen, pe valea râului Slatina, alături de sovietici. Ioan, însă, în Corpul 6 al Armatei 4, intrase pe flancul stâng, peste Munții Metalici, cu obiectiv luarea orașului Banská Bystrica, acolo unde, în centru, se înalță azi „Obeliscul negru”, cu inscripția: „Mulțumiri Armatei Române – eliberatoarea orașului”. Aproape de obelisc, o clădire de patrimoniu arborează tricolorul românesc: Consulatul Onorific al României. În cele din urmă, a ajuns și Ioan acolo, în 1997, primit ca veteran de război.

A fost și la Zvolen, la 21 kilometri sud de Banská Bystrica, unde se află cel mai mare cimetir românesc de război din străinătate.

Povestind, pronunța denumirile localităților cu intonația localnicilor slovaci, puțin cântat, căci le memorase din auzite, nu din citite: Lučenec, Zvolen, Košice, Rožňava, Brezno, Banská Bystrica îi amintea de orașul Bistrița, la 20 de kilometri sud de Năsăudul adolescenței sale.

Pe front, mai înainte, la Nyíregyháza, loc de popas pentru o noapte, câțiva și-au găsit culcuș pe la casele localnicilor, mai ales cei care rupeau câte o vorbă ungurește. La plecare, în zori, înainte de a-l da dezertor pe unul care uitase să mai vină la apel, a trimis pe urmele lui trei ostași care bănuiau pe unde se află. Se rătăcise în fustele unei „kislány” și acum dormea buștean. În zadar sunase goarna „Școală-te soldat./ Nu fi supărat...”. Gazda, ospitalieră, nu îl trezise la auzul forfotei plecării. Cine știe, poate și-l dorea acolo. De regulă, ungurii îi primeau frumos, ca eliberatori.

Traversarea Tisei, înainte de Tokay, s-a făcut cu tact și curaj dar și cu sacrificii de sânge. Era nevoie de o „limbă”, iar doi subordonați ai săi s-au oferit să încerce traversarea →

RADU ȘERBAN

Licean la Năsăud

⁷ Versuri din „Lupta vieții”, de George Coșbuc, după care și-a ghidat viața dascălul Ioan

fără a fi observați. La fiecare încercare a lor, cu barca, mitraliera de pe celălalt mal începea să clănțane ca un balaur. După mai multe încercări, au început să arunce în râu snopi de foiegi, care fuseseră așezați în stive de localnici, după culesul porumbului. Mitralierele se năpusteau aiurea asupra lor, scoțând praf și trombe de apă. În cele din urmă, nemții și-au dat seama că își cheltuiesc muniția fără rost și au încetat focul. Atunci, în noapte, printre alți snopi, s-au strecurat cei doi cu o barcă de cauciuc, ascunși pe fundul ei, lăsând-o în aval, dar treptat îndreptând-o pe furiș cu vâsla, spre celălalt mal. Misiune îndeplinită!

La Tokay au găsit butoaie ciuruite de gloanțe și ruși înecați în vin. Au găsit și un soi de marmeladă de vin într-un butoi vechi, au uns-o pe pâine, ca apoi să se chercelească.

La Mișcolț, ordonanța i-a adus un ceas. „L-ai furat, du-l înapoi”, l-a apostrofat sublocotenentul. „Nu, dom' solent, îi dreptul nostru, pradă de război”. Adesea dormeau cu toții sub un singur acoperiș, al cerului. Într-o vreme, în camera alăturată, geroasă, la urcarea în Munții Tatra, în Cehoslovacia, toamna i-a trântit ușa în nas, împingându-l spre iarnă, dar și spre noi lupte. Aflase că eliberarea Transilvaniei de Nord se lăsase cu multă vărsare de sânge.

De Crăciun împodobiseră un brad înzăpezit, cu ce aveau la îndemână, iar de Anul Nou și-au făcut sorcove tot din crengi de brad, înveseliți de porția dublă de țuică primită de sărbători.

Plutonul avea încredere în comandantul său. Cei mai mulți îl depășeau ca vârstă, dar îl ascultau. Doar Vasile se dovedise uneori fatalist. O depresie profundă îl stăpânea în orele de repaus, când îi spunea: „Dom' solent, eu nu mai pot. Dacă nu înghețăm, murim de foame. Noi nu avem armele lor. Dacă nu ne omoară nemții, ne găsim sfârșitul rățaciți prin munții ăștia și ne mănâncă animalele sălbatice”.

Când toți așteptau ca rafalele nemțești de mitralieră să se oprească, Vasile se ridică brusc din groapa săpată în zăpadă cu mâinile goale și se aruncă înainte. Nici nu apucaseră să strige la el, că a și căzut, la câțiva metri în față, mănînd zăpada cu un roșu aprins. Îi înghețase în el până și simțul supraviețuirii.

Ioan își aminti versurile îndrăgितului Coșbuc:

*Trăiesc acei ce vreau să lupte;
Iar cei fricoși se plâng și mor.*

Fie-i țărâna ușoară! Va fi greu de scormonit țărâna, pe gerul acesta, îi răspunse ordonanța, de alături.

Declanșată inițial, pe 29 ianuarie, ofensiva în operațiunea Zvolen-Banská Bystrica a încetat pe 9 februarie, din cauza diabolice rezistențe a germanilor. După regrouparea trupelor, ofensiva s-a reluat pe 10 februarie, la ora 8,30, după ce artileria pregătise atacul timp de 30 de minute. Se avansa cu greu din tranșee în tranșee, iar adăposturile germane se lăsau cu greu cucerite. Săpate în zăpadă, tranșeele nu îi apărau de loc de gerul năprasnic. După zece zile, ofensiva s-a oprit din nou, căci acerba rezistență germană îi ținea în loc pe români, în acel vârf orografic al Munților slovaci, aproape de Banská Bystrica.

La reluarea ofensivei, sublocotenentul își comanda subordonații pe direcția orașului de la poalele munților, în timp ce Corpul 2 armată ataca pe valea râului Hron. La 25 februarie s-a reluat atacul, cu același scenariu de pregătire prealabilă cu artileria. Atunci ar fi vrut să poată zbura ca în vise, sau să se facă invizibil. Bombele dușmane le zburau pe deasupra capului, cu același zgomot: Piiuuuu-flofloflo-buuu. Când auzeau piuitul știau deja că le-a trecut peste cap și puteau să se ridice.

Mire

Aprovizionarea se făcea numai cu cârca. La un punct, până și schiorii își luau schiurile în spate. Grenade, gloanțe...hrană...vești. Răniții erau coborâți cu mare greutate, prin nămeți. Uniformele lor kaki îi dădeau ușor de gol, pe albul zăpezii. Prin cei veniți cu aprovizionarea din spatele frontului, cereau săpun, lame de ras, conserve de carne. Cu mâncarea se descurcau cum puteau. Ciorba de fasole caldă cu șuncă, adusă în marmite - era sărbătoare. Vremea când trăsura-popotă venea în urmă rămăsese doar o amintire. Acum, de bază devenise mâncarea uscată din sacul cu merinde. Tânjeau chiar și după ceaiul cald de dimineață, care le topea promoroaca de pe mustăți. În hrana de rezervă pentru două zile, aflată mereu asupra luptătorului, țineau conserve de carne și de pește, pentru zile negre. Toată viața a rămas cu plăcerea de a mânca pește din conservă. Doar că viața aspră de atunci și-a pus amprenta asupra sănătății sale, căci după vreo zece ani a făcut ulcer perforat, fiind salvat, ca prin minune, de un șofer de camion care l-a dus urgent la spital, apoi la un chirurg providențial din Târgu Mureș. L-au anesteziat doar local, așa că văzuse cum îi spală măruntaiele într-un lighean, alături. Imaginea propriului sânge nu-l mai speria.

Începând cu 10 februarie, lupta-seră zi și noapte. Dormitul în zăpadă, pe rând, nu îi mai deranja. Își găsea fiecare culcușul, în tranșee, cum puteau, cu schimbul. Când au avansat, după un atac reușit, au găsit→

Sublocotenent, pe frontul din
Ungaria

un ungur legat cu lanțul de stâncă. Se predase și tremura de frică și de frig.

Pe ger, în munții Tatra, când dădea ordinele de atac sau de retragere, răcnea cât putea, dar uneori se topea ca un fulg de zăpadă în propriile cuvinte. Noroc că soldații îl ascultau orbește. La rândul său, asculta ordinele primite prin radio, sau de la superiorii veniți din când în când printre ei.

Dorințele copilăriei îi erau încă proaspete în memorie și se amalgamau cu realitatea. Se visase de mai multe ori zburând. Copil, pe câmp, când îl ataca lupul, alerga, apoi dădea ușor din mâini și picioare și se înălța lin deasupra căpițelor de fân. Acum, când visa că este încolțit de dușman, își lua zborul peste nămeți și scăpa. Apoi se mai visa invizibil, tot când nu mai avea scăpare. Îi reveneau în minte cărțile de război (avea pasiunea cititului, bibliotecile făcuseră parte din viața lui la Năsăud) sau alte cărți ce îi căzuseră în mână: Rob Roy (îi plăcuse sfârșitul fericit), Istoria lui Ghilgames.

Viața lui Napoleon îi era model. Trăia uneori un straniu sentiment de neapartenență – părea că se află de cealaltă parte a oglinzii, unde totul e neautentic. Niciodată nu s-a visat înfrânt.

Bătăliile păreau să nu se mai termine. Acolo jos, Banská Bystrica, aștepta să fie eliberată, dar de două săptămâni înaintau foarte încet, sau aproape de loc. În răzazurile dintre bătălii medita la viața lui, ajunsă la un sfert de veac. Oare va supraviețui? Ce rost are acel război, acel măcel? Da, citise mult, știa multe despre Dictatul de la Viena, căci granița trecea, din 1940, pe la marginea satului natal. Ca să meargă la moară, oamenii aveau nevoie de pașaport, să treacă dincolo, în Ungaria, la Ungheni.

Da, fără îndoială, cineva trebuia să lupte, să nu mai permită masacre ca la Band, Grebeniș, Oroi sau Sârmaș. Măcar bine că Statele Unite și Marea Britanie nu recunoscuseră Dictatul de la Viena, așa încât cineva ne ținea partea cea dreaptă.

Citise Biblia și o recitise, carte disponibilă oriunde, la vremea aceea. Cu cine ține Dumnezeu, în acest război? Cât îi ajuta pe nemți crucea metalică de pe uniforme militare? Dincoace, oricât se dădeau ateii, rușii exclamau, în clipele de disperare: „Boje moi, Boje moi!”

Monumentul de la Banska Bystrica

Pe la orele prânzului, într-un moment de răgaz, când vântul își luase și el o pauză, iar soarele iriza nămeții, le veni, din spatele frontului, odată cu marmita caldă, vestea arestării generalului Avramescu. Era întâi martie, dar acolo în munți, primăvara se lăsa așteptată, cum și căderea orașului de la poale se amâna de mai bine de o lună de zile.

Dormeau în tranșee săpate în zăpadă, acoperiți cu prelată, iar uneori, în momentele de așteptare a cinei, își mutau domiciliul în etajele inferioare ale trupului, adică în stomac.

Multă vreme se visase intrând în orașul pentru care se băteau de săptămâni, oferind jertfe periodice. Mai târziu a aflat că numele Banská Bystrica vine de la *baňa*, adică mină, deși numele vechi, latin, fusese Villa Nova Bystrice (bystrica însemnând pârâu repede).

La începutul lui martie, la un asalt, când sărise din tranșee chemând la atac, o schijă i-a străpuns genunchiul piciorului stâng. A căzut paralizat.

Amintirile i-au rămas vii, multă vreme. Rănit, pe targă, se trezea din leșin. Își amintea doar albul orbitor al iernii. Muchiile ascuțite ale luminii îl înjunghiau în genunchi. Lumina aceea îi țintuia într-o ramă durerea neagră. Se întorcea dintr-un iad în care pieriseră prieteni și soldați, unii parcă se ridicaseră, sinucigași, în bătaia gloanțelor inamice, lăsându-și țeasta străpunsă de metalul lucios. Îl cărau pe targă, prin zăpadă, doi schiori cu mișcări ritmice și cu promoroacă groasă pe sprâncene și

mustați. Când ațipea, se simțea ca un strop în vârful unui țurțur, gata să pice în neant. Țurțurul nu atârna de niciun acoperiș, ci direct de bolta cerului, un cer ce își pierduse și el culoarea, pâlise, alb ca neaua, iar sub el se deschidea hăul. La o vreme, piciorul stâng nu-l mai simțea de loc, îi înghețase și durerea. Se întreba dacă nu i-au degerat de tot degetele, amintindu-și de soldatul căruia îi luaseră foc bocancii, fără să simtă nimic, când au avut prilejul să se încălzească. Din timp în timp, așezat pe targă, vedea câte o creangă de brad eliberându-se de povara zăpezii, ca o cometă cu coadă de cristale albe strălucind în soare, în plutire liberă. O remarcabilă voință de a supraviețui îi dădea curaj. Își văzuse patru soldați uciși într-un singur atac. Se întreba ce se alege de plutonul lui. Cu cine au rămas ei, oare? Câți au mai rămas? Își dorise atât de mult să ajungă la Banská B. În calvarul întoarcerii spre casă, cu febră și frisoane, în Rožňava auzise un clopot, probabil de la o biserică apropiată. Nu știa limba slovacă, dar limba clopotelor o înțelegea perfect. Își făcu o cruce înceată, iar asistenta medicală, zâmbind, cu boneta ei albă ca o aură, părea un înger. Multă vreme, apoi, a visat-o.

S-a trezit în spital la Brežno. Când a deschis ochii, credea că a ajuns în Rai. Iarăși, un înger de fată cu bonetă albă îi ștergea sudoarea, vorbindu-i zâmbitoare, într-o slovacă melodioasă. Avea febră. (...)

Mult mai târziu, ajuns profesor de istorie, a beneficiat de o retrospectivă statistică. Din decembrie 1944 și până în primăvară, românii au luptat pentru eliberarea munților Tatra Mică timp de 147 de zile, dintre care 74 au fost zile de iarnă, cu condiții extreme de luptă.

Director de școală peste 30 de ani, nu prea a cunoscut înfrângerea. Doar când juca Remy, șah, Marocco, table sau filcăi. Dar știa să piardă cu demnitate, dacă era cazul.

*

Sclipirile fulgilor din 20-I-1919, multiplicat în Munții Tatra după 25 de ani, i-au luminat cugetul spre a le transmite elevilor, prin educație, decenii în șir, încrederea în sine, dorința de supraviețuire și, dincolo de simțurile comune ce uneori pot să înghețe sub nemiloasele forțe ale naturii, bunul simț, mereu cald.

DESPRE FRANCMASONERIE

Masoneria a jucat rolul principal în organizarea loviturii de stat din România în decembrie 1989. Astfel, Franc-Masoneria ungara, sprijinită de sovietici, a organizat Loji în străinătate. «Cităm două astfel de ateliere (mai importante): „*Humanitas*” din Sidney și „*Martinnovics*” din Paris, care a beneficiat de asistența directă a Lojii „*România Unită*”^{*} sub conducerea lui Marcel Schapira. Ambele joacă un rol de prim plan în evenimentele care au culminat cu anul 1989»⁹ Chiar și franc-masonii recunosc că în decembrie 1989 n-a fost o revoluție populară, ci „evenimente” organizate de masoni. De aceea, a trebuit ca după 22 decembrie 1989 revolta populară să fie înăbușită.

Că în decembrie 1989 a avut loc o lovitură de stat masonică, o afirmă însuși franc-masonii când se referă la execuția lui Nicolae Ceaușescu: «După ce „odiosul” a fost împușcat în capitala basarabilor (locul și momentul execuției fiind foarte simbolice)».¹⁰ Dacă Masoneria recunoaște că momentul execuției soților Ceaușescu a fost ales în mod simbolic în ziua de Crăciun, ajungem la concluzia că masonii au ales această zi pentru a oferi jertfe rituale SATANEI la sărbătoarea Focului sau a solstițiului de iarnă. Halucinant este și faptul că legat tot de solstițiul de iarnă este și „sinuciderea” lui Vasile Milea, fostul Ministru al Apărării Naționale, a cărui inimă a fost scoasă din piept (nu așa se scotea inima celui jertfit pentru Venus sau Satana?), de către medicul legist pentru autopsie. La înmormântarea generalului, inima pusă într-un borcan, a fost lăsat peste sicriu, dar la deshumarea generalului, deși corpul nu era putrezit în întregime, inima dispăruse (știm că inima este ultimul organ care putrezește). În Masonerie «Ritualul masonic pentru acordarea gradului trei este în mare parte centrat pe un asasinat legendar. Victima este Hiram Abiff, arhitectul mitic pus să construiască templul lui Solomon.

^{*} 8 Vezi: RADU COMĂNESCU, EMILIAN M. DOBRESCU, *op.cit.*, vol.1 (926-1960), p. 323-325 pentru istoricul Lojii „România Unită” și ascensiunea lui Marcel Schapira.

⁹ *Ibidem*, p.68.

¹⁰ *Ibid.*, vol. 2 (1961-1968), p.199.

Ceremonia presupune **mimarea asasinării lui Hiram de către trei ucenici masoni** (de fapt: calfe – n.a.) și **învierea sa ulterioară** (acesta este **ritualul tipic de inițiere**: moartea ca profan, **renașterea ca inițiat**; de fapt, Hiram nu reînvie; cadavrul său, ascuns de ucigași, e găsit de meșterii porniți să-l caute – n.a.). Cei trei ucenici se numesc Jubela, Jubelo și Jubelum – cunoscuți sub denumirea generică **Juwes**. În folclorul masonic, acești Juwes sunt vânați și **executați „prin deschiderea pieptului, scoaterea inimii și a organelor vitale și aruncarea lor peste umărul stâng”**, (N.n.: adică **lui Satana**) ceea ce ne apropie mult de maniera de a acționa a lui Jack Spintecătorul».¹¹

Dar să vedem ce mai spun masonii cu privire la anul 1989 când a avut loc prăbușirea sistemului comunist: «**Doctrina Truman** a ajuns, **după 1989, ideologia dominantă în lumea civilizată**; Planul Marshall s-a dezvoltat spectaculos, generând Piața Comună, apoi **UNIUNEA EUROPEANĂ**; iar despre NATO nici numai este nevoie să vorbim».¹² România face parte din ambele organisme amintite mai sus.

Președintele SUA, Truman, care era mason, se adresează tuturor masonilor: «**La 12 martie 1947**, Harry S. Truman rostește faimosul său discurs cunoscut în istorie drept „**doctrina Truman**”. El pornea prin a defini cele două moduri de viață: „Un mod de viață se bazează pe voința majorității și se distinge prin instituții libere, guvern reprezentativ, alegeri libere, garantarea libertății individuale, libertatea cuvântului și a credințelor religioase, libertatea convingerilor politice. (...)»

EUGEN MERA

¹¹ *Idem*, vol. 1 (926 - 1960), p.171.

¹² *Ibidem*, p.76-77.

Fiicei mele

Pentru că m-ai sprijinit
și din mâinile tale
cărări verzi pe care
eu nebun umblam,
arbuști
unde sfrânciocul,
ramurile pișcând,
la fereastră, isteț,
cântul redeștepta..
Scurtă și lungă
fiecare silabă a ta
totodată,
oxigen obscuri boli,
rupe clepsidra
lăsându-i
drum liber tatălui
..pajiști strălucitoare și cețuri
septembrine,
monocromatice forme
ale odărilor uitate însă
durere
ce mai întârzie
să-și taie aripile.

Ceva cosmic

Sentimente discordante
brăzdau noaptea
și stelele ca note
fermecau
bunul simț
ca și cum ar fi ceva
cosmic și
persistent.
Deci încetai să fii mic
și maturitatea
pe paginile lui Amrita
se revărsa în toată
întregimea ei.
Învățați să citesc în cer
rândurile mele
așa cum fac doar sfinții
dar rămăsei mic
și mă rugai mulțumind..

LUCA CIPOLLA

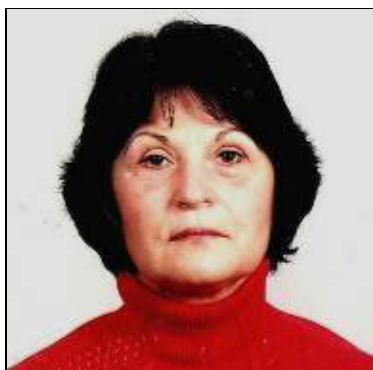
Călătoria, o formă a cunoașterii de sine

(Nikos Kazantzakis, *Grădina de piatră*, Humanitas, 2018)

Prin romanul *Grădina de piatră* (*Le Jardin des rochers*, 1936, publicat în 1959) facem cunoștință cu una dintre cărțile mai puțin familiare ale lui Nikos Kazantzakis (1883-1957), dar nu mai puțin relevante pentru fervoarea reflecției, pentru pasiunea investigației polarităților naturii umane și a conștiinței omului contemporan, torturat de anxietățile unei lumi în criză. Scriitorul și-a găsit în România o traducătoare de excepție ca Alexandra Medrea-Danciu, care a dovedit prin tot ce a tălmăcit din acest mare scriitor grec (*Raport către El Greco, Teatru, Ascetica, Fratricizii, Șarpele și crinul, Grădina de piatră*) o profundă afinitate cu spiritul lui, o lectură empatică, slujită de o inspirată recreare a originalului, care se naște din nou în limba noastră, îmbogățind-o.

Între 1910 și 1930 scriitorul a întreprins mai multe călătorii în mai toată Europa, în Rusia bolșevică, în Extremul Orient (în 1935), mai precis, în Japonia și China, evocate într-un jurnal de călătorie din același an. Din contactul cu cele două țări asiatice s-a născut romanul *Grădina de piatră* compus în franceză, în 1936 la Aegina, urmând să apară în Leipzig prin grija editorului Grethlein. Regimul nazist a interzis apariția cărții, dar n-a putut stopa traducerea ei în neerlandeză, în 1939. În limba franceză va vedea lumina tiparului abia în 1959.

Grădina de piatră are valoare de sine stătătoare, dar și precursorare în evoluția creației lui Kazantzakis, anunțând obsesiile sale filozofice, temele recurente, dezvoltate ulterior în marile sale romane scrise după 1940: *Zorba Grecul* (1946), *Christos răstignit a doua oară* (1948), *Căpitan Michalis* (1950), *Ultima tentație a lui Christos* (1955) și *Raport către El Greco* (1961). Înfruntarea dintre materie și spirit, dintre teluric și celest, dintre haos și disciplină, dintre viață și moarte, efemer și etern, bine și rău precum și eșecul reconcilierii contradicțiilor ființei, condamnate la un război perpetuu. Dominantă în *Grădina de piatră* este scrutarea

nemiloasă a seismelor interioare ale personajului central, scriitorul însuși. În acest sens, cartea ne ajută să înțelegem geneza creației ulterioare, căci *Grădina* nu este nici pe de parte de piatră, ci dintr-o magmă clocotitoare din care vor răsări celelalte "grădini" ale lui Kazantzakis. Ceea ce impresionează este spectacolul captivant al ființei scriitorului. ebuliția interioară eclipsând firul epic și jurnalul de călătorie. Dinamica emoțiilor și a reflecțiilor eului narativ ne apare cu atât mai fascinantă, cu cât scriitorul are știința de a conferi carnalitate ideilor înseși.

Kazantzakis mărturisește dintru început caracterul subiectiv al jurnalului său, care caută "chipul meu răsfrânt într-o oglindă nouă, Japonia" (Nikos Kazantzakis, *Grădina de piatră*, Humanitas, 2018, p. 65). Este mai explicit în confesiunea pe care o face lui Kughe-san, patronul fabricii de dinamuri din Tokyo: "Eh, prietene Kughe-san, nu știi că o călătorie se face doar în jurul sufletului tău? Mai mult, înăuntrul sufletului tău? Căci în cele mai exotice locuri căutăm propria noastră imagine, ceea ce răspunde mai bine ființei noastre." (*idem, ibidem*, p. 64). Ideile vehiculate de scriitor sunt comune climatului cultural al epocii sale din care atenția lui a fost reținută în special de filozofii Henri Bergson și Friederich Nietzsche. Pe Bergson l-a avut profesor la Sorbona, unde s-a dus în 1907 pentru a-și pregăti doctoratul, elaborând în 1909 o teză intitulată *Friederich Nietzsche despre filosofia dreptului și a statului*. Filozoful german a postulat ideea atotputerniciei conflictului dintre impulsurile fizice și aspirațiile spirituale, întrinseci naturii umane, în lucrarea *Nașterea tragediei* (1872) ale

cărei ecouri sunt recognoscibile în întreaga creație a scriitorului grec. De asemenea, Kazantzakis a tradus lucrarea *Așa grăit-a Zarathustra* a filozofului german. Din Henri Bergson a preluat ideea înțelegerii lumii prin combinarea intuiției, experienței personale și a gândirii raționale, precum și aceea a eliberării omului de constrângerile existenței fizice și sociale prin contopirea cu elanul vital universal. Totuși nu aceste idei în sine fac valoarea prozei lui Kazantzakis, ci voluptatea spectacolului lor desfășurat în toate nuanțele, acuitatea introspecției, suflul celui care le trăiește la o înaltă temperatură artistică.

Dacă vrem să-l cunoaștem pe scriitor, atunci romanul acesta ne vine în întâmpinare prin dezvăluiri ale suferinței unui eu perpetuu încercat de diabolicul joc al opozițiilor, rănit de frumusețea lumii, pe care o iubește cu o insațiabilitate sălbatică, știindu-se efemer, dar trăind simultan provocarea cunoașterii fenomenului originar. Dorește să știe dacă în spatele lucrurilor "luptă o prezență eternă și imuabilă" (p. 36), simțind că dincolo de aparențe se află "această esență războinică" (p. 37), pulsând în inima lui. Pe de altă parte, realizează că nu ni s-a dat cunoașterea absolută, că există acea cenzură transcendentă la care s-a referit Lucian Blaga: "Mintea omenească nu poate pătrunde decât aparențele, niciodată lucrul în sine", notează Kazantzakis (p. 35). Împăcarea cu limitele îi apare tragică: mintea îi dictează să se resemneze, dar inima îl împinge în sensul invers "Doboară limitele! Să mori și să strigi: Moartea nu există!" (p. 37). Știe că este doar "o trestie gânditoare", după expresia pascaliană, dar un resort interior se declanșează spre rebeliune: "Sunt o făptură slabă, vremelnică, frământată din noroi și din vise. Dar simt învolburându-se în mine toate forțele Universului". (p. 38).

Această constantă stare de asediu îl aruncă frecvent în deznădejde, care ia numele de *prăpastie* sau *abis*. Iată consemnată starea tensiunii maxime a ființei: "Pășesc tremurând pe marginea prăpastiei. Două glasuri lăuntrice se întrec unul pe altul" (p. 37). Se impune tiranic principiul imuabil al celor două elemente contrastante denumite când *două*→

SILVIA URDEA

aripi, două glasuri, două șuvoaie care amenință să distrugă integritatea eului. Specifică lui Kazantzakis este violența combustiei interioare: "Mă dăruiesc în tot, iubesc, sufăr, lupt." (p. 39) În alt loc se îndeamnă: "Fii mereu neliniștit, inadaptat" (p. 74). Asemenea lui Lucian Blaga care invocă "Dați-mi un trup, voi munților, mărilor", Kazantzakis simte întreaga suferință a limitelor condiției umane: "Lumea îmi pare mai largă decât mintea, inima mea - un mister plin de tenebre atotputernic." (p. 40). În altă parte, scrutându-se se referă la "această flacără nesupusă, sălbatică, trecătoare a inimii mele" și în stil expresionist declară că "inima omului e în întregime un strigăt." (p. 50). Comparațiile și metaforele lui conțin frecvent imaginea animalelor de pradă, sugerând forța telurică dată ființei pentru a fi strunită de cuget. În acest sens, menirea artistului este să construiască răbdător și curajos "deasupra tenebrei mișcătoare imperiul solid și mișcător al spiritului". (p. 35). Ai zice că autorul s-a ancorat, la capătul unei înțelegeri dilematice, pe terenul ferm al unei certitudini, dar nu se întâmplă așa deoarece veșnică la Kazantzakis este incertitudinea, din punctul căreia pornește mereu și mereu vânătoarea pentru o nouă certitudine, doar pentru a fi doborâtă din nou. Dialectica antagonismelor îl împinge mereu la autorevizuire. Declară de pildă "mă înham iute la roata necesității" (p. 35) (amintindu-ne de formula leninistă), doar pentru ca apoi să se confeseze "nu accept îngrădirile" (p. 36) Asocierea cu gândirea leninistă nu este întâmplătoare. Adesea în scrisorile către prieteni Kazantzakis a menționat printre spiritele care l-au influențat pe Freud și pe Lenin.

Dacă ar fi să caracterizăm întregul spectacol al reflecției lui Kazantzakis în acest roman, am zice că este statornicia în nestatornicie, o continuă fugărire a polarităților afectivitate/raționalitate, ceea ce conferă o deosebită vivacitate scrisului său. Peste toată această frământare se impune hegemonia unei idei în jurul căreia încearcă să se coaguleze forțele rebeliunii. Este ideea universalistă, raportarea continuă la participarea ființei la ritmurile universale, la integrarea în fluxul lor atotstăpânitor. Ritmul universal îi dă scriitorului vectorul

luptei sale mereu ascendente, cu opțiunea pentru ceea ce este mai greu: "Drumul care urcă cel mai abrupt, este întotdeauna drumul meu". (p. 74) Această idee îi procură un oarecare confort interior, prezidând peste chinul efemerității sale, a nimicniciei celor omenești: "Dar în inima mea se înalță un glas suveran, nemuritor. Căci, vrând, nevrând sunt și eu, cu siguranță, o parte a Universului văzut și nevăzut." (p. 74).

Procesul creator reprezintă el însuși un reflex al ritmurilor universului. Autorul nu se referă doar la propria creație, ci la tot ce reprezintă frumosul și gândirea nobilă în periplul său din Extremul Orient. El vede propria-i creație ca un mod suprem de a contrapune ceva abisului, de a-i da acestuia un înțeles. Imaginea creatorului nu este cea romantică a unui ins înconjurat de muze, ci a unui soldat care își adresează comenzi neîndurătoare: "Scrotează abisul fără nici o iluzie, fără trufie și fără frică". (p. 117) Scriitorul vede întreaga viață ca "o slujbă de oștean în armia lui Dumnezeu". Cam în același sens sună epitaful de supraom înscris pe mormântul său: "Nu sper în nimic. Nu mă tem de nimic. Sunt liber". Aceste cuvinte cu sonoritate oțelită sunt clamarea supremei victorii după o viață de "hulă interioară", folosind o sintagmă a lui Camil Petrescu, prins și el între chinurile lucidității. Kazantzakis crede în forța de sublimare a realității prin artă: "Păsările, arborii, regii, femeile - cum se transformă și se înobilează în aerul magic al artei". (p. 26). Vorbește despre "marea spirală a bucuriei" creației care naște întregul din fragmentar.

Ritmul universal care palpită în tot și în toate se numește la Kazantzakis Eros. "Un Eros violent străbate Universul" (p. 227) este o constatare frecventă cu variațiuni pe aceeași temă: "Erosul e suflul lui Dumnezeu, respirația sa pe pământ" (p. 227). Și imaginea iubirii se impregnează la acest scriitor sau, mai ales imaginea iubirii se impregnează de un dinamism belicos, de senzații puternice. "Două vârtejuri violente, contrarii, unul bărbat și altul femeie s-au întâlnit și se izbesc la răspântia neantului" (p. 228), iar această răspântie este chiar Universul. În viziunea lui Kazantzakis erosul, o

forță atotputernică, stând sub auspiciile celor două categorii nitzscheene, apolinicului și dionisiacul, este resortul esențial al întregii vieți, care poate fi descrisă ca "o eternă vânătoare a unui Mire nevăzut, care își caută dintr-un trup în altul etern, Mireasa neîmblânzită" (p. 122). Fiecare dintre noi, observă autorul, poartă simbolurile sacre ale nunții. Nu altceva sugera poetul Ion Barbu în *Oul dogmatic* prin acel memorabil vers: "căci vinovat e tot făcutul, iar sfânt doar nunta, începutul". Erosul este o prezență în toate romanele lui Kazantzakis, pline de bucuria simțurilor unui om care se autodefineste "un animal cu cinci tentacule care pipăie lumea". (p. 89). În Tokyo ca și în Pei-ping (Shanghai) el caută apropierea femeii, căldura sufletului, vibrația trupului ei, prin care se exprimă tocmai acel ritm universal tămăduitor de scepticism și disperare. Scriitorul este faimos prin imagistica șocantă, capabilă să surprindă trăirile lui răvășitoare în preajma femeii. Dansul unei bacante dintr-un templu șintoist din Tokyo îi dă un fior sacru asemenea celui încercat de "taurul când îi trece pe spate cuțitul sacrificator, de la grumaz până la ceafă" (p. 30). Cântecul unei invitate la un banchet în Pei-ping are în el "țipete de pasăre de pradă flămândă" (p. 161). Curtezanele de pe o șalupă-bordel pe fluviul Yangtze îi apar ca niște "vipere gigantice" (p. 105), iar cântecul de pe șalupă i se pare "geamăt trist și pătimaș de cătea în călduri" (p. 107). La Shanghai pe o stradă a veseliei, invadată de bordeluri și prostituate cărate cu ricsa de la un client la altul, scriitorul este cuprins de dezgustul cauzat de abjecțiile amorului devenit marfă. Din fața unei asemenea tristeți se refugiază în amintirea unei picturi virginale, reprezentându-l pe Christos și pe Maria Magdalena.

Ce caută de fapt Kazantzakis în Japonia mai mult decât în China? Însuși o mărturisește: "Japonia cu pasiuni teribile supuse unei forme disciplinate și zâmbitoare va fi călauza mea". Față de rasa albă are o privire critică. Lumea albă de pe vapor o percepe ca pe "o leșie umană dezgustătoare" (p.15). El caută în Japonia antidotul la zbuciumul său interior. Cuvântul *Fudoshin* sintetizează esențialul despre Japonia, →

DORINȚELE

Dorințele nu-și iau ochii
de la câte-n lună și-n stele, de la
pământ și cer,
putințele mai așteaptă,
zilnic își calculează sfera-n cerc.
Cine poate spune
cât știm să arătăm prietenie,
să uităm, să închidem ochii, pe cât se
cuvine,
să simțim norocul soarelui ce
luminează?
Doar o străfulgerare, ce minune,
priviți,
învinge seninul,
vremile pe toate le poartă
Mulțumește canoanelor,
de sfatul bătrânilor inspirate, era și
timpul,
ne-ați nimerit încrederea-n bine,
tânjim, vrem preaplinul.
Se aud clopotele inimii, se deschide
inima
altor inimi, da, dar iată ești chemat la
mimări,
să-i iubești pe misionarii ce-au
făcut din viețile-ți amărâte averi!
Nu accepți căpeteniile, burțile
gonflate?,
te-ai ales cu o înverșunată ură,
îți va fi împrumutat ție,

zicându-ți, iubite confrate,
adevărata, blestemata, necuprinsa
lunii răutate.
Vin și eu din agora, aici unde se arată
dragostea de supuși,
am întrebări: cum apar și cât țin,
înaltele demnitar, însuflețirea de a
face ceva,
de a-ți dăruia viața țării în tot locul,
a aprinde unde greu arde focul,
știi ce interese ne așteaptă norocul?
Bună, lungă întrebarea, spune despre
toate,
nu știm în ce zi vom găsi cuviința
de a conveni cu zeii, sunt în zămisli
mereu,
Agora, prezențele simandicoase,
aleșii cu numirea dragostei de supuși
nedumeriți, că nu se mai poate, măi
frate,
iubirea de semeni n-a simțit-o destul
norodul.
Ele,,mulțimile, nu înțeleg, cântările,
dansurile,
aerele, strălucirea ce sfidează
mormintele, au rămas apatice
de-a lungul timpurilor mănoase, de
nu mai știm ce
jubileu să le pregătim. Nu știm cât
vom călca pe urmele lui Prometeu. La
prima vedere, cum ziceam, ne-ar
trebui o serbare

să aducă îndrăzneala, umăr la umăr cu
omenia,
dar și atunci poftele știute,
subînțelese,
neștiute aduc alunecări în
nedorite boli, lășitate, o listă întreagă
de promise mereu amânate, egale de
infidelități,
de mânia dintre oameni, sterila
zeflema.
Ar fi timpul albirii de păcate, al unui
nou contract,
Un cuvânt de onoare, punct cu punct,
Un control asupra bunului simț,
trebuie grăbit,
scris un tratat de paritate:
laudă-bârfă, bunătate-răutate,
odată votat, ar avea impact.

DANIEL MUREȘAN

CĂLĂTORIA, O FORMĂ...

→exprimând concepția ei de viață.
Conceptul desemnează echilibrul
sufletului în fața bucuriilor și a
durerilor, stăpânirea de sine ca să nu
ne degradăm, "căci fiecare dintre noi
poartă pe umerii săi destinele întregii
sale rase" (p. 65). **Lecția japoneză
constă în îndemnul de a-ți exersa
voința ca să-ți stăpânești sufletul și
trupul, binele suprem nefiind viața,
ci datoria și onoarea.** O asemenea
viziune pune accentul pe caracterul
sacru al unei pasiuni care depășește
individualul. Insul nu este nici singur,
nici lamentabil, ci participă la acel
ceva măreț și etern care este neamul
lui. În această cheie trebuie interpretat
simbolul grădinii japoneze cu
grădinarii ei răbdători, harnici ca niște
furnici, persistenți în efortul lor de a
educa ramurile pinilor să crească în
sensul dorit, de a aranja grăunțele de
nisip în forme care exprimă concepte.
Grădina japoneză este expresia trudei
statornice și a echilibrului interior
care nu se obține facil, ci prin sub
semnul rațiunii și al voinței. Japonia
îi apare lui Kazantzakis plină de

grație îmbinată cu ascetism. Simbolul
ei, Muntele Fuji exprimă tocmai
aceste aspecte esențiale ale spiritului
nipon, având un "contur sever și plin
de grație" (p. 68).

Impresia autorului despre China
nu este la fel de favorabilă. Spre
deosebire de imaginile grațios
stilizate ale mediilor japoneze, cele
chinezesti sunt invadate de aspecte
sumbre, greoaie, pline de un
dramatism apăsător. De remarcă că
ambele țări, China și Japonia sunt
pătrunse de un mesianism bine
reliefat de autor și de aspirații
hegemonice clare, dacă nu asupra
întregii lumi, cel puțin asupra
spațiului asiatic. Momentul istoric
este încordat. În 1936 ne aflăm în
preajma unui război pustiitor declarat
de japonezi la 7 iulie 1937 și care ține
până la afârșitul celui de Al Doilea
Război Mondial. China veche
dispare, iar China nouă încă nu s-a
născut. Japonezii năvălesc pe
teritoriul Chinei și totodată mișcarea
comunistă este în plin avans.
Kazantzakis nu se arată interesat de
conflictul istoric, pe care îl schițează

vag prin persoana prietenului său Li-
Teh, individ aspru, prins în lupta de
comunistare. Personajele nu au
vigoare. Nu trama epică îl interesează
pe scriitor, ci ardoarea meditației.
Respins de Siu-Lan care rezistă
seducției, ea fiind tânără, iar el de 57
de ani, scriitorul se retrage orgolios în
ultima secvență a romanului în
grădina de piatră, care îi inspiră prin
ariditatea ei hotărârea de a se elibera
de balastul personal prin clarificarea
minții și a inimii, puse să lucreze
pentru captarea ritmului universal
care "urcă, urcă, urcă" (p. 253).
Imperativul luptei soldatului, ipostază
a scriitorului însuși, oferă în final un
fel de dezlegare de zbuciumul
implacabil, egalitatea cu sine însuși
de dragul supremei cauze spirituale:
"Să-mi modelez o inimă liberă, după
imaginea acestei grădini de piatră."
(p. 252). Nu-l atrag nici hedonismul,
nici sfințenia, ci opțiunea lui Ulise
"cel insațiabil și viclean, care
rămâne drumul cel mai bun!", adică
drumul aventurii cunoașterii.

Waterford, 12 august 2019

MAPAMOND

Țara Egiptului

– impresii de călătorie

(II)

Mitologie și eternitate

*Sub nisipul din pustie cufundat e
un popor./ Ce cu-orașele-i deodată se
trezește și se duce/ Sus în curțile din
Memfis, unde-n săli lumină luce;/ Ei
petrec în vin și-n chiot orice noapte
pân-în zori, zice în încheierea
poemului său, Poetul.*

Religia faraonilor spune că existența nu se sfârșește odată cu moartea (după Herodot, egiptenii ar fi primii care au vorbit despre nemurirea sufletului), prefigurând astfel doctrina creștină a Învierii. Armata egipteană din dotarea funerară a nomarhului Mesehti (noma a treisprezecea din Egiptul de Sus, dinastia a XI-a, în jurul anului 2000 î. Hr.),

formată din statuete de soldați în marș, din lemn (un grup de lăncieri egipteni cu suliță și scut și un altul cu 40 de arcași nubieni), descoperite la Asyut și păstrate la Muzeul din Cairo este identică, în ce privește intențiile confecționării și înhumării sale, cu armata celor 600 de soldați din teracotă de la Mausoleul împăratului Qín Shǐhuángdǐ, în China Centrală, care căuta același lucru pe la anul 210 î. Hr.: să își slujească stăpânul cu credință și în Lumea de Dincolo. Iar ideea morală intrinsecă Judecății lui Osiris, în care sufletul mortului era cântărit pe o balanță: inima mortului (cu cât era mai plină de păcate, cu atât mai grea) pe un taler și pana – simbolul lui Maat, zeița adevărului, pe celălalt, prefigurează intransigența morală a Judecății de Apoi: dacă balanța nu rămâne în echilibru, Oms, un animal infernal cu corp de hipopotam și cap de crocodil, devora cadavrul pe loc, anulând accesul la nemurire al celui judecat, iar dacă stă în echilibru, mortul obține permisiunea de a merge unde dorește în lumea zeilor și a spiritelor nemuritoare, ca unul primit în tărâmul lui Osiris.

Trebuie amintit că în Egipt se află cea dintâi biserică creștină, reprezentată de peștera în care s-au adăpostit cei trei după Fuga în Egipt, adăpostindu-i de furia lui Irod cel mare, ucigașul de prunci (https://www.crestinortodox.ro/reportaj/cairo-crestin-biserica-sfantul-serghie-146789.html). Și tot aici se

află Mănăstirea Sfântul Pavel Tebeul, sau Pavel Anahoretul (Deir Anba Bula, nevoitor între anii 227-341), care din 114 ani cât a trăit, 91 i-a petrecut în pustie, începând din anul 250 când a fugit în pustiu, pe vremea prigonirii creștinilor în vremea împăraților romani Deciu și Valerian, considerat primul anahoret, eremit sau pustnic din istoria monahismului. Mănăstirea creștinilor ortodocși copti din Egiptul de Est se află în munții din apropierea Mării Roșii, la circa 155 de kilometri de Cairo, mai e cunoscută ca „Mănăstirea Tigrilor” și a fost ridicată în veacul al V-lea, deasupra peșterii în care s-a nevoit cuviosul (https://www.crestinortodox.ro/biserica-lume/manastirea-sfantul-pavel-tebeul-egipt-67711.html). În volumul *Pelerinaj la locurile sfinte*, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1992, protosinghelul Ioanichie Bălan numește Egiptul – „patria monahismului și a Patericului”, iar Sinaiul – „patria Filocaliei, a isihasmului și rugăciunii inimii”.

Lauda de sine și mica înșelătorie permanentă

Printre inexistențe livrate turiștilor de ghizii egipteni lăudaroși: „Cea mai mare construcție de pe Pământ este Piramida lui Kafra/Keops”, când Marea Piramidă a lui Quetzalcoatl din Puebla/Cholula, Mexic, e cea mai mare piramidă ca volum: 4,45 milioane m³, față de cei 2,5 milioane m³ ai Marii Piramide din Gizeh. Apoi, „piramida de cristal” din adâncul Triunghiului Bermudeilor, care ar avea „de trei ori mărimea piramidei din Giza”, potrivit Dr. Meyer Verlag, 2012

(http://www.descopera.ro/dnews/15792106-teoria-stranie-care-ar-putea-rezolva-misterul-din-spatele-disparitiilor-din-triunghiul-bermudeilor), sau Oglinda Cerului, imensul templu scufundat din sudul extrem al Japoniei, construit cu circa 10.500 de ani în urmă și care probabil se afla deasupra nivelului mării acum 10.000 de ani (blob:https://www.dailymotion.com/dcfb73f6-e0f4-4a4a-a731-e15f0699c8c9).

Iar la capitolul vechimii, cu 7.000 de ani mai vechi decât piramidele egiptene, cu 6.500 mai bătrân decât Stonehenge, monumentul de la Göbekli Tepe ridicat în Turcia de azi cu 12.000 de ani în urmă, bate toate recordurile, fiind „cel mai vechi complex arhitectural de pe planetă” – în apropiere de Grădina Edenului, la nord-vest de fâșia fertilă a Mesopotamiei... (https://incredibilia.ro/gobekli-tepe-turcia/). Apoi: „Cea mai mare construcție religioasă din lume este Templul din Karnak”; afirmație întrucâtva adevărată, dacă nu socotim religios monumentul neolitic de la Arkaim – aparținând culturii indo-iraniene Sintașa, în Uralii de Sud, regiunea Celiabinsk, lângă granița cu Kazahstan, alcătuit dintr-un observator astronomic situat în centrul unei așezări compuse din două cercuri de locuințe ce acoperă o suprafață de circa 67.000 de metri pătrați, motiv pentru care a fost numit și „Stonehenge-ul Rusiei” (https://incredibilia.ro/arkaim-stonehenge-din-rusia/).

MIHAI POSADA

(Foto: Armata funerară a monarhului Mesenhi)

Intervi

MILENA MUNTEANU

„Nu scriu la comandă și nici nu fac compromisuri”

-Pentru ce scrieți?

-Scriu pentru că încerc să răspund la unele întrebări, pe care mi le pun cu voce tare; sunt întrebări despre ce suntem și ce am putea deveni... răspunsuri care mă interesează, dar care sper să conteze, să aibă valoare și în ochii altora. Scriu să înțeleg. Scriu să ajut, dacă pot. Și dacă înseninez o clipă cuiva, dacă inspir un gând sau deschid o ușă, înseamnă că am reușit. Scriu pentru că am fost binecuvântată cu tot felul de daruri, e acum rândul meu să dau mai departe. Scriu pentru că am aflat că dragostea și îngăduința se învață, iar în tovărășia lor viața nu e doar mai frumoasă și armonioasă, ci ajunge să prindă rod. Dragostea (ne) duce mai departe decât orice altceva ne stă în putere. Scriul meu vine dintr-o nevoie lăuntrică și este altruistă. Deși cărțile mele se vând în librării și pe internet, nu pot spune că scriu pentru altceva decât pentru suflet.

-Pentru cine scrieți?

-Prima mea carte s-a adresat celor de acasă, într-o prefață vorbeam chiar despre faptul că o datoram „celor de acasă și mie”. În „Depart de țara cu dor”, un jurnal al descoperirii lumii, este o reflectare a noastră „în oglinzi de lumi străine”, dar și o revenire în spirit la rădăcinile comune. Scriu nu pentru că am rămas cu capul întors înapoi, ci pentru că anticipez drumul înainte

Spuneam cândva că mă simțeam ca un fir de apă care, deși nu-și găsisese drumul spre marea cea mare, știa sigur din ce munți izvorâse. De atunci încoace am curs încet dar sigur spre o identitate proprie, pe care încă o definesc și rafinez cu fiecare scriere sau carte nouă. Scriul de acum are poate influențele lecturilor mele diverse, decantate însă și filtrate de propria personalitate, și aduce puncte de vedere originale. Uneori, surprinzător de personale. Ele se adresează celor interesați de lectură, celor fascinați de magia lumii din noi, dar și a minunii ce ne înconjoară. Scriul meu poate pleca de la un fapt oarecare, dar caută semnificația și înțelesul ultim.

-Credeți în ceea ce scrieți?

-Oh, da. Eu nu scriu la comandă

și nici nu fac compromisuri să mă placă cineva. Pe mine nu succesul mă mână. Nici căutarea notorietății. Eu scriu de plăcere. Ceea ce caut, însă, e dialogul cu lumea. Pentru că și eu fac parte din ea, chiar dialogul cu mine, dar sigur, mă interesează mai ales cel cu cititorul, căruia mă uit direct în ochi. Este felul meu de a deschide vorba pe teme diverse. Și nici nu știți ce bine se încheagă discuția aceasta, ce bine răspunde audiența, ce rezonanță se creează. Pentru mine scrisul are meaning, are un înțeles înalt și are de-a face cu urma de onestitate pe care o lăsăm în trecerea noastră prin lume.

-Scriitorul răspunde întrebărilor cititorilor?

-Aș spune că e adevărat și invers, adică scriitorul propune temele ce se pun în discuție, dar poate lăsa anumite răspunsuri deschise interpretărilor cititorului. Eu de multe ori propun perspective noi, la care cititorul are posibilitatea să se ralieze sau nu. Ceea ce este important, după mine, nu este să induci, ca autor, crezul tău în alții, ci să propui niște întrebări la care sunt necesare răspunsuri... căci, surprinzător, de multe ori nici nu știm care sunt întrebările importante la care să răspundem. Asta mi se pare de fapt interesant. Omul e, în general, curios, el își pune întrebări la care încearcă să răspundă. Răspunsurile depind de locul de unde privește, ba chiar și de starea de spirit a celui ce privește etc. Părerea mea e că un scris important induce gândire creatoare în cititor, îl face să interpreteze și să-și personalizeze cartea, răspunzând astfel chiar

nevoilor lui.

Sunt fascinată să aflu cât de diferit sunt citite și interpretate cărțile mele și cum fiecare cititor extrage altceva din ele. Chiar și între prima și a doua lectură a aceleiași lucrări, același cititor reușește să ajungă la alte înțelegeri, pătrunzând textura scrisului în mod diferit... e ca și cum te uiți într-o altă lumină, ce ajunge să-ți releve alte detalii, ba chiar alte adâncimi și semnificații.

Îmi place să cred că scrisul meu are o transparență, ba chiar și un dinamism care se restructurează, se pliază, se mulează pe mintea cititorului, inducând în acesta nu doar plăcerea descoperirii, dar și o participare creativă din partea lui. În acest mod textul citit devine un fel de pretext, creativitatea realizându-se în doi: la transparența și dinamismul cărții se adaugă creativitatea cititorului, ce emulează ritmul, dinamismul și muzicalitatea textului, hrănite și inspirate de lectură, dar care merge dincolo de ea. Fiecare lectură devine astfel o co-creație, iar rezultatele sunt cât se poate de surprinzătoare, cât se poate de diferite de fiecare dată, iar acest lucru încântă atât cititorul cât și pe mine. Cum spuneam altă dată, eu îmi respect cititorul și am încredere în reacțiile lui. Prin scris eu nu-mi propun să-i ofer o structură închisă, statică sau opacă, ci îi propun una care să îi dea lui posibilitatea să participe creativ. De-abia așa putem începe să vorbim despre un dialog cu cititorul, care îl ajută pe el în căutarea răspunsurilor ce îi sunt necesare. Vorbim aici despre o rezonanță între autor și cititor. Când mi se trimite câte o notă critică, sau chiar numai mici impresii de lectură, atunci îmi dau seama cât de nuanțat și de interesant sunt percepute scrierile mele de către Măria Sa Cititorul.

ELISABETA IOSIF

Toronto, Canada, octombrie, 2019

Oglinzi paralele

Electoral sub pecetea corectitudinii

Ni-i plină de humor țara cuminte,
Se-nfruntă nătărăii cu smintii
Pe aria din cercul strâmt al minții
Lor fără minte.

*

Sprîjinindu-se la mers într-un par
luat din gardul drastic sărăcit de uluci
care-i împrejmuiește bătătura, nea'
Vasile grăbește pe uliță.

De pe banca de scândură din
poarta lui, vecinul Ion, disponibilizat
de la furatul știuleților din tarlăua
comună de mai ieri, ajuns azi „asistat
social”, îl întreabă:

- Încotro, neamule, așa zorit, că a
închis „La Angelica”!

- Mă duc la vot.

- Aoleu, că și uitasem! Așteaptă-
mă că vin și eu! Să iau numa' parul!

*

24 noiembrie 2019.

Larg zâmbărețul urcat în capul
S(t)atului, după o rundă de turism
electoral cu opriri din ușă-n ușă pe la
potențialii alegători, și-a văzut sacii-n
caleașca de poveste ... că-nainte mult
mai este de cărat, de tăiat, de furat, de
vânat și adunat pân' la talpa iadului din
aria cercului!

Nedumerire de votant nevizitat de
trimișii înaltului prea ușor ajuns la
slănina din grindă: Cu ce daruri or fi
bătut aceștia pe la ușile oamenilor că
doar nu s-or fi prezentat doar cu mână
(vorba!) goală! Și, de unde bani de
peșcheșuri pentru cumpărarea de voturi
că doar nu se vor fi încurcat cu
vulgarele găleți de plastic ale odioșilor
mătrășiți de ei de la festinul puterii, cu
un *hei rup!* cât s-o rupă globalist cu
trecutul comunist!

Uf, politică, urâtă mai ești!

Alte măști, aceeași piesă!

*

S-a încheiat și Bâlciul de Carte –
Gaudeamus, dedicat comemorării actu-
lui din Decembrie '89 când s-a murit
spre a fi liberi, bâlci (de cel de carte
vorbesc!) deschis de doi vajnici revolu-
ționari de profesie incertă: *Mircea, fă-te
că lucrezi!* și, *Ioane, ai făcut-o!*

Să ne bucurăm așadar!

În toiul iarmarocului cu editori,
scriitori, cititori, necititori, copii,
bătrâni, femei care nu vor să știe decât
de vârsta dulcilor împliniri, venite să
cadă în extaz că sunt văzute și, să vadă
cu necaz de au mai multe scrieri altele
mai slute, mai cornute decât ele,
poezele, cafecele, vuvuzele, cârticele
subțirele, zgomote și șușanele, a trecut
precum o boare pe deasupra viilor (că,

de *mortibus nihil sine bene!*), vestea că
Întâi Stătorul Națiunii, bine stătu, va
trece să facă și el o baie.

De mulțime, cum altfel!

Știa el ce știa! Și mai știa că și noi
știm. Dar nu-i pasa fiindcă i-a șoptit o
rândunea neplecată brambura când s-o
scuturat frunză, că târziu pe înnoptat va
începe un nou mandat și va asuda din
greu tot mereu pentru trebile prostimii,
că de, *Statu-s Eu!*

Și-o să stea în legea sa.

Dar oricât de năclăit va fi să ajungă
în șederea-i lungă pe un nou mandat, își
va fi șoptit el că negreșit o altă-mbăiere
de mulțimi nătânge nu-l va mai ajunge
pe-aici niciodată', că vor fi plecat demult
pe afară toți aceia care mai formau o
țară, fugind de probleme spre un *ubi
bene* mai fără perdea, sperând că-
aiurea-i *ibi patria*...

*

Gata! Diaspora cea luminată de
soarele-n Apus ne-a făcut să vedem co-
rect cine să ne fie mare președinte-n
mica Românie, convinsă că-acesta-i
faina garanție că s-or înturna la vetrele
stinse mai toți cei plecați, rătăciți frați
prin lumea cea largă cu căpșuni prin
iarbă jurându-și în barbă pe gândul lor
bunul. Până acum însă nu s-a întors nici
unul.

Noi îi așteptăm arși de nerăbdare
pe diasporații toți, cu mic cu mare, care
ne-au dotat cu un baci dibaci la lunge
tăceri și grele poveri de faceri și
desfaceri de noduri în papură, dar să
vină și ei cu vreo brânză bună de pe
unde fură, că și noi om pune-o iar de
mămăligă cât să ne fie masa masă și
bucuria revederii sănătoasă. Nu, vițelul
cel gras nu-l vom tăia că, de când cu
pesta porcină, într-o corectitudine fără
cusur, acesta a ajuns vacă nebulă

Veniți, măi, hăi, hăi!

Să mai știți că noi ne-am proptit
temeinic nădejdea în voi. Cât despre
alesul înalt prea, nu știm dacă-i pasă de
veniți ori ba și, dacă chiar sigur v-ar
dori acasă. El încă studiază problema
într-un **festina lente** de babă, fiindcă la
urma urmei, ce atâta grabă! Abia peste
alți cinci ani, când nu va mai fi (ales,
cum altfel!) pentru al treilea mandat, că
se pune Constituția de-a craca, veți și
vom afla cu toții ce-o fi fost în capul
lui.

Glasul celor plecați din țară ne
ajunge mai dulce și mai sonor venit din
alte zări de soare pline.

Dar de s-ar întoarce vajnicii clarvă-
zători de departe și s-ar apropia de por-
țile Palatului din dealul Cotrocenilor cu
gând să-i pună alesului oarece întrebări
incomode și farurile-n ochi cât să-l vadă
bine, fără umbre, s-ar observa atunci că

împăratul, deși plin de el, e gol?
Deocamdată, în marea degringoladă de
după ultimele alegeri, făcute în regim
de **divide et impera**, cei plecați din țară
ne arătară că noi, rămași la tras targa
pe uscat, nu înțelegem nimic din
politica globalistă înaltă și că România
trebuie musai să fie altă țară (sau să nu
mai fie deloc!), alt land, cu alt brand
mai fără gard cât să fure ca-n pădure
toți plecații după mure și căpșuni –
altfel cei mai buni români!

*

Descopăr, citind (oh, o expirată
meteahnă!) într-o carte de documente
istorice, răspunsul pe care l-a dat în
Consiliul de Coroană din 14 mai 1916
Regele Ferdinand I marelui om politic
Petre Carp, pro-german, pro austro-
ungar (pro – tv-ul nu exista pe atunci!)
când a anunțat că s-a decis alăturarea
României la Antanta și declararea de
război Austro-Ungariei.

După ce P. Carp, Președinte al
Partidului Conservator, l-a făcut cu ou
și cu oțet pe suveran cum c-ar fi un
inconstient care-și trădează neamul
uitând că „face parte dintr-o dinastie
germană care are niște interese mari de
apărat aici”, Regele Ferdinand (cu
adevărat Cel Loaial!) a rostit clar, cât să
fie bine înțeles nu doar de țâfnosul
politician, dar, chipurile, doar pentru
acesta: *Domnule Carp, ați greșit când
ați amintit de interesele dinastiei* (de
Hohenzolern, n.n.), *eu nu cunosc decât
interesele țării. În conștiința mea,
aceste două interese se confundă. Dacă
m-am hotărât să fac acest pas grav, e
fiindcă, după matură chibzuință, am
ajuns la convingerea, adâncă și
nestrămutată, că el coresponde cu
adevăratele aspirațiuni ale neamului.
Dinastia va urma soarta țării,
învingătoare cu ea, sau învinsă cu ea.
Deoarece, mai presus de toate, să știți,
Domnule Carp, că dinastia mea este
română. Rău ați făcut când ați făcut-o
străină, germană! Nu, e românească!
Românii nu au adus aici pe unchiul
meu, Regele Carol, ca să întemeieze o
dinastie germană la gurile Dunării, ci o
dinastie națională, și revendic pentru
Casa Mea (Regatul României, firește,
n.n.) cinstea de a fi îndeplinit în
întregime misiunea pe care acest popor
i-a încredințat-o.*

Cred că și astăzi suntem bine
situați: avem un Președinte sas, care nu
e laș și va apăra cu strășnicie a noastră
Românie! Așa să fie!

Că, de când cu luptele duse-ntre
Palatele, dusu-s-au prin alte state mulți
români și, ni-s furate apele și minele,
câmpul și pădurile, și ne mănăcă fiarele.

PAULA ROMANESCU

Scena

Teatrul ca oglindă a contemporaneității

O toamnă târzie, însorită și caldă, a întâmpinat cea de-a XXX – a ediție a Festivalului Internațional de Dramaturgie Contemporană, de la Teatrul „Sică Alexandrescu” din Brașov, eveniment ce a avut loc în perioada 17 – 23 noiembrie, 2019. Cu toate că prima ediție a Festivalului, considerat de importanță republicană la vremea aceea, importanță care s-a păstrat în ani, a avut loc în prima lună a anului 1978, evenimente politice sau probleme financiare nedorite au generat întreruperi ale succesiunii firești a edițiilor. Conceput încă de la început ca un eveniment competitiv și-a păstrat caracterul de-a lungul timpului, în juriile de specialitate fiind invitate importante personalități din lumea teatrului: critici, actori, regizori, dramaturgi. În acest an juriul i-a avut ca membri pe actrița și în același timp dramaturgul Olga-Delia Mateescu, ca președinte, pe actorul și directorul de teatru Nicolae Poghiric și pe tânărul regizor Alexandru Nagy. Seară de seară, un public numeros, elegant, receptiv a fost prezent în cele două săli ale teatrului: Sala Mare și Sala Studio „Stela Popescu”.

Teatrul gazdă a avut misiunea de a deschide cea de-a XXX-a ediție cu o reprezentație în afară de concurs - premiera spectacolului *Portugalia* - un text de succes de Zoltán Egressy, unul dintre dramaturgii cei mai cunoscuți din Ungaria. Regizorul Sorin Militaru, ajuns la maturitatea carierei, a creat un spectacol curat, coerent, fără artificii regizorale, un spectacol ca un poem, despre visare și ideal, despre mediocritate și ratare, în care comicul e înduioșător, iar tragicul mult estompat. Într-un sat pierdut de lume, Irgács, unde centrul universului devine cârciuma lui Lajos, sugestiv numită „La răscruce”, locul unde oricând se pot schimba destine, ajunge un aventurier plecat în căutarea idealului în Portugalia, de unde începe „apa fără de sfârșit”. Viața monotona, mediocră, a localnicilor, condimentată din belșug cu alcool, este răvășită astfel, iar pentru unii „tărâmul făgăduinței” pare mai aproape ca oricând. Decorul extrem de funcțional al Alinei Herescu, manevrat la vedere chiar de actori, potențează imaginile sugerate de text, iar costumele comple-

tează expresiv creațiile actoricești. Partiturile sunt ofertante, iar actorii, cu rafinament și măiestrie, translând tragicul de cele mai multe ori prin comic, reușesc admirabile compoziții: Mihai Giurișan (Cârciumarul Lajos), Claudia Suliman (Fundă), Vlad Pavel (Poreclă), Gabriel Costea (Sfeclă), Marius Cisar (Preotul), Mădălin Mandin (Clamă), Iulia Popescu (Jucica), Marius Cordoș (Satana), Anca Florea (Soția).

Un spectacol a cărui premieră a avut loc cu câteva stagioni în urmă, dar care încă se joacă la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra” din București, a reușit să umple până la refuz Sala Mare a Dramaticului brașovean. *La Grande Magia* de Eduardo de Filippo, a cărui „orchestrație” e semnată de regizorul israelian Elie Malka, aduce pe scenă o pleiadă de mari actori, printre care Virgil Ogășanu și Răzvan Vasilescu. Textul celebrului dramaturg prezintă în stil pirandellian o poveste despre iluzie și trădare, despre neajunsuri, minciună și vis. Actorii figurează personaje credibile, deși uneori inegal. Excelent Răzvan Vasilescu (Calogero di Spelta), mai ales în secvențele din partea a doua în care relaționează cu publicul direct. Virgil Ogășanu (magicianul Otto Marvuglia) compune un personaj credibil și nuanțat. Descifrează în cheie comică, cu efect asupra publicului: Valeria Ogășanu (Madam Locascio), Bogdana Darie (Madam Zampo), Adrian Ciobanu (Gennarino), Gheorghe Ifrim (Ofițerul de poliție) sau Vlad Zamfirescu (cuceritorul Mariano). Remarcabilă Camelia Maxim în Zaira, soția magicianului. Interpretări notabile au și Mihai Bisericanu (Gervasio) și Romeo Pop (Arturo Taddei).

Teatrul Național „I.L. Caragiale” din București a prezentat, în cea de-a treia seară a festivalului, binecunoscutul text al unuia dintre cei mai importanți dramaturgi bulgari, Hristo Boicev, *Orchestra Titanic*, în regia lui Felix Alexa. Spectacolul, deja premiat la cea de-a 22-a ediție a Festivalului Internațional al Teatrului de Studio și de Forme Noi de la Pitești,

unde obține premiul pentru cel mai bun spectacol, cea mai bună regie, scenografie, cei mai buni actori (Claudiu Bleont și Richard Bovnoczki), reușește și aici să cucerească **Marele Premiu - cel mai bun spectacol, dar și Premiul pentru cel mai bun actor, Richard Bovnoczki**. După succesul de la Teatrul Metropolis cu *Spitalul comunal*, semnat de același dramaturg, Felix Alexa propune la TNB *Orchestra Titanic*, reușind o montare de referință atât pentru propria carieră, cât și pentru echipa cu care a lucrat. Textul, un eseu filozofic cu nuanțe beckettienne, patru personaje ce amintesc de Vladimir și Estragon, vorbește despre ratare și speranță, despre un Godot al fiecăruia mult așteptat. Patru ratați, veniți din medii sociale diferite, un fost muzician (Mihai Călin), un fost dresor (Richard Bovnoczki), un fost angajat la căile ferate (Mihai Constantin) și o fostă femeie de moravuri usoare (Tania Popa), într-o gară defațată, așteaptă zadarnic oprirea unui tren salvator. Deși părea doar o iluzie trenul oprește totuși, iar din el coboară un Magician (Claudiu Bleont) cu un imens bagaj, un personaj cu multiple conotații simbolice, inclusiv aceea de Înger al Mortii. Felix Alexa descifrează cu subtilitate metaforele, construind un spectacol echilibrat, cu nuanțe de comic amar înduioșător. Scenografia Andraei Chiriac se subordonează viziunii regizorale, creând spațiul scenic ideal pentru a defini ilustrativ ratarea. Distribuția, formată din actori excepționali ai scenei românești, este cea care susține țesătura scenică a spectacolului. Cu o notă aparte pentru Richard Bovnoczki a cărui transpunere în personaj este totală, actorul fiind greu de recunoscut, dar și pentru Claudiu Bleont aflat, ca de obicei, într-o formă excelentă, exploatandu-și cu dibăcie capacitățile vocale și corporale. →

TAMARA CONSTANTINESCU

O altă montare de succes prezentă în festival a fost **Zbor deasupra unui cuib de cuci**, de Dale Wasserman, de la Teatrul Metropolis din București, în regia lui Victor Ioan Frunză, montare extrem de apreciată de public, dar și de critica de specialitate. În primăvara lui 2019, la cea de-a XXVII-a ediție a Premiilor UNITER, spectacolul obține nominalizare pentru Cea mai bună regie, Victor Ioan Frunză, nominalizare pentru Cea mai bună scenografie, Adriana Grand și Premiul pentru cel mai bun actor în rol principal, Andrei Huțuleac, pentru personajul Randle P. McMurphy. Cum era de așteptat, la Brașov și-a adăugat în palmares și **Premiul pentru scenografie, care îi revine Adrianei Grand**, dar și **Premiul pentru cel mai bun actor, Andrei Huțuleac (premiul onorific, acordat de juriul festivalului)**. Având la bază binecunoscutul roman al lui Ken Kesey, dramatizarea lui Dale Wasserman devine o provocare pentru multe trupe de teatru și chiar pentru cinematografie (vezi celebra realizare a lui Miloș Forman, cu Jack Nicholson în Randle P. McMurphy). Viziunea regizorală a lui Victor Ioan Frunză se distanțează însă de film, tema centrală aceea a libertății, libertatea de gândire și acțiune a individului, e ilustrată cu precădere prin personajul Randle P. McMurphy (Andrei Huțuleac), pe umerii căruia se sprijină întregul spectacol. Actorul compune un personaj memorabil, un răzvrătit plin de farmec, de tinerețe, de chef de viață, pe al cărui tricou e inscripționată insolent lozinca „orgasm donor”, cu o undă de umor, ca o latură esențială a comportamentului său. Andrei Huțuleac apelează la toate mijloacele scenice de care dispune, inclusiv la calitățile vocale, cântând împreună cu publicul piese rock, precum într-un concert live. Celelalte personaje, bolnavi internați în spitalul de psihiatrie, încearcă să îl copieze pe noul venit, molipsiți de neastâmpărul și dorința lui de viață, personaje remarcabil compuse de Voicu Aaniței (Billy Bibbit), George Costin (Martini), Sorin Miron (Dale Harding), Adrian Nicolae (Cheswick), Codrin Boldea (Scanlon), Carol Ionescu (Ruckly). O descifrare diferită are personajul Bromden, șeful de trib indian (Alin Florea), care comunică încă de la început cu spectatorii, luând uneori locul unui povestitor și Asistenta șefă,

Ratched (Nicoleta Hâncu), care devine diabolică prin aparenta căldură umană pe care o afișează și grija permanentă pentru „binele” pacienților săi.

Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Chișinău a adus pe scena brașoveană un răscolitor spectacol-document, **Dosarele Siberiei**, pe un text de Petru Hadârcă și Mariana Onceanu, în regia lui Petru Hadârcă, scenografia Irina Gurin. Subiectul are la bază amintirile unor foști deportați în Siberia: învățătoarea Ecaterina Chele, Margareta Spânu-Cemârtan, acuzată pentru că făcea parte dintr-o familie numită „marele comerciant” și Ion Moraru, membru în organizația de luptă antisovietică. 40 de actori profesioniști, elevi și studenți la arte ilustrează emoționant, nuanțat, cu măsura potrivită a interpretării, suferințele, deportările, foamea și ororile îndurate de zeci de mii de basarabeni, bărbați, femei, copii deportați în Siberia și Kazahstan. „Ideea spectacolului o port de mult timp în minte și în suflet. Soarta românilor basarabeni persecutați, masacrați și exterminați de regimul comunist prin foamete organizată, prin deportări în masă și prin încarcerare în GULAG este o temă la care am revenit și am lucrat mai bine de zece ani.” - notează Petru Hadârcă în caietul program al spectacolului. Regizorul concepe un spectacol eveniment despre greșelile istoriei, al cărui mesaj final - „Să nu ne răzbuști, dar să nu uitați” - rămâne ca un manifest ce îndeamnă la reflectare.

Occident Express de Matei Vișniec, montare a Teatrului Szigligeti din Oradea, a intrat de asemenea în atenția juriului, fiind răsplătit cu **Premiul pentru regie, Zsolt Zakariás și Premiul pentru cea mai bună actriță, Eszter Román**. Tema piesei, se pare una preferată de autor, vorbește despre cei care își părăsesc țara în care s-au născut, aici locuitori din Balcani, căutând o viață mai bună pe alte meleaguri. Textul, tradus în limba maghiară, cuprinde și secvențe scrise de dramaturgul Matei Vișniec special pentru spectacolul orădean. Spre deosebire de *Migranții sau Prea suntem mulți în aceeași barcă* și chiar de *Extraterestrul care își dorea ca amintire o pijama*, *Occident Express* permite descifrarea scriiturii și în cheie comică, tocmai de aceea regizorul, care nu e la prima colaborare cu dramaturgul, concepe un spectacol remarcabil, alternând între comic, tragic sau grotesc. Scenele se succed astfel în mod firesc, demonstrând deosebită măiestrie regizorală, dublată de fantezia scenografei, Andrada Bădulescu-Vișniec, care construiește cel mai potrivit spațiu de joc, cu oglinzi pentru machiaj și cuiere cu haine la vedere, cu elemente de recuzită, ca mulțimea de valize și rucsacuri, care aglomerează sau aerisesc rapid punctele de joc. Sprijinit și pe admirabila trupă de actori, de vârste diferite, cu disponibilități scenice variate, montarea devine una agreabilă și tulburătoare în același timp.

Premiul special al juriului a fost acordat spectacolului **Scripcarul pe acoperiș**, după povestirile lui Shalom Aleihem, al Teatrului Evreiesc de stat din București, în regia lui Andrei Munteanu. Povestea lăptarului Tevie din Anatevka, personaj figurat cu deosebit farmec de Claudiu Istodor, care îl are de multe ori partener de „dialog” pe însuși Dumnezeu pentru micile lui mari probleme familiare și ale timpului, având detașarea unui →

Iov înțelept și plin de umor, încântă și va încânta generații la rând. În satul în care tradiția iudaică era literă de lege, locuitorii, oameni simpli, gospodari, se confruntă cu tendințele spre modernitate ale tinerilor, dar și cu probleme legate de persecuția evreilor, dictate de strâmbe mentalități. Greutățile sunt comentate sau depășite însă cu umor, prin antrenante secvențe de muzică și dans. Regizorul aduce în scenă aproape 60 de actori, care figurează convingător personaje, cântă și dansează „cheltuindu-și” din plin resursele scenice, rezultând un spectacol încântător, o performanță pentru întregul colectiv de creatori, în care energia se transmite de la un partener la celălalt și de la aceștia la public.

În afara reprezentațiilor din concurs, actorul brașovean Mihai Bica a oferit publicului, în Sala Studio a teatrului, sala „Stela Popescu”, recitalul de poezie *Bărbat*, cu versuri din volumele *Jurnal de cuplu* de Laurențiu-Ciprian Tudor și *gEneida* de Adrian Lesenciuc. Un emoționant film-poem despre iubire, iubirea din cuplu, în care imagini sugestive se derulează pe ecran, dublate sonor de vocea gravă, modulată cu iscusință și talent de actor. Și spectacolul-lectură cu piesa *Oameni de unică folosință*, de Cornel Udrea, regizat de Gabriel Costea, a delectat publicul cu umorul savuros al textului, în același spațiu al Sălii Studio. Comicul de limbaj, caracteristic dramaturgului, cu jocuri de cuvinte bine alese („se uită nicăieri, spre nimeni”, „a luat punctul de pe i și l-a pus sub semnul întrebării”, „consumul excesiv de iluzii dăunează grav supraviețuirii”, etc) este elocvent reliefat de actorii teatrului gazdă. Gabriel Costea (Mitică / Dumitru), care n-a purtat niciodată pantofi noi, Marius Cisar (Marcel) și Claudia Suliman (Zeno), o fată ce oscilează între cei doi, stârnesc hohote de râs prin replici inteligente rostite.

O secțiune separată, în cadrul Festivalului Internațional de Dramaturgie Contemporană, a fost reprezentată de audiții ale unor spectacole apreciate din repertoriul Teatrul Național Radiofonic din București, tot în Sala Studio „Stela Popescu”, urmate de dezbateri cu publicul. Astfel, în fiecare zi la ora 17 sala devenea neîncăpătoare pentru cei interesați. S-au ascultat creații ale unor dramaturgi contemporani, dar și câteva scenarii de teatru-document din seria *Biografii, memorii*, inspirate din viața unor personalități. Din partea Teatrului Național Radiofonic au fost prezenți la eveniment, moderând de cele mai multe ori și discuțiile cu spectatorii: Magda Dușu și Domnica Țundrea, coordonatoare de proiect, scenaristul Ion Costin Manoliu, regizorul artistic Gavriil Pinte, regizorul muzical Patricia Prundea, inginerul de sunet Mirela Georgescu și Milica Creiniceanu, regizor de studio. Spectacolele, *Cvadratura Cercului* de Ana-Maria Bamberger, o premieră absolută, *Frumoasa adormită și trezită* de Alexandra Ares, au reușit nu o dată să impresioneze auditoriul, dar și să inițieze interesante discuții. *O emoție cu totul specială a creat Hronicul și Cântecul Marii Uniri*, având scenariul semnat de actrița Rodica Mandache, după volumul autobiografic *Hronicul și Cântecul Vârștelor* de Lucian Blaga, text ce amintește și de participarea marelui scriitor la evenimentul istoric al Unirii. Adaptarea radiofonică a realizat-o Felicia Pinte și Magda Dușu, iar Gavriil Pinte și-a ales inspirat distribuția avându-l în rolul principal pe actorul Marcel Iureș. Regizorul Attila Vizauer a conceput un spectacol tulburător, cu multiple profunzimi despre participarea lui George Topîrceanu la evenimente din primul război mondial, *George Topîrceanu – Amintiri din Marele Război*, scenariu radiofonic de Ema Stere, după *Amintiri din luptele de la Turtucaia și Pirin Planina* de George

Topîrceanu, cu Mihai Constantin în rolul principal. Actrița și, la acest spectacol, regizoarea Liana Ceterchi a propus textul *Ileana – Principesă de România: Călătorie pentru Maica Alexandra*, al cărui scenariu l-a semnat împreună cu Edith Negulici. Un *one woman show*, un omagiu, o reconstituire admirabilă plină de dramatism, a unor momente din viața Principesei Ileana, fiica cea mică a Regelui Ferdinand I și a Reginei Maria. Și, în ultima zi, *Lumina Rugului Aprins*, un scenariu radiofonic realizat de Ion Costin Manoliu, în regia lui Dan Puric, un emoționant spectacol-document despre mișcarea spiritual-culturală *Rugul Aprins* de la Mănăstirea Antim din București, ai cărei membri, o parte dintre ei, au fost arestați și condamnați la închisoare în anul 1958, pentru că nu au renunțat la credința creștină în vremuri comuniste.

Echipa organizatorică a acestui complex eveniment, așteptat an de an de spectatori: actrița Viorica Geantă Chelbea – directorul interimar al teatrului, regizorul Cristian Ioan – directorul artistic interimar, directorul festivalului și cel care a alcătuit selecția spectacolelor, Elena Alina Monica Tret-Mihai – directorul economic, Diana-Flavia Stegaru și Angelica Moldovan – secretariatul literar, a realizat o ediție jubileu inspirată, îndelung gândită, cu spectacole de calitate pentru care organizatorii pot fi răsplătiți cu aplauze, chiar și numai virtual. Festivalul s-a bucurat și de sprijinul autorităților, mai mult, însuși primarul municipiului, George Scripcaru, a fost prezent, domniei sale revenindu-i onoarea de a rosti discursurile de deschidere, dar și pe cel din final. Cortina a căzut, reflectoarele s-au stins și s-a lăsat tăcerea...

(Fotografii din arhiva teatrelor)

Sevalet

Marius Lupu

„Iubitorul de artă simte același lucru ca și artistul...”

Născut în 9 martie 1966 la Bârlad, începe studiile de artă în anul 1975 la Școala de Muzică și Arte Plastice din Bârlad cu profesorul Aurel Istrate. Absolvent al Universității de Arte „George Enescu” din Iași, licențiat în design și membru stagiar al Uniunii Artiștilor Plastici din România.

Artist vizual polyvalent, activitatea profesională este bogată și eclectică, sub semnul călătoriilor, și se reflectă în lucrări de pictură și grafică de șevalet, grafică publicitară și design interior. Din 1990, lucrează la Istanbul câțiva ani, iar în perioada 2005-2017 la Roma, în Italia, având proiecte și în România.

Are opere în colecții particulare din România, Turcia, Italia, Marea Britanie, Germania și Canada.

Eu și Marius ne-am găsit pentru că așa trebuia...E un artist fantastic, se vede după lucrările sale și este un om minunat ! Din aceste motive îl recomand să-l urmărim că este unul dintre marii artiști ! Când aveți ocazie cumpărați lucrările sale !

- A fost cineva în familia ta cu aptitudini la desen și cum a început pasiunea ta pentru pictură ?

- Părinții mei au fost învățători. Tata avea talent la scris iar mama înclinații spre desen, pictură, arte aplicate și muzică. I-am moștenit pe amândoi și astfel am oscilat, în adolescență (și chiar mai târziu), între literatură, muzică și artele plastice. Drumul s-a hotărât odată cu înscrierea mea la Școala de Arte în clasa a cincea, la profesorul Aurel Istrate, dar pasiunea, cea reală, a venit mult mai târziu. Cred că arta adevărată provine din suferință, ori eu n-am suferit cine știe ce până pe la 20-25 de ani, chiar dacă perioada asta am trăit-o pe timpul lui Ceaușescu.

- Când lucrezi la o lucrare, cât timp îți trebuie, depinde de tehnica folosită, mărime sau ține și de alte condiții ?

- Pentru creație nu există un timp standard. Foarte mult timp, uneori, îmi ia documentarea despre subiect. Spre exemplu, la ultimul proiect - o serie de portrete de muzicieni rock care au murit la 27 de ani, faimosul Club 27 – procesul s-a desfășurat așa: am citit biografii și articole despre artist, am selectat fotografii, am vizionat documentare și interviuri, am ascultat discografia completă... în fine, tot ce a fost nevoie pentru a prinde „vibrația” lui și a intra în

starea potrivită creației portretului. Lucrările din acest proiect au cerut până la 10-12 zile fiecare.

Dacă mi se comandă o lucrare, pe de altă parte, de obicei există un termen și atunci se schimbă situația, el trebuie respectat cu orice preț.

- Azi se lucrează diferit față de trecut ?

- În planul psihic (spiritual, creativ...) nu-i nicio diferență, nevoia actualului artistic este aceeași. Tehnic s-au schimbat multe lucruri, desigur - apar mereu materiale și unelte noi, iar artiștii inventează continuu moduri noi de exprimare, de multe ori în zona de confluență a mai multor arte.

- Care crezi că este diferența dintre un amator și un profesionist ?

- Sunt mai multe asemănări decât diferențe. Oficial, profesionistul a făcut studii de specialitate, de obicei este înscris într-o uniune de creație și trăiește din arta sa. Amatorul este un profesionist în devenire, dar calitatea lucrărilor sale poate fi înaltă, dacă trăirea lui artistică este reală și stăpânește tehnica în care lucrează.

- Ce reprezintă arta pentru tine și mai ales pictura ?

- Artă în esență este catharsis, este sublimarea suferințelor existențiale, a neliniștilor, fricilor și a întregului arsenal de energii negative. Ideal, iubitorul de artă simte același lucru ca și artistul, dacă arta este sinceră.

- Ce ai descoperit prin pictură ?

- Prin pictură mă descopăr pe mine, în primul rând. Fiecare lucrare este, în sensul acesta, un autoportret.

- Care sunt cele mai importante trei lucruri pe care le-ai făcut până acum, pe plan profesional?

1. În 1987 mi-am dat demisia din fabrica de rulmenți, după câteva luni de muncă în trei schimburi și m-am dus să lucrez în atelierul de reclame din Bârlad al pictorului Rascenko. În scurt timp, vitrinele mele erau premiate la concursuri naționale.

2. Am fost printre fondatorii Mișcării Ecologice din România și realizatorul imaginii de campanie a ecologiștilor bârlădeni în anii '90. MER ocupa, în acei ani, locurile 4-5 în topul forțelor politice din România.

3. În 2000, după diverse aventuri,

am decis să-mi reiau studiile. Am intrat primul pe listă la Universitatea de Arte Iași, secția Design. Aveam 34 de ani, ca student mi se părea că sunt bătrân... însă am ținut steagul sus și, după patru ani, mi-am luat și licența - printre primii, din nou. Una din „consecințe” este că astăzi sunt membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România.

- Ce proiecte ai? Unde te vezi peste 5 ani?

- Am foarte multe proiecte; ca orice artist/designer, sunt „bolnav” de proiecte. Unele se realizează, altele - prea multe, din păcate - rămân în sertar; poate și din cauza anumitor „calități” ale spațiului latin unde am activat până acum, în România și Italia. Probabil că foarte curând îmi voi încerca mâna și în spațiul anglo-saxon.

- Ești mulțumit de ce faci acum? Ce te-ar motiva să schimbi ceva?

- Sunt mulțumit de meseria pe care o fac, n-aș schimba-o, dar sunt nemulțumit de anvergura redusă a unor proiecte la care sunt chemat, iar asta duce la lipsă de motivație. Paradoxal, lipsa de motivație te poate motiva să schimbi ceva. De exemplu, mediul sau țara în care lucrezi.

- Care sunt, în opinia ta, cei mai importanți oameni din lume? Dar din România? De ce?

- Cei mai importanți oameni din lume sunt cei care acționează pentru binele lumii.

- Ți este dor de orașul natal? De ce? De cine îți este cel mai dor?

- Mi-e dor de părinți și de doi-trei prieteni rămași acasă. Oricum, eu chiar după atâția ani mă consider încă „în deplasare” (prelungită un pic, ce-i drept), așa că mi-e dor de acasă ca și cum aș fi detașat undeva, la Târgu Jiu sau la Oradea și nu ca unuia „plecat afară” sau emigrat. Revin periodic la Bârlad și sper ca într-o bună zi deplasarea să se încheie și să mă întorc definitiv. Mi-ar plăcea să pot lucra din nou în orașul meu - și pentru orașul meu.

- Ce părere ai despre diaspora românească ?

- O părere bună. Spațiul românesc este, a fost întotdeauna (tradițional, aș putea spune) printre marii furnizori de talente și valori către alte societăți, în multiple domenii. Românii se adaptează rapid în țările-gazdă și devin, deseori, cetățeni model ai acestora.

- Dragă Marius îți doresc să ai parte de bucurii și sunt convins că vei continua pe acest drum, deja bătătorit și că vei ajunge acolo unde îți dorești și de fapt îți este locul !

ADALBERT GYURIS

„Argumente pentru pace”

din luna ianuarie

Ziua Internațională a Păcii este sărbătorită pe 1 ianuarie.

Și în această lună, istoria s-a repetat uneori și sunt coincidențe care par să confirme acest lucru... Le puteți descoperi în evenimentele menționate în acest articol...

👁️ Știind că este o perioadă propice pentru pace, uneori voievozii inițiau astfel de tratate chiar din primele zile ale Anului Nou.

Menționez câteva tratate de pace voievodale – din ianuarie...

📅 În 5.01.1365 pe vremea de început a domniei lui Vladislav I (Vlaicu, 1364 - cca 1377), fiul lui Nicolae Alexandru, Țara Românească s-a aflat sub semnul unui acut conflict cu Ungaria. La 5.01.1365, Ludovic declară război voievodului considerat rebel. Pacea încheiată în 1366, după cucerirea Vidinului de către armata lui Ludovic, s-a dovedit a nu fi decât un scurt armistițiu.

Încercând să aducă la supunere Țara Românească și să o încadreze în planurile sale de politică balcanică, Ludovic întreprinde în toamna anului 1368 o mare expediție la sud de Carpații Meridionali.

Dar una dintre oștile sale a fost înfrântă zdrobitor în Țara Românească, pe râul Dâmbovița, și Ludovic se vede obligat să-și abandoneze proiectul de cucerire.

În continuarea campaniei, Vladislav trece Dunărea, silindu-l în cele din urmă pe regele maghiar să renunțe și la cucerirea anterioară asupra Țaratului de Vidin.

După trei ani, în 20.01.1368, Domnitorul Vladislav I, domnul român, recunoaște suzeranitatea regelui, obținând în schimb, cu titlul de feudă, Severinul și Făgărașul.

Un element esențial al păcii încheiate de la acea dată a fost stabilirea regimului pentru drumul comercial care lega Brașovul cu gurile Dunării, până la Brăila. Domnul Țării Românești păstra suveranitatea asupra teritoriului străbătut de drumul Brăilei, dar acorda în schimb un regim vamal protecționist negustorilor brașoveni.

Tratatul din 20.01.1368 a devenit un element de referință al relațiilor

dintre cele două state timp de un secol și jumătate.

📅 În 27.01.1388, Petru I, domnul Moldovei, acordă regelui polon, Wladislaw al II Jagello, un împrumut de 3000 de ruble dinargint, pe termen de 3 ani. În schimb primește ca zălog orașul Halici și ținutul Pocuției.

📅 În 5.01.1393 s-a încheiat tratatul de pace dintre Mircea cel Bătrân, domnul Țării Românești, (1386-1418), și sultanul Baiazid I. Tratatul prevedea ca “Principatul Valahiei” să se guverneze după propriile sale legi, iar domnul avea dreptul de a face război și pace cu vecinii săi și să încheie tratate de prietenie cu ei și să aibă drept de viață și de moarte asupra supușilor săi.

📅 În 6.01.1395, Ștefan I Mușat semna tratatul de vasalitate cu regele Poloniei, Vladislav II Jagello.

📅 În 3.01.1472 se acorda privilegiu comercial negustorilor brașoveni de către domnul Moldovei, Ștefan cel Mare, prin care aceștia primeau libertate comercială deplină și li se garanta protecția activității lor pe teritoriul țării (documentul era un semn pregătitor al reconcilierii domnului moldovean cu Matei I Corvin, regele Ungariei).

📅 În 5.01.1499 Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, (1457-1504) a refuzat să mai plătească tribut turcilor. Reușise să încheie tratate de pace cu toți vecinii, foști inamici pe câmpurile de luptă, și încerca pentru ultima oară să obțină independența și față de cel mai mare dintre aceștia.

👁️ O bătălie care a creat auspicii favorabile pentru pace și prosperitate- cea de la Vaslui- a avut loc în 10.01.1475.

Armata Moldovei, formată din circa 40 000 de ostași români, 5 000 secui, 1 800 unguri, aproximativ 2

000 de poloni și 20 de tunuri, condusă de Ștefan cel Mare, atacă la sud de Lipovăț, pe o zi cețoasă, într-un loc mlăștinos, mărginit de păduri, și înfrânge zdrobitor armata turcească, compusă din peste 120 000 de ostași comandați de “Hadîm” Suleyman pașa. Turcii erau ajutați și de tătari și de un corp de oaste din Țara Românească, în frunte cu Radu cel Frumos. Victoria a aparținut voievodului moldovean.

👁️ *Lucrările unor conferințe internaționale de pace contemporane și ale unor tratate de pace au avut loc tot în ianuarie... Astfel:*

📅 La 18.01.1919 încep lucrările Conferinței de Pace la care au participat reprezentanți ai 32 de state. Delegația română avea în frunte pe prim-ministrul I.C. Brătianu. Din delegație făceau parte și: Al. Vaida-Voevod, C. Angelescu, Victor Antonescu și Nicolae Mișu.

📅 La 20.01.1947 S.U.A. semnează Tratatul de Pace cu România.

📅 La 29.01.1947 U.R.S.S. semnează Tratatul de Pace cu România.

📅 În 1.01.1958 a intrat în vigoare Tratatul de la Roma privind crearea Comunității Economice Europene - CEE (Piața Comună), semnat la 25.03.1957 (CEE devine Uniunea Europeană - UE prin intrarea în vigoare, la 1.11.1993, a Tratatului de la Maastricht/Olanda).

📅 În 1.01.2007 România devine, alături de Bulgaria, membră UE cu drepturi depline. La 13.04.2005 Parlamentul European a aprobat admiterea Bulgariei și României în UE. Tratatul de aderare a fost semnat la 25.04.2005 și a fost ratificat ulterior de Parlamentele tuturor țărilor membre ale UE.

👁️ *Nu întâmplător, în 10.01.1920, România devine membru fondator al Ligii Națiunilor, alături de alte 43 de state.*

👁️ *Tot în ianuarie au avut loc și alte evenimente importante cum au fost:*

📅 În 26.01.1699 s-a încheiat Pacea de la Karlowitz, care a marcat încheierea războiului dintre Imperiul Otoman și Sfânta Alianță. Poarta a recunoscut trecerea Transilvaniei sub stăpânirea Imperiului Habsburgic. Evenimentul este considerat a fi începutul declinului Imperiului →

Prof. CORINA SIMEANU

Literatură și film

DRAGOSTE LA PRIMA VEDERE

Scepticismul meu a primit o palmă zdravănă când m-am îndrăgostit de filmul *The Artist*. Poze, vertij, propulsări spre premii mari, chiar spre Oscar... Speram să nu-mi placă, să mă opun valului, să fiu original. Nicio șansă: a fost dragoste la prima vedere. Așa omagiu adus artei a șaptea... mai zic și eu!

Gloria vine după anonim, iar după glorie pot surveni declinul, mizeria cruntă, depresia, ratarea. Regizorul Michael Hazanavicius n-a cunoscut marele succes până la acest film. Nici actorii Jean Dujardin și Bérénice Bejo. Și deodată...

Găselița: un film alb-negru, despre epoca filmelor mute. Hollywood, 1927. George Valentin e marea vedetă a filmelor mute, iar Peppy Miller e doar figurantă. Apare sonorul, roata vieții se învâрте implacabil, dinții gloriei se tocesc

subit. Valentin cade în uitare, iar Peppy urcă pe firmament. Superbul câine rămâne egal cu sine însuși în fidelitatea pitorească. Unii spun că ar putea lua primul Oscar atribuit unui câine. Adică dresorului!

Nici atunci când suntem dincolo pe platou, vorbele oamenilor nu se aud în acest film. Poate că moda filmelor mute era și un... *modus vivendi*. Apariția sonorului demolează ierarhiile. Progresul poate fi și dăunător, nu? Sonorul instaurează verbiajul, care e apanajul literaturii. Sonorul pleonastic se îndepărtează de filmul-film, unde imaginea era primordială. Doar câteva vorbe cuprinse într-un chenar sintetic. Oare literatura e amenințată de progresul tehnic? Cartea electronică nu e tot literatură? Să fie mai rezistente literele în urcușul evoluțiilor?

Nu e ușor să faci un film alb-negru, în ritm de film mut, unde mimica e la loc de cinste. Pe undeva intuim blânda fantomă sacră a lui Chaplin

Decor fără cusur, reconstituire fidelă, muzica de atunci... absolut impecabil! Ca să nu mai vorbim de gustul pentru happy-end, atât de omenesc, dezirabil. Speranța că după cenușă poate urma renașterea totală, ca să fie un catharsis sănătos, inteligent, întăritor. Un film care... evită literatura, regăsindu-și uitatele meandre. Poate că Hazanavicius n-a intuit furtuna succesului fulminant. Doar că marile opere nu vin prin ușa din față, ci apar umile pe porți lateralnice, acceptând până la urmă efemerul veșmânt al gloriei.

ALEXANDRU JURCAN

→ Otoman și impunerea Austriei ca mare putere europeană.

☞ În 9.01.1792, prin Tratatul de la Iași, se încheia războiul dintre Rusia și Imperiul Otoman. Rusia obține Crimeea, Ocașov și litoralul Mării Negre până la Nistru.

☞ În 18.01.1821 se perfectează înțelegerea dintre Tudor Vladimirescu și comitetul de oblađuire, în componența căruia erau și marii boieri: Grigore Brâncoveanu, Grigore Ghica și Barbu Văcărescu.

☞ În 1.01.1832 intra în vigoare Regulamentul Organic, în Moldova.

☞ În 31.01.1844 Domnul Moldovei, Mihail Sturza, decreta emanciparea ȧiganilor statului și mănăstirilor.

☞ În 20.01.1868 a fost semnat, la București, Tratatul de alianță româno-sârb.

☞ În 23.01.1878 era semnat armistițiul din războiul ruso-român-turc de la 1877-1878. Sfârșitul Războiului de Independență. Una dintre ultimele bătălii a fost cea de la Smârdan/Bulgaria, din 12/24.01.1878. Operațiunea militară a fost inițiată de armata română, în scopul înfrângerii ultimelor rezistențe otomane de pe direcția Vidin-Belogradčik.

☞ În 27.01.S.V./9.02. S.N. 1918 Tratatul de pace, semnat la Brest-Litovsk, între Puterile Centrale și Rada

Centrală a Ucrainei, prevedea și clauza cedării Bucovinei către Ucraina.

☞ În 28.01.1933 intra în vigoare "Planul de la Geneva". În baza acestui act, politica bugetară, fiscală și monetară a României erau puse sub oblađuirea "experților străini". Sub presiunea tuturor partidelor politice care vedeau în planul de la Geneva un caz flagrant de amestec asupra afacerilor interne românești, guvernul a tergiversat aplicarea lui.

Marius Lupu, Plopieni. Recviem pentru stejari

☞ O caracteristică a dorinței de pace a oamenilor, în ianuarie, a fost că au reușit și cei "mici" uneori performanța de a realiza deziderate de mii de ani ale națiunilor lor. Un exemplu edificator în acest sens este realizarea unui tratat de unire pașnică, nescris și neratificat, a celor două principate românești, de către adunările ad-hoc înființate conform Convenției de la Paris (1858)... Astfel:

☞ În 5.01.1859 Adunarea electivă a Moldovei alege în unanimitate ca domn pe colonelul Alexandru Ioan Cuza. Entuziasmul popular a fost atât de mare, încât trei zile populația Iașului străbătea străzile purtând torțe și pancarde alegorice și strigând: "Trăiască Domnul!".

☞ Iar în 24.01.1859 Adunarea Electivă a ȧrii Românești se pronunța pentru alegerea ca domn, și în acest Principat, a lui A.I. Cuza. Se realiza astfel de fapt Unirea celor două Principate prin acest act diplomatic, al dublei alegeri, fără a se încălca formal prevederile Convenției de la Paris (1858). Națiunea română obținea o certă victorie în realizarea statului modern român.

(Sursele articolului se pot vizualiza pe pagina <https://calendarele.eu/bibliografie/> de pe site-ul aplicație – *Calendare românești*)

Lumea lui Larco

ÎN LUNA IANUARIE

ÎN LUNA IANUARIE

E mare stratul de zăpadă,
Dar ne gândim la primăvară,
Căci nopțile încep să scadă,
La fel ca vinul din câmară.

ROMÂNII ȘI DRUMUL ALES

Privind spre cei de la tribună
Îmi zic părerea optimistă:
Că starea rațiunii-i bună...
Acolo unde mai există!

MEMENTO

Fetele de pe la noi
Întâlneau mereu strigoi,
Iar băieții cei din vale
Preferau mai mult strigoale.

UNOR ȘAHIȘTI CĂSĂTORIȚI

Cine azi să-i mai aclame
Pentru-a lor nesăbuiță:
Au făcut un schimb de dame
Și apoi... de locuință.

ȘANSĂ RURALĂ

De ce-ai fugit cândva din sat
La „specializare”?
Ce-a fost precum o boare
Și n-ai nimic din ce-ai visat.

Râvnești la ajutoare,
De ici de acolo alungat...
De ce-ai fugit cândva din sat
La „specializare”?

De vrei să fii un om bogat,
Cu pâine în coșare,
O șansă ai, se pare:
S-ajungi de unde ai plecat!
De ce-ai fugit cândva din sat?

ÎNDEMN

De-o vreme stresul pe mai mulți
doboară,
Trăim o perioadă grea, cumplită
Când populația de rând e-acrită
Văzând atâtea nedreptăți în țară.

Activitatea care e cinstită
Coboară grabnic pe a vieții scară,
Iar cea politizată ne-nfioară
Că-n orișice domeniu-i cuibărită.

Dar nu fiți triști că „raiul” ne
așteaptă,
Cu toții-om înflori ca floarea-n
glastră,
Uitând complet de tragedii și drame.

Mai este și o vorbă înțeleaptă:
Că pentru sănătatea dumneavoastră
Citiți sonete dar și epigrame!

LA DIRECTOR

(din finalul unei reclamații)

- Rică, domnule director
Chiar și azi, ca un inspector
Sta c-o mână-n buzunar,
Cocoșat ca un cobzar
Se plimba de acolo-acolo,
Întovărașit ori solo
Și de muncă n-avea chef
Fără să-l fi văzut vreun șef,
Eu, cum știți, că sunt de treabă,
Vă și zic în mare grabă!
- Dar, pe el că tot îl vezi,
Spune-mi, tu când mai lucrezi!

PECUNIARĂ

Indiferent de crez ori opțiuni
Vorbind de bani e ca la balamuc:
De luni și până vineri tot aduni
Și-apoi pe apa sâmbetei se duc!

STARE MATERIALĂ

„Nici banii n-aduc fericire”,
Spunea *Corina Chiriac*,
De ne era ori nu pe plac,
Întruna ne dădea de știre.

De-o fi s-avem noi câte-un sac
Dar fără-o spuză de iubire...
„Nici banii n-aduc fericire”,
Spunea *Corina Chiriac*.

Iar când mai vine vreo scumpire
De plâng urmașii în cerdac,
Cerând mălai, nu cozonac
Și haine, cărți, de-ți ieși din fire...
Doar banii ți-aduc fericire.

De la un clasic citire:

NICOLAE IORGA
(1871-1940)

La „Convorbiri literare

O, șefi ai unei generații,
Mândrie-a României nații,
Luceferi răsărind lunar,
Rog convorbiți mai literar!

Când academicienii vorbesc prea mult

De ce vorbesc așa de lung,
Când academicieni ajung?
Fiind un corp nemuritor,
Ei au eternu-n fața lor.

Lui Mihail Sadoveanu

Când comiți un nou roman,
Eu te rog să fii uman:
Să-l trimiți îndată-n dar
La revista "Cuget clar".
* * *

Eu ce-aș vrea, e foarte simplu,
De-ocamdată-i suficient,
Să mă văd, copil cuminte,
C-un locșor, în parlament.

MIMOSA

... Cu o atingere brutală
Închise frageda-i petală
Și, indignat, strigă: "Ce floare
Fără de miros și culoare"!

Selecție VASILE LARCO

Marius Lupu, Relievă

EPIGRAME

Se răsucesc martirii în morminte

Înc' o dată-s răstigniți pe cruce
Tot martirii. Ce ne mai rămâne-
Un autor de crime când conduce
Pavăza Memoriei Române?

Lup în piele de oaie

Mâna lui ce-aduce-a sânge
De gealat-torționar,
Cu ce foc la piept își strânge
Actul roș de .... comunar!

Pomană-a porcului?

Las' că minți ca fariseul,
Ne scoți ochii că ne-ai dat,
Dar mai ai chiar și tupeul
Pricei că nu te-am votat.

Unui lider demagog

Majorat salarii, pensii?!
Nu pun puncte de suspensii,
Ci-am să-ți spun pe șleau, așa:
Nu le-ai dat din punga ta,
Le-at dat pentru munca mea.

De ce nu, mă rog, cu-a ta?

Mi-ai mărit, zici, pensia?
Ia compar'-o (Să nu cazi!)
Nu cu cea - de ieri - a mea,
Ci cu cea a ta - de azi.

Rădăcinile exodului

Clientelă, beizadele -
Nu poți respira de ele.
Te mai miri că toți, moș Teacă,
Își iau lumea-n cap și pleacă?!

Demolatorii de ieri ai justiției se reformează?

În tipare-ncremeniți,
Nevotând decât legi strâmbe,
Ca să pară primeniți,
Le resping azi trâmbe-trâmbe.

Și-n Parlament interesul joacă fesul

Cât țineau frâiele-n mâini,
Făceau legi pentru români.
Opozanți, tot ei, jupânii,
Le resping. Alții-s românii?

Doar la PSD Arad?

Că-și fac banii cu ciocanul,
Constrâng servii cu bulanul
În Arad nu-i ficțiune,
Este-un mod de acțiune.

Botniță „tipălăilor” la Arad

Libertatea d'-exprimare?

Poate,-o fi la vreo chermesă,
Dar la slujbă,-n educare
E ținută bine-n lesă.

Audierea unui bos de partid din metropolă la DNA Timișoara

Direct din spa la DNA a fost chemat.
Ce ar avea instanța să-i impute
Nici usturoi când, dragă
Doamne, n-a mâncat,
Nici gura lui de aur când nu-i pute?!

Săracii mamei baroni

Cu mine imaculate,
Le iau „Ford”-uri și palate.
Mamele că li-s bogate,
Ei, săracii, au de toate.

Indignarea baronilor puși la zdup

Cum să nu se indigneaze:
Jafu-n loc să li-l probeze,
Îi bagă la pușcărie
Pentr'-o (-auzi?!) găinărie!

Noua guvernare despre angajarea răspunderii pentru un buget de austeritate

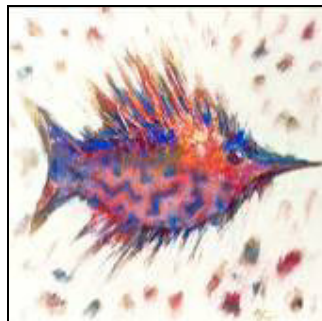
Porcul, frate deputat,
Nu se-ngrașă de Ignat,
Nici bugetul pe-ntreg anul,
Decât drămuindu-ți banul.

La instituțiile de forță austeritatea nu bate la ușă?

Guvernanții-au scos daireaua:
Vine austeritatea!
Noi - să strângem iar cureaua,
Numai nu ... Securitatea.

Legea conservării relațiilor familiale și clientelare

Când structurile statale
Se depesederizează,
Pierderile nu-s fatale:
Pe loc se penelizează.

Marius Lupu, Peștele știe (II)

Nu doar pensii speciale

Robi ai veșnicei extensii,
S-au deprins cu propriul viciu:
Vin să ceară nu doar pensii -
Și bugete de serviciu.

Speciale? De serviciu?

Exprimări nici la o cale,
Apte lumea s-o irite.
Nu sunt pensii speciale,
Pur și simplu: -s ... nesimțite!

Un prim-ministru zgârcit și-un primar risipitor

Rugii ei de burgomistru
Nu prea s-au împotrivit.
Numai noul prim-ministru
N-a cedat. I-a dat cu flit.

Nou guvern, pornind cu stângul

Brazda de-anul nou, -n răzoare,
O pornești prin asumare.
Cu-astfel de-ncălcări de lege,
Nu știi urma ce-o alege?

Cazul Caracal

Procurorii DIICOT
Trag de mâța-timp cât pot:
Poate, - o da-n foc laptele,
S-or prescrie faptele...

Cu pași de melc

În procesul Caracal
Nimeni nu dă bici la cal:
Doar s-o subția samarul,
Doar o da ortul măgarul...

Rugăa penisonarilor bucureșteni către moș Crăciun

Mă rogel, Crăciune dragă,
Cât mai ești încă-n putere,
Să ne-aduci nouă-n desagă
Calorii-n calorifere.

NICOLAE MĂTCAȘ

SCRISORI PARIZIENE

Stimate Domnule Băciut,

Decembrie a trecut ca prin vis și iată ca sărbătorile au venit deja, iar eu nu am apucat să trimit mesajul meu (deși era bine „început”). Sper că moș Crăciun a ajuns la dvs. cu desaga plină de bucurii !! Și cred că ați petrecut un Crăciun frumos cu colindători, cu clinchet de zurgălăi și arome de cozonac și sarmale (ceea ce pe la Paris e cam rar).

Vă doresc un an nou care să vă aducă multă sănătate, satisfacții și succese !!

Să reiau acum scrisoarea pe care o începusem și în care țineam să reînnoiesc felicitările pe care le marcasem și pe Facebook de ziua dvs. ! Felicitări pentru frumoasele acțiuni pe care le organizați în mod constant și un călduros „La mulți ani ” !! Să vă dea Domnul încă alți Mulți Ani cu sănătate ca să puteți continua activitatea neobosită pe care o depuneți în slujba condeiului și a diverselor acțiuni pe tărâmul culturii în general ! Urmăresc mereu noutățile pe Facebook și văd că organizați nenumărate conferințe, reuniuni, expoziții în tot Ardealul precum și-n alte părți : în țară, ba chiar și pe alte meleaguri.

Anul trecut, am fost impresionată când am înțeles că revista „Vatra Veche” a ajuns la 100 de numere ! De atunci numerele revistei au trei cifre, iar acum ați ajuns la 112 numere (și de fapt, ați scos mult mai multe, fiindcă uneori aveți numere speciale).

Ce vitalitate extraordinară ! Alte reviste dispar la scurt timp după prima apariție, dar „Vatra veche” continuă de ani de zile să ne bucure sufletele. Probabil tocmai de aceea rezistă în timp. Din câte reviste cunosc, cred că este cea mai bună : atât pentru conținutul bogat, cât și pentru grafica excelentă.

Vă mulțumesc că m-ați păstrat pe lista celor cărora le trimiteți revista, în ciuda faptului că de oarecare vreme nu am mai reușit să dau semne de viață.

Anul 2019 a fost anul post-centenarului, an foarte bogat în manifestări despre România care au fost grupate la Paris în cadrul „Sezonului Franța- România”. Au avut loc sute de manifestări, dar evident, eu nu am putut urmări toate aceste evenimente. Totuși, în iarnă și în primăvară, am

participat și eu la câteva acțiuni românești, expunând tapiserii ale mamei mele și tablouri de-ale mele la Clamart și Montrouge (orașe de lângă Paris). Ocupată cu aceste acțiuni, iar apoi cu mai multe călătorii, nu am reușit să vă mai scriu.

Dar m-am bucurat nespus că ne-am revăzut astă-toamnă la întâlnirea de la Muzeul Municipal din Iași, întâlnire organizată din partea Mureșului de către dvs. și doamna Dinuca Burian și din partea Iașului de către domnul Dan Teodorescu și doamna director Aurica Ichim. Am apreciat această frumoasă inițiativă de colaborare între scriitori moldoveni și scriitorii ardeleni din „Regiunea Autonomă Culturală Mureș” cu ... județele ei asociate printre care chiar și „județul” Canada !!

A fost un dialog cultural fructuos în cadrul pelerinajului cultural destinat „Zilei limbii române”. De marcat faptul că acest pelerinaj cuprindea și o instructivă etapă la Cernăuți în cealaltă Moldovă, cea care este încă înafara patriei mame !

Mulțumesc, în mod special, doamnei Dinuca Burian pentru faptul că a evocat în frumoase cuvinte pe mama mea, Gabriela Moga Lazăr, ale cărei tapiserii au fost expuse în cadrul acestui eveniment. Am fost foarte emoționată când domnia sa mi-a înmănat simbolul Sărmașului; a fost un moment de excepție care mi-a amintit de clipe de neuitat pe care le-am petrecut pe meleagurile natale ale mamei mele. De asemenea, am fost mândră să primesc de la domnul Ilie Opriș medalia legată în culorile României. Regret că nu am avut ocazia să ne cunoaștem mai bine.

Mi-a făcut multă plăcere că am întâlnit și pe alți prieteni din grupul dvs. Am regăsit-o pe doamna Gabriella Costescu, plină de energie ca întotdeauna; ar fi trebuit chiar să ne vedem în seara dinainte, dar ploaia ne-a împiedicat. Simpaticele prezentare a domnului Răzvan Ducan mi-a adus aminte de vremea studenției la Iași (poate că ne-om fi întâlnit pe atunci, fără să băgăm de seamă).

Am ascultat și alte intervenții inspirate ale prietenilor dvs., dar timpul fiind prea scurt, nu am putut să stăm la taclale împreună. Poate că vom mai avea alte ocazii.

M-am familiarizat cu numele multora dintre cei care colaborează la revista dvs. Pe unii i-am cunoscut personal, cum am avut onoarea să-l

cunosc pe domnul academician Ioan-Aurel Pop. Rubrica sa „Transilvania, starea noastră de veghe” se înalță ca un drapel în fiecare număr al revistei dvs. și se impregnează ca un simbol în subconștientul colectiv al românilor. Am citit deunăzi și un discurs al domniei sale rostit cu ocazia comemorării a 100 de ani de la *fondarea Universității românești din Cluj, când a evocat personalitatea profesorului Victor G. Cădere, de la Facultatea de Drept, încarcerat de comuniști între 1952 și 1956 și a altor profesori persecutați de comuniști.*

Am remarcat de altfel și frumoasele cuvinte de recunoștință pe care le aveți și dvs. față de dascălii de la universitate pe care-i evocați într-un articol !

De fapt, dvs. știți să puneți în lumină și pe cei care au fost mai de demult și și-au adus contribuția în folosul „cetății”, dar și pe cei tineri în devenire; ați descoperit și talente literare, dar și oameni simpli care au un parcurs interesant. Cum bine remarcă acest lucru, doamna Melania Cuc când vorbește despre volumul „Oameni, repere, marturii” și evocă dialogul peste ocean pe care editura „Vatra veche” îl întreține cu scriitoarea Veronica Pavel Lerner !

Pe scriitoarea Veronica Pavel Lerner am îndrăgit-o de mult, căci am impresia că avem experiențe asemănătoare. Și eu am descoperit ca și domnia sa că „libertatea are un preț”; și eu am avut o pregătire și o carieră tehnică, însoțită însă de oarecare aptitudini în alte domenii. Reușita ei îmi dă curaj. Mă bucur că mai există în lume persoane polivalente care se interesează în același timp de mai multe domenii !

De multă vreme, urmăresc secvențele pe care le-a publicat despre Nicolae Steinhardt.

Iar în ultimul articol pe care-l publică, m-a amuzat răspunsul dat învățătoarei de către micuța Veronica la un 7 noiembrie. Asta, mai ales pentru că mama mea era născută tot la un 7 noiembrie ! Dar mai apoi, citind analiza pe care o face doamna Amelia Pavel, mama domniei sale, despre schimbările din 1989 nu m-am mai amuzat, ci m-am întristat. Mare dreptate are ! Și bun cuvânt a găsit pentru a numi evenimentele tulburi din 1989 : „întorsătură” !

Am apreciat mult și o altă analiză interesantă a vremurilor actuale, →

cea pe care Ana Blandiana a făcut-o în discursul domniei sale : « Istoria ca viitor ». Mi-a plăcut mult fraza « Suntem așezați pe o linie pe care harta Europei a fost îndoită de multe ori și este mereu amenințată să se rupă. » Un adevăr exprimat printr-o imagine cât se poate de sugestivă !

De fapt m-am mai regăsit și în alte fraze pe care domnia sa le-a spus (dacă le-am înțeles eu bine...), cum ar fi aceasta : « Când mă gândesc la tot ce nu știu din **șirul de ființe pe care îl continui**, mă cuprinde, strâns ca o cămașă de forță, o singurătate violentă ». Și eu am avut sentimentul acesta ; mă simt purtătoare a unor semne, poveri, idei (pe care nu le cunosc și nu le voi descifra niciodată) care vin din vechime de la multe generații de înaintași. Fiecare particică din corpul meu moștenește urmele trecerii prin viață ale strămoșilor mei. Asta m-a făcut să pictez un tablou intitulat « **Ereditate - ADN** » - vedeți alături.

Această mare poezie merită cu prisosință „Cununa de aur” a poeziei pe care a obținut-o la Struga ! Cele mai calde felicitări ! E lăudabil că revista „Vatra veche” îi aduce un omagiu publicând reportaje despre acest eveniment ! Interesant a fost și dialogul în versuri între Ana Blandiana și Nicolae Băciut purtat pe etichetele unor sticle de „vin divin” din Macedonia !

Am remarcat în „Vatra veche” și notițele biografice pe care le publică domnul Dumitru Hurubă despre mai mulți scriitori. Am aflat astfel care a fost parcursul vieții Veronicăi Micle, parcurs destul de dificil pe care nu-l cunoșteam. A fost interesant pentru mine să aflu și amănuntele din scrisorile Otiliei Cazimir. Când aveam 4 ani, tatăl meu m-a dus în vizită la ea, dar în amintirea mea, imaginea casei ei pe care aș fi văzut-o se confundă cu imaginea pe care mi-am construit-o din poeziile ei.

M-am bucurat că domnul Dumitru Hurubă a prezentat și viața scriitorului Alexandru Vlahuță care din păcate a fost cam uitat în zilele noastre. Nu cunoșteam mare lucru despre el, deși o mătușă de-a mea îmi povestise că fusese prieten cu stră-străbunicul meu, preotul Aron Boca Velchereanu (publicist și el).

Dar revista „Vatra veche” aduce un omagiu și Sfântului Vladimir Ghica prin prezentarea pe care Nicolae Mareș o face cărții domnului Radu Petru Șerban. Asistasem deja la Paris la

conferințe dedicate Monseniorului Ghica, dar nu știam că ajunsese până în Japonia, ba chiar că binecuvântase pe împărat.

Doamna Marina Almășan ne propune de asemenea o călătorie spirituală în Japonia care mi s-a părut interesantă, din cele ce-am citit în recenzia domnului Constantin Stancu. Voi încerca să găsesc cartea. De fapt, și pe mine mă trage firea să scriu un jurnal de călătorie în China, unde am fost de curând. Acum, când sunt spre apusul vieții mele, parcă aș vrea să împărtășesc și altora din experiența mea.

Încep să-mi privesc „viața din spate”, cum se exprimă și părintele Valeriu Anania în versurile sale. Prezentarea pe care o face preotul Cătălin Varga cărților sale m-a făcut să cunosc și alte versuri ale acestui mitropolit – poet. M-a emoționat prin adevărul pe care îl exprima despre lumea individualistă de astăzi poezia : „*Marele viscol*” : „ *Marele frig /e către oameni nu mai sunt poteci./Cui să-i deschizi? Către cine să treci?/Fiecare s-a ghemuit în sine*”.

Și totuși poate că ar fi posibil să trăim și altfel : să ne deschidem inima unii spre alții. Cum bine ne învață povestirea „Puterea unui cuvânt de dragoste” a preotului – poet Gheorghe Nicolae Șincan ! Asta-toamnă la Muzeul Municipal din Iași aș fi vrut să găsesc un moment potrivit ca să vorbesc cu domnia sa, dar nu s-a putut; era prea învălmășeală și ați plecat mult prea repede.

În revista „Vatra veche” am găsit și un articol despre Emil Cioran pe care îl publică Maria Cecilia Nicu care consideră că există în scrierile marelui om ca idee dominantă : raportul „Om - Destin”. Filosoful nopților nedormite a acordat desigur acestui subiect multă cugetare, multe cărți studiate, multe insomnii. (De fapt, acesta e un subiect care ne frământă pe fiecare din noi, dar eu mai trebuie să cuget încă multșor !!.....)

Ceea ce însă pot afirma eu este că personalitatea acestui stilist al disperării era foarte complexă. Am avut neașteptata ocazie să cunosc și **un alt Cioran** (am scris aceasta într-un articol) care putea fi, în particular, chiar vesel. Am descoperit acest „alt Cioran” : surâzător, de un optimism cu totul neașteptat care-mi dădea sfaturi pentru publicarea scrierilor tatălui meu, jovial, în totală non-concordanță cu scrierile

sale pesimiste. Și aceasta în ciuda faptului că în ziua respectivă avusese mici probleme de sănătate. Era o mare diferență între „scepticul de serviciu” (cum a fost numit de critică) și omul Cioran pe care l-am întâlnit eu. Impresia și mirarea mea cu privire la această aparentă contradicție mi-au fost confirmate și de către alte persoane care l-au cunoscut.

Nu cunoaștem totul despre marii oameni; personalitatea și preocupările lor sunt mult mai largi decât se observă la prima vedere. Mihai Eminescu este marele poet al României, dar cred că puțini dintre noi cunosc faptul că el avea și impresionante cunoștințe istorice. Eu nu știam. Și îi sunt recunoscătoare domnului Gicu Manole care ne-a prezentat acest lucru. Deci, la vremea lui, marele Eminescu s-a preocupat mult de soarta Basarabiei, „petecul ăsta de pământ” la care tânjește Rusia ! Din păcate, soarta Basarabiei a rămas încă suspendată în .... viitor. Să tragem speranța unui viitor care sa ne aducă împlinirea mult dorită.

Văd că în așteptarea noului an, revista dvs. ne propune și un capitol vesel. Remarc bunicuța și pălinčuța din nostimele epigrame ale Gențianei Groza. Eu îi cunoșteam doar cărțile pentru copii; nu știam că scrie și epigrame.

Dar găsesc în acest număr o mulțime de epigramiști în frunte cu renumitul Sextil Pușcariu. Apoi recitesc pe Vasile Larco, pe care-l cunoșteam de la Iași și descopăr și versuri ale altor poeți talentați : Nicolae Mățaș, Elena Agiu-Neacșu. Căci cred că trebuie să ai mult talent ca să scrii o epigramă : versificația trebuie să fie la înălțime, dar mai ales trebuie să ai și ceva de spus (imposibil să faci epigrame : „*Când nimic nu ai a spune, înșirând cuvinte goale ce din coadă au să sune*”). Iar autorul unei epigrame trebuie să aibă un spirit critic; cum de altfel și un caricaturist.

În tot cazul, epigramele sunt binevenite în aceste zile când prietenii se adună ca să se amuze împreună; voi încerca să profit de revista dvs. ca să înveselesc auditoriul la revelion.

Vă trimit niște urători care să vă ureze sărbători fericite și un an nou cu sănătate și împliniri. Și să sperăm că 2020 va fi un an bun și pentru România.

Cu deosebita prețuire,

SIMINA LAZĂR

Curier De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Cu mulțumiri și cu binecuvântare. La multi ani!

+Serafim

Primesc on-line revista Vatra Veche a distinsului domn director Nicolae Băciuț. De fiecare dată citesc cu râvnă articolele. Eu sunt de naționalitate tătară crimeeană, provin dintr-o familie de intelectuali și m-am format în spiritualitatea culturală română. În timpul lecturării acestei reviste, parcurs numere incitante și constat fapte care se materializează în următoarele cugetări:

- iată măreția poporului român!
- deși e tânăr, acest popor are strămoși vestiți, are o pleiadă de oameni de cultură autentică care cinstesc memoriei neamului ce încă își dispută latura dacă sau romană fără a se hotărî asupra valorii uneia sau a alteia, deoarece ambele laturi s-au sudat într-un tot al națiunii.

- eseurile disciplinează teorii istorice, politice sau literare, versurile, în metru clasic sau modern sensibilizează talente reale.

- limba română este melodioasă, se poate încadra ușor ritmului și găsește cea mai fericită formă de rime.

- evocările, fie neucle fie fragmente de romane, cuprind în câteva zeci ori sute de pagini o istorie și un univers.

- generații de români își transferă și conservă bucurându-se de un final fericit în marea lansare a idealurilor naționale, culturale și de ce nu, sociale, într-o zi.

- elita română interbelică a pierit la primul canal Dunăre-Marea Neagră, la Sighet, la Aiud... dar din cenușa lanțurilor înșănăgerate s-a născut o elită nouă care promite noi victorii naționale și curând și sociale.

- dragi români, țărani, ciobani, poeți, prozatori, esești, epigramiști, critici și istorici literari, eu vă invidiez pentru această putere de a supraviețui și de a învinge! Dar, vă și iubesc!

Guner Akmla

Mulțumesc cât nu pot spune în cuvinte pentru acest nesferat dar venit în prag de An Nou! Îl consider ceea ce și este, de fapt: dar-ofrandă

pentru minte, suflet și spirit. Și mai departe, îmi permit să zic așa: cu-atât mai mare îmi e bucuria primirii lui, cu cât am regăsit în primele pagini însemnări despre un om care mie - și sigur, nu doar mie - îmi este nespus de drag: domnul Ovidiu Bojor.

Ca jurnalist, am avut o vreme o strânsă colaborare cu domnia-sa și nu pot, nu am cum să uit diminețile când mă aștepta în apartamentul său de la etajul patru al unui bloc aflat pe Bd. Iancu de Hunedoara, nu departe de Piața Victoriei; îmi arunca de sus, de la fereastră, cheia cu care descuiam ușa de la intrarea blocului, îmi prepara un ceai cald și binefăcător ca un elixir, apoi îmi povestea câte-n lună și în stele despre călătoriile sale, despre munca sa, despre tot ce înseamnă a dăru și a te dăru necondiționat oamenilor. Aș vrea să trăiască încă 95 de ani, chiar dacă știu că Dumnezeu nu ne mai îngăduie așa ceva. Chiar dacă afirmația mea poate părea ușor egoistă, mărturisesc cu mâna pe suflet că mă consider un privilegiat pentru faptul că l-am cunoscut pe acest om care, dacă ne raportăm la vârstă, îmi poate fi părinte.

Mă bucur că am prilejul să vă urez din tot sufletul să aveți un an 2020 cu 366 de zile extraordinar de rodnice, pline de lumină, bucurii și iubire. Iar „Vatra veche” să fie mai departe, pentru cât mai mulți oameni, acel magic și fierbinte izvor de viață din care s-au născut, de-a lungul a zeci de mii de ani, o odaie, o casă, un cătun, o urbe... O întreagă lume! La mulți ani!

Cu stimă și cu mult drag,

Adrian-Nicolae Popescu

Mulțumesc frumos, stimate domnule Nicolae Băciuț, pentru interesantele documente pe care mi le trimiteți, și mai ales pentru frumoasa noastră revistă Vatra Veche (zic „a noastră”, deoarece eu o consider și a mea, ca de altfel a tuturor celor care, prin strădanie multă, contribuie la bunul mers al ei). Acum, la cumpăna dintre ani, când, vrând-nevrând, mâine vom fi alții, eu țin să vă felicit încă o dată și încă o dată și de câte ori va trebui, pentru acel *modus in rebus* pe care îl sădiți cu ocazia plămădirii fiecărui număr al acestei reviste naționale. De ce spun acestea? Pentru că nu în oricare revistă cu oarșce pretenții, se simte atât pulsul răsăritean-romănesc, cel de lângă malul Nistrului, cultivat într-o limbă domoală, apropiată de *Sfintele Cazanii*, cât și pulsul apusean-romănesc, chiar și de dincolo de Atlantic. Odată cu urările de Anul Nou 2020, vă adresez și sincerele felicitări ale mele și ale prietenilor mei, pentru tot ceea ce faceți cu privire la prosperitatea spirituală a neamului nostru. Felicitări așadar, și pentru frumoasa revistă literară Vatra Veche! La mulți ani, domnule Nicolae Băciu & toți cei drgi ai dvs.! La mulți ani, Vatra Veche!

Cu cea mai alesă prețuire,

al dvs., un modest truditor în ogrorul scrisului românesc.

Nicolae Suciu

Am primit a douăsprezecea „vatră” și îmi place să citesc „foiletoanele”: Ana Blandiana, Veronica Micle, Nicolae Steinhardt, Otilia Cazimir, *Memoriile unui ambasador „Roșu”* și alte asemenea. Acestea le citesc primele, apoi restul peste care sar la început. Felicitări pentru realizarea revistei și pentru muncă. E de muncă dacă nu știu cititorii.

Cu prețuire,

Gabriella Costescu

Bună ziua,

Mă numesc Alexandru Cocetov și sunt din Republica Moldova, or. Briceni.

Am Studii – Licență în filologie, Universitatea B. P. Hasdeu din Cahul, program de master în didactica disciplinelor filologice la Universitatea Alecu Russo din Bălți. În prezent, student la programul de licență la Teologia Baptistă pastorală din cadrul Universității Emanuel → Oradea și doctorand în domeniul →

Teologiei Evanghelice din cadrul Universității *Aurel Vlaicu* din Arad.
V-am scris această scrisoare, cu dorința, dacă e posibil, să public un material în revista dvs.
Apreciez mult deschiderea dvs.
Cu drag,

Alexandru

Fie că sfânta sărbătoare a Nașterii Mântuitorului, Anul Nou, care bate la ușă, și, în genere, sărbătorile de iarnă să vă găsească sănătos și în bună dispoziție, alături de ființele dragi sufletului Dvs., cetele de colindători să va lumineze chipurile cu vocile lor precum clinchetul de clopoței și cu urările lor de pace și de belșug, iar sacul lui moș Crăciun și speranțele Noului An să prindă și să se împlinească pe potruvia eforturilor, pe care Dvs. înșivă le depuneți întru luminarea și creșterea noastră spirituală.
Un Crăciun binecuvântat și luminat!
La mulți fericiți, dădora de speranțe și de împliniri și ușor de purtat pe umeri, ani!
Respectele mele,

Nicolae Matcaș.

Stimate dle Nicolae Băciut!
Basarabia recunoscătoare vă apreciază meritele Dvs. întru ștergerea hotarelor de la Prut și dintre sufletele românilor de pe cele două maluri ale râului despărțirii dintre frați și, profitând de micul popas pe care îl faceți la mijloc de urcuș, vă urează ani mulți și fericiți, dădora de rod și aducători de satisfacții în urma eforturilor supraomenești pe care le faceți întru unitatea spiritului românesc de pe întreg mapamondul.
Să ne trăiți și să vă păstrați aceeași capacitate de muncă însuflețitoare și pentru alții!
Respect,

N.M.

Mulțumesc! Am primit-o și citit-o cu mult interes. Felicitări tuturor autorilor cuprinși, dar și dumneavoastră, domnule Nicolae Băciut! Sărbători ferice!

Emilia Amariei

Stimate maestre Nicolae Băciut, am primit și recentul număr al revistei *Vatra veche* recent apărut, care a încheiat anul 2019, felicitări, iar despre redactori și colaboratori, la început de an, afirm că:

Toți *Vatră* după *Vatră*-au adunat
Și-am observat că-s o duzină
Ce o să dea și-i fapt adevărat:
Căldură-n jur, dar și lumină.
Vasile Larco

Vă mulțumesc foarte mult și pentru acest număr a pretioasei reviste "*Vatra veche*".
Vă doresc mult succes în continuare și, pentru că suntem la final de An, doresc să aveți un Nou An rodnic și plin de realizări frumoase...
Sărbători Minunate în continuare!!!
Cu stimă,

Aurelia Vrancianu

Multe mulțumiri,
Un An Nou cu Sănătate, Succese și armonie!
Cu drag și dor din Germania

Alexander Demmer

Stimate dle Nicolae Băciut,
Citiseam despre apariția nr. 12 al revistei. Un prieten mi-a trimis revista online. „Boala profesională” mă face să încep cu Lumea și Selecția confratelui Larco. Aceeași „boală” m-a făcut să sorb dintr-o răsuflare portretul schițat de dl Mircea Daroși patriarhului lingvisticii române, regretatului domn profesor Gavril Istrate, pe care l-am cunoscut personal și care știu că ne-a iubit pe noi, basarabeni, până la ultima suflare cu dragoste de frate ardelean, articolul dlui profesor poet Mihai Merticaru despre compatriotul basarabean, prozatorul din Piatra-Neamț, împătimitul unionist Vlad Vlas, cele două zboruri de gând semnate de prietenul meu Ben Todica din depărtatul Melbourne, notele pline de năduf și durere despre exprimările alor noștri tineri de pe Google, semnate de dna Mihaela Malea Stroe, colindul poetului înstrăina, de „poetul total” George Filip din Montreal... Întreg numărul încununează coroana celor 11 numere din anul care ne părăsește și munca și sănătatea dvs. puse în slujba noastră, a cititorilor.

Anexez epigramele promise, nu înainte de a vă mulțumi pentru generoasa găzduire și de a vă ura multă-multă sănătate, noi puteri de creație întru mulți fericiți, dădora de rod, vise și speranțe și ușor de dus pe umeri, ani.
Tot respectul,

N.M.

Mulțumim. La mulți ani, Nicolae, redactorilor și colaboratorilor minunatei tale reviste!

Nicu Sava

Distinse domnule Băciut.
Multe mulțumiri pentru revista!!!
Atât de interesantă, cu subiecte diverse și referențiale! Mi-au adus o desfătare intelectuală. Vreau știți că revista am distribuit-o în formatul primit și la alte persoane dornice de cultură românească, aici la Ottawa unde mă aflu acum.
Vă doresc un an cu inspirație pentru cărțile noi pe care le proiectați, de asemeni, viață lungă revistei pe care o coordonați!!
Deși nu sunt acasă în Timișoara, vă trimit o imagine a centrului orașului acum de sărbători, ca și când aș fi acolo.
Cu cele mai alese gânduri,

V. Bălaj

Mulțumesc, felicitări, un an plin de succese literare, cu pace, sănătate și patriotism.

Nicolae Rotaru

Vă mulțumesc și vă felicit, dle Nicolae Băciut, și pentru această valoroasă revistă. Am citit-o cu interes.
Vă doresc un An Nou la fel de prosper, cu sănătate și bucurii.
Cu deosebită considerație,

Gina Zaharia

Vă mulțumesc nespun, domnule Nicolae Băciut, pentru deosebita revistă pe care o conduceți. Voi savura-o. Am răsfoit-o deja și am citit articolul dedicat poetei Ana Blandiana. Splendid! O revistă într-adevăr de anvergură! Felicitări calde!
Vă urez un An Nou Fericit cu mari realizări! Cu stimă,

Otilia Ardeleanu

Vă mulțumesc, d-nule Băciut, pentru acest nou număr al revistei „*Vatra veche*” pe care mi l-ați trimis și, de aici, de la poalele Tâmppei, vă urez un an nou bogat, cu sănătate și noroc. Gândurile bune să se împlinească, să editați noi și noi numere ale frumoasei reviste „*Vatra veche*”.

Nicolette Orghidan

Felicitări. Foarte bogat! La mulți ani și multe numere!

Dinu Grigorescu

Bună ziua și La mulți ani. Vă doresc sănătate și putere de muncă.

Vă mulțumesc că îmi trimiteți revista, publicați multe lucruri pe care le citesc cu mare interes, păstrându-mi astfel legătură cu țara.

Va rog, insistent, să-i transmiteți cuvântul meu de laudă doamnei Silvia Urdea pentru ultimul articol, „Dreptul umblă cu capul spart”. Este cel mai bun articol pe care l-am citit în presă românească în ultima vreme, o dovadă că ne conectăm totuși (din nefericire tare puțin!) la opiniile înaintate și progresiste din lumea cea largă. V-aș fi foarte îndatorată dacă mi-ați da emailul doamnei Urdea, simt nevoia din când în când să vorbesc cu cineva în această mare de tăcere și de fals asupra adevărilor fundamentale ale epocii noastre. Articolul respectiv are efectul, salutar și terapeutic, de a-i scoate pe oamenii care încă mai cred în umanism din singurătate.

Aștept reacția dumneavoastră la rugămintea mea și încă odată vă urez un 2020 cu putere de muncă și recunoaștere din partea cititorilor.

Monica Săvulescu Voudouri
Atena, Grecia, 30 decembrie 2019

Bună seara, stimate domn, vă mulțumesc pentru revistă și pentru publicarea tabletelor propuse din volumul apărut în acest an - *Popas în... universul medical -Tablete și schițe anti-stres*.

Și fiindcă ne aflăm la cumpăna dintre ani, vă urez că noul an - 2020- să vă aducă sănătate, fericire, bucurii și spor în toate! La mulți ani!

Elena Agiu-Neacșu

Dle Băciut și stimată redacție a *Vetrei vechi*, vă mulțumesc, vă urez noi succese și vă urez tradiționalul La mulți ani!

Nouă mea carte *Maratonul Vieții* va apare luna viitoare la Oradea, după ce a fost redactată la București. Iată mai jos conținutul. Am să v-o trimit integral după ce apare și puteți reproduce tot ce doriți din ea.

Cu stimă.

N.D.

La mulți ani (noi și buni) și la multe Vetre vechi (noi și bune)

E. Deutsch

Un număr consistent, ca pentru timpul mai larg de Sărbători.

Trimiteți, vă rog, revista la Ministerul Educației, pentru a fi citit articolul profesorului Gheorghe Moldoveanu.

Ioan Dănilă

Vă mulțumim din suflet stimate domnule Băciut Nicolae!

Vă citim cu mult drag și interes aici în Australia. E ce-a mai bogată revistă de până acum!!! La Mulți Ani!

Ben Todică

Stimate Domnule Nicolae Băciut, Felicitări pentru „Vatra veche” cu nr. 12/2019!

Dar și pentru toate numerele din acest an. Fie că în Noul An să fiți tot la fel de vrednic și să ne oferiți „Vetre vechi” noi și la fel de bune, ba chiar mai bune decât cele din acest an!

Să aveți un An Nou bun, cu sănătate, cu bucurii, cu împliniri, cu prosperitate! La mulți ani!

Stan V. Cristea

Vă mulțumesc pentru revistele trimise în acest an 2019.

Vă doresc sănătate, fericire personal și putere de muncă în anul ce bate la ușă. La mulți ani pentru dv. și familia dv. Cu stimă,

Vasile Mesaroș

Mulțumesc stimate maestre Nicolae Băciut pentru trimiterea prestigioasei reviste *Vatra veche*, purtând numărul 12/132, decembrie 2019. și pentru continuitatea colaborării noastre. Felicitări și de această dată pentru conținutul paginilor și pentru diversitatea materialelor publicate. Să vă dea Dumnezeu sănătate, realizări după dorințe, liniște sufletească, fericire! Întregii Dv. familiei, aceleași urări și sentimente de prețuire. La mulți ani!

Cu stimă,

Vasile Larco

Stimate domnule Nicolae Băciut, Noul număr al revistei VATRA VECHE este „greu” de conținut. Este asemeni unei cărți pe care n-o lași din mână până la final. Mulțumesc! Vă doresc succes în realizarea tuturor proiectelor. La mulți ani!

Irina Goanță

La mulți ani revistă frumoasă! La mulți ani, oameni frumoși care faceți o bijuterie literară din acest minunat loc cultural!

Lilioara Macovei

Citesc ultimul număr din 2019 al revistei duminică și îmi mulțumesc că ai amabilitatea să-mi faci această plăcere.

Apreciez eforturile pe care le faci în elaborarea acestei reviste, dar și extraordinarele succese pe care le ai în promovarea culturii în județul Domniei Tale. Îmi dau seama că muncă depui și, totodată, realizez că pentru dumneata nimic nu e prea greu atâta vreme cât le faci cu sufletul.

Îți doresc multă sănătate și un An Nou Bun, încărcat de realizări.

La mulți ani cu sănătate!

Ioan Groșescu

Să fii sănătos și voios!

Domnule Băciut,

Felicitări, frumoasă și interesantă. Vă doresc un An Nou 2020, cu sănătate și realizări pe măsura talentului și efortului ce întreprindeți pentru continuitatea acestei reviste.

Cu stimă și considerație,

Ion Giurcă

Onorate Domnule Nicolae Băciut !

AD MULTOS ANNOS!
Prosperitate și succese private și redacționale.

Vă mulțumesc pentru publicarea poemelor mele în traducerea domnului Simion Dănilă. Și acest nr. al revistei este foarte reușit: bogat în varietatea subiectelor și în executarea grafică excepțională.

Hans Dama,

Viena

Felicitări și mulțumiri pentru revistă!

Cu prețuire și admirație,

Passionaria Stoicescu

La mulți ani cu sănătate și bucurii, gânduri bune și izbândă în Noul An! Felicitări pentru tot ceea ce realizați pe tărâm cultural, mulțumiri pentru publicarea materialelor! Cu prețuire și recunoștință,

Angela Burtea

Stimate domnule Nicolae Băciut, vă mulțumesc pentru noua „Vatra veche”, numărul 12, decembrie 2019! O bucurie la sfârșit de an! Am întâlnit în paginile revistei autori cunoscuți și dragi cât și autori mai puțin cunoscuți mie. A fost o plăcere să citesc aceste pagini de cultură. Trăim într-o lume care ne alienează și orice depășire a limitelor ei este de bun augur pentru fiecare. Singuri, fără CUVÂNT →

și în afara unei supape, nu facem decât să ne alimentăm destrutturarea. Dumneavoastră ajutați lumea acesta, întinzându-i, altfel, mâna firavă a zilei care va urma! Felicitări!
Cu admirație,

Ileana Popescu Bâldea

Dragă D-le Băciuț,
Aduag un cuvânt la comentariul meu precedent despre Vatra veche 12 / 2019. D-l. acad. Bujor face o afirmație despre N. Steinhardt care m-a atins. Desigur, cine l-a citit pe N. Steinhardt are multe de învățat, dar cine l-a cunoscut personal i-a simțit căldura și lumina pe care o degaja acest om, cum spune d-l acad. Bujor! Mă aflu printre privilegiatii care i-am vazut bucuria și dăruirea lui N. Steinhardt de când am fost copil și tare l-am iubit! De aceea revin mereu cu amintiri despre el.

V.P.L.
Canada

Cum ar ajunge la noi atâtea lucrări artistice frumoase, bogate în sensuri și semnificații profunde, pline de har creativ, care sunt și rodul unor trăiri sentimentale, dacă nu le-ar găzdui revista *Vatra Veche*? Dacă nu ar fi ele mai înainte de toate recunoscute și apreciate de un mare iubitor de cuvântul scris, de literatură autentică, precum sunteți Dvs., Stimate Nicolae Băciuț? Vă admirăm munca nobile, Vă suntem recunoscători și Vă dorim să pășiți tot înainte pe calea pe care o urmați. Doamne ajută!

Ana Sofroni

Vă mulțumim stimate domnule Nicolae Băciuț!
Va citim cu mult interes și plăcere în Australia,

Ben Todică

Mulțumim pentru bogatul număr de revistă.

Vă dorim un an 2020 cu sănătate, noroc și belșug întru toate!
Cu alese gânduri de bine,

Prof. univ. dr. Dumitru Acu
Președinte ASTRA

Stimate Domnule Băciuț,
Vă mulțumesc pentru revista Vatra veche pe care o citesc cu plăcere și interes.

Vă doresc un An nou fericit, multă sănătate și împlinirea celor mai dragi proiecte!

Rodica Lascu-Pop

Stimate domn Băciuț,
Vă mulțumesc din suflet și pentru revista *Vatra veche* din Decembrie 2019!

Ca întotdeauna, am găsit articole și recenzii interesante, poezi, prozatori și artiști plastici deosebiți de talentați!

Vă doresc atât dumneavoastră cât și colectivului de redacție, un An Nou 2020 fericit, sănătos și prosper!

Spor la scris și publicat!

Cu admirație,

Daniela Bullas
(Marea Britanie)

Toate mulțumirile și felicitările mele pentru noua *Vatra veche*!

La Mulți Ani Editoriali în 2020!

Prof. Florentin Smarandache,
PhD, Postdoc
University of New Mexico

La mulți ani! Frumoasă și bogată revistă aveți, domnule Băciuț! Să vă țină Dumnezeu sănătos, să vă puteți ocupa de ea ani îndelungați!

Valeria Tăicuțu

Să fie cel mai bine, Nicolae, din toate cele...

Mereu și mereu admirația și prețuirea mea, pentru tot ceea ce faci, dăruind cu iubire,

Traian Dinorel

PS. Din motive subiective, anul trecut mi-a fost greu de tot. Parcă mi-am rupt rădăcina cunoașterii: nu am mai putut scrie. Îmi cer iertare, dar a venit dinafara mea. Acum reînvă, cine știe...

Omagiu pentru minunata dumneavoastră lucrare cu redactarea și transmiterea revistei. An Nou fericit! Un an cu sănătate, inspirație, împliniri. La mulți ani!

Ion Jurca Rovina

Stimate Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc pentru această bogată și interesantă revistă literară.
Cu prețuire,

Ognean Stamboliev,
PEN Bulgaria

Thank you so much for this nice publication of my poems!
Mulțumesc!
Happy New year to you,
Best regards,

Irène Gayraud

VATRA FOCULUI VIU

VATRA VECHE mi-amintește focul
Antic, oferit de Prometeu,
Torța ce ne-a luminat norocul,
Raza amintind de Empireu,
Arta care luminează jocul,

Visul ce ne-a urmărit mereu,
Eleganța ce ghidează tocul,
Cântul ce zâmbește unui zeu,
Harul care consfințește locul,
Evocând un zbor spre apogeu!

EUGEN DEUTSCH

Stimate d-le Nicolae Băciuț,
Apariția primului număr din 2020 a revistei „Cadran : Jurnal Mureșean”, este o frumoasă dovadă a faptului că noul an „semne bune are”. Îi doresc revistei viață lungă, autori talentați, colaboratori harnici și cititori fideli. Vă mulțumesc pentru revistă și mai ales pentru că ați inclus recenzia cărții mele în compania unor autori talentați, a unor articole reușite și în special a materialelor dedicate Veronicăi Micle.

Să aveți parte în Noul An de multă inspirație, de sănătate și de cât mai multe vise împlinite!

Liliana Moldovan,
cu drag!

FANTASTIC! Bravo din toată inima! Câteva materiale sunt și în *Vatra veche*, dar ce contează?
Nu mulți au puterea dv. de muncă, d-le Băciuț!

Dumnezeu vă iubește! Și pe dv. și pe noi, beneficiarii muncii dv!
Cu prietenie,

V.P.L.
Canada

Tudor Gheorghe, un mare artist

Nu am obiceiul să intru în dispute în care politicienii își ridică de tot poalele în cap. Mi-am spus, adesea, în public, părerea mea despre clasa politică de la noi, după ce ani la rând, ca scriitor, jurnalist, om de televiziune, am întâlnit specimene cu aere politice.

Nu-mi imaginam însă că e posibil ca un politruc de trei parale, care răspunde la numele de Daniel Funeriu, să se manifeste cu atâta grobianism. Când te gândești că un astfel de specimen a fost ministru al educației?! Te îngrozești până unde se poate ajunge în politică, până unde poate ajunge sfidarea, disprețul, ignoranța.

Cetățeanul Daniel Funeriu, într-o țară liberă, are dreptul să-și exprime un punct de vedere, dacă are ceva de spus. Sigur, nu e de așteptat s-o facă decât în deplinătatea neputințelor lui, a felului în care vede și înțelege lumea. Dar măcar ar fi putut să se exprime civilizat, nu subcultural, manifestându-și dezacordul cu poziția atitudinală a lui Tudor Gheorghe, nicidecum în ceea ce privește arta lui Tudor Gheorghe, fiindcă nu l-a înzestrat natura cu capacitatea de a judeca arta.

Cum și artistul Tudor Gheorghe are dreptul să-și exprime amărăciunea, punând în relație speranțele și împlinirile după treizeci de ani de așteptări. Nu jertfa o contestă Tudor Gheorghe, ci nemernicia celor care și-au bătut joc de jertfa din decembrie 1989, dar și de cei jertfiți pe rugul intereselor meschine ale cohortelor de politicieni care au decis soarta țării, aducând-o într-o stare de umilință inimaginabilă în decembrie 1989.

„O țară care plânge, care geme” – iată adevărul trist pe care l-a strigat Tudor Gheorghe în cântecul său.

Nu cât s-a câștigat e problema celui conștient și responsabil de ceea ce se întâmplă cu noi, ci cât s-a pierdut, cât a pierdut țara, cât au pierdut cei mai mulți români, și nu e vorba doar de bunuri materiale, ci și de ceea ce s-a erodat din „sentimentul românesc al ființei”!

Tudor Gheorghe transmite prin cântecul său dezamăgirile, nu doar ale lui, ci ale celor care încă își mai iubesc neamul și-și respectă istoria,

crediința, care cred în adevăratele noastre valori.

E ridicol să vorbești despre nostalgiile**) lui Tudor Gheorghe pentru orizonturile roșii. Tocmai el, care a avut părintele trimis pentru 20 de ani în temnițele comuniste!?

În demnitatea lui, artistul Tudor Gheorghe nu a coborât la nivelul lui Daniel Funeriu, nu i-a dat replică*. În fond, ce să-i fi spus unuia care i se adresează cu „Băi Tudor Gheorghe”, „tu să-i dai cu zdranga zdranga la mandolină”, „băi talent”, „băi nenicule”, „mizerabile rapsod”, „nu ți-e rușine”, „să-ți fie rușine, canalie talentată”, „cine ești tu, mă”, „pune-te, mă, în genunchi și cere-ți iertare”!

Te-apucă mai degrabă mila***) de grohăitul acesta (un comentator e mai drastic: „Tudor Gheorghe cântă, Daniel Funeriu rage”), încheiat parcă cu o privire în oglindă: „Mulți ipocriți și ticăloși în țara asta” - afirmație care i se potrivește ca o mănășă!

Muzica lui Tudor Gheorghe, cântată înainte de 1989, nu era cu nimic mai prejos decât cea cântată acum. I-am ascultat de nenumărate ori cântecele lui, la ceas de noapte, cu prieteni bistrițeni, într-o casă de cultură, după ce închideam ușile pe dinăuntru, iar mesajul lor era balsam pentru tinerețea noastră plină de vise.

Și atunci, muzica sa adunase nu doar frumusețile lumii ci și revolta împotriva prostiei, micuni.

Sigur, vor rămâne amândoi în o istorie, și Tudor Gheorghe și Daniel Funeriu, și-mi vine în minte unul dintre detractorii lui Mihai Eminescu, Alexandru Grama, canonicul din Blaj, care s-a remarcat prin contestarea marelui poet. Așa va rămâne și Daniel Funeriu în istorie, prin singurul lucru care îl califică: felul în care a porcăit un mare artist, unul dintre rarii artiști adevărați, care prin toată opera lui

artistică a demonstrat că-și iubește neamul cu toată ființa lui.

*

Tudor Gheorghe și-a încheiat concertul său „Degeaba” cu eleganță, distincție, cu recunoștință față de cei care s-au regăsit în muzica sa: „Sper că n-am să vă dezamăgesc vreodată de acum încolo!”.

Nu, Tudor Gheorghe, cântecul domniei tale nu va dezamăgi, ci va dăinui cât va dăinui sufletul nostru românesc, pentru că ai reușit să aduni în cântec toate trăirile care ne definesc în concertul lumii.

NICOLAE BĂCIUȚ

*)„Fiecare om are părerile lui. Te laudă mulți și te înjură puțini”. „Nici măcar nu le resping, nu le iau în seamă. Nu mă interesează prostiile pe care le debitează ba unul, ba altul. Nu mă ating. E așa de normal. Fiecare om are părerile lui. Te laudă mulți și te înjură puțini. Dacă nu exista nicio reacție mi se părea ciudat. Dar bravo lor! Eu cred în ce am făcut și nu numai eu. O vorbă frumoasă: cîinii latră, caravana trece. Dacă asta e limbajul lor, să fie sănătoși. Eu sunt mai delicat”, a declarat Tudor Gheorghe în „Adevărul”.

**)„Cum să fiu eu nostalgic după perioada comunistă când tatăl meu a fost condamnat politic 20 de ani, iar eu aruncat în stradă? Cum pot aștia să spună așa? Că n-am fost membru de partid, slavă Domnului! Eu n-am intrat în niciun partid politic. Eu am fost interzis să cânt în perioada aia. Mă rog, treaba lor, să fie sănătoși” („Adevărul”)

***))”Nu e treaba mea. E treaba lor. Să știți că pe mine treburile astea nu o să mă împiedice cât ar fi de puțin. Eu îmi văd de treburile mele înainte. Așa cum am lucrat serios, în slujba idealurilor mele, am mintea mea, judec cu capul meu. Așa că ceea ce se zice să se zică. Eu nu le iau în seamă. Eu mă iau pe mine în seamă și asta este cel mai important. Probabil că asta e preocuparea lor. Eu am cu totul altceva de făcut”. (DC News),

Nicolae Băciuț, Codruța Băciuț, Tudor Gheorghe, Lazăr Lădăriu, în 10 februarie 2009, după un concert la Târgu-Mureș

Panoramic cultural

City TV. Actualitatea culturală mureșeană. Nicolae Băciuț în dialog cu jurnalistul Daniel Radu

Eminescu sărbătorit la Sighișoara

Reghin, Ziua Culturii Naționale

Ziua Culturii Naționale, de Ziua lui Eminescu, la Sârmașu

Târgu-Mureș. Concurs „Cuvinte ce exprimă adevărul”

Blaj, Concursul „Ocrotiți de Eminescu”

Blaj, în jurul actorului Dorel Vișan

Târgu-Mureș, Colegiul „Unirea” – dialoguri literare – Veronica Miclă 170

Târgu-Mureș, lansarea cărții „Lăpușna, mon amour”, de Petru Ștefan Runcan

OCHIUL CICLOPULUI

Marius Lupu, The Fish Knows (I)

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Cezarina Adamescu, Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Florin Bengean, Diana Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, Luminița Boboc, A.I. Brumar, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Duncan, Suzana Fântânariu-Baia, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan, Vasile Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra

Lorințiu, Ioan Marcoș, Cristina Sava, Maria Dorina Stoica, Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suciu, Titus Suciu, Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Duncan, (Paris), Dumitru Ichim, George Filip (Canada), Andrei Fischof (Israel), Simina Iazăr (Paris) Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA), Dalila Özbay (Turcia), Mircea M. Pop (Germania), Aliona Grati, (Chișinău), M. N. Rusu (SUA), Ognean Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție.

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciut 2020 • Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciut • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

